

భాగవత గణనాధ్యాయ

పోతన తెలుగు

భాగవతము

చతుర్థ స్కంధము

జీలపల్లి సాంబశివరావు

[Pick the date]

Copy Rights :

Pothana Telugu Bhagavatam by [V Sambasiva Rao](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution-Non-Commercial 2.5 India License](#) as of September 2009

పోతన తెలుగు భాగవతము - చతుర్థ స్కంధము

తృతీయ ప్రచురణ 2014

ప్రథమ ప్రచురణ 2010

ద్వితీయ ప్రచురణ 2013

రచయిత బమ్మెర పోతన

సంకలన కర్త ఊలపల్లి సాంబశివ రావు.

vsrao50@gmail.com

+91 9959613690

ప్రచురణ తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్

చదువుకుందా భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

చతుర్థ స్కంధము

భూమిక

చదువుకుందా భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

భక్తి ప్రపత్తులకు మారుపేరై, నిరీహుడై నిస్సంగుడై కావ్యరచన సాగించిన మహనీయుడు మన బమ్మెర పోతన్న. వీరి భాగవత రచనా శైలి పండిత పామరు లందరు మెచ్చేలా ఉంటుంది. ‘పోతన్న భాగవతం ఎప్పుడు చూచినా - “అప్పుడే తీసిన వెన్న.”’ అందుకే దాన్ని వదలి పోలేడు కృష్ణన్న’ అని జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రిగారు (కరుణశ్రీ) అన్నారు. మరి తెలుగు వారికి కృష్ణుడు అంటే యిష్టం. అందుకే పోతన్న భాగవతాన్ని వదిలిపెట్టరు. ఏ పండితు డైనా ఏ ప్రవచనం చెప్పాలన్న పోతన్న భాగవత పద్యం తలచుకోకుండా ఉండలేరు. అట్టి బహుళ ప్రసిద్ధ మైనది యిది. ‘ఒకే గ్రంథమున కథా సూత్రమున నిమిడి యుండియు, ప్రతి పద్యమునకు నొక ముక్తము వలె ప్రత్యేక పరనీయముగ నుండునట్లు రచింపగల యత్యంతలోకోత్తర కవితా శక్తి పోతన్న కున్నట్లు మరి యే తెలుగు కవికి లేదు.’ అని ఆచార్య నిడదవోలు వేంకటరావు ఉన్న విషయం చెప్పినట్లు. కావలసిన పద్యాన్ని విడిగా చదువుకోవచ్చు బలే రత్నం దొరికింది అని సంతోషించొచ్చు. నచ్చిన ఘట్టం విడిగా చదువుకోవచ్చు ఆహా అమృతం ఆస్వాదించాం అనుకోవచ్చు. తరచి చూస్తే అవి స్వతంత్రమైనవిగా అనిపిస్తాయి. ఇప్పటి ఆంగ్లభాషలో చెప్పాలంటే ‘హైలీ మాడ్యులర్ స్ట్రక్చర్’ అనటానికి ఏమాత్రం అనుమానం లేదు.

సత్యమా కాదా అన్నది పక్కనపెట్టి వారి జీవితంలో జరిగినది అని జనబాహుళ్యంలో ప్రచారం పొందిన ఘట్టం ఒకటి స్మరిద్దాం. కవిసార్వభౌములు శ్రీనాథుల వారి పుత్రిక శారదను పోతన్న కొడుకు మల్లనకు ఇవ్వాలన్న ఆలోచన యున్నది. ఆ సమయంలో పోతరాజు తను రాసిన పద్యం

సిరికిం జెప్పఁడు; శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంభంపఁ; డే
పరివారంబునుఁ జీరఁ డభ్రగపతిం బున్నింపఁ డొకల్లికాం
తర ధమ్మిల్లముఁ జక్క నొత్తఁడు; వివాద ప్రోత్థిత శ్రీ కుచో
పరిచేలించలమైన వీడఁడు గజప్రాణావనోత్సహియై.

చదివి వినిపించాడు. కవిసార్వభౌముడు అంతటి విష్ణువు ఆయుధాలు లేకుండా వెళ్ళాడా అని ఆశ్చర్యపించాడు. యిద్దరు భోజనాలు చేస్తున్నారు. ఇంతలో రాయి నూతిలో వేసి అతని బిడ్డ నూతిలో పడిందని కేకలు వేయగా. ఖంగారు పడి చేయి కడుగుకొనుట కూడ మరచి పరుగెట్టు కొచ్చాడు. నిజం తెలిసి ఆ పద్యంలోని సహజత్వాన్ని అంగీకరించి పొగిడాడు.

చతుర్థ స్కంధము

ఇంతటి సహజ భక్తితత్పరుడు రాసిన భాగవత రచనలోని చతుర్థ స్కంధంలోని చక్కటి రత్నాలు ఉన్నాయి. మనువుల చరిత్రలు, దక్షయజ్ఞం, ధృవోపాఖ్యానం ఈ స్కంధంలో చెప్పుకోదగ్గవి. అంతేకాదు చెట్లను కాపాడండి అంటు ఏదో కొత్త విషయంలా మనం చెప్పుకొనే పర్యావరణానికి వృక్షాల ఆవశ్యకతను చెప్పే ప్రచేతస్సుల వృత్తాంతం కూడ ఈ స్కంధంలోదే.

మన పోతనగారికి అలతిపొలతి పదాలతో క్రీడించటం వెన్నతో పెట్టిన విద్య. మామ దక్షప్రజాపతి అల్లుడు మహేశ్వరుని మీద క్రోధం పెంచుకున్నాడు. ఎంతైనా మహాయజ్ఞికుడు, తపస్వి, భక్తుడు కదా ఎంత కోపంలో ఉన్నా, ఎంత కావాలన్నా బయటకు వచ్చే మాటలపై ఆప్రభావం ఉండకుండా పోదు. “అనయంబు లుప్తక్రియాకలొప్పుడు మాన; హినుడు మర్చదత్రేని వొడు ” అని శంకరుని ఎలా దూషిస్తున్నా పోతనగారి చమత్కారంతో వచ్చింది నిందాస్తుతే మరి. ఇదే ఘట్టంలో శివద్వేషంతో దక్షుడు నిరీశ్వర యాగం తలపెట్టాడు. పుత్రిక సతీదేవి తన తండ్రి యజ్ఞానికి వెళ్ళడానికి శంకరుని వేడుటలో పోతన్న కంద అక్షరాలు ఎన్ని వయ్యారాలు పోతున్నాయో చూడండి.

సతి దన పతి యగు నా పశు

పతి జూచి సముత్సుకతను భాపించె; ప్రజా

పతి మీ మామ మఖము సు

వ్రతమతి నొనరించుచున్న వాడఁట వింటే;

అవును అవి బమ్మెర పోతన గారి అక్షరాలు కదా. అవి విన్యాసాలు చేయటమే కాదు, పెద్దసామ్రాజ్యాన్ని మెనేజ్ చేస్తున్న పృథుమహారాజుకి భూదేవి చేత ఎంత చక్కటి పాఠాలు చెప్పించిందో రుచి చూద్దాం.

ధర విరులు గందకుండఁగ

సరసగతిం బూవుదేనె; జవిగోను నిందిం

దిరవిభు కైవడి బుధుడగు

పురుషుడు సారాంశ మాతృబూని గ్రహించున్.

క్రమమున నిటు పృథ్వాదులు

దమతమ కామితము లనగఁ దగు భిన్నక్షీ

రము దోహన వత్సక భే

దమునం దగఁ బిదికి; రంత ధరణీధవుఁడున్.

తెనుగు గుణమైనవారికి, సంస్కృతం గుణమైనవారికి, రెండు గుణమైనవారికి అందరికి నచ్చేలా చెప్పేవాడు కదా. ప్రచేతస్సుల నోట పలికించిన సంస్కృతపదభూయిష్ట స్తుతి.

తోయరుహోదరాయ భవదుఃఖహరాయ నమో నమః పరే

శాయ సరోజకేసర పిశబ్ద వినిర్మల దివ్య భర్మ వ

స్థాయ పయోజ సన్నిభ పద్రాయ సరోరుహ మాలికాయ కృ

ష్ణాయ పరాపరాయ సుగుణాయ సురారిహరాయ వేధసే.

ఇంత చక్కటి ప్రణీతం అందించిన మన పోతన్న గారికి చేద్దాం వందనశతాలు.

కృతజ్ఞతలు

ఈ కృషికి ఉపయోగపడిన వివిధ పుస్తకముల రచయితలకు, ప్రచురణకర్తలకు, సహకరించిన ప్రోత్సాహించిన మిత్రులు, ఇతర వ్యక్తులు, అంతర్జాల సంస్థలకు. మా తెలుగుభాగవతం అంతర్జాల జాలగూడు ఆదులను నిర్మించుట నిర్వహించుట, గాత్ర ప్రదానాదులకు తమ అమూల్య సమయాన్ని కేటాయించిన వారికి, అంతులేని సహకారం అందించిన కుటుంబ సభ్యులు అందరికి పేరుపేరునా కృతజ్ఞతలు.

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు, భాగవత గణనాధ్యాయి.

పోతన తెలుగు భాగవతము

సంప్రదించిన ముఖ్య గ్రంథాదులు

శ్రీమద్భాగవతము : సుందర చైతన్య స్వామి : సెట్టు

శ్రీమద్భాగవత ప్రకాశము (పుష్కల స్కంధము వరకు) : 2003లో : మాస్టర్ ఇ కె
బుక్ ట్రస్ట్, విశాఖపట్నం : సెట్టు

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము, దశమస్కంధము, (టీక తాత్పర్యముల సహితము)
: 1992లో : శ్రీసర్వారాయ ధార్మిక విద్యాసంస్థ, కాకినాడ - 533001 : సెట్టు.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1956లో : వెంకట్రామ అండ్
కో., బెజవాడ, మద్రాసు : సెట్టు

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1924లో : అమెరికన్
ముద్రాక్షరశాల, చెన్నపట్నము : పుస్తకము

శ్రీమదాంధ్ర మహా భాగవత పురాణరాజము (12 స్కంధములు) - వ్రాతప్రతి -
కృషి ఎవరిదో తెలపబడనిది.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము, సప్తమ స్కంధము టీక తాత్పర్య సహితము : 1968లో
: వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము (అష్టమ నుండి ఏకాదశ స్కంధము వరకు) : వావిళ్ళ
రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శ్రీ మహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1983లో : ఆంధ్ర సాహిత్య ఎకడమి,
హైదరాబాదు - 500004 : సెట్టు

శబ్దార్థ చంద్రిక : 1942లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి :
పుస్తకము

శబ్దరత్నాకరము (బి. సీతారామాచార్యులువారి) : 2007లో : ఆసియన్

ఎడ్యుకేషనల్ సర్వీసెస్, న్యూఢిల్లీ, చెన్నై : పుస్తకము

విద్యార్థి కల్పతరువు (విద్యాన్ ముసునూరి వెంకటశాస్త్రిగారి) : 1959లో :

వెంకట్రామ అండ్ కో., బెజవాడ, మద్రాసు : పుస్తకము

విక్టరీ తెలుగు వ్యాకరణము : విక్టరీ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ, 520002 :

పుస్తకము

లిటిల్ మాస్టర్స్ డిక్షనరీ - ఇంగ్లీషు - తెలుగు : 1998లో : పుస్తకము

ట్రొన్స్ ఇంగ్లీషు - తెలుగు నిఘంటువు : పుస్తకము

పోతన తెలుగు భాగవతము (12 స్కంధములు) : 1990 దశకములో : తితిదే

వారి ప్రచురణ : సెట్టు

పెదబాలశిక్ష (గాజుల రామారావు) : గాజుల రామారావు : పుస్తకము

తెవికె - (తెలుగు వికీపీడియా) : అంతర్జాలము

తెలుగు పర్యాయపద నిఘంటువు (ఆచార్య జి ఎన్ రెడ్డిగారి) : 1998లో :

విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, హైదరాబాదు - 500001 : పుస్తకము

గజేంద్రమోక్షము : సుందర చైతన్య స్వామి : పుస్తకము

అనంతని ఛందము : 1921లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి :

పుస్తకము

శ్రీసూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటువు, 1982 : సాహిత్య ఎకాడమీ వారి ముద్రణ.

సంజ్ఞలు - చిహ్నాలు

పద్యగద్యలకు వాడిన సంజ్ఞ = స₁-స₂-ప.

స₁ = స్కంధం సంఖ్య. 5, 10 ల దశాంశ స్థానం లోని 1, 2 పంచమ, దశమ స్కంధాల భాగాలని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

స₂ = ఆ స్కంధంలోని పద్యగద్య యొక్క వరుస సంఖ్య. దశాంశ స్థానంలో 1 ఉంటే అంది సీస పద్యం కింది తేటగీతి / ఆటవెలదిని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

ప = పద్యగద్య పేరు సూచిస్తుంది. పద్యగద్యల సంజ్ఞల జాబితా “పోతన తెలుగు భాగవతములో వాడబడిన ఛందోప్రక్రియలు. చిహ్నాలు, సంఖ్యలు”లో ఉన్నాయి.

ఈ జాబితాలోని సంఖ్య ఈ స్కంధంలో ఆ పద్యగద్య లెన్నున్నాయో సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షరం కింది గీత యతి స్థానాలని సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షరం **బొద్దుగా ఉండటం ప్రాస** స్థానాన్ని సూచిస్తుంది.

పోతన తెలుగు భాగవతము - చతుర్థ స్కంధము

వృత్తాల వారీ పద్యాల లెక్క

పద్యగద్యములు = 9014 + తేసీతో 175 = 1152	
పద్యం	చతుర్థ స్కంధం
మొత్తం	1152
వ.	315
క.	282
సీ.	175
తేసీతో.	175
మ.	33
చ.	87
ఉ.	19
ఆ.	7
తే.	52
శా.	1
మత్త.	1
త.	2
గ.	1
మా.	1
కవి.	1

పోతన తెలుగు భాగవతము

చతుర్థ స్కంధము

4-1-ఉపోద్ఘాతము	1
4-2-స్వామంభువువంశవిస్తారము	1
4-3-కర్ణమప్రజాపతి వంశాభివృద్ధి	4
4-4-దక్షప్రజాపతి వంశవిస్తారము.....	11
4-5-ఈశ్వర దక్షుల విరోధము.....	15
4-6-దక్షయజ్ఞమునకరుగుట.....	24
4-7-దక్షధ్వర ధ్వంసంబు.....	41
4-8-శివుండనుగ్రహించుట	48
4-9-దక్షాదుల శ్రీహరి స్తవంబు	65
4-10-ధృవోపాఖ్యానము.....	80
4-11-ధృవుండు తపంబు చేయుట	85
4-12-ధృవుండు మరలివచ్చుట	110
4-13-ధృవయక్షుల యుద్ధము	118
4-14-ధృవక్షీతిని నిలుచుట	133
4-15-వేనుని చరిత్ర.....	144
4-16-అర్చిపృథుల జననము	159
4-17-భూమినిబితుకుట	172

4-18-పృథుని యజ్ఞకర్మములు	186
4-19-పృథుండు హరినిష్ఠుఁడైతిండుట	201
4-20-పృథుని రాజ్యపాలన	209
4-21-పృథునిబరమపదప్రాప్తి	222
4-22-ప్రాచీనబర్హి యజ్ఞములు	252
4-23-పురంజను కథ	274
4-24-పూర్వ సఖుని ఉవాచ	310
4-25-ప్రచేతసుల తపంబు	332
4-26-ప్రచేతసులు ముక్తికింజనుట	347
4-27-విదురుండు హస్తినకరుగుట	355
4-28-పూర్ణి	356

పోతన తెలుగు భాగవతము

చతుర్థ స్కంధము

4-1-ఉపోద్ఘాతము

4-1-కంద పద్యము

శ్రీ విలసితధరణీతన

యావదన సరోజ వాసరాధిప! సిత రా

జీవదళనయన! నిఖిల ధ

రావర నుత సుగుణధామ! రాఘవరామా!

4-2-వచనము

మహనీయగుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల

పురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీ సమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె; అట్లు

ప్రాయోపవిష్టుండైన పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

4-2-స్వాయంభువువంశవిస్తారము

4-3-సీస పద్యము

జననాథ! విను విదురునకును మైత్రేయ;

మునినాథచంద్రుఁ డిట్లనియె మరల

స్వా₂యంభువున కర్థి శతరూపవలనను;
 గూ₂తులు మువ్వు రా₂కూ₂తి దేవ
 హూ₂తి ప్రసూతులు నొ₂నరఁ బ్రియవ్రతో;
 త్తా₂నపాదులు నను త₂నయయుగము
 జనియింప నం దగ్రసంభవ యైన యా;
 కూ₂తిని సుమహిత బ్రా₂త్యమతినిఁ

4-3.1-తేటగీతి

ద₂నకు సంతాన విస్తరార్థంబు గాఁగఁ
 బుత్రికాధర్మ మొంది యా పు₂వ్వుబోడిఁ
 బ్ర₂కటమూర్తి రుచిప్రజాపతికి నిచ్చె
 మ₂నువు ముదమొంది శతరూప య₂నుమతింప.

4-4-వచనము

అట్లు వివాహంబైన రుచిప్రజాపతి బ్రహ్మవర్చస్వయుఁ
 బరిపూర్ణగుణుండును గావునఁ జితైకాగ్రతంజేసి యాకూతియందు
 శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞరూపధరుం డగు పురుషుండుగను జగదీశ్వరి యగు
 నాదిలక్ష్మి యమ్మహాత్మునకు నిత్యానపాయిని గావునఁ దదంశంబున
 దక్షిణ యను కన్యకారత్నంబుగను మిథునంబు సంభవించె; అందు
 స్వా₂యంభువుండు సంతుష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బుత్రికాపుత్రుండును,
 వితతతేజోధనుండును, శ్రీవిష్ణుమూర్తి రూపుండును నగు యజ్ఞునిఁ దన
 గృహంబునకుఁ దెచ్చి యునిచె; రుచియుఁ గామగమన యైన దక్షిణ
 యను కన్యకాలలామంబును దన యొద్దన నిలిపె; అంత

సకలమంత్రాధిదేవత యగు శ్రీయజ్ఞుండు దనుఁ బతిఁగంగోరెడు దక్షిణ
యను కన్యకం బరిణయం బయ్యె; వార లాదిమిథునంబు గావున నది
నిషిద్ధంబు గాకుండె" నని చెప్పి మైత్రేయుండు వెండియు నిట్లనియె.

4-5-కంద పద్యము

ధీమహిత! యంత వారల

యామాఖ్యలు గలుగు దేవతావళి గడఁకన్

వేమటు నభినందించుచు

నా మిథునమువలనఁ బుట్టి నతి బలయుతమై.

4-6-వచనము

వారు తోషుండును బ్రతోషుండును సంతోషుండును భద్రుండును
శాంతియు నిడస్పతియు నిధ్ముండును గవియు విభుండును వహ్నియు
సుదేవుండును రోచనుండును ననం బన్నిద్దఱు సంభవించిరి; వారలు
స్వాయంభువాంతరంబునం దుపితు లను దేవగణంబులై వెలసిరి;
మఱియు మరీచి ప్రముఖులైన మునీశ్వరులును యజ్ఞుండును
దేవేంద్రుండును మహాతేజస్సంపన్ను లయిన ప్రియవ్రతోత్తాన
పాదులునుం గలిగి పుత్రపౌత్ర నప్తవంశంబులచే వ్యాప్తంబయి యా
మన్వంతరంబు పాలితంబగుచు వర్తిల్లె; మనువు ద్వితీయపుత్రి యైన
దేవహూతిం గర్దమున కిచ్చి తద్వంశ విస్తారంబు గావించె నని మున్న
యెఱింగించితి; వెండియు నమ్మనువు మూఁడవచూలైన ప్రసూతి యను
కన్యకను బ్రహ్మపుత్రుం డగు దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె; ఆ దక్షునకుఁ
బ్రసూతివలన నుదయించిన ప్రజాపరంపరల చేత ముల్లోకంబులు

విస్తృతంబు లయ్యె; మఱియుఁ గర్దమపుత్రికా సముదయంబు
బ్రహ్మార్షిభార్య లగుటం జేసి వారివలనం గలిగిన సంతాన పరంపరల
వివరించెద.

4-3-కర్దమప్రజాపతి వంశాభివృద్ధి

4-7-సీస పద్యము

ఘనుఁడౌ మరీచికిఁ గర్దమాత్మజ యగు;
కళ యను నంగనవలనఁ గశ్య
పుం డను కొడుకును బూర్ణిమ యను నాఁడు;
బిడ్డయుఁ బుట్టిరి పేర్చి వారి
వలనఁ బుట్టిన ప్రజావళి పరంపరలచే;
భువనంబు లెల్ల నాపూర్ణ మగుచు
జరగెను; బూర్ణిమ జన్మాంతరంబున;
హరిపదప్రక్షాళితాంబువు లను

4-7.1-తేటగీతి

గంగ యను పేరఁ బుట్టి యక్తున్య దేవ
కుల్య యను దాని నొక్కతె గూతు నఖిల
విష్టపవ్యాపకుం డగు విరజఁ డనెడి
తనయు నొక్కనిఁ గాంచె మోదంబుతోడ.

4-8-కంద పద్యము

అనఘుం డత్రిమహాముని

యనసూయాదేవివలన నజ హరి పురసూ

దనుల కళాంశంబుల నం

దనులను మువ్వురను గాంచెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

4-9-కంద పద్యము

అనవుడు విదురుఁడు మైత్రే

యునిఁ గనుగొని పలికె మునిజన్మోత్తమ! జగతిన్

జననస్థితిలయకారణు

లన వెలసిన పద్మగర్భ హరి హరు లెలమిన్.

4-10-కంద పద్యము

ఏమి నిమిత్తం బత్రి మ

హముని మందిరమునందు ననసూయకు ను

ద్దామగుణు లుదయమై రన

నా మైత్రేయుండు పలికె నవ్విదురునితోన్.

4-11-సీస పద్యము

సుచరిత్ర! విను విధిచోదితుండై యత్రి;

దప మాచరింపఁ గాంతా సమేతుఁ

డయి ఋక్షనామ కులాద్రి తటంబున;

ఘుమఘుమారావ సంకుల విలోల

కల్లోల జాల సంకలిత నిర్వింధ్యా న;

దీజల పరిపుష్ట రాజితప్ర
సూన గుచ్చస్వచ్చ మానితాశోక ప;
లాశ కాంతారస్థలమున కెలమి

4-11.1-తేటగీతి

నరిగి యచ్చట నిర్ద్వంద్వఁ డగుచుఁ బ్రాణ
నియమమున నేక పదమున నిలిచి గాలిఁ
దివుటఁ గ్రోలి కృశభూతదేహుఁ డగుచుఁ
దపముఁ గావించె దివ్యవత్సరశతంబు.

4-12-వచనము

ఇట్లతి ఘోరం బైన తపంబు చేయుచుఁ దన చిత్తంబున.

4-13-కంద పద్యము

ఏ విభుఁడు జగదధీశ్వరుఁ
డా విభు శరణంబు నొత్తు నతఁ డాత్మసమం
 బై వెలసిన సంతతిని ద
యావరమతి నిచ్చుగాక యని తలఁచు నెడన్.

4-14-చంపకమాల

మునుకొని యత్తపోధనుని మూర్ధజమైన తపః కృశాను చే
తను ద్రిజగంబులుం గరఁగి తప్తము లైనను జూచి పంకజా
సన మురశాసనత్రిపురశాసను లచ్చటి కేగి రప్పరో
జన సుర సిద్ధ సాధ్య ముని సన్నత భూరియశోభిరాములై.

4-15-వచనము

అట్లు మునీంద్రు నాశ్రమంబు డాయం జను నవసరంబున.

4-16-చంపకమాల

అనఘతపోభిరాముఁ డగు నత్రి మునీంద్రుఁడు గాంచెఁ దప్తకాం
చన ఘన చంద్రికా రుచిర చారుశరీరుల హంస నాగసూ
దన వృషభేంద్ర వాహుల నుదారకమండలు చక్ర శూల సా
ధనుల విరించి విష్ణు పురదాహుల వాక్యమలాంబికేశులన్.

4-17-వచనము

మఱియుఁ గృపావలోకన మందహాస సుందర వదనారవిందంబులు గల
మహాత్ముల సందర్శించి; యమందానంద కందళిత హృదయార
విందుండై సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి పుష్పాంజలి గావించి
నిటలతట ఘటిత కరపుటుం డై దుర్నిరీక్ష్యంబైన తత్తేజోవిశేషంబు దేఱి
చూడంజాలక ముకుళితనేత్రుండై తత్పదాయత్త చిత్తుం డగుచు సర్వలోక
గరిష్ఠంబు లైన మృదుమధుర గంభీర భాషణంబుల నిట్లని స్తుతియించె.

4-18-సీస పద్యము

" ప్రతి కల్పమందు సర్వప్రపంచోద్భవ;
స్థితి వినాశంబులఁ జేయునట్టి
మహిత మాయాగుణమయ దేహములఁ బొల్పు;
నజ వాసుదేవ శివాభిధాన
ములు గల్గు మీ పాదజలజాతములకు నే;

నతిభక్తి వందనం బాచరింతు;
యఖిల చేతన మానసాగమ్య మన నొప్పు;
మూర్ఖులు గల్గు మీ మువ్వరందుఁ

4-18.1-తేటగీతి

బరగ నాచేతఁ బిలువంగఁ బడిన ధీరుఁ
డెవ్వఁడే నొక్కరునిఁ బిల్వ నిపుడు మీరు
మువ్వ రేతెంచుటకు నాడు బుద్ధి విస్మ
యంబు గదిరెడిఁ జెప్పరే యనఘులార!

4-19-వచనము

అదియునుం గాక, సంతానార్థంబు నానావిధ పూజలు గావించి నా
 చిత్తంబున ధరియించిన మహాత్ముం డొక్కరుండ" యనిన నమ్మువ్వరు
 విబుధశ్రేష్ఠులు నతనిం గనుంగొని సుధామధురంబు లయిన వాక్యంబుల
 నిట్లనిరి.

4-20-కంద పద్యము

" విను మేము ముగుర మయ్యను
ననుపమమతిఁ దలఁప నేకమై యుందుము; నీ
 మన మందు నేమి గోరితి
వనయము నా కోర్కి సఫల మయ్యెడుఁ జమ్మి.

4-21-కంద పద్యము

మా మువ్వుర యంశంబుల

ధీమంతులు సుతులు పుట్టి త్రిభువనములలో

నీ మంగళగుణకీర్తిన్

శ్రీమహితము చేయఁగలరు; సిద్ధము సుమ్మీ."

4-22-కంద పద్యము

అని మునిచంద్రుఁడు దన మన

మునఁ గామించిన వరంబు బుధవరులు ముదం

బున నొసఁగి యతనిచేఁ బూ

జనములఁ బరిత్యజ్తు లగుచుఁ జనిరి యధేచ్ఛన్.

4-23-ఉత్పలమాల

అ సుచరిత్ర దంపతు లుదంచితలీలఁ గనుంగొనంగ న

బ్జాసను నంశమందు నమృతాంశుఁడు, విష్ణుకళన్ సుయోగ వి

ద్యాసుభగుండు దత్తుఁడు, బురాంతకు భూరికళాంశమందు దు

ర్వాసుఁడు నై జనించి రనవద్య పవిత్ర చరిత్రు లిమ్ములన్.

4-24-కంద పద్యము

అంగిరసుఁ డనెడు మునికీఁ గు

లాంగన యగు శ్రద్ధ యందు నంచిత సౌంద

ర్యాంగులు గూతులు నలువురు

మంగళవతు లుదయమైరి మాన్యచరిత్రా!

4-25-కంద పద్యము

వారు సీనీవాలి యనఁ గు

హూ రాకానుమతు లనఁగ నొప్పిరి; మఱియుం

గోర సుత యుగము గలిగెను

స్వారోచిషమనువు వేళ శస్త్రఖ్యాతిన్.

4-26-వచనము

వార లెవ్వ రనిన, భగవంతు డగు నుచఱ్యుండును బ్రహ్మనిష్ఠుం డగు
బృహస్పతియు ననం బ్రసిద్ధి వహించిరి; పులస్త్యుండు హవిర్భుక్కును
నిజభార్య యందు నగస్త్యునిం బుట్టించె; నా యగస్త్యుండు
జన్మాంతరంబున జరరాగ్ని రూపంబై ప్రవర్తించె; వెండియు నా
పులస్త్యుండు విశ్రవసునిం గలిగించె; ఆ విశ్రవసునకు నిలబిల యను
భార్యవలనం గుబేరుండును, గైకసి యను దానివలన రావణ కుంభకర్ణ
విభీషణులునుం బుట్టిరి; పులహునకు గతి యను భార్యవలనఁ
గర్మశ్రేష్ఠుండును వరీయాంసుండును సహిష్ణుండును నను మువ్వురు
గోడుకులు జనియించిరి; మఱియుఁ గ్రతువునకుఁ గ్రియ యను భార్య
యందు బ్రహ్మతేజంబున జ్వలించుచున్న షష్టిసహస్ర సంఖ్యలుగల
వాలఖిల్యు లను మహర్షులు గలిగిరి; వశిష్ఠుం డూర్జ యను భార్య
యందుఁ జిత్రకేతుండును సురోచియు విరజుండును మిత్రుండును
నుల్బుండును వసుభృద్ధ్యానుండును ద్యుమంతుండును నను
సప్తఋషులను, భార్యాంతరంబున శక్తి ప్రముఖ పుత్రులనుం బుట్టించె;
అధర్వుం డనువానికిఁ జిత్తి యను భార్య యందు ధృతవ్రతుండు నశ్
శిరస్సుండు నయిన దధ్యంచుండు పుట్టి; మహాత్ముండగు భృగువు

ఖ్యాతి యను పత్ని యందు ధాతయు విధాతయు నను
పుత్రద్వయంబును, భగవత్పరాయణ యగు "శ్రీ" యను కన్యకం
బుట్టించె; ఆ ధాత్యవిధాత్యలు మేరు వనువాని కూతు లైన యాయతి
నియతు లను భార్యలవలన మృకండ ప్రాణులను కొడుకులం బుట్టించిరి:
అందు మృకండునకు మార్కండేయుండును, బ్రాణునకు వేదశిరుం డను
మునియుం బుట్టిరి ;భార్గవునకు నుశన యను కన్యయందుఁ గవి
యనువాడు పుట్టె; ఇట్లు కర్దమదుహితలయిన కన్యకా నవకంబు
వలనఁ గలిగిన సంతాన పరంపరలచేత సమస్తలోకంబులుఁ బరిపూర్ణంబు
లయ్యె; అట్టి సద్యః పాపహరంబును శ్రేష్ఠతమంబును నైన
కర్దమదౌహితసంతాన ప్రకారంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠచిత్తుండ వగు నీకుం జెప్పితి:
ఇంక దక్షప్రజాపతి వంశం బెఱింగింతు వినుము.

4-4-దక్షప్రజాపతి వంశవిస్తారము

4-27-కంద పద్యము

వనజజునివలన భవ మం

దిన యా దక్షప్రజాపతికి మను నిజ నం

దన యగు ప్రసూతి సతి యం

దనఘా! పదయార్పు రుదయ మందిరి కన్యల్.

4-28-వచనము

ఇట్లావిర్భవించిన కన్యకలందు శ్రద్ధయు, మైత్రియు, దయయు,
శాంతియు, దుష్టియు, బుష్టియు, భ్రీయయు, నున్నతియు,

బుద్ధియు, మేధయుఁ, దితిక్షయు, స్త్రీయు, మూర్తియు నను
నామంబులు గల పదుమువ్వురను ధర్మరాజున కిచ్చె; ఒక్క కన్యక
నగ్నిదేవునకును నొక్కతెం బిత్పదేవతలకును నొక్కతె జన్మమరణాది
నివర్తకుం డగు నభవునకుం బెండ్లి చేసె; అంత నా ధర్ముని పత్నుల
యందు శ్రద్ధవలన శ్రుతంబును, మైత్రివలనఁ బ్రసాదంబును, దయవలన
నభయంబును, శాంతివలన సుఖంబును, దుష్టివలన ముదంబును,
బుష్టివలన స్మయంబును, గ్రియవలన యోగంబును, నున్నతివలన
దర్పంబును, బుద్ధివలన నర్థంబును, మేధవలన స్మృతియుఁ,
దితిక్షవలన క్షేమంబును, స్త్రీవలనఁ బ్రశ్రయంబును, మూర్తివలన
సకలకల్యాణగుణోత్పత్తి స్థానభూతు లగు నరనారాయణు లను ఋషు
లిద్దఱును సంభవించిరి; వారల జన్మకాలంబున.

4-29-సీస పద్యము

గంధవాహుఁడు మందగతి ననుకూలుఁడై;

వీచె; నల్లిక్కులు విశద మయ్యె;

నఖిలలోకంబులు నానందమును బొందె;

దుములమై దేవదుందుభులు మ్రోసె;

గరమొప్ప జలధుల కలఁక లడంగెను;

మించినగతిఁ బ్రవహించె నదులు;

గంధర్వ కిన్నర గానముల్ వీతెంచె;

నప్పరోజనముల నాట్యమొనరె

4-29.1-తేటగీతి

సురలు గురియించి రందంద విరులవాన;
మునిజనంబులు సంతోషమునఁ జెలంగి
వినుతు లొనరించి; రవ్వేళ విశ్వ మెల్లఁ
బరమమంగళమై యొప్పె భవ్యచరిత!

4-30-వచనము

ఆ సమయంబున బ్రహ్మాది దేవత లమ్మహాత్ములకడకుఁ జనుదెంచి
 యిట్లని స్తుతించిరి.

4-31-సీస పద్యము

గగనస్థలిం దోచు గంధర్వనగరాది;
రూప భేదము లట్లు రూడి మెఱసి
యే యాత్మయందేని యేపార మాయచే;
నీ విశ్వ మిటు రచియింపఁబడియె
నట్టి యాత్మప్రకాశార్థమై మునిరూప;
ముల ధర్మగృహమునఁ బుట్టినట్టి
పరమపురుష! నీకుఁ బ్రణమిల్లెద; మదియుఁ;
గాక యీ సృష్టి దుష్టర్మవృత్తి

4-31.1-తేటగీతి

జరగనీకుండు కొఱకునై సత్త్వగుణము
చే సృజించిన మమ్మిట్లు శ్రీనివాస

మైన సరసీరుహప్రభ నపహసించు
నీ కృపాలోకనంబుల నెమ్మిఁ జూడు.

4-32-కంద పద్యము

అని యిట్లు దేవగణములు
వినుతింపఁ గృపాకటాక్షవీక్షణములచేఁ
గని వారు గంధమాదన
మున కేగిరి తండ్రి ముదము ముప్పిరిగొనఁగన్.

4-33-కంద పద్యము

ధరణీభర ముడుపుట కా
నరనారాయణులు భువి జనన మనయము నొం
దిరి యర్జున కృష్ణాఖ్యలఁ
గురుయదువంశముల సత్త్వగుణయుతు లగుచున్.

4-34-వచనము

మఱియు నగ్నిదేవునకు దక్షపుత్రియైన స్వాహాదేవి యను భార్య
యందు హుతభోజనులగు పావకుండును బవమానుండును శుచియు
నను మువ్వరు గొడుకులు గలిగిరి; వారివలనం బంచదత్తారింశ
త్సంఖ్యలం గల యగ్ను లుత్పన్నంబు లయ్యె; నిట్లు పితృపితామహ
యుక్తంబుగా నేకోనపంచాశ త్సంఖ్యలు గల యగ్నులు బ్రహ్మవాదులచే
యజ్ఞకర్మంబులం దగ్నిదేవతాకంబు లైన యిష్టులు దత్త
న్నామంబులచేతఁ జేయంబడుచుండు; ఆ యగ్ను లెవ్వరనిన

నగ్నిష్వాత్తులు బర్హిషదులు సౌమ్యులు బితలు నాజ్యపులు సాగ్నులు
నిరగ్నులు నన నేడు దెఱంగులై యుందురు; దాక్షాయణి యగు స్వధ
యను ధర్మపత్ని యందు వారలవలన వయునయు ధారిణియు నను
నిద్దఱు కన్య లుదయించి జ్ఞానవిజ్ఞానపారగ లగుచు బ్రహ్మనిష్ఠ లయి
పరఃగిరి; వెండియు.

4-5-ఈశ్వర దక్షుల విరోధము

4-35-సీస పద్యము

దక్షప్రజాపతి తనయ యా భవుని భా;
ర్షయు ననఁ దగు సతి యను లతాంగి
సతతంబుఁ బతిభక్తి సలుపు చుండియుఁ దనూ;
జాతలాభము నందఁ జాలదయ్యె;
భర్గుని దెసఁ జాలఁ బ్రతికూలుఁ డైనట్టి;
తమ తండ్రిమీఁది రోషమునఁ జేసి
వలనేది తా ముగ్ధవలె నిజయోగ మా;
ర్థంబున నాత్మదేహంబు విడిచె;"

4-35.1-తేటగీతి

నని మునీంద్రుఁడు వినిపింప నమ్మహాత్ముఁ
డైన విదురుండు మనమున నద్భుతంబు
గదురఁ దత్కథ విన వేడ్క గడలుకొనఁగ
మునివరేణ్యునిఁ జూచి యిట్లనియె మఱియు.

4-36-సీస పద్యము

" చతురాత్మ! దుహితృవత్త్వలుడైన దక్షుండు;
 దన కూతు సతి ననాద్రము చేసి
 యనయంబు నఖిలచరాచర గురుఁడు ని;
 ర్వైరుండు శాంతవిగ్రహుఁడు ఘనుఁడు
 జగముల కెల్లను జర్చింప దేవుండు;
 నంచితాత్మారాముఁ డలఘుమూర్తి
 శీలవంతులలోన శ్రేష్ఠుండు నగునట్టి;
 భవునందు విద్వేషపడుట కేమి

4-36.1-తేటగీతి

కారణము? సతి దా నేమి కారణమున
 విడువరానట్టి ప్రాణముల్ విడిచె? మఱియు
 శ్వశుర జామాతృ విద్వేష సరణి నాకుఁ
 దెలియ నానతి యిమ్ము సుధీవిధేయ! "

4-37-కంద పద్యము

అని యడిగిన నవ్విదురునిఁ
 గనుఁగొని మైత్రేయుఁ డనియెఁ గౌతుక మొప్పన్
 " విను మనఘ! తొల్లి బ్రహ్మలు
 జన నుతముగఁ జేయునట్టి సత్రముఁ జూడన్.

4-38-చంపకమాల

సరసిజగర్భ యోగిజన శర్వ సుపర్వ మునీంద్ర హవ్యభు
క్రూరమ ఋషిప్రజాపతులు భక్తిఁ మెయిం జనుదెంచి యుండ న
త్తరణిసమాన తేజఁడగు దక్షుఁడు వచ్చినఁ దత్సదస్య లా
దరమున లేచి; రప్పుడు పితామహ భగ్గులు దక్క నందఱున్.

4-39-కంద పద్యము

చనుదెంచిన యా దక్షుఁడు
వనజజనకు మ్రొక్కి భక్తివశులై సభ్యుల్
తన కిచ్చిన పూజలు గై
కొని యర్హాసనమునందుఁ గూర్చుండి తగన్.

4-40-తేటగీతి

తన్నుఁ బొడగని సభ్యు లందఱును లేవ
నాసనము దిగనట్టి పురారివలను
గన్నుఁ గొనలను విస్ఫులింగములు సెదరఁ
జూచి యిట్లను రోషవిస్ఫురణ మెఱయ.

4-41-తేటగీతి

" వినుఁడు మీరలు రొదమాని విబుధ ముని హు
తాశనాది సురోత్తములార! మోహ
మత్సరోక్షులు గావు నా మాట లనుచు
వారి కందఱ కా పురవైరిఁ జూపి.

4-42-సీస పద్యము

పరికింప నితఁడు దిక్పాలయశోహని;
కరుఁ డీ క్రియాశూన్యపరుని చేతఁ
గరమొప్ప సజ్జనాదరితమార్గము దూషి;
తం బయ్యె; నెన్న గతత్రపుండు
మహితసావిత్రి సమానను సాధ్వీ న;
స్మత్తనూజను మృగశాబనేత్ర
సకల భూమీసుర జన సమక్షమున మ;
ర్మటలోచనుఁడు కరగ్రహణ మర్థిఁ

4-42.1-తేటగీతి

జేసి తా శిష్యభావంబుఁ జెందు టాత్మఁ
దలఁచి ప్రత్యుద్గమాభివందనము లెలమి
నడపకుండిన మాననీ; నన్నుఁ గన్న
నోరిమాటకుఁ దన కేమి గోరువోయె.

4-43-సీస పద్యము

అనయంబు లుప్తక్రియాకలాపుఁడు మాన;
హీనుఁడు మర్యాదలేని వాఁడు
మత్తప్రచారుఁ డున్నత్తప్రియుఁడు దిగం;
బరుఁడు భూతప్రేత పరివృతుండు
దామస ప్రమథ భూతములకు నాధుండు;
భూతలీపుం డస్థిభూషణుండు

నష్టశౌచుండు నున్మదనాధుఁడును దుష్టః
హ్మదయుఁ డుగ్రుఁడును బరేతభూ ని

4-43.1-తేటగీతి

కేతనుఁడు వితతస్సస్తకేశుఁ డశుచి
యయిన యితనికి శివనాముఁ డను ప్రవాద
మెటులు గలిగె? నశివుఁ డగు నితని నెఱిగి
యెఱిగి వేదంబు శూద్రున కిచ్చినటులు.

4-44-వచనము

ఇతనికి నస్మత్తనూజను విధిప్రేరితుండనై యిచ్చితి."

4-45-కంద పద్యము

అని యిట్టులు ప్రతికూల వ
చనములు దక్షుండు పలికి శపియింతును శ
ర్వుని నని జలములు గొని కర
మున నిలిపి యిటులనె రోషమున ననఘాత్మా!

4-46-కంద పద్యము

"ఇతఁ డింద్రోపేంద్ర పరీ
వృతుఁడై మఖసమయమున హవిర్భాగము దే
వతలం గూడఁగ మహిత ని
యతిఁ బొందక యుండుఁగాక యని శపియించెన్."

4-47-వచనము

ఇట్లు దక్షుండు పల్కిన గర్హితవాక్యంబులు వినిందితంబు లగుం గాని
యాధార్థ్యంబున వాస్తవంబు లగుచు భగవంతుండగు రుద్రునందు
నిందితంబులు గాక స్తుతి రూపంబున నొప్పె; దదనంతరంబ రుద్రునకు
శాపం బిచ్చిన కారణంబున దక్షుండు సదస్యముఖ్యులచే నకృత్యం బని
నిషేధింపబడి ప్రవృద్ధంబయిన క్రోధంబుతోడ నిజనివాసంబునకుం
జనియె; అంత గిరిశానుచరాగ్రేసరుం డగు నందికేశ్వరుండు దక్షుండు
నిటలాక్షుని శపియించిన శాపంబు, నతనిఁ బల్కిన యనర్థ
వాక్యంబులును విని కోపారుణితలోచనుండై యిట్లను “నీ దక్షుండు
మర్త్యశరీరంబు శ్రేష్ఠంబు గాఁ దలచి యప్రతిద్రోహియైన భగవంతునందు
భేదదర్శియై యపరాధంబుఁ గావించె; ఇట్టి మూఢాత్ముండు దత్త్య
విముఖుం డగు; మఱియుం గూటధర్మంబు లయిన నివాసంబుల
గ్రామ్యసుఖకాంక్షలం జేసి సక్తుండై యర్థవాదంబు లైన వేదంబులచేత
నష్టమనీషం గలిగి కర్మతంత్రంబు విస్తృతంబు చేయు; వెండియు
దేహాదికంబు లుపాదేయంబులు గాఁ దలఁచుచు బుద్ధిచేత
నాత్మతత్త్వంబు మఱచి వర్తించుచుఁ బశుప్రాయుండై స్త్రీకాముండు నగు;
నిదియునుం గాక దక్షుం డచిరకాలంబున మేషముఖుం డగు" నని
మఱియు.

4-48-మత్తేభ విక్రీడితము

అనయంబుం దన మానసంబున నవిద్యన్ ముఖ్యతత్త్వంబు గాఁ
గని గౌరీశుఁ దిరస్కరించిన యసత్కర్మాత్ము నీ దక్షుని

న్ననువర్తించినవారు సంసరణకర్తారంభులై నిచ్చలున్
జననం బందుచుఁ జచ్చుచున్ మరల నోజం బుట్టుచున్ వర్తిలున్.

4-49-వచనము

అదియునుం గాక యీ హరద్వేషులైన ద్విజు లర్థవాద బహుళంబు లైన
 వేదవాక్యంబుల వలన మధుగంధ సమంబైన చిత్తక్షోభంబుచేత
 విమోహిత మనస్సులై కర్మాసక్తు లగుదురు; మఱియును భక్త్యాభక్త్య
 విచారశూన్యులై దేహాది పోషణంబుకొఱకు ధరియింపఁ బడిన విద్యా
 తపోవ్రతంబులు గలవారలై ధన దేహేంద్రియంబుల యందుఁ బ్రీతిం బొంది
 యాచకులై విహరింతురు;” అని నందికేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజనంబుల
 శపియించిన వచనంబులు విని భృగుమహాముని మరల శపి యింపం
 బూని యిట్లనియె.

4-50-తేటగీతి

వసుధ నెవ్వారు ధూర్జటివ్రతులు వారు
వారి కనుకూలు రగుదు రెవ్్వారు వారు
నట్టి సచ్చాస్త్ర పరిపంథు లైన వారు
నవనిఁ బాషండు లయ్యెద రని శపించె.

4-51-సీస పద్యము

సకల వర్ణాశ్రమాదార హేతువు, లోక;
మునకు మంగళమార్గమును, సనాత
నముఁ, బూర్వముపిసమ్మతము, జనార్దనమూల;

మును, నిత్యమును, శుద్ధమును, శివంబు,
 నార్యపథానుగం బగు వేదమును విప్రు;
 గణము నిందించిన కారణమున
 నే శివదీక్ష యందేని మధ్యమ పూజ్యుఁ;
 డై భూతపతి దైవ మగుచు నుండు

4-51.1-తేటగీతి

నందు మీరలు భస్మజటాస్థిధార
 ఇములఁ దగి మూఢబుద్ధులు నష్టశౌచు
 లై నశింతురు పాషండు లగుచు ననుచు
 శాప మొనరించె నా ద్విజసత్తముండు.

4-52-వచనము

ఇట్లన్యోన్యంబును శాపంబులం బొందియు భగవదనుగ్రహంబు గల
 వారలగుటం జేసి నాశంబు నొందరైరి; అట్టి యెడ విమనస్కుం డగుచు
 ననుచర సమేతుం డై భవుండు చనియె నంత.

4-53-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! యే యజ్ఞమందు సర్వశ్రేష్ఠుఁ;
 డగు హరి సంపూజ్యుడై వెలుంగు
 నట్టి యజ్ఞంబు సమ్యక్విధానమున స;
 హస్త వత్సరములు నజుఁ డొనర్చెఁ
 గరమొప్పు నమర గంగాయమునా సంగ;

మావనిఁ గలుగు ప్రయాగ యందు
నవభృథస్నానంబు లతిభక్తిఁ గావించి;
గతకల్మషాత్ములై మునత కెక్కి

4-53.1-తేటగీతి

తగ నిజాశ్రమభూములఁ దలచి వార
లందఱును వేడ్కతోఁ జని రనుచు విదురు
నకును మైత్రేయుఁ డను మునినాయకుండు
నెఱుఁగ వినిపించి వెండియు నిట్లు లనియె.

4-54-వచనము

“అంత శ్వశురుండగు దక్షునకు జామాత యైన భర్గునకు నన్యోన్య
విరోధంబు పెరుఁగుచుండ నతిచిరంబగు కాలం బరిగె; నంత దక్షుండు
రుద్రవిహీనంబగు యాగంబు లేనిది యైనను శర్వుతోడి పూర్వ
విరోధంబునను బరమేష్ఠి కృతంబైన సకల ప్రజాపతి విభుత్వగర్వంబు
ననుం జేసి బ్రహ్మనిష్ఠులగు నీశ్వరాదుల ధిక్కరించి యరుద్రకంబుగా
వాజపేయ సవనంబు గావించి తదనంతరంబ బృహస్పతిసవన నామకం
బైన మఖంబు చేయ నుపక్రమించిన నచ్చటికిం గ్రమంబున.

4-55-చంపకమాల

కర మనురక్తి నమ్మఖముఁ గన్గొను వేడుక తొంగలింపఁగాఁ
బరమమునిప్రజాపతి సుపర్వ మహర్షి వరుల్ సభార్యులై

పరువడి వచ్చి యందఱు శుభస్థితి దీవన లిచ్చి దక్షుచేఁ
బొరిఁబొరి నచ్చటన్ విహిత పూజల నొందిరి సమ్మదంబునన్.

4-6-దక్షయజ్ఞమునకరుగుట

4-56-తేటగీతి

దక్షతనయ సతీదేవి దవిలి యాత్మ
సదనమున నుండి జనకుని సవనమహిమ
గగన చరులు నుతింప నా కలకలంబు
విని కుతూహలినీ యయి విన్వధిఁ జూడ.

4-57-వచనము

అయ్యవసరంబునఁ దదుత్సవ దర్శన కుతూహలులై సర్వదిక్కుల
వారును జనుచుండి; రా సమయంబున.

4-58-సీస పద్యము

తనరారు నవరత్న తాటంక రోచులు;
చెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి చేయఁ;
మహనీయ తపనీయమయ పదకద్యతు;
లంసభాగంబుల నావరింప;
నంచిత చీనిచీనాంబర ప్రభలతో;
మేఖలాకాంతులు మేలమాడఁ;
జంచల సారంగ చారు విలోచన;
ప్రభలు నల్లిక్కులఁ బ్రబ్బిక్కినఁగ;

4-58.1-తేటగీతి

మించు వేడుక భర్తసమేత లగుచు
మానితంబుగ దివ్య విమానయాన
లగుచు నాకాశపథమున నరుగుచున్న
ఖచర గంధర్వ కిన్నరాగనలఁ జూచి.

4-59-కంద పద్యము

సతి దన పతి యగు నా పశు
పతిఁ జూచి సముత్సుకతను భాషించె; ప్రజా
 పతి మీ మామ మఖము సు
వ్రతమతి నొనరించుచున్న వాఁడఁట వింటే;

4-60-కంద పద్యము

కావున నయ్యజ్ఞమునకు
నీ విబుధగణంబు లర్థి నేగెద; రదిగో!
 దేవ! మన మిప్పు డచటికిఁ
బోవలె నను వేడ్క నాకుఁ బుట్టెడు నభవా!

4-61-కంద పద్యము

ఆ యజ్ఞముఁ గనుగొనగా
నా యనుజులు భక్తిఁ బ్రాణనాథుల తోడం
 బాయక వత్తురు; మనముం
బోయిన నే వారి నచటఁ బోడగనఁ గల్గున్.

4-62-కంద పద్యము

జనకుని మఖమున కర్థిం
జని నీతోఁ బారిబర్హ సంజ్ఞికతఁ గడుం
 దనరిన భూషణములఁ గై
కొన వేడ్క జనించె నీశ! కుజనవినాశా!

4-63-కంద పద్యము

నాతోడను స్నేహము గల
మాతను దత్తోదరీ సమాజము ఋషి సం
 ఘాతకృత మఖసమంచిత
కేతువుఁ గన వేడ్క గగనకేశ! జనించెన్.

4-64-వచనము

అదియునుం గాక; దేవా! మహాశ్చర్యకరంబై గుణత్రయాత్మకంబగు
 ప్రపంచంబు భవదీయ మాయా వినిర్మితం బగుటం జేసి నీకు
 నాశ్చర్యకరంబు గాదు; ఐనను భవదీయ తత్త్వం బెఱుంగఁ జాలక కామినీ
 స్వభావంబు గలిగి కృపణురాలనై మదీయ జన్మభూమిఁ గనుంగొన
 నిచ్చగించితి" నని వెండియు నిట్లనియె.

4-65-చంపకమాల

ముదమునఁ దన్మఖోద్భవ విభూతిఁ గనుంగొన నన్యకామినుల్
పదవులు గట్టి భూషణవిభాసితలై నిజనాథయుక్తలై

మదకలహంస పాండురసమంచిత దివ్య విమానయానలై
యదె చనుచున్నవారు గను మభ్రపథంబున నీలకంధరా!

4-66-కంద పద్యము

అనఘా! విను లోకంబుల

జనకుని గేహమునఁ గలుగు సకల సుఖంబుల్

తనయలు చని సంప్రీతిం

గనుఁగొన కే రీతి నిలుచుఁ గాయము లభవా!

4-67-కంద పద్యము

అనయముఁ బిలువక యుండం

జన ననుచిత మంటివేని జనక గురు సుహృ

జ్జననాయక గేహములకుఁ

జనుచుందురు పిలువకున్న సజ్జను లభవా!

4-68-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె “దేవా! నా యందుఁ బ్రసన్నుండవై మదీయ
మనోరథంబుం దీర్ప నర్హుండవు; సమధిక జ్ఞానంబు గల నీచేత నేను
భవదీయదేహంబు నందర్థంబున ధరియింపబడితి; నట్టి నన్ను
ననుగ్రహింపవలయు” నని ప్రార్థించిన మందస్మితవదనారవిందుం
డగుచు జగత్సృష్టల సమక్షంబున దక్షుండు తన్నాడిన మర్మభేదంబు
లైన కుహక వాక్యసాయకంబులం దలంచుచు నిట్లనియె.

4-69-సీస పద్యము

కల్యాణి నీ మాట గడు నొప్పు; బంధువుల్;
పిలువకుండినను సంప్రీతిఁ జనుదు
రంటి; విదియు లెస్స యైనను దేహాభి;
మాన మదము ననమర్షమునను
గడఁగి యారోపిత ఘన కోపదృష్టులు;
గారేనిఁ బోదగుఁ గాని వినుము
వినుత విద్యా తపోవిత్త వయో రూప;
కులములు సుజనులకును గుణంబు;

4-69.1-తేటగీతి

లివియ కుజనులయెడ దోషహాతుకంబు
లై వివేకంబు చెఱుచు; మహాత్ములైన
వారి మాహాత్మ్యమాత్మ గర్వమునఁ జేసి
జడులు పొడగానఁ జాలరు జలజనేత్ర!

4-70-కంద పద్యము

విను; మట్టి కుటీలు లగు దు
ర్జనుల గృహంబులకు బంధుసరణిని బోవం
 జనదు; వినీతుల కది గడు
ననుచిత మైనట్ల యుండు; నది యెట్లనినన్.

4-71-ఆటవెలది

కుటిలబుద్ధు లయిన కుజనుల యిండ్లకు
నార్య లేగ, వా రనాదరమున
బొమలు ముడిపడంగ భూరి రోషాక్షులై
చూతు; రదియుఁ గాక సుదతి! వినుము.

4-72-చంపకమాల

సమద రిపుప్రయుక్త పటుసాయక జర్జరితాంగుఁ డయ్యు దుః
ఖమును దొఱంగి నిద్రగనుఁ గాని కృశింపఁడు మానవుండు; నో!
యుమ! విను మిష్ట బాంధవదురుక్తులు మర్మము లంట నాఁటఁ జి
త్తమున నహర్నిశంబుఁ బరితాపము నొంది కృశించు నెప్పుడున్.

4-73-కంద పద్యము

విను లోకోత్కృష్టుఁడు ద
క్షనికిఁ దనూభవలలోనఁ గూరిమిసుతవై
 నను నా సంబంధంబున
జనకునిచేఁ బూజఁ బడయఁజాలవు తరుణీ!

4-74-వచనము

అది యెట్లతనిచేత భవత్సంబంధంబునం జేసి పూజఁబడయమికి నతనికి
 నీకు విరోధంబునకు హేతు వెట్టి దని యంటివేని.

4-75-మత్తేభ విక్రీడితము

నిరహంకార నిరస్తపాప సుజనానింద్యోల్ల సత్కీర్తిఁ గొం
దఱు కామించి యశక్తులై మనములన్ దందహ్యమానేంద్రియా

తురులై యూరక మచ్చరింతురు; మహాత్ముం డీశ్వరుం డైన యా
హరితో బద్ధ విరోధముం దొడరు దైత్యశ్రేణి చందంబునన్.

4-76-వచనము

అదియునుం గాక, నీ వతనికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు
గావింపకుండుటం జేసి యతండు తిరస్కృతుండయ్యె నంటివేని
లోకంబున జను లన్యోన్యంబును బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావించు;
రదియ ప్రాజ్ఞ లయినవారు సర్వభూతాంతర్యామి యైన
పరమపురుషుండు నిత్యపరిపూర్ణుండు గావునఁ గాయకవ్యాపారం
బయుక్తం బని తదుద్దేశంబుగా మనంబునంద నమస్కారాదికంబులు
గావించురు; గాని దేహాభిమానంబులు గలుగు పురుషులందుఁ
గావింపరు; కాన యేనును వాసుదేవ శబ్దవాచ్యుండు
శుద్ధసత్త్వమయుండు నంతఃకరణంబు నందు నావరణ విరహింతుడు
నయి ప్రకాశించు వాసుదేవునకు నా హృదయంబున నెల్లప్పుడు
నమస్కరించుచుండుదు; ఇట్ల నపరాధినైన నన్నుఁ బూర్వంబున
బ్రహ్మలు చేయు సత్తంబు నందు దురుక్తులం జేసి పరాభవించి మద్దేషి
యైన దక్షుండు భవజ్ఞునకుం డైన నతఁడును దదనువర్తు లయిన
వారలును జూడఁ దగరు; కావున మద్వచనాతిక్రమంబునం జేసి
యరిగితివేని నచట నీకుఁ బరాభవంబు సంప్రాప్తం బగు; లోకంబున
బంధుజనంబులవలనఁ బూజ బడయక తిరస్కారంబు వొందుట
చచ్చుటయ కాదే;” యని పలికి మఱియు నభవుండు, పొమ్మని
యనుజ్ఞ యిచ్చిన నచ్చట నవమానంబునం జేసి యశుభం బగు

ననియు; నిచ్చటఁ బొమ్మనక నివారించిన మనోవేదన యగు ననియు
మనంబునం దలపోయుచు నూరకుండె; అంత.

4-77-సీస పద్యము

సతి సుహృద్దర్శనేచ్చా ప్రతికూల దుః;
ఖస్వాంత యగుచు నంగములు వడఁక
నందంద తొరఁగెడు నశ్రుపూరంబులు;
గండభాగంబులఁ గడలుకొనఁగ
నున్నత స్తనమండలోపరిహారముల్;
వేడి నిట్టూర్పుల వెచ్చఁ గంద
నతిశోకరో షాకులాత్యంత దోదూయ;
మానమై హృదయంబు మలఁగుచుండ

4-77.1-తేటగీతి

మఱియుఁ గుపితాత్మయై స్వసమానరహితు
నాత్మదేహంబు సగ మిచ్చి నట్టి భవుని
విడిచి మూఢాత్మ యగుచు న వ్వెలఁది జనియె
జనకుఁ జూచెడు వేడుక సందడింప.

4-78-వచనము

ఇ ట్లతి శీఘ్రగమనంబున.

4-79-సీస పద్యము

మానిని చనుచుండ మణిమన్మదాది స;
హస్ర సంఖ్యాత రుద్రానుచరులు
యక్షులు నిర్భయులై వృషభేంద్రుని;
మున్నిడు కొనుచు నముదిత దాల్చు
కందుకాంబుజ శారికా తాళవృంత ద;
ర్షణ ధవళాతపత్రప్రసూన
మాలికా సౌవర్ణమణివిభూషణ ఘన;
సార కస్తూరికా చందనాది

4-79.1-తేటగీతి

వస్తువులు గొంచు నేగి శర్వాణిఁ గదిసి
శంఖ దుందుభి వేణు నిస్త్వనము లొప్ప
మానితంబైన వృషభేంద్రయానఁ జేసి
యజ్ఞభూమార్గులై యర్ధి నరిగియరిగి.

4-80-వచనము

ముందట.

4-81-చంపకమాల

మనమున మోదమందుచు నుమాతరుణీమణి గాంచెఁ జారు మృ
త్సనక కుశాజినాయస నికాయ వినిర్మిత పాత్ర సీమము
న్ననుపమ వేదఘోష సుమహత్పశు బంధన కర్మ భూమమున్
మునివిబుధాభిరామము సముజ్జ్వల హోమము యాగధామమున్.

4-82-వచనము

ఇట్లు గనుంగొని యజ్ఞశాలం బ్రవేశించిన.

4-83-కంద పద్యము

చనుదెంచిన యమ్మగువను

జననియు సోదరులుఁ దక్క సభఁ గల జను లె

ల్లను దక్షువలని భయమున

ననయము నపు డాదరింపరైరి మహాత్మా!

4-84-కంద పద్యము

నెఱిఁ దల్లియుఁ బినతల్లులుఁ

బరిరంభణ మాచరింపఁ బరితోషాశ్రుల్

దొరఁగఁగ డగ్గత్తికతో

సరసిజముఖి సేమ మరయ సతి దా నంతన్.

4-85-కంద పద్యము

జనకుం డవమానించుట

యును సోదరు లర్థిఁ దనకు నుచితక్రియఁ జే

సిస పూజల నందక శో

భన మరసిన మాటుమాట పలుకక యుండెన్.

4-86-వచనము

ఇట్లు తండ్రిచే నాదరింపబడనిదై విభుండైన యీశ్వరు నందు నాహ్వాన క్రియాశూన్యత్వరూపంబైన తిరస్కారంబును, నరుద్ర భాగంబైన య

జ్ఞంబునుం గనుంగొని నిజరోషానలంబున లోకంబులు భస్మంబు
చేయంబూనిన తెఱంగున నుద్రేకించి రుద్రద్వేషియుఁ గ్రతుకర్మాభ్యాస
గర్విష్టుండు నగు దక్షుని వధియింతు మనుచు లేచిన భూతగణంబుల
నివారించి రోషవృక్షభాషణంబుల నిట్లనియె; లోకంబున శరీరధారులైన
జీవులకుఁ బ్రియాత్మకుండైన యీశ్వరునకుఁ బ్రియాప్రియలును
నధికులును లేరు; అట్టి సకల కారణుండును నిర్మత్సరుండును నైన
రుద్రు నందు నీవు దక్క నెవ్వండు ప్రతికూలం బాచరించు? నదియునుం
గాక మిముబోటి వారలు పరులవలని గుణంబు లందు దుర్గుణంబులన
యాపాదించురు; మఱియుం గొందఱు మధ్యస్థులైన వారలు పరుల
దుర్గుణంబుల యందు దోషంబుల నాపాదించురు; కొందఱు
సాధువర్తనంబు గలవారలు పరుల దోషంబుల నైన గుణంబులుగా
ననుగ్రహింతురు; మఱియుం గొందఱుత్తమోత్తములు పరుల యందు
దోషంబుల నాపాదించక తుచ్చగుణంబులు గలిగినను సద్గుణంబులుగాఁ
గైకొందురు; అట్టిమహాత్ముల యందు నీవు పాపబుద్ధి గల్పించితి” వని;
వెండియు నిట్లను “మహాత్ములగు వారల పాదధూళిచే నిరస్తప్రభావులై
జడ స్వభావంబుగల దేహంబునాత్మ యని పల్కు కుజను లగువారు
మహాత్ముల నిందించుట కార్యంబు గాదు: అదియు వారి కనుచితం
బగు” నని వెండియు నిట్లనియె.

4-87-సీస పద్యము

అనయంబు శివ యను నక్షరద్రవ్య మర్థి;

వాక్కునఁ బలుక భావమునఁ దలప

సర్వజీవుల పాపసంఘముల్ చెడు; నట్టి;
 మహితాత్మునందు నమంగళుండ
 వగు నీవు విద్వేషి వగుట కాశ్చర్యంబు;
 నందెద; వినుము; నీ వదియుఁ గాక
 చర్చింప నెవ్వని చరణపద్మంబుల;
 నరసి బ్రహ్మనంద మను మరంద

4-87.1-తేటగీతి

మతుల భక్తిని దమ హృదయంబు లనెడి
 తుమ్మెదలచేతఁ గ్రోలి సంతుష్టచిత్తు
 లగుదు రత్యంత విజ్ఞాను; లట్టి దేవు
 నందు ద్రోహంబు చేసి; తే మందు నిన్ను?

4-88-కంద పద్యము

మఱియును నమ్మహితాత్ముని
 చరణ సరోజాత యుగము సకలజగంబుల్
 నెఱిగొలువఁ గోరు కోర్కులు
 దరిమిడి వర్షించు నతని; దగునే తెగడన్?

4-89-చంపకమాల

పరగఁ జితాస్థిభస్మ నృకపాలజటాధరుఁడుం బరేత భూ
 చరుఁడు పిశాచయుక్తుఁ డని శర్వు నమంగళుగాఁ దలంప రె

వ్వరు; నొక డీవు దక్క, మఱి **వా**క్పతి ముఖ్యులు నమ్మహాత్ము స
చ్చరణ సరోజ రేణువులు **స**మ్మతిఁ దాల్తురు మస్తకంబులన్.

4-90-చంపకమాల

నెలకొని ధర్మపాలన వి**ని**ర్మలు భర్గుఁ దిరస్కరించు న
క్తులుషుని జిహ్వఁ గోయఁ దగుఁ; **గా** కటు చేయఁగ నోపఁడేని దాఁ
బిలియుట యొప్పు; రెంటికీ బ్ర**భు**త్వము చాలమిఁ గర్ణరంధ్రముల్
బలువుగ మూసికొంచుఁ జనఁ **బా**డి యటందురు ధర్మవర్తనుల్.

4-91-వచనము

అది గావున.

4-92-మత్తేభ విక్రీడితము

జనుఁ డజ్ఞానమునన్ భుజించిన జుగు**ప్సం** బైన యన్నంబు స
య్యన వెళ్ళించి పవిత్రుడైన గతి దు**ష్టా**త్ముండవై యీశ్వరున్
ఘను నిందించిన నీ తనూభవ యనం **గా** నోర్వ, నీ హేయ భా
జన మైనట్టి శరీరమున్ విడిచి భా**స్వ**చ్ఛుద్ధిఁ బాటిల్లెదన్.

4-93-వచనము

అదియునుం గాక, దేవతల కాకాశగమనంబును, మనుష్యులకు భూతల
గమనంబును, స్వాభావికంబు లయినట్లు ప్రవృత్తినివృత్తి లక్షణ
కర్మంబులు రాగవైరాగ్యాధికారంబులుగా వేదంబులు విధించుటం జేసి
రాగయుక్తులై కర్మతంత్రు లయిన సంసారులకు వైరాగ్యయుక్తు లయి
యాత్మారాము లయిన యోగిజనులకు విధినిషేధరూపంబు లయిన

వైదిక కర్మంబులు గలుగుటయు లేకుండుటయు నైజంబు లగుటం జేసి
 స్వధర్మ నిష్ఠుండగువాని నిందింపం జనదు; ఆ యుభయకర్మ
 శూన్యండు బ్రహ్మభూతుండు నయిన సదాశివునిఁ గ్రియా శూన్యం
 డని నిందించుట పాపం బగు; దండ్రీ! సంకల్పమాత్ర ప్రభవంబు లగుటం
 జేసి మహాయోగిజన సేవ్యంబు లయిన యస్మదీయంబు లగు
 నణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు నీకు సంభవింపవు; భవదీయంబు లగు
 నైశ్వర్యంబులు ధూమమార్గ ప్రవృత్తులై యాగాన్నభోక్తలైన వారి చేత
 యజ్ఞశాలయందె చాల నుతింపంబడి యుండుఁ గాన నీ మనంబున నే
 నధిక సంపన్నుండ ననియుఁ, జితాభస్మాస్థి ధారణుండైన రుద్రుండు
 దరిద్రుం డనియును గర్వింపం జన" దని; వెండియు నిట్లనియె.

4-94-ఉత్పలమాల

నీలగళాపరాధి యగు నీకుఁ దనూభవ నౌట చాలదా?
చాలుఁ గుమర్త్య! నీదు తనుజాత ననన్ మది సిగ్గు పుట్టెడి
న్నీల ధరన్ మహాత్ములకు నెగ్గొనరించెడి వారి జన్మముల్
గాలుపనే? తలంప జనకా! కుటిలాత్మక! యెన్ని చూడఁగన్.

4-95-చంపకమాల

వర వృషకేతనుండు భగవంతుఁడు నైన హరుండు నన్ను నా
దరపరిహాస వాక్యముల దక్షతనూభవ యంచుఁ బిల్వ నేఁ
బురపురఁ బొక్కుచున్ ముదముఁ బొందక నర్మవచస్మితంబులం
దొటఁగుదు; నీ తనూజ నను దుఃఖముకంటెను జచ్చు టొప్పుగున్.

4-96-వచనము

అని యిట్లు యజ్ఞసభా మధ్యంబునం బ్రతికూలుండగు దక్షు నుద్దేశించి
పలికి కామక్రోధాది శత్రువిఘాతాని యగు సతీదేవి యుదజ్మభి యయి
జలంబుల నాచమనంబు చేసి శుచియై మౌనంబు ధరియించి
జితాసనయై భూమియం దాసీన యగుచు యోగమార్గంబునం జేసి
శరీరత్యాగంబు చేయం దలంచి.

4-97-సీస పద్యము

వరుసఁ బ్రాణాపాన వాయునిరోధంబు;
గావించి వాని నేకముగ నాభి
తలమునఁ గూర్చి యంతట నుదానము దాఁక;
నెగయించి బుద్ధితో హ్దయపద్మ
మున నిల్చి వాని మెల్లన కంఠమార్గము;
నను మఱి భూమధ్యమున వసింపఁ
జేసి శివాంఘ్రి రాజీవ చింతనముచే;
నాథునిఁ దక్క నన్యంబుఁ జూడ

4-97.1-తేటగీతి

కమ్మహాత్ముని యంక పీఠమ్మునందు
నాదరంబున నుండు దేహంబు దక్షు
వలని దోషంబునను విడువంగఁ దలచి
తాలె్చె దనువున ననిలాగ్ని ధారణములు.

4-98-వచనము

ఇట్లు ధరియించి గతకల్మషంబైన దేహంబు గల సతీదేవి నిజయోగ
సమాధి జనితం బయిన వహ్నిచేఁ దత్క్షణంబ దగ్గ యయ్యె; అంత.

4-99-కంద పద్యము

అది గనుగొని హాహాధ్వని
వొదలఁగ నిట్లనిరి మానవులుఁ ద్రిదశులు నీ
మదిరాక్షి యకట దేహము
వదలెఁ గదా! దక్షుతోడి వైరము కతనన్.

4-100-వచనము

మఱియు నిట్లనిరి.

4-101-సీస పద్యము

సకల చరాచర జనకుఁ డై నట్టి యీ;
దక్షుండు దన కూర్మి తనయ మాన
వతి పూజనీయ యీ సతి దనచే నవ;
మానంబు నొంది సమక్ష మందుఁ
గాయంబు దొఱఁగంగఁ గనుగొను చున్నవాఁ;
డిట్టి దురాత్ముఁ డెందైనఁ గలఁడె?
యనుచుఁ జిత్తంబుల నాశ్చర్యములఁ బొంది;
రదియునుఁ గాక యిట్లనిరి యిట్టి

4-101.1-తేటగీతి

దుష్టచిత్తుండు బ్రహ్మబంధుండు నయిన
 యీతఁ డనయంబుఁ దా నపఖ్యాతిఁ బొందు
 నిందబడి మీఁద దుర్గతిఁ జెందుగాక
 యనుచు జనములు పలుకు నయ్యవసరమున.

4-102-కంద పద్యము

దేహము విడిచిన సతిఁ గని
 బాహుబల మొప్పు రుద్రపార్షదులును ద
 ద్రోహిం ద్రుంచుటకై యు
 త్సాహంబున లేచి రసిగదాపాణులునై.

4-103-కంద పద్యము

ఆ రవ మపు డీక్షించి మ
 హారోషముతోడ భృగుమహాముని క్రతు సం
 హారక మారక మగు నభి
 చారకహోమం బొనర్చె సరభసవృత్తిన్.

4-104-వచనము

ఇట్లు దక్షిణాగ్ని యందు వేల్చిన నందుఁ దపం బొనర్చి సోమలోకంబున
 నుండు సహస్ర సంఖ్యలు గల ఋభు నామధేయు లైన దేవత
 లుదయించి బ్రహ్మతేజంబునం జేసి దివ్య విమానులై యుల్ముకంబులు
 సాధనంబులుగా ధరియించి రుద్రపార్షదులయిన ప్రమథ గుహ్యక
 గణంబులఁ బాఱందోలిన వారును బరాజితులైరి; తదనంతరంబ నారదు

వలన నభవుండు దండీచే నసత్కృతురా లగుటం జేసి భవాని
పంచత్వంబునొందుటయుం బ్రమథగణంబులు ఋభునామక దేవతలచేఁ
బరాజితు లగుటయు విని.

4-7-దక్షధ్వర ధ్వంసంబు

4-105-శార్దూల విక్రీడితము

అద్యుం డగుఁడు నీలకంఠఁ డిభదైత్యారాతి దష్టోష్ఠుడై
మాద్యద్భూరి మృగేంద్ర ఘోషమున బీమప్రక్రియన్ నవ్వుచున్
విద్యద్యహ్ని శిఖిసముచ్చయరుచిన్ వెల్గొందు చంచజ్జటన్
సద్యః క్రోధముతోడఁ బుచ్చివయిచెన్ క్మాచక్ర మధ్యంబునన్.

4-106-వచనము

ఇట్లు పెఱికి వైచిన రుద్రని జట యందు.

4-107-సీస పద్యము

అబ్రంలిహదభ విభ్ర మాభ్రభ్రమ;
క్వన్నీలదీర్ఘ శరీర మమరఁ
బ్రజ్వలజ్వలన దీప్తజ్వాలికా జాల;
జాజ్వల్యమాన కేశములు మెఱయఁ
జండ దిగ్వేదండ శుండాభ దోర్దండ;
సాహస్ర ధృత హేతిసంఘ మొప్ప
వీక్షణత్రయ లోకవీక్షణ ద్యుతి లోక;
వీక్షణతతి దుర్నిరీక్ష్యముగను

4-107.1-తేటగీతి

గ్రకచ కరిన కరాళ దంష్ట్రలు వెలుంగ
ఘన కపాలాస్థి వనమాలికలును దనర
నఖిలలోక భయంకరుఁ డగుచు వీర
భద్రుఁ డుదయించె మాఱట రుద్రుఁ డగుచు.

4-108-తేటగీతి

వీరభద్రుండు విహత విద్యేషి భద్రుఁ
డగుచుఁ దన వేయి చేతులు మొగిచి వినయ
మెసఁగ నే నేమి చేయుదు? నెఱుఁగ నాకు
నానతిమ్మన్న నతని కయ్యభవుఁ డనియె.

4-109-చంపకమాల

గురుభుజశౌర్య! భూరిరణక్రోవిద! మద్భటకోటి కెల్ల నీ
వరయ వరూధినీవరుఁడవై చని యజ్ఞము గూడ దక్షునిన్
బరువడిఁ ద్రుంపు; మీ వచట బ్రాహ్మణతేజ మజేయమంటివే
నరిది మదంశసంభవుఁడవై తగు నీకు నసాధ్య మెయ్యెడన్?

4-110-వచనము

అని కుపిత చిత్తుండై యాజ్ఞాపించిన "నట్లకాక" యని.

4-111-చంపకమాల

అనఘుఁడు రుద్రుఁ జేరి ముదమరఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి వీ
డ్రొని యనివార్య వేగమునఁ గుంభిని గ్రక్కదలన్ యుళంయుళ

ధ్వని మణినూపురంబులు పదంబుల మ్రోయగ భీషణప్రభల్
దనరఁ గృతాంత కాంతకశితతస్ఫుట శూలముఁ బూని చెచ్చెరన్.

4-112-చంపకమాల

సరభసవృత్తి నట్లరుగు సైన్యపదాహత ధూత ధూళి ధూ
సరిత కుబేరదిక్తటము సభ్యులు దక్షుడుఁ జూచి యెట్టి భీ
కర తమ మం చనం దమముగాదు, రజఃపటలం బటంచు ని
వ్వెఱపడి పల్కి రాత్మల వివేకవిహీనతఁ బొంది వెండియున్.

4-113-సీస పద్యము

ఈ ధూళి పుట్టుట కెయ్యది హేతువో?;
విలయ సమీరమా? పొలయ దిపుడు;
ప్రాచీనబర్హి ధరాపతి మహితోగ్ర;
శాసనుఁ డిపుడు రాజ్యంబు చేయఁ
జోర సంఘములకో రారాదు; మఱి గోగ;
ణాళి రాకకు సమయంబు గాదు;
కావున నిప్పుడు కల్పావసానంబు;
గాబోలు; గా దటు గాక యున్న

4-113.1-తేటగీతి

నిట్టి యౌత్సాహిక రజ మెందేనిఁ గలదె?
యనుచు మనముల భయమంది రచటి జనులు

సురలు దక్షుడు; నంతఁ బ్రసూతి ముఖ్యు
లయిన భూసురకాంత లిట్టనిరి మఱియు.

4-114-కంద పద్యము

తన కూతులు చూడఁగ నిజ
తనయను సతి ననపరాధఁ దగవఱి యిట్లె
గొనరించిన యీ దక్షుని
ఘనపాప విపాక మిదియుఁ గాదగు ననుచున్.

4-115-వచనము

వెండియు నిట్లనిరి "కుపితాత్ముండైన దక్షుండు దన కూతుతో
విరోధంబు చాలక జగత్సంహార కారణం డయిన రుద్రునిం గ్రోధింప జేసి;
అమ్మహాత్ముం డెంతటివాఁ డన్నం బ్రళయకాలంబున

4-116-సీస పద్యము

సుమహిత నిశిత త్రిశూలార్గ సంప్రోత;
నిఖిల దిక్కరి రాజనివహుఁ డగుచుఁ
జటులోగ్రనిష్ఠుర స్తనిత గంభీరాట్ట;
హస నిర్భిన్నాఖిలాశుఁ డగుచు
భూరి కరాళవిస్ఫార దంష్ట్రా హతి;
ప్రతిత తారాగణ ప్రదయుఁ డగుచు
వివిధ హేతివ్రాత విపుల ప్రభాపుంజ;
మండిత చండ దోర్లండుఁ డగుచు

4-116.1-తేటగీతి

వికట రోష భయంకర భ్రుకుటి దుర్ని
రీక్ష్య దుస్సహ తేజోమహిమఁ దనర్పి
ఘన వికీర్ణ జటాబంధ కలితుఁ డగుచు
నఖిల సంహార కారణుఁ డయి నటించు.

4-117-తేటగీతి

అట్టి దేవునిఁ ద్రిపుర సంహర కరునిఁ
జంద్రశేఖరు సద్గుణసాంధ్రు నభవు
మనము రోషింపఁ జేసిన మంగళములఁ
బొంద వచ్చునె పద్మగర్భునకునైన?

4-118-వచనము

అని యి వ్యధంబున భయవిహ్వలలోచనలై పలుకుచున్న
సమయంబున మహాత్ముండైన దక్షునకు భయావహంబులై సహస్ర
సంఖ్యాతంబు లైన మహోత్పాతంబులు భూనభోంతరంబులఁ
గానంబడుచుండె; ఆ సమయంబున రుద్రానుచరులు
నానావిధాయుధంబులు ధరియించి కపిల పీత వర్ణంబులు గలిగి
వామనాకారులు, మకరోదరాననులు నై యజ్ఞశాలాప్రదేశంబునం
బరువులుపెట్టుచుఁ గదియం జనుదెంచి దక్షాధ్వర వాటంబులు
విటతాటంబులు చేయుచుం, గొందఱు ప్రాగ్వంశంబును, గొందఱు
పత్నీశాలయు, కొందఱు సదస్య శాలయుఁ, గొందఱు టాగ్నీధ్ర శాలయు,
కొందఱు యజమాన శాలయుఁ, గొందఱు మహానస గృహంబును

విధ్వంసంబులు గావించిరి; మఱియుఁ గొందఱు యజ్ఞపాత్రంబుల
నగ్నులం జెఱచిరి; వెండియుఁ గొందఱు హోమాగ్ను లార్చిరి; పదంపడి
కొందఱు హోమకుండంబుల యందు మూత్రంబులు విడిచిరి; కొంద
ఱుత్తరవేదికా మేఖలలు ద్రెంచిరి; కొందఱు మునుల బాధించిరి; కొందఱు
తత్పత్నుల వెఱపించిరి; మఱికొందఱు దేవతా నిరోధంబుఁ గావించిరి;
అంత మణిమంతుండు భృగువును, వీరభద్రుండు దక్షునిఁ, జండీశుండు
పూషుని, భగుని నందీశ్వరుండును బట్టిరి; ఇవ్విధంబున సదస్య దేవ
ఋత్విజ్ఞేకాయంబుల శిలల ఋత్వియు, జానువులఁ బొడిచియు,
నఱచేతుల నడచియు, గుల్ఫంబులఁ బొడిచియు వివిధ బాధలు పఱచిన
వారు కాందిశీకు లై యెక్కడెక్క డేనిం జనిరి; మఱియును.

4-119-కంద పద్యము

మును దక్షుఁ డభవుఁ బలుకఁగఁ

గను గీఠిన భగునిఁ బట్టి కన్నులు పెకలిం

చెను నందీశ్వరుఁ; డచ్చటి

జనముల హాహారవంబు సందడి గొలుపన్.

4-120-తేటగీతి

కుపితుడై నాడు భవుని దక్షుడు శపింపఁ

బరిహసించిన పూషుని పండ్లు డుల్లఁ

గొట్టి బలభద్రుఁ డా కళింగుని రదంబు

లైలమి డులిచిన పగిదిఁ జండీశ్వరుండు.

4-121-కంద పద్యము

తగవేది దక్షుఁ డా సభ

నగదాపుఁ దిరస్కరించునాఁ డట శృశ్రుల్

నగచుం జూపుట నా భృగు

పగకై శృశ్రువులు వీరభద్రుఁడు పెఱికెన్.

4-122-సీస పద్యము

అతుల దర్పేద్ధతుండై వీరభద్రుండు;

గైకొని దక్షు వక్షంబుఁ ద్రొక్కి

ఘనశితధారాసః గొని మేను వొడచియు;

మంత్రసమన్విత మహిత శస్త్ర

జాలావినిర్భిన్న చర్మంబు గల దక్షుఁ;

జంపగా లేక విస్మయము నొంది

తద్వధోపాయంబు దన చిత్తమునఁ జూచి;

కంఠనిష్ఠిడనగతిఁ దలంచి

4-122.1-తేటగీతి

మస్తకముఁ దున్ని యంచితామర్షణమున

దక్షిణాలనమున వేల్చెఁ దదనుచరులు

హర్షమును బొంద; నచటి బ్రాహ్మణజనంబు

లాత్మలను జాల దుఃఖంబు లందుచుండ.

4-123-వచనము

ఇట్లు వీరభద్రుండు దక్షుని యాగంబు విధ్వంసంబు గావించి నిజ
నివాసంబైన కైలసంబునకుఁ జనియె నయ్యవసరంబున.

4-124-చంపకమాల

హరభటకోటిచేత నిశి తాసి గదా కరవాల శూల ము
ద్ధర ముసలాది సాధనవిదారిత జర్జరితాఖిలాంగులై
సురలు భయాకులాత్ము లగుచున్ సరసీరుహజాతుఁ జేరి త
చ్చరణ సరోరుహంబులకు సమ్మతిఁ జాగిలి మ్రొక్కి నమ్ములై.

4-125-కంద పద్యము

తము ధూర్జటి సైనికు లగు
ప్రమథులు దయమాలి పెలుచ బాధించుట స
ర్వముఁ జెప్పి రనుచు మైత్రే
య మునీంద్రుఁడు విదురుతోడ ననియెన్; మఱియున్.

4-8-శివుండనుగ్రహించుట

4-126-తేటగీతి

ఇంతయును మున్ను మనమున నెఱిగి యున్న
కతన విశ్వాత్మకుండును గమలలోచ
నుండు నన నొప్పు నారాయణుండు నజుఁడుఁ
జుడ రాఘోరి మున్ను దక్షుని మఖంబు.

4-127-వచనము

అని చెప్పి "సుర లిట్లు విన్నవించినఁ జతుర్ముఖుండు వారల కిట్లనియె.

4-128-కంద పద్యము

ఘన తేజోనిధి పురుషుం

డనయంబుఁ గృతాపరాధుఁ డయినను దా మ

ల్లన ప్రతికారముఁ గావిం

చిన జనులకు లోకమందు సేమము గలదే?

4-129-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె.

4-130-కంద పద్యము

కృతుభాగార్థుం డగు పశు

పతి నీశ్వరు నభవు శర్వు భర్గుని దూరీ

కృత యజ్ఞభాగుఁ జేసిన

యతి దోషులు దుష్టమతులు నగు మీ రింకన్.

4-131-సీస పద్యము

పూని యే దేవుని బోమముడి మాత్రన;

లోకపాలకులును లోకములును

నాశ మొందుదు; రట్టి యీశుండు ఘన దురు;

క్షస్త్ర నికాయ విధ్ధాంతరంగుఁ

డును బ్రియా విరహితుండును నైనవాఁ డమ్మ;

హత్మునిఁ ద్రిపుర సంహారకరుని

మఖపునస్సంధానమతి నపేక్షించు మీ;
రలు చేరి శుద్ధాంతరంగు లగుచు

4-131.1-తేటగీతి

భక్తినిష్ఠలఁ దత్పాద పద్మ యుగళ
ఘన పరిగ్రహ పూర్వంబుగాగ నతని
శరణ మొందుఁ డతండు ప్రసన్నుఁ డయినఁ
దివిరి మీ కోర్కె సిద్ధించు దివిజులార!

4-132-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె; "అద్దేవుని డాయం జన వెఱుతు మని
తలంపకుండు; అతనిఁ జేరు నుపాయం బెఱింగిపుమంటి రేని, నేను
నిండుండును మునులును మీరలును మఱియు దేహధారు లెవ్వ రేని
నమ్మహాత్ముని రూపంబు నతని బలపరాక్రమంబుల కొలఁదియు
నెఱుంగజాలము; అతండు స్వతంత్రుండు గావునఁ దదుపాయం
బెఱింగింప నెవ్వఁడు సమర్థుం డగు; అయిన నిపుడు
భక్తపరాధీనుండును శరణాగత రక్షకుండు నగు నీశునిఁ జేరం
బోవుదము;" అని పలికి పద్మసంభవుండు దేవ పితృగణ ప్రజాపతులం
గూడి కైలాసాభిముఖుఁ డై చనిచని.

4-133-ఉత్పలమాల

భాసురలీలఁ గాంచిరి సుపర్వులు భక్తజనైక మానసో
హ్లాసముఁ గిన్నరీజన విలాసము నిత్యవిభూతి మంగళా

వాసము సిద్ధ గుహ్యక నివాసము రాజత భూవికాసి కై
లాసముఁ గాంతి నిర్జిత కులక్షితిభృత్సుమహద్విభాసమున్.

4-134-సీస పద్యము

ధాతు విచిత్రితోదాత్త రత్నప్రభా;
సంగతోజ్జ్వల తుంగ శృంగములును;
గిన్నర గంధర్వ కింపురుషాప్సరో;
జన నికరాకీర్ణ సానువులును;
మానిత నిఖిల వైమానిక మిథున స;
ద్విహరణైక శుభ ప్రదేశములును;
గమనీయ నవమల్లికా సుమనోవల్లి;
కామతల్లి లసత్కందరములు;

4-134.1-తేటగీతి

నమర సిద్ధాంగనా శోభితాశ్రమములు;
విబుధజన యోగ్య సంపన్నివేశములును
గలిగి బహువిధ పుణ్యభోగముల నొప్పు
వినుత సుకృతములకు దండ వెండికొండ.

4-135-వచనము

అది మఱియును, మందార పారిజాత సరళ తమాల సాల తాల తక్కోల
కోవిదార శిరీ షార్డున చూత కదంబ నీప నాగ పున్నాగ చంపక పాట
లాశోక వకుళ కుంద కురవక కన కాన్తు శతపత్ర కింశు కైలా లవంగ

మాలతీ మధూక మల్లికా పనస మాధవీ కుట జోదుంబు రాశ్వత్థ ప్లక్ష
 వట హింగుళ భూర్జ పూగ జంబూ ఖర్జూ రామ్రాతక ప్రియాళు నారికే
 శేంగుద వేణు కీచక ముఖర తరు శోభితంబును, కలకంఠ కాలకంఠ
 కలవింక రాజకీర మత్తమధుకర నానా విహంగ కోలాహల నినద
 బధిరీభూత రోదోంతరాళంబును, సింహ తరక్షు శల్య గవయ శరభ
 శాఖామృగ వరాహ వ్యాఘ్ర కుర్కుర రురు మహిష వృక సారంగ ప్రముఖ
 వన్యసత్త్వ సమాశ్రయ విరాజితంబును, కదళీషండ మండిత కమల
 కష్టూర కైరవ కలిత పులినతల లలిత కమలాకర విహరమాణ కలహంస
 కారండవ సారస చక్రవాక బక జలకుక్కుటాది జలవిహంగకుల కూజిత
 సంకులంబును, సలిలకేళీవిహరమాణ సతీరమణీ రమణీయ
 కుచమండల విలిప్త మృగమద మిళిత హరిచందన గంధ సుగంధి
 జలపూరిత గంగాతరంగణీ సమావృతంబును నైన కైలస పర్వతంబు
 పొడగని, యరవిందసంభవ పురందరాది దేవగణంబు
 లత్యద్భుతానందంబులం బొంది ముందటఁ దార హీర హేమమయ
 విమాన సంకులంబును, పుణ్యజన మానినీ శోభితంబును నైన
 యలకాపురంబు గడచి; తత్పుర బాహ్యప్రదేశంబునం దీర్ఘపాదుండైన
 పుండరీకాక్షు పాదారవిందరజః పావనంబును, రతికేళీ వ్యాసంగ పరిశ్రమ
 నివారక సలిల కేళీవిలోల దేవకామినీ పీనవక్షోజ విలిప్త కుంకుమపంక
 సంగత పిశంగవర్ణ వారిపూర విలసితంబు నునై;
 నందాలకనందాభిధానంబులు గల నదీ ద్వితయంబు దాటి
 తత్పురోభాగంబున వనగజ సంఘృష్ట మలయజ పరిమిళిత
 మలయపవనాస్వాదన ముహూర్ముహూరున్ముదిత మానస

పుణ్యజనకామినీ కదంబంబును, వైదూర్య సోపాన సమంచిత కనకోత్పల
వాపీ విభాసితంబును, గింపురుష సంచార యోగ్యంబును నగు సౌగంధిక
వన సమీపంబు నందు.

4-136-సీస పద్యము

ఉజ్జ్వలంబయి శతయోజనంబుల పొడ;
వొగి బంచసప్తతి యోజనముల
పటపును గల్గి యే పట్టునఁ దఱుగని;
నీడ శోభిల్ల నిర్ణీత మగుచుఁ
బర్హశాఖా సమాక్రీర్ణమై మాణిక్య;
ములఁ బోలఁగల ఫలములఁ దనర్చి
కమనీయ సిద్ధయోగక్రియామయ మయి;
యనఘ ముముక్షు జనాశ్రయంబు

4-136.1-తేటగీతి

భూరిసంసార తాప నివారకంబు
నగుచుఁ దరురాజ మనఁగఁ బెంపగ్గలించి
భక్తజనులకు నిచ్చులుఁ బ్రమద మెసఁగ
వలయు సంపద లందు నావటము వటము.

4-137-వచనము

ఆ వృక్షమూలతలంబున.

4-138-సీస పద్యము

ఇద్ద సనందాది సిద్ధ సంసేవితు;
శాంతవిగ్రహుని వాత్సల్యగుణునిఁ
గమనీయ లోకమంగళదాయకుని శివు;
విశ్వబంధుని జగద్వినుత యశుని
గుహ్యక సాధ్య రక్షో యక్షనాథ కు;
బేర సేవితుని దుర్వారబలుని
నుదిత విద్యాతపోయోగ యుక్తుని బాల;
చంద్రభూషణుని మునీంద్రనుతునిఁ

4-138.1-తేటగీతి

దాపసాబీష్టకరు భస్మదండలింగ
ఘనజటాజిన ధరుని భక్తప్రసన్ను
వితత సంధ్యాభ్రుచి విడంబిత వినూత్న
రక్తవర్ణ సనాతను బ్రహ్మమయుని.

4-139-వచనము

మఱియును.

4-140-సీస పద్యము

అంచిత వామపాదాంభోరుహము దక్షి;
ణోరుతలంబున న్నోయ్య నునిచి
సవ్యజానువుమీద భవ్యబాహువు సాచి;
వలపలి ముంజేత సలలితాక్ష

మాలిక ధరియించి మహనీయ తర్కము;
 ద్రాయుక్తుఁ డగుచుఁ జిత్తంబులోన
 నవ్యయం బయిన బ్రహ్మనందకలిత స;
 మాధి నిష్ఠుఁడు వీతమత్సరుండు

4-140.1-తేటగీతి

యోగపట్టాభిరాముడై యుచిత వృత్తి
 రోషసంగతిఁ బాసి కూర్చున్న జముని
 యనువునను దర్భరచిత బ్రుస్యాసనమున
 నున్న మునిముఖ్యు నంచిత యోగనిరతు.

4-141-కంద పద్యము

అలఘుని నభవుని యోగీం
 ద్రులు వినుచుండంగ నారదునితోఁ బ్రియ భా
 షలు జరుపుచున్న రుద్రుని
 సలలిత పన్నగ విభూషు సజ్జనపోషున్.

4-142-కంద పద్యము

కని లోకపాలురును ముని
 జనులును సద్భక్తి నతని చరణంబులకున్
 వినతు లయి, రప్పు డజ్ఞా
 సనుఁ గని యయ్యభవుఁ డధిక సంభ్రమ మొప్పన్.

4-143-కంద పద్యము

అనఘ! మహాత్ముం డగు వా
మను: డా కశ్యపునకొగి నమస్కారము చే
 సినగతి నజనకు నభివం
దన మొగి: గావించె హరుడు దద్దయు: బ్రీతిన్.

4-144-తేటగీతి

అంత రుద్రానువర్తు లైనట్టి సిద్ధ
గణ మహర్షి జనంబులు గని పయోజ
గర్భునకు మ్రొక్కి; రంత నా కమలభవుడు
శర్వు: గని పల్కె మందహాసంబుతోడ.

4-145-తేటగీతి

జగములకు నెల్ల యోనిబీజంబు లైన
శక్తి శివకారణుండవై జగతి నిర్వి
కార బ్రహ్మాంబ వగు నిన్ను: గడగి విశ్వ
నాథు: గా నెఱిగెద నా మనమున నభవ!

4-146-తేటగీతి

సమత నది గాక తావకాంశంబు లైన
శక్తి శివరూపముల: గ్రీడ సలుపు దూర్ణ
నాభి గతి విశ్వ జనన వినాశ వృద్ధి
హేతుభూతుండ వగుచుండు వీశ! రుద్ర!

4-147-సీస పద్యము

అనఘ! లోకంబుల యందు వర్ణాశ్రమ;
సేతువు లనఁగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
బలసి మహాజన పరిగృహీతంబులై;
యఖిల ధర్మార్థదాయకము లైన
వేదంబులను మఱి వృద్ధి నొందించుట;
కొఱకునై నీవ దక్షని నిమిత్త
మాత్రునిఁ జేసి యమ్ముఖముఁ గావించితి;
వటుగాన శుభమూర్తివైన నీవు

4-147.1-తేటగీతి

గడఁగి జనముల మంగళకర్ము లయిన
వారి ముక్తి, నమంగళాచారు లయిన
వారి నరకంబు, నొందింతు భూరిమహిమ
భక్తజనపోష! రాజితపణివిభూష!

4-148-వచనము

అట్లగుటం దత్కర్మంబు లొకానొకనికి విపర్యాసంబు నొందుటకుఁ గారణం
 బెయ్యదియో? భవదీయ రోషంబు హేతువని తలంచితినేనిఁ ద్వదీయ
 పాదారవింద నిహిత చిత్తులై సమస్తభూతంబుల యందు నినుం
 గనుంగొనుచు భూతంబుల నాత్మయందు వేటుగాఁ జూడక వర్తించు
 మహాత్ముల యందు నజ్ఞులైనవారి యందుఁబోలె రోషంబు దఱచు
 వొరయ దఱు; నీకుఁ గ్రోధంబు గలదే?" యని.

4-149-సీస పద్యము

మఱి భేదబుద్ధిఁ గర్మప్రవర్తనముల;
 మదయుతు లయి దుష్టహృదయు లగుచుఁ
 బరవిభవాసహ్య భవ మనో వ్యాధులఁ;
 దగిలి మర్మాత్మ భేదకము లయిన
 బహు దురుక్తుల చేతఁ బరులఁ బీడించుచు;
 నుండు మూఢులను దైవోపహతులఁ
 గాఁ దలపోసి య క్కపటచిత్తులకు నీ;
 వంటి సత్పురుషుఁ డేవలన నైన

4-149.1-తేటగీతి

హింసఁ గావింపకుండు సమిద్ధచరిత!
 నీలలోహిత! మహితగుణాలవాల!
 లోకపాలనకలిత! గంగాకలాప!
 హర! జగన్నుతచారిత్ర! యదియుఁ గాక.

4-150-సీస పద్యము

అమర సమస్త దేశము లందు నఖిల కా;
 లములందుఁ దలఁప దుర్లభ్యు మహిముఁ
 డగు పద్మనాభు మాయా మోహితాత్మకు;
 లై భేదదర్శను లైనవారి
 వలనను ద్రోహంబు గలిగిన నైనను;
 నది దైవకృత మని యన్యదుఃఖ

ముల కోర్వలేక సత్తురుషుండు దయచేయు;

గాని హింసింపఁడు గాన నీవు

4-150.1-తేటగీతి

నచ్యుతుని మాయమోహము నందకుంటఁ

జేసి సర్వజ్ఞఁడవు; మాయచేత మోహి

తాత్ములై కర్మవర్తను లయినవారి

వలన ద్రోహంబుగలిగిన వలయుఁ బ్రోవ.

4-151-వచనము

అది గావున యజ్ఞభాగార్థుండ వయిన నీకు సవనభాగంబు సమర్పింపని
కతన నీచేత విధ్వంసంబయి పరిసమాప్తి నొందని దక్షాధ్వరంబు మరల
నుద్ధరించి దక్షునిఁ బునర్జీవితం జేయుము; భగుని నేత్రంబులును,
భృగుముని శృశ్రువులును, బూషుని దంతంబులును, గృపఁజేయుము;
భగ్నాంగు లయిన దేవ ఋత్విజ్ఞైకాయంబులకు నారోగ్యంబు
గావింపుము; ఈ మఖావశిష్టంబు యజ్ఞ పరిపూర్తి హేతుభూతం బయిన
భవదీయభాగం బగుం గాక."

4-152-చంపకమాల

అని చతురాననుండు వినయంబున వేడిన నిందుమౌళి స

య్యనఁ బరితుష్టఁ బొంది దరహాసము మోమునఁ దొంగలింప ని

ట్లను హరిమాయచేత ననయంబును బామరు లైనవారు చే

సిన యపరాధ దోషములు చిత్తములో గణియింప నెన్నఁడున్.

4-153-వచనము

అట్లయ్యును.

4-154-కంద పద్యము

బలియుర దండించుట దు

ర్భులజన రక్షణము ధర్మప్రదతి యగుటం

గలుషాత్ముల నపరాధము

కొలఁదిని దండించుచుందుఁ గొనకొని యేనున్.

4-155-వచనము

అని దగ్ధశీర్షం డయిన దక్షుం డజముఖుం డగు; భగుండు బర్హి
స్సంబంధ భాగంబులు గలిగి మిత్రనామధేయ చక్షుస్సునం బొడగాంచు;
పూషుండు పిష్టభుక్కుగుచు యజమాన దంతంబులచే భక్షించు;
దేవతలు యజ్ఞావశిష్టంబు నాకొసగుటంజేసి సర్వావయవ పూర్ణులై
వర్తింతురు; ఖండితాంగులైన ఋత్విగాది జనంబు లశ్వనీదేవతల
బాహువులచేతను బూషుని హస్తంబులచేతను లబ్ధబాహు హస్తులై
జీవింతురు; భృగువు బస్తశ్మశ్రువులు గలిగి వర్తించు; అని శివుండా
నతిచ్చిన సమస్తభూతంబులును సంతృప్తాంతరంగంబులై “తండ్రి
లోస్సయ్యె” నని సాధువాదంబుల నభినందించిరి: అంతనా శంభుని
యామంత్రణంబు వడసి సునాసీర ప్రముఖులగు దేవతలు
ఋషులతోడం గూడి రా నజుండును రుద్రునిం బురస్కరించుకొని
దక్షాధ్వర వాటంబుకుం జనియె; అంత.

4-156-కంద పద్యము

శర్యుని యోగక్రమమున

సర్వావయవములుఁ గలిగి సన్నుని ఋత్వి

గీర్వాణముఖ్య లొప్పిరి

పూర్వతనుశీల నార్యభూషణ! యంతన్.

4-157-కంద పద్యము

విను దక్షు నంత మేషము

ఖునిఁ జేసిన నిద్ర మేలుకొని లేచిన పో

ల్కిని నిలిచె దక్షుఁ, డభవుఁడు

కనుఁగొనుచుండంగ నాత్మఁ గౌతుక మొప్పన్.

4-158-వచనము

ఇట్లు లేచి నిలిచి ముందట నున్న శివునిం గనుంగొనిన మాత్రన
శరత్కాలంబున నకల్మషులైన సరస్సునుంబోలెఁ బూర్వరుద్రవిద్వేష
జనితంబు లైన కల్మషంబులం బాసి నిర్మలుండై యభవుని నుతియింపం
దొడంగి మృతిఁ బొందిన సతీ తనయం దలంచి యనురా గోత్యంఠ
బాష్పపూరిత లోచనుండును, గద్గదకంఠుండునునై పలుకం జాలక
యెట్టకేలకు దుఃఖంబు సంస్తంభించుకొని ప్రేమాతిరేక విహ్వలుం డగుచు
సర్వేశ్వరుం డగు హరున కిట్లనియె.

4-159-కంద పద్యము

విను; నీ కపరాధుడ నగు

నను దండించు టది దండనము గాదు మది

న్నను రక్షించుటగా మన

మునఁ దలఁతును దేవ! యభవ! పురహర! రుద్రా!

4-160-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! తగ నీవు నట్టనాభుండును;

బరికింపఁ బ్రాహ్మణాబ్జాను లయిన

వారల యెడల నెవ్వలన నుపేక్షింప;

రఁట! దృఢవ్రతచర్యులైనవారి

యెడ నీకుపేక్ష యెక్కడిది? సగ్గాదిని;

నామ్నాయ సంప్రదాయప్రవర్త

నము నెఱింగించుట కమర విద్యాతపో;

వ్రత పరాయణులైన బ్రాహ్మణులను

4-160.1-తేటగీతి

వరుసఁ బుట్టించితివి; కాన వారి నెపుడుఁ

గేల దండంబుఁ బూని గోపాలకుండు

బలసి గోవుల రక్షించు పుగిది నీవు

నరసి రక్షించుచుందు గదయ్య రుద్ర!

4-161-సీస పద్యము

తలపోయ నవిదిత తత్త్వవిజ్ఞానుండ;
 నైన నాచేత సభాంతరమున
 నతి దురుక్యంబక క్షతుఁడ వయ్యును మత్స్య;
 తాపరాధము హృదయంబు నందుఁ
 దలఁపక సుజన నిందాదోషమున నదో;
 గతిఁ బొందుచున్న దుష్కర్ము నన్నుఁ
 గరుణఁ గాచిన నీకుఁ గడఁగి ప్రత్యుపకార;
 మెఱిగి కావింప నే నెంతవాడ?

4-161.1-తేటగీతి

నుతచరిత్ర! భవత్పరానుగ్రహాను
 రూప కార్యంబుచేత నిరూఢమైన
 తుష్టి నీ చిత్తమందు నొందుదువు గాక;
 క్షుద్రసంహార! కరుణాసముద్ర! రుద్ర!

4-162-వచనము

అని యిట్లు రుద్రక్షమాపణంబు గావించి పద్మసంభవుచేత ననుజ్ఞాతుండై
 దక్షుం డుపాధ్యాయ ఋత్విగ్గణ సమేతుం డగుచుఁ గ్రతుకర్మంబు
 నిర్వర్తించు సమయంబున, బ్రాహ్మణజనంబులు యజ్ఞంబులు
 నిర్విఘ్నంబులై సాగుటకుఁ బ్రయత్నాది వీర సంసర్గ కృత దోష
 నివృత్త్యర్థంబుగా విష్ణుదేవతాకంబును ద్రికపాలపురోడాశ ద్రవ్యకంబును
 నైన కర్మంబుఁ గావింప నధ్వర్యుకృత్య ప్రవిష్టుం డగు భృగువు తోడం

గూడి నిర్మలాంతఃకరణం డగుచు దక్షుడు ద్రవ్యత్యాగంబుఁ గావింపఁ
బ్రసన్నుండై సర్వేశ్వరుండు.

4-163-సీస పద్యము

మానిత శ్యామాయమాన శరీర దీ;
ధీతులు నల్లిక్కుల దీటుకొనఁగఁ
గాంచన మేఖలా కాతులతోడఁ గౌ;
శేయ చేలద్యుతుల్ చెలిమి చేయ
లక్ష్మీసమాయుక్త లలిత వక్షంబున;
వైజయంతీ ప్రభల్ వన్నెచూప
హృత్కరత్న కిరీట కోటిప్రభల్;
బాలార్క రుచులతో మేలమాడ

4-163.1-తేటగీతి

లలితనీలాభ్రరుచిఁ గుంతలములు దనరఁ
బ్రవిమలాత్మీయ దేహజప్తభ సరోజ
భవ భవామర ముఖ్యుల ప్రభలు మాప
నఖిలలోకైక గురుడు నారాయణుండు.

4-164-చంపకమాల

సలలిత శంఖ చక్ర జలజాత గదా శర చాప ఖడ్గ ని
ర్మల రుచులున్ సువర్ణ రుచిమన్నుణి కంకణ ముద్రికా ప్రభా

వళులును దేజరిల్లు భుజవర్గ మనర్గళ కాంతియుక్తమై
విలసిత కర్ణికార పృథివీరుహముం బురుడింపఁ బిట్టుగన్.

4-165-కంద పద్యము

సరసోదార సమంచిత

దరహాస విలోకనములఁ దగ లోకములం

బరితోషము నొందించుచుఁ

బరమోత్సవ మొప్ప విశ్వబంధుం డగుచున్.

4-166-చంపకమాల

మఱియును రాజహంస రుచిమద్భ్రమణీకృత తాలవృంత చా

మరములు వీవగా దివిజమానిను లచ్చసుధామరీచి వి

స్ఫురణ సితాతపత్ర రుచిపుజము దిక్కులఁ బిక్కుటిల్లగాఁ

గరివరదుండు వచ్చె సుభగస్తుతి వర్ణ సుపర్ణయానుడై.

4-9-దక్షాదుల శ్రీహరి స్తవంబు

4-167-చంపకమాల

పునరుచి నట్లు వచ్చిన విక్రారవిదూరు ముకుందుఁ జూచి బో

రన నరవిందనందన పురందర చంద్రకళాధ రామృతా

శనముఖు లర్థి లేచి యతి సంభ్రమ మొప్ప నమో నమో దయా

వననిధయే యటంచు ననివ్రాణ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తులై.

4-168-వచనము

అట్లు కృతప్రణాములైన యనంతరంబ.

4-169-ఉత్పలమాల

ఆ నళినాయతాక్షుని యనంత పరాక్రమ దుర్నిరీక్ష్య తే
జో నిహతస్పదీప్తు లగుదున్ను తిసేయ నశక్తులై భయ
ద్రాని వహించి బాష్పములు గ్రమ్మగ గద్గదకంఠులై తనుల్
ప్రానుపడంగ నవ్విభుని మన్ననఁ గైకొని యెట్టకేలకున్.

4-170-వచనము

నిటలతట ఘటిత కరపుటులై యమ్మహాత్ముని యపార మహిమం
బెఱిగి నుతియింప శక్తులుగాక యుండియుఁ, గృతానుగ్రహవిగ్రహం
డగుటం జేసి తమతమ మతులకు గోచరించిన కొలంది నుతియింపఁ
దొడంగిరి; అందు గృహీతంబు లగు పూజాద్యుపచారంబులు గలిగి
బ్రహ్మాదులకు జనకుండును, సునంద నందాది పరమభాగవతజన
సేవితుండును, యజ్ఞేశ్వరుండును నగు భగవంతుని శరణ్యునింగా
దలంచి దక్షుం డిట్లనియె; “దేవా! నీవు స్వస్వరూపంబునం దున్న
యప్పు డుపరతంబులుగాని రాగాద్యఖిలబుద్ధ్యవస్థలచే
విముక్తుండవును, నద్వితీయుండవును, జిద్రూపకుండవును,
భయరహితుండవును నై మాయం దిరస్కరించి మఱియు నా మాయ
ననుసరించుచు లీలామానుషరూపంబుల నంగీకరించి స్వతంత్రుండ
వయ్యును, మాయా పరతంత్రుడవై రాగాది యుక్తుండునుం బోలె
రామకృష్ణాద్యవతారంబులఁ గానంబడుచుండువు; కావున నీ
లోకంబులకు నీవ యీశ్వరుండవనియు నితరులైన బ్రహ్మరుద్రాదులు

భవన్మాయా విభూతు లగుటం జేసి లోకంబులకు నీశ్వరులుగా
రనియును భేదదృష్టి గల నన్ను రక్షింపుము; ఈ విశ్వకారణు లైన
ఫాలలోచనుండును బ్రహ్మయు దిక్పాలురును సకల చరాచర
జంతువులును నీవ; భవద్య్వతిరిక్తంబు జగంబున లే" దని
విన్నవించినం దదనంతరంబ ఋత్విగ్గణంబు లిట్లనిరి.

4-171-సీస పద్యము

వామదేవుని శాపవశమునఁ జేసి క;
ర్మానువర్తులము మే మైన కతన
బలసి వేదప్రతిపాద్య ధర్మోపల;
క్షయమైన యట్టి మఖంబునందు
దీపింప నింద్రాది దేవతా కలిత రూ;
ప వ్యాజమునఁ బొంది పరగ నిన్ను
యజ్ఞస్వరూపుండ వని కాని కేవల;
నిర్గుణుండవు నిత్యనిర్మలుండవు

4-171.1-తేటగీతి

నరయ ననవద్యమూర్తివి యైన నీదు
లలిత తత్త్వస్వరూపంబుఁ దెలియఁజాల
మయ్య మాధవ! గోవింద! హరి! ముకుంద!
చిన్నయాకార! నిత్యలక్ష్మీవిహార!

4-172-వచనము

సదస్సు లిట్లనిరి.

4-173-సీస పద్యము

శోకదావాగ్ని శిఖాకులితంబు ప్ప;
 ధుక్తేశ ఘన దుర్గదుర్గమంబు
 దండధరకూర కుండలిశ్లేష్ఠంబు;
 పాపకర్మవ్యాఘ్ర పరివృతంబు
 గురు సుఖ దుఃఖ కాకోలపూరిత గర్భ;
 మగుచు ననాశ్రయ మైన యట్టి
 సంసార మార్గ సంధారులై మృగత్పశ్టి;
 కలఁ బోలు విషయ సంఘము నహమ్మ

4-173.1-తేటగీతి

మేతి హేతుక దేహ నికేతనములు
 నయి మహాభారవహు లైన యట్టి మూఢ
 జనము లేనాట మీ పదాబ్జములు గానఁ
 జాలు వారలు? భక్తప్రసన్న! దేవ!

4-174-వచనము

రుద్రుం డిట్లనియె.

4-175-చంపకమాల

వరద! నిరీహ యోగిజన వర్గసు పూజిత! నీ పదాబ్జముల్
 నిరతము నంతరంగమున నిల్చి భవత్పదనుగ్రహాదిక

స్ఫురణఁ దనర్చు నన్ను నతిముడుల విద్యులు మున్నమంగళా
వరణుఁ డటంచుఁ బల్కిన భవన్మతి నే గణియింప నచ్చుతా!

4-176-వచనము

భృగుం డిట్లనియె.

4-177-మత్తేభ విక్రీడితము

అరవిందోదర! తావకీన ఘన మాయామోహితస్వాంతులై
పరమంబైన భవన్మహామహిమముం బాటించి కానంగ నో
పరు బ్రహ్మాది శరీరు లజ్జలయి; యో పద్మాక్ష! భక్తార్తిసం
హరణాలోకన! నన్నుఁ గావఁదగు నిత్యానందసంధాయివై.

4-178-వచనము

బ్రహ్మ యిట్లనియె.

4-179-సీస పద్యము

తవిలి పదార్థభేదగ్రాహకము లైన;
చక్షురింద్రియముల సరవిఁ జూడఁ
గలుగు నీ రూపంబు గడఁగి మాయామయం;
బగు; నసద్య్వతిరిక్త మగుచు మఱియు
జ్ఞానార్థ కారణ సత్త్వాది గుణముల;
కాశ్రయభూతమై యలరుచున్న
నిరుపమాకారంబు నీకు విలక్షణ;
మై యుండు ననుచు నే నాత్మఁ దలఁతు

4-179.1-తేటగీతి

నిర్వికార! నిరంజన! నిష్కళంక!
 నిరతిశయ! నిష్క్రియారంభ! నిర్మలాత్మ!
 విశ్వసంబోధ్య! నిరవద్య! వేదవేద్య!
 ప్రవిమలానంద! సంసారభయవిదూర!

4-180-వచనము

ఇంద్రుఁ డిట్లనియె.

4-181-మత్తేభ విక్రీడితము

దితి సంతాన వినాశ సాధన సముద్భిష్టాష్ట బాహా సమ
 స్వితమై యోగిమనోనురాగ పదమై వెల్గొందు నీ దేహ మా
 యత మైనట్టి ప్రపంచముం బలెను మిథ్యాభూతముం గామి శా
 శ్వతముంగా మదిలోఁ దలంతు హరి! దేవా! దైవచూడామణి!

4-182-వచనము

ఋత్విక్వత్ను లిట్లనిరి.

4-183-చంపకమాల

కడఁగి భవత్పదార్పనకుఁ గా నిటు దక్షునిచే రచింపఁగాఁ
 బడి శితికంఠరోషమున భస్మము నొంది పరేతభూమియై
 చెడి కడు శాంతమేధమునఁ జెన్నఱియున్న మఖంబుఁ జూడు మే
 ర్నడ జలజాభ నేత్రములఁ బావన మై విలసిల్లు నచ్యుతా!

4-184-వచనము

ఋషు లిట్లనిరి.

4-185-మత్తేభ విక్రీడితము

అనఘా! మాధవ! నీవు మావలెనె కర్మారంభివై యుండియున్
విను తత్కర్మ ఫలంబు నొంద; వితరుల్ విశ్వంబునన్ భూతికై
యనయంబున్ భజియించు నిందిర గరం బర్ధిన్ నినుం జేరఁ గై
కొన; వే మందుము నీ చరిత్రమునకున్ గోవింద! పద్మోదరా!

4-186-వచనము

సిద్ధు లిట్లనిరి.

4-187-చంపకమాల

హరి! భవ దుఃఖ భీషణ దవానల దగ్ధతృషార్త మన్మనో
ద్విరదము శోభితంబును బవిత్రము నైన భవత్కథా సుధా
సరి దవగాహనంబునను సంస్కృతి తాపము వాసి క్రమ్మఱుం
దిరుగదు బ్రహ్మముం గనిన ధీరుని భంగిఁ బయోరుహోదరా!

4-188-వచనము

యజమాని యగు ప్రసూతి యిట్లనియె.

4-189-చంపకమాల

కర చరణాదికాంగములు గల్గియు మస్తము లేని మొండెముం
బరువడి నొప్పుకున్న గతిఁ బంకజలోచన! నీవు లేని య

ధ్వరము ప్రయాజులం గలిగి తద్దయు నొప్పక యున్న దీ యెడన్
హరి! యిటు నీదు రాక శుభ మయ్యె రమాధిప! మమ్ముఁ గావవే.

4-190-వచనము

లోకపాలకు లిట్లనిరి.

4-191-సీస పద్యము

దేవాదిదేవ! యీ ద్వశ్యరూపంబగు;
సుమహిత విశ్వంబుఁ జుచు ప్రత్య
గాత్మభూతుండ వై నట్టి నీవు నసత్ప్ర;
కాశ రూపంబులై గలుగు మామ
కేంద్రియంబులచేత నీశ్వర! నీ మాయ;
నొందించి పంచభూతోపలక్షి
తంబగు దేహి విధంబునఁ గానంగఁ;
బడదువు గాని యేర్పడిన శుద్ధ

4-191.1-తేటగీతి

సత్త్వగుణ యుక్తమైన భాస్వత్స్వరూప
ధరుఁడవై కానఁబడవుగా? పరమపురుష!
యవ్యయానంద! గోవింద! యట్లు గాక
యెనయ మా జీవనము లింక నేమి కలవు?

4-192-వచనము

యోగీశ్వరు లిట్లనిరి.

4-193-సీస పద్యము

విశ్వాత్మ! నీ యందు వేఱుగా జీవులఁ;
 గనఁ డెవ్వఁ; డటు వానికంటెఁ బ్రియుఁడు
 నీకు లేఁ; డయినను నిఖిల విశ్వోద్భవ;
 స్థితి విలయంబుల కతన దైవ
 సంగతి నిర్భిన్న సత్త్వాది గుణవిశి;
 ప్లాత్మీయ మాయచే నజ భవాది
 వివిధ భేదము లొందుదువు స్వస్వరూపంబు;
 నం దుండుదువు; వినిహత విమోహి

4-193.1-తేటగీతి

వగుచు నుండువు గద; ని న్ననన్యభక్తి
 భృత్యభావంబుఁ దాల్చి సంప్రీతిఁ గొల్చు
 మమ్ము రక్షింపవే; కృపామయ! రమేశ!
 పుండరీకాక్ష! సంతతభువనరక్ష!

4-194-వచనము

శబ్దబ్రహ్మ యిట్లనియె.

4-195-చంపకమాల

హరి! భవదీయ తత్త్వము సమంచితభక్తి నెఱుంగ నేను నా
 సరసిజ సంభవాదులును జాలము; సత్త్వగుణాశ్రయుండవున్

బరుడవు నిర్గుణుండవును బ్రహ్మమునై తగు నీకు నెప్పు నిం
దఱిముఁ జతుర్విధార్థ ఫలదాయక! మ్రొక్కెద మాదరింపవే.

4-196-వచనము

అగ్నిదేవుం డిట్లనియె.

4-197-మత్తేభ విక్రీడితము

హవరక్షా చరణుండ వై నెగడు దీ; వయ్యగ్నిహోత్రాది పం
చవిధంబున్ మఱి మంత్రపంచక సుస్పృష్టంబై తగంబొల్పు నా
హవరూపం బగు నీకు మ్రొక్కెదను; నీ యాజ్ఞన్ భువిన్ హవ్యముల్
సవనవ్రాతములన్ వహింతు హరి! యుష్మత్తేజముం బూనుచున్.

4-198-వచనము

దేవత లిట్లనిరి.

4-199-మత్తేభ విక్రీడితము

మును కల్పాంతమునందుఁ గుక్షి నఖిలంబున్ దాచి యేకాకిపై
జనలోకోపరి లోకవాసులును యుష్మత్తత్త్వమార్గంబు చిం
తనముం జేయఁ బయోధియందు నహిరాటల్పంబునం బవ్వళిం
చిన నీ రూపము నేడు చూపితివి లక్ష్మీనాథ! దేవోత్తమా!

4-200-వచనము

గంధర్వు లిట్లనిరి.

4-201-మత్తేభ విక్రీడితము

హర పంకేజభ వామరాదులు మరీద్యదిప్రజానాథు లో
యరవిందాక్ష! రమాహృదీశ! భవదీయాంశాంశ సంభూతులై
పరంగం దావకలీలయై నెగడు నీ బ్రహ్మాండమున్; దేవ! యీ
శ్వర! నీ కే మతిభక్తి మ్రొక్కెదము దేవా! శ్రీశ! రక్షింపుమా.

4-202-వచనము

విద్యాధరు లిట్లనిరి.

4-203-సీస పద్యము

నళినాక్ష! విను; భవన్మాయా వశంబున;
దేహంబుఁ దాల్చి తద్దేహమందు
నాత్మ నహమ్మ మేత్వభిమానమును బొంది;
పుత్ర జాయా గృహ క్షేత్ర బంధు
ధన పశు ముఖ వస్తుతతుల సంయోగ వి;
యోగ దుఃఖంబుల నొందుచుండు
దృతి విహీనుఁడు నసద్విషయాతిలాలసుఁ;
డతి దుష్టమతియు నై నట్టివాఁడు

4-203.1-తేటగీతి

దవిలి భవదీయ గుణ సత్కథా విలోలుఁ
డయ్యెనేనియు నాత్మమోహంబు వలనఁ
బాసి వర్తించు విజ్ఞానపరత గలిగి
చిరదయాకార! యిందిరాచిత్తచోర!

4-204-వచనము

బ్రాహ్మణజనంబు లిట్లనిరి "దేవా! యీ క్రతువును, హవ్యంబును,
నగ్నియు, మంత్రంబులును, సమిద్ధర్బాపాత్రంబులును, సదస్యులును,
ఋత్విక్కులును, దంపతులును, దేవతలును, నగ్నిహోత్రంబులును,
స్వధయు, సోమంబును, నాజ్యంబును, బశువును నీవ; నీవు దొల్లి
వేదమయ సూకరాకారంబు ధరియించి దంష్ట్రాదండంబున వారణేంద్రంబు
నళినంబు ధరియించు చందంబున రసాతలగత యైన భూమి నెత్తితివి;
అట్టి యోగిజనస్తుత్యుండవును, యజ్ఞక్రతురూపకుండవును నైన నీవు
పరిబ్రష్టకర్ములమై యాకాంక్షించు మాకుం బ్రసన్నుండ వగుము;
భవదీయ నామకీర్తనంబుల సకల యజ్ఞ విఘ్నంబులు నాశంబునొందు;
నట్టి నీకు నమస్కరింతుము."

4-205-కంద పద్యము

అని తన్ను సకల జనములు

వినుతించిన హరి భవుండు విఘ్నము గావిం

చిన యా దక్షుని యజ్ఞము

ఘనముగఁ జెల్లించెఁ గొఱత గ్రాకుండంగన్.

4-206-కంద పద్యము

సకలాత్ముడు దా నగుటను

సకల హవిర్భోక్త యయ్యు జలజాక్షుండుం

బ్రకటస్వభాగమున న

య్యకళంకుడు తృప్తిఁ బొంది యనె దక్షునితోన్.

4-207-వచనము

“అనఘా! యేనును బ్రహ్మయు శివుండు నీ జగంబులకుఁ
 గారణభూతులము; అందు నీశ్వరుఁడును, నుపద్రష్టయు
 స్వయంప్రకాశుండు నైన నేను గుణమయం బయిన యాత్మీయ
 మాయం బ్రవేశించి జనన వృద్ధి విలయంబులకు హేతుభూతంబు లగు
 తత్తత్త్రియోచితంబు లయిన బ్రహ్మరుద్రాది నామధేయంబుల
 నొందుచుండు; దట్టి యద్వితీయ బ్రహ్మరూపకుండ నైన నా యందు నజ
 భవాదులను భూతగణంబులను మూఢుం డగువాడు వేఱుగాఁ జూచు;
 మనుజుండు శరీరంబునకుఁ గరచరణాదులు వేఱుగాఁ దలంపని
 చందంబున మద్భక్తుం డగువాఁడు నా యందు భూతజాలంబు
 భిన్నంబుగాఁ దలంపఁడు; కావున మా మువ్వర నెవ్వండు వేఱు
 చేయకుండు వాఁడు కృతార్థుండు” అని యానతిచ్చిన దక్షుండును.

4-208-కంద పద్యము

విని విష్ణు దేవతాకం

బనఁగాఁ ద్రికపాలకలిత మగు నా యాగం

బునఁ దగ నవిష్ణుని పద

వనజంబులు పూజ చేసి వారని భక్తిన్.

4-209-వచనము

మఱియును.

4-210-సీస పద్యము

అంగప్రధానక యాగంబులను జేసి;
 యమరుల రుద్రుని నర్థిఁ బూజ
 చేసి విశిష్టేష్ట శిష్టభాగమున ను;
 దవసాన కర్మంబుఁ దవిలి తీర్చి
 తాను ఋత్విక్కులుఁ దగ సోమపులఁ గూడి;
 యవభృథ స్నానంబు లాచరించి
 కడఁక నవాప్త సకల ఫలకాముడై;
 తనరు దక్షునిఁ జూచి ధర్మబుద్ధి

4-210.1-తేటగీతి

గలిగి సుఖవృత్తి జీవించుఁగ్రాక యనుచుఁ
 బలికి దివిజలు మునులును బ్రాహ్మణులును
 జనిరి నిజమందరముల; కా జలజనయన
 భవులు వేంచేసి రాత్మీయ భవనములకు.

4-211-వచనము

అంత దాక్షాయణి యయిన సతీదేవి పూర్వకళేబరంబు విడిచి
 హిమవంతునకు మేనక యందు జనియించి విలయకాలంబునం
 బ్రసుప్తం బయిన శక్తి సృష్టికాలంబున నీశ్వరునిఁ బొందు చందంబునఁ
 బూర్వదయితుండగు రుద్రుని వరించె నని దక్షాధ్వర ధ్వంసకుం డగు
 రుద్రుని చరిత్రంబు బృహస్పతి శిష్యుండైన యుద్ధవునకు నెఱింగించె;
 అతండు నాకుం జెప్పె; నేను నీకుం జెప్పితి;" అని మైత్రేయుండు
 వెండియు విదురున కిట్లనియె.

4-212-కంద పద్యము

ఈ యాఖ్యానముఁ జదివిన
దీయుతులకు వినినయట్టి దీరుల కైశ్వ
 ర్గాయుఁ కీర్తులు గలుగును;
బాయును దురితములు; దొలఁగు భవబంధంబుల్.

4-213-వచనము

అని వెండియు నిట్లనియె.

4-214-కంద పద్యము

విను సనకాదులు నారదుఁ
దును హంసుఁడు నరుణియు బుభుఁదు యతియుఁ గమలా
 సనజులు నైష్ఠికు లనికే
తను లగుటన్ సాగవయ్యెఁ దద్వంశంబుల్.

4-215-వచనము

మఱియు నధర్మునకు 'మృష' యను భార్య యందు 'దంభుండు'ను,
 'మాయ' యను నంగనయుం బుట్టిరి; అధర్మ సంతానం బగుట
 వారిరువురును మిథునం బైరి; వారిని సంతాన హీనుండగు నిర్మతి
 గైకొనియె; వారలకు 'లోభుండును' 'నికృతి' యను సతియునుం గలిగి
 మిథునం బైరి; ఆ మిథునంబునకుఁ 'గ్రోధుండు' 'హింస' యను
 నంగనయుం బుట్టి మిథునం బైరి; ఆ మిథునంబునకుఁ 'గలి'యు
 'దురుక్తి' యను నతివయుం జన్మించి దాంపత్యంబు గయికొనిరి; ఆ

దంపతులకు 'భయ' 'మృత్యువు' లను మిథునంబు గలిగె; దాని వలన
'యాతన'యు 'నిరయంబు'ను బుట్టిరి; వీరలు సంసార హేతువగు నధర్మ
తరుశాఖ లయి నెగడిరి; వీని శ్రేయస్కాముండగు జనుం డీషణ్ణాత్తంబు
ననువర్తింపం జనదు; ఇవ్విధంబునం బ్రతిసర్గంబును సంగ్రహంబున
వినిపించితి; ఇప్పుణ్యకథ నెవ్వండేని ముమ్మాటు వినిన నతండు
ముమ్మాటికి నిష్పాపుం డగును;" అని చెప్పి; మఱియు నిట్లనియె.

4-10-ధ్వవోపాఖ్యానము

4-216-కంద పద్యము

విను నిఖిలభువన పరిపా

లనమునకై చంద్రధరకళా కలితుండై

వనజజనకు స్వామంభువ

మను వపు డుదయించె గీర్తిమంతుం డగుచున్.

4-217-తేటగీతి

రూఢి నమ్మనునకు శతరూపవలన

భూనుతు లగు ప్రియవ్రతోత్తానపాదు

లనగ నిద్దలు పుత్తులై రందులోనఁ

భవ్య చారిత్రుఁ డుత్తానపాదునకును.

4-218-కంద పద్యము

వినుము సునీతియు సురుచియు

నను భార్యలు గలరు; వారి యందును ధ్రువునిం

గనిన సునీతియు నప్రియ

యును, సురుచియుఁ బ్రియయు నగుచు నున్నట్టి యెడన్.

4-219-సీస పద్యము

ఒకనాఁడు సుఖలీల నుత్తానపాదుండు;

నెఱిఁ బ్రియురాలైన సురుచి గన్న

కొడుకు నుత్తముఁ దన తొడలపై నిడుకొని;

యుపలాలనము చేయుచున్న వేళ

నర్థిఁ దదారోహణాపేక్షితుం డైన;

ధ్రువునిఁ గనుంగొని తివక నాద

రింపకుండుటకు గర్వించి యా సురుచియు;

సవతి బిడ్డండైన ధ్రువునిఁ జూచి

4-219.1-తేటగీతి

తండ్రి తొడ నెక్కు వేడుక దగిలెనేనిఁ

బూని నా గర్భమున నాఁడె పుట్ట కన్య

గర్భమునఁ బుట్టి కోరినఁ గలదె నేడు

జనకు తొడ నెక్కు భాగ్యంబు సవతి కొడుక!

4-220-కంద పద్యము

అదిగాన నీ వధోక్షజు

పదపద్యము లాశ్రయింపు; పాయక హరి నా

యుదరమునఁ బుట్టఁ జేయును,
వదలక యట్లయిన ముదము వఱలెడి నీకున్.

4-221-కంద పద్యము

అని యీ రీతి నసహ్యవ
చనములు పినతల్లి యపుడు జనకుఁడు వినగాఁ
 దను నాడిన దుర్భాషా
ఘనశరములు మనము నాటి కాఱియపెట్టన్.

4-222-కంద పద్యము

తను నట్లుపేక్ష చేసిన
జనకునికడఁ బాసి దుఃఖ జలనిధిలోనన్
 మునుఁగుచును దండతాడిత
ఘనభుజగముఁబోలె రోషకలితుం డగుచున్,

4-223-కంద పద్యము

ఘన రోదనంబు చేయుచుఁ
గనుఁగవలను శోకభాష్ప కణములు దొరఁగన్
 జనని కడ కేగుటయు నిజ
తనయునిఁ గని యా సునీతి దద్దయుఁ బ్రేమన్.

4-224-వచనము

తొడలపై నిడుకొని.

4-225-కంద పద్యము

క^ర మనురక్తిని మోము ని

విరి తద్వృత్తాంత మెల్ల వెలదులు నంతః

పు^రవాసులుఁ జెప్పిన విని

పఱపుగ నిట్టూర్పు లెసఁగ భాష్పాకుల యై.

4-226-తేటగీతి

సవతి యాడిన మాటలు సారెఁ దలచి

కొనుచుఁ బేర్చిన దుఃఖాగ్నిఁ గుందుచుండెఁ

దావపావక శిఖలచేఁ దగిలి కాంతి

వితతిఁ గందిన మాధవీలతికబోలె.

4-227-వచనము

అంత నా సునీతి బాలునిం జూచి "తండ్రి! దుఃఖింపకు" మని యిట్లనియె.

4-228-కంద పద్యము

అ^నఘా! యీ దుఃఖమునకుఁ

బనిలే దన్యులకు సొలయ బలవంతంబై

త^న పూర్వ జన్మ దుష్కృత

ఘనకర్మము వెంటనంటఁగా నెవ్వలనన్.

4-229-వచనము

కావున.

4-230-కంద పద్యము

పెనిమిటి చేతను బెండ్లా

మని కాదు నికృష్టదాసి యనియును బిలువం

గను జాలని దుర్భగురా

లనఁగల నా కుక్షి నుదయ మందిన కతనన్.

4-231-కంద పద్యము

నిను నాడిన యా సురుచి వ

చనములు సత్యంబు లగును; సర్వశరణ్యం

డనఁగల హరిచరణంబులు

గను జనకుని యంక మెక్కగాఁ దలఁతేనిన్.

4-232-వచనము

కావునం బినతల్లి యైన యా సురుచి యాదేశంబున నధోక్షజు
నాశ్రయింపుము" అని వెండియు నిట్లనియె.

4-233-సీస పద్యము

పరికింప నీ విశ్వపరిపాలనమునకై;

యర్థి గుణవృక్షఁ డైనయట్టి

నారాయణుని పాదనళినముల్ సేవించి;

తగ బ్రహ్మ బ్రహ్మపదంబు నొందె;

ఘనుఁడు మీ తాత యా మనువు సర్వాంతర;

యామిత్య మగు నేకమైన దృష్టిఁ

జేసి యాగముల యజించి తా భౌమ సు;

ఖములను దివ్యసుఖముల మోక్ష

4-233.1-తేటగీతి

సుఖములను బొందె నట్టి యచ్చుతునిఁ బరుని

వితత యోగీంద్ర నికర గవేష్కమాణ

చరణ సరసిజ యుగళు శస్త్రత్పకాశు

భక్తవత్సలు విశ్వసంపాద్య హరిని.

4-234-వచనము

మఱియును.

4-235-కంద పద్యము

కరతల గృహీత లీలాం

బురుహ యగుచుఁ బద్మగర్భముఖ గీర్వాణుల్

పరికింపం గల లక్ష్మీ

తరుణీమణిచేత వెదకఁ దగు పరమేశున్.

4-11-ధృవండు తపంబు చేయుట

4-236-వచనము

నిజధర్మపరిశోభితంబైన యేకాగ్రచిత్తంబున నిలిపి సేవింపుము;

అమ్మహాత్ముని కంటె నీ దుఃఖం బపనయించువాఁ డన్యుం డొక్కరుండు

గలండే?" యని పలికినఁ బరమార్థ ప్రాప్తి హేతుకంబులైన

తల్లివాక్యంబులు విని తన్నుఁ దాన నియమించుకొని పురంబు వెడలి
చను నవసరంబున నారదుండు తద్వృత్తాంతంబెఱింగి, యచ్చటికిం
జనుదెంచి, యతని చికిర్షితంబు దెలిసి, పాపనాశకరం బైన తన
కరతలంబు నా ద్రువుని శిరంబునం బెట్టి "మానభంగంబునకు సహింపని
క్షత్రియుల ప్రభావం బద్భుతంబు గదా? బాలకుం డయ్యుఁ బినతల్లి
యాడిన దురు క్తులు చిత్తంబునం బెట్టి చనుచున్నవాఁ" డని మనంబున
నాశ్చర్యంబు నొంది "యో బాలక! సకల సంపత్సమ్మద్ధం బగు
మందిరంబు దెగడి యెంటి నెందు నేగెదవు? స్వజన కృతం బగు
నవమానంబుచే నిను సంతప్తుంగాఁ దలంచెద" ననిన ద్రువుం డిట్లనియె;
"సపత్నీమాతృ వాగిషుక్షతం బగు వ్రణంబు భగవద్ధ్యానయోగ
రసాయనంబున మాపి కొందు" ననిన విని ద్రువునికి నారదుం
డిట్లనియె.

4-237-కంద పద్యము

విను పుత్రక! బాలుఁడవై

యనయంబును గ్రీడలందు నాసక్తమనం

బునఁ దిరిగెడు నిక్కాలం

బున నీ కవమానమానములు లే వెందున్.

4-238-తేటగీతి

కాన మనమునఁ దద్వివేకంబు నీకుఁ

గలిగెనేనియు సంతోషకలితు లయిన

పురుషు లాత్మీయకర్మ విస్మరణఁ జేసి
 వితత సుఖదుఃఖము లనుభవించు రెపుడు.

4-239-వచనము

కావున వివేకంబు గల పురుషుండు దనకుం బ్రాప్తంబు లగు సుఖ
 దుఃఖంబులు దైవవశంబులుగాఁ దలంచి తావన్నాత్రంబునం బరితుష్టుం
 డగు; నీవును దల్లి చెప్పిన యోగమార్గ ప్రకారంబున
 సర్వేశ్వరానుగ్రహంబుఁ బొందెద నంటివేని.

4-240-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! యోగీంద్రు లనయంబు ధరఁ బెక్కు;
 జన్మంబులందు నిస్సంగమైన
 మతినిఁ బ్రయోగ సమాధినిష్ఠలఁ జేసి;
 యైనను దెలియ లే రతని మార్గ;
 మది గాన నతఁడు దురారాధ్యుఁ డగు నీకు;
 నుడుగుము నిష్ఫలోద్వేగ మిపుడు
 గాక నిశ్చేయస కాముఁడ వగుదేనిఁ;
 దండ్రీ! వర్తించు తత్త్వాలమందుఁ

4-240.1-తేటగీతి

బూని సుఖదుఃఖములు రెంటిలోన నెద్ది
 దైవవశమునఁ జేకులు దానఁ జేసి

డెందమునఁ జాల సంతుష్ట నొందువాఁడు

విమలవిజ్ఞాని యన భువి వెలయుచుండు.

4-241-వచనము

మఱియు గుణాఢ్యం డగువానిం జూచి సంతోషించుచు నాభాసుం డగు
వానిం జూచి కరుణించుచు సమానుని యెడ మైత్రి సలుపుచు వర్తించు
చున్నవాఁడు తాపత్రయాదికంబులం దొఱంగు" నని నారదుండు పలికిన
విని ద్రువుం డిట్లనియె; "అనఘా యీ శమంబు సుఖదుఃఖ హతాత్ము
లగు పురుషులకు దుర్గమం బని కృపాయత్తుండవైన నీ చేత వినంబడె;
అట్లయినం బరభయంకరం బగు క్షాత్ర ధర్మంబు నొందిన
యవిసీతుండనగు నేను సురుచి దురుక్తులను బాణంబుల వలన
వినిర్భిన్నహృదయుండ నగుట మదీయచిత్తంబున శాంతి నిలువదు;
కావునం ద్రిభువనోత్కృష్టంబు ననన్యాధిష్ఠితంబు నగు పదంబును బొంద
నిశ్చయించిన నాకు సాధుమార్గంబు నెఱింగింపుము; నీవు భగవంతుం
డగు నజని యూరువు వలన జనించి వీణావాదన కుశలుండవై
జగద్ధితార్థంబు సూర్యుండునుం బోలె వర్తింతువు;" అనిన విని.

4-242-కంద పద్యము

నా^రదుఁ డిట్లను ననఘ! కు

మారక! విను నిన్ను మోక్షమార్గంబునకున్

బ్రే^రచినవాఁ డిప్పుడు

ధీరజనోత్తముఁడు వాసుదేవుం డగుటన్.

4-243-వచనము

నీవు నమ్మహాత్ముని నజస్రధ్యాన ప్రవణ చిత్తుండవై భజియింపుము.

4-244-కంద పద్యము

పురుషుడు దవిలి చతుర్విధ
పురుషార్థశ్రేయ మాత్మఁ బొందెద ననినన్
ధరుఁ దత్పాప్తికి హేతువు
హరిపదయుగళంబు దక్క నన్యము గలదే?

4-245-వచనము

కావున.

4-246-కంద పద్యము

వర యమునానదితటమునఁ
హరి సాన్నిధ్యంబు శుచియు నతిపుణ్యమునై
పరఁగిన మధువనమునకును
సరసగుణా! చనుము మేలు సమకుటు నచటన్.

4-247-కంద పద్యము

ఆ యమునా తటినీ శుభ
త్రేయములం గ్రుంకి నిష్ఠితో నచ్చట నా
రాయణునకును నమస్కృతు
లాయతమతిఁ జేసి చేయు యమనియమములన్.

4-248-వచనము

మఱియు బాలుండ వగుటం జేసి వేదాధ్యయనా ద్యుచిత కర్మానర్హుండ
వయ్యు నుచితంబులగు కుశాజినంబులం జేసి స్వస్తిక
ప్రముఖాసనంబులం గల్పించుకొని త్రివృత్తాణాయామంబులచేతం
బ్రాణేంద్రియ మనోమలంబులను చాంచల్య దోషంబులఁ బ్రత్యాహరించి
స్థిరం బయిన చిత్తంబున.

4-249-సీస పద్యము

ఆశ్రిత సత్ప్రసాదాభి ముఖుండును;
న్న్దిగ్ధప్రసన్నాననేక్షణుండు
సురుచిర నాసుండు సుభ్రూయుగుండును;
సుకపోల తలుఁడును సుందరుండు
హరినీల సంశోభితాంగుండుఁ దరుణుండు;
నరుణావలోక నోష్ఠాధరుండుఁ
గరుణాసముద్రుండుఁ బురుషార్థ నిధియును;
బ్రణతాశ్రయుండు శోభనకరుండు

4-249.1-తేటగీతి

లలిత శ్రీవత్సలక్షణ లక్షితుండు
సర్వలోక శరణ్యుండు సర్వసాక్షి
పురుష లక్షణ యుక్తుండుఁ బుణ్యశాలి
యసిత మేఘనిభశ్యాముఁ దవ్యయుండు.

4-250-వచనము

మఱియును.

4-251-సీస పద్యము

హర కిరీట కేయూర కంకణ ఘన;
 భూషణుం డాశ్రిత పోషణుండు
 లాలిత కాంచీకలాప శోభిత కటి;
 మండలుం డంచిత కుండలుండు
 మహనీయ కౌస్తుభమణి ఘృణిచారు గై;
 వేయకుం డానంద దాయకుండు
 సలలిత ఘన శంఖ చక్ర గదా పద్మ;
 హస్తండు భువన ప్రశస్తుఁ డజుఁడు

4-251.1-తేటగీతి

కమ్ర సౌరభ వనమాలికా ధరుండు
 హతవిమోహుండు నవ్యపీతాంబరుండు
 లలిత కాంచన నూపురాంకృతుండు
 నిరతిశయసద్గుణుఁడు దర్శనీయతముఁడు.

4-252-కంద పద్యము

సరసమనోలోచన ము

త్వరుఁడును హృత్పద్మ కర్ణికా నివసిత వి

స్ఫుర దురునఖ మణిశోభిత

చరణ సరోజాతుఁ డతుల శాంతుఁడు ఘనుఁడున్.

4-253-వచనము

అయిన పురుషోత్తముఁ బూజించుచు హృదయగతుండును, సాను
రాగవిలోకనుండును, వరదశ్రేష్ఠుండును నగు నారాయణు
నేకాగ్రచిత్తంబునం ధ్యానంబు చేయుచు బరమ నివృత్తి మార్గంబున
ధ్యాతుండైన పురుషోత్తముని దివ్యమంగళస్వరూపంబు చిత్తంబునం
దగిలిన మరల మగుడ నేరదు; అదియునుం గాక, యే మంత్రంబేని సప్త
వాసరంబులు పరియించిన ఖేచరులం గనుంగొను సామర్థ్యంబు గలుగు;
అట్టి ప్రణవయుక్తం బగు ద్వాదశాక్షర కలితంబును దేశకాల విభాగ వేది
బుధానుష్ఠితంబును నయిన 'ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ' యనెడి
వాసుదేవ మంత్రంబునం జేసి.

4-254-సీస పద్యము

దూర్వాంకురంబుల దూర్వాంకురశ్యాము;

జలజంబులను జారుజలజనయనుఁ

దులసీ దళంబులఁ దులసికా దాముని;

మూల్యంబులను సునైర్మల్య చరితుఁ

బ్రతంబులను బక్షిపత్రునిఁ గడు వన్య;

మూలంబులను నాది మూలఘనుని

నంచిత భూర్జత్వగాది నిర్మిత వివి;

దాంబరంబులను పీతాంబరధరుఁ

4-254.1-తేటగీతి

దనరు భక్తిని మృచ్చిలాదారు రచిత
 రూపముల యందుఁ గాని నిరూఢమైన
 సలీలముల యందుఁ గాని సుస్థలము లందుఁ
 గాని పూజింపవలయు నక్రమలనాభు.

4-255-కంద పద్యము

ధృత చిత్తుఁడు శాంతుండు ని
 యత పరిభాషణుఁడు సుమహితాచారుఁడు వ
 ర్ణిత హరిమంగళ గుణుఁడును
 మితవన్యాశనుఁడు నగుచు మెలఁగఁగ వలయున్.

4-256-వచనము

ఉత్తమశ్లోకుండగు పుండరీకాక్షుండు నిజమాయా స్వేచ్ఛావతార
 చరితంబుల చేత నంచింత్యముగా నెద్దిచేయు నద్ది హృదయగతంబుగా
 ధ్యానంబు చేయం దగు; మఱియుఁ గార్యబుద్ధిం జేసి చేయంబడు
 పూజావిశేషంబులు వాసుదేవమంత్రంబున సర్వేశ్వరునికి సమర్పింప
 వలయు; ఇట్లు మనోవాక్కాయ కర్మంబులచేత మనోగతం బగునట్లుగా
 భక్తి యుక్తంబు లయిన పూజల చేతఁ బూజింపం బడి, సర్వేశ్వరుండు
 మాయాభిభూతులు గాక సేవించు పురుషులకు ధర్మాది
 పురుషార్థంబులలో ననభిమతార్థంబు నిచ్చు; విరక్తుం డగువాఁడు
 నిరంతర భావం బయిన భక్తియోగంబునం జేసి మోక్షంబుకొఱకు
 భజియించు" నని చెప్పిన విని ధ్రువుండు నారదునకుం బ్రదక్షిణ

పూర్వకంబుగా నమస్కరించి మహర్షి జనసేవ్యులై సకలసిద్ధుల
నొసంగుచు భగవత్పాద సరోజాలంకృతం బయిన మధువనంబునకుం
జనియె; అంత.

4-257-తేటగీతి

పద్మభవ సూనుఁ డుత్తానపాదు కడకు
నరిగి యా రాజుచే వివిధార్చనముల
నంది సంప్రీతుడై యున్నతాసనమున
నెలమిఁ గూర్చుండి యాతని వలను చూచి.

4-258-వచనము

ఇట్లనియె.

4-259-కంద పద్యము

" భూనాయక! నీ విపుడా
వ్హానాస్సుడ వగుచుఁజాల మదిలోఁ జింతం
బూనుట కేమి కతం? బన
నా నారదుతోడ నాతఁ డనియెన్ మరలన్.

4-260-కంద పద్యము

మునివర! వివేకశాలియు
ననఘుఁడు నైదేండ్ల బాలుఁ డస్మత్ప్రియ నం
దనుఁ డదయుఁడ నగు నాచే
తను బరిభవ మొంది చనియెఁ దల్లియఁ దానున్.

4-261-మత్తేభ విక్రీడితము

చని యుగ్రాటవిఁ జొచ్చి యచ్చటఁ బరిశ్రాంతుండు క్షుత్పీడితుం
డును నావ్హాన ముఖాంబుజుండు ననఘుండున్ బాలకుం డైన మ
త్తనయున్ ఘోర వృ కాహి భల్ల ముఖ సత్త్వశ్రేణి నిర్జించెన్
యని దుఃఖించెద నాదు చిత్తమున నార్పస్తుత్య! యిట్లాటకున్.

4-262-తేటగీతి

అట్టి యుత్తమబాలు నా యంకపీఠ
మందుఁ గూర్చుండనీక నిరాకరించి
యంగనాసక్త చిత్తుండ నైనయట్టి
నాదు దౌరాత్మ్య మిది మునినాథచంద్ర!"

4-263-ఉత్పలమాల

నా విని నారదుండు నరనాథున కిట్లను "నీ కుమారుఁ డా
దేవకిరీట రత్నరుచిదీపిత పాదసరోజుడైన రా
జీవదళాక్ష రక్షితుఁ డశేష జగత్పరికీర్తనీయ కీ
ర్తివిభవప్రశస్త సుచరిత్రుఁడు; వానికి దుఃఖ మేటికిన్?

4-264-ఉత్పలమాల

కావున నమ్మహాత్ముఁడు సుకర్మము చేత సమస్త లోకపా
లావళి కందరాని సముద్రుచిత నిత్యపదంబునం బ్రభు
శ్రీ విలసిల్లఁ జెందుఁ దులసీదళదాము భజించి; యా జగ
త్ప్రావనుడైన నీ సుతు ప్రభావ మెఱుంగవు నీవు భూవరా!

4-265-వచనము

అదియునుం గాక.

4-266-కంద పద్యము

నీ కీర్తియు జగముల యం

దాకల్పము నొందజేయు నంచిత గుణర

త్నాకరుఁ డిట కేతెంచును

శోకింపకు మతనిఁ గూర్చి సుభగచరిత్రా!"

4-267-కంద పద్యము

అని నారదుండు పలికిన

విని మనమున విశ్వసించి విభుఁడును బ్రియ నం

దనుఁ జింతించుచు నాదర

మునఁ జూడం డయ్యె రాజ్యమును బూజ్యముగన్.

4-268-వచనము

అంత నక్కడ నా ధ్రువుండు.

4-269-కంద పద్యము

చని ముందటఁ గనుఁగొనె మధు

వనమును ముని దేవ యోగి వర్జిత గుణ పా

వనమును దుర్భవ జలద ప

వనమును నిఖిలైక పుణ్యవరభవనంబున్.

4-270-వచనము

అట్లు గని డాయంజని యమునానదిం గృతస్నానుండై నియతుండును,
సమాహిత చిత్తుండును నై సర్వేశ్వరుని ధ్యానంబు చేయుచుం
బ్రతిత్తిరాత్రాంతంబునఁ గృత కపిత్థ బదరీఫల పారణం డగుచు దేహ స్థితి
ననుసరించి యిటుల నొక్కమాసంబు హరిం బూజించి, యంత నుండి
యాఱ్ఱోసి దినంబుల కొక్కపరి కృతజీర్ణ తృణ పర్ణాహారం డగుచు, రెండవ
మాసంబున విష్ణుసమారాధనంబు చేసి, యంత నుండి నవరాత్రంబుల
కొకమా టుదకభక్షణంబు చేయుచు, మూడవ మాసంబున మాధవు
నర్చించి, యంతనుండి ద్వాదశ దినంబుల కొకమాటు వాయుభక్షణం
డగుచు, జితశ్వాసుండై నాలవ మాసంబునం, బుండరీకాక్షుని
భజియించి, యంతనుండి మనంబున నలయక నిరుచ్ఛ్వాసుండై
యేకపదంబున నిలిచి, పరమాత్మఁ జింతించుచు, నచేతనంబైన
స్థాణువుంబోలె నైదవ మాసంబును జరిపె; అంత.

4-271-సీస పద్యము

సకల భూతేంద్రి యాశ్రయ మగు హృదయంబు;

నందు విషయములఁ జెందనీక

మహదాది తత్త్వ సమజమ్ములకును నా;

ధార భూతమును బ్రధాన పూరు

పేశ్వరుఁ డైనట్టి శాశ్వత బ్రహ్మంబు;

దనదైన హృదయ పద్మమున నిలిపి

హరి రూపమున కంటి నన్యంబు నెఱుగక;
చిత్త మవ్విభునందుఁ జేర్చియున్న

4-271.1-తేటగీతి

కతన ముల్లోకములు చాలఁ గంపమొందె;
వెండియును బేర్చి యయ్యర్భకుండు ధరణి
నొక్కపాదంబు చేర్చి నిల్పున్నవేళఁ
బేర్చి యబ్బాలు నంగుష్ఠపీడఁ జేసి.

4-272-తేటగీతి

వసుమతీతల మర్థము వంగఁ జొచ్చె
భూరిమద దుర్నివారణ వారణేంద్ర
మెడమఁ గుడి నొరగఁగ నడు గడుగునకును
జలన మొందు ఉదస్థిత కలము వోలె.

4-273-చంపకమాల

అతఁడు ననన్యదృష్టిని జరాచర దేహిశరీర ధారణా
స్థితి గల యీశునందుఁ దన జీవితమున్ ఘటియింపఁ జేసి యే
కతఁ గనఁ దన్నిరోధమునఁ గైకొని కంపము నొందె నీశ్వరుం;
డతఁడు చలింప నిజ్జగము లన్నియుఁ జంచల మయ్యె భూవరా!

4-274-కంద పద్యము

ఆలోకభయంకర మగు
నాలోకమహావిపద్ధశాలోకనులై

నా **లో**కపాలు రందఱు

నా **లో**కశరణ్యఁ గాన **న**రిగిరి భీతిన్.

4-275-వచనము

అట్లరిగి నారాయణు నుద్దేశించి కృతప్రణాములై కరంబులు ముకుళించి
యిట్లనిరి.

4-276-చంపకమాల

" **హ**రి! పరమాత్మ! కేశవ! చ**రా**చర భూతశరీర ధారివై
పరఁగుదు వీవు; నిట్టులుగఁ బ్రాణనిరోధ మెఱుంగ మెందు ముం
దిరవుగ దేవదేవ! జగ**దీ**శ్వర! సర్వశరణ్య! నీ పదాం
బురుహము లర్థిమై శరణు **బొ**ందెద మార్తి హరించి కావవే!"

4-277-వచనము

అని దేవతలు విన్నవించిన నీశ్వరుండు వారల కిట్లనియె “ఉత్తానపాదుం
డనువాని తనయుండు విశ్వరూపుండ నయిన నా యందుఁ దన చిత్తం
బైక్యంబు చేసి తపంబు గావించుచుండ, దానంజేసి భవదీయ ప్రాణనిరోధం
బయ్యె; అట్టి దురత్యయం బైన తపంబు నివర్తింపఁ జేసెద: వెఱవక మీమీ
నివాసంబులకుం జనుం” డని యానతిచ్చిన నా దేవతలు
నిర్భయాత్ములై యీశ్వరునకుఁ బ్రణామంబు లాచరించి
త్రివిష్టపంబునకుం జనిరి; తదనంతరంబ.

4-278-సీస పద్యము

హరి యీశ్వరుండు విహంగ కులేశ్వర;
 యానుడై నిజభృత్యుడైన ధ్రువునిఁ
 గనుగొను వేడుక జనియింప నా మధు;
 వనమున కప్పుడు చని ధ్రువుండు
 పరువడి యోగవిపాక తీవ్రంబైన;
 బుద్ధిచే నిజమనోబురుహ ముకుళ
 మందుఁ దటిత్ప్రభాయత మూర్తి యటఁ దిరో;
 ధానంబునను బొంది తత్క్షణంబ

4-278.1-తేటగీతి

తన పురోభాగమందు నిల్చినను బూర్వ
 సమధికజ్ఞాన నయన గోచర సమగ్ర
 మూర్తిఁ గనుగొని సంభ్రమమునను సమ్మ
 దాశ్రువులు రాలఁ బులకీకృతాంగుఁ డగుచు

4-279-తేటగీతి

నయనముల విభుమూర్తిఁ బానంబు చేయు
 పగిదిఁ దన ముఖమునను జుంబనము చేయు
 లీలఁ దగ భుజములను నాల్లింగనంబు
 చేయుగతి దండవన్నమస్త్తుతు లొనర్చె.

4-280-వచనము

ఇట్లు దండప్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యై స్తోత్రంబు చేయ
నిశ్చయించియు స్తుతిక్రియాకరణ సమద్ధుండుఁ గాక యున్న
ధ్రువునకును సమస్త భూతంబులకు నంతర్యామి యైన యీశ్వరుం
డాతని తలంపెటింగి వేదమయం బయిన తన శంఖంబు చేత నబ్బాలుని
కపోలతలం బంటిన జీవేశ్వర నిర్ణయజ్ఞుండును, భక్తిభావ నిష్ఠుండును
నగు ధ్రువుండు నిఖిలలోక విఖ్యాత కీర్తిగల యీశ్వరుని
భగవత్ప్రతిపాదితంబు లగుచు వేదాత్మకంబులైన తన వాక్కుల నిట్లని
స్తుతియించె “దేవా! నిఖిలశక్తి ధరుండవు నంతఃప్రవిష్టుండవు నైన నీవు
లీనంబు లైన మదీయ వాక్యంబులం బ్రాణేంద్రియంబులం గరచరణ
శ్రవణత్వ గాదులను జిచ్చక్తిచేఁ గృపంజేసి జీవింపం జేసిన భగవంతుం
డవును, బరమపురుషుండవును నైన నీకు నమస్కరింతు; నీ
వొక్కరుండవయ్యు మహదాద్యంబైన యీ యశేష విశ్వంబు మాయాఖ్యం
బయిన యీ త్మీయశక్తిచేతం గల్పించి యందుం బ్రవేశించి యింద్రియంబు
లందు వసించుచుఁ దత్తద్దేవతారూపంబులచే నానా ప్రకారంబుల దారువు
లందున్న వహ్ని చందంబునం బ్రకాశింతువు; అదియునుం గాక.

4-281-చంపకమాల

వరమతి నార్తబాంధవ! భవద్దన బోధసమేతుడై భవ
చ్చరణముఁ బొంది నట్టి విధి సర్గము సుప్తజనుండు బోధమం
దరయఁగఁ జూచురీతిఁ గనునట్టి ముముక్షు శరణ్యమైన నీ
చరణములం గృతజ్ఞుడగు సజ్జనుఁ డెట్లు దలంపకుండెడున్?

4-282-సీస పద్యము

మహితాత్మ! మఱి జన్మమరణ ప్రణాశన;
 హేతు భూతుండవు నిద్ధకల్ప
 తరువవు నగు నిన్నుఁ దగనెవ్వరే నేమి;
 పూని నీ మాయా విమోహితాత్ము
 లగుచు ధర్మార్థ కామాదుల కొఱకుఁ దా;
 మర్పించుచును ద్రిగుణాభమైన
 దేహోపభోగ్యమై దీపించు సుఖముల;
 నెనయంగ మదిలోన నెంతు; రట్టి

4-282.1-తేటగీతి

విషయ సంబంధ జన్యమై వెలయు సుఖము
 వారికి నిరయమందును వఱలు దేవ!
 భూరి సంసార తాప నివార గుణ క
 ధామ్యతాపూర్ణ! యీశ! మాధవ! ముకుంద!

4-283-మత్తేభ విక్రీడితము

అరవిందోదర! తావకీన చరణధ్వనానురాగోల్లస
 చ్చరితాకర్ణనజాత భూరిసుఖముల్ స్వానందకబ్రహ్మ మం
 దరయన్ లేవఁట; దండ భృద్భట విమానాకీర్ణులై కూలు నా
 సురలోకస్థులఁ జెప్పనేల? సుజనస్తోమైక చింతామణి!

4-284-చంపకమాల

హరి! భజనీయ మార్గనియతాత్మకులై భవదీయ మూర్తిపై
వఱలిన భక్తియుక్తు లగువారల సంగతిఁ గల్గజేయు స
త్పురుష సుసంగతిన్ వ్యసనదుస్తర సాగర మప్రయత్నతన్
సరస భవత్కథామృత రసంబున మత్తుడనై తరించెదన్.

4-285-చంపకమాల

నిరతముఁ దావకీన భజనీయ పదాబ్జ సుగంధలబ్ధి నె
వ్వరి మది వొందఁగాఁ గలుగు, వారలు తత్ప్రియ మర్చదేహముం
గరము తదీయ దార సుత కామ సుహృద్భూట బంధు వర్గమున్
మఱతురు విశ్వతోముఖ! రమాహృదయేశ! ముకుంద! మాధవా!

4-286-సీస పద్యము

పరమాత్మ! మర్త్య సుపర్వ తిర్యజ్మృగ;
దితిజ సరీస్పప ద్విజగణాది
సంవ్యాప్తమును సదసద్విశేషంబును;
గైకొని మహదాది కారణంబు
నైన విరాడ్విగ్రహంబు నే నెఱుఁగుదుఁ;
గాని తక్కిన సుమంగళమునైన
సంతత సుమహితైశ్వర్య రూపంబును;
భూరిశబ్దాది వ్యాపార శూన్య

4-286.1-తేటగీతి

మైన బ్రహ్మస్వరూప మే నాత్మ నెఱుగఁ
బ్రవిమలాకార! సంసార భయవిదూర!
పరమ మునిగేయ! సంతత భాగధేయ!
నళిన నేత్ర! రమా లలనా కళత్ర!

4-287-సీస పద్యము

సర్వేశ! కల్పాంత సమయంబు నందు నీ;
యఖిల ప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు శేషసహాయుండవై శేష;
పర్యంక తలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రా రతి నుండి నాభీసింధు;
జస్వర్ణలోక కంజాత గర్భ
మందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు;
రుచి నొప్పు బ్రహ్మస్వరూపి వైన

4-287.1-తేటగీతి

నీకు మ్రొక్కెద నత్యంత నియమ మొప్పు
భవ్యచారిత్ర! పంకజపత్రనేత్ర!
చిరశుభాకార! నిత్యలక్ష్మీవిహార!
యవ్యయానంద! గోవింద! హరి! ముకుంద!

4-288-వచనము

అట్లు యోగనిద్రా పరవశుండ వయ్యును జీవులకంటె నత్యంత
 విలక్షణుండ వై యుండుదువు; అది యెట్లనిన బుద్ధ్యవస్థాభేదంబున
 నఖండితం బయిన స్వశక్తిం జేసి చూచు లోకపాలన నిమిత్తంబు
 యజ్ఞాధిష్ఠాతవు గావున నీవు నిత్యముక్తుండవును, బరిశుద్ధుండవును,
 సర్వజ్ఞుండవును, నాత్మవును, గూటస్థుండవును,
 నాదిపురుషుండవును, భగవంతుండవును, గుణత్రయాధీశ్వరుండవును
 నై వర్తింతువు; భాగ్యహీనుండైన జీవుని యందు నీ గుణంబులు
 గలుగవు; ఏ సర్వేశ్వరునం దేమి విరుద్ధగతులై వివిధ శక్తి యుక్తంబు
 లైన యవిద్యాదు లానుపూర్వంబునం జేసి ప్రలీనంబు లగుచుండు; అట్టి
 విశ్వకారణంబు నేకంబు ననంతంబు నాద్యంబు నానందమాత్రంబు
 నవికారంబు నగు బ్రహ్మంబునకు నమస్కరించెద; మఱియు దేవా! నీవ
 సర్వవిధఫలం బని చింతించు నిష్కాము లయినవారికి
 రాజ్యాదికామితంబులలోనఁ బరమార్థం బయిన ఫలంబు
 సర్వార్థరూపుండవైన భవదీయ పాద పద్మ సేవనంబ; ఇట్లు నిశ్చితంబ
 యైనను సకాములయిన దీనులను గోవు వత్సంబును స్తన్యపానంబు
 చేయించుచు, వృకాది భయంబు వలన రక్షించు చందంబునం
 గామప్రదుండవై సంసార భయంబు వలన బాపుదువు;” అని యిట్లు
 సత్యసంకల్పుండును, సుజ్ఞానియు నయిన ద్రువునిచేత వినుతింపంబడి
 భృత్యానురక్తుం డైన భగవంతుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యిట్లనియె.

" ధీరవ్రత! రాజన్య కు

మారక! నీ హృదయమందు మసలిన కార్యం

బారూడిగా నెఱుంగుదు

నారయ నది వొందరాని దైనను నిత్తున్.

4-290-వచనము

అది యెట్టి దనిన నెందేని మేధియందుఁ బరిబ్రామ్యమాణ గోచక్రంబునుం
బోలె గ్రహనక్ష త్రతారాగణ జ్యోతిశ్చక్రంబు నక్షత్ర రూపంబు లయిన
ధర్మాగ్ని కశ్యప శక్తులును సప్తర్షులును, దారకా సమేతులై ప్రదక్షిణంబు
దిరుగుచుండుదురు; అట్టి దురాపంబును ననన్యధిష్ఠితంబును
లోకత్రయ ప్రళయకాలంబునందు నశ్వరంబుగాక ప్రకాశమానంబును
నయిన ధ్రువక్షితి యను పదంబు ముందట నిరువది యాఱువేలేండ్లు
చనం బ్రాపింతువు; తత్పద ప్రాప్తిపర్యంతంబు భవదీయ జనకుండు
వనవాస గతుండైనం దద్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగా ధర్మమార్గంబున
జితేంద్రియుండవై చేయుదువు; భవదనుజుం డగు నుత్తముండు
మృగయార్థంబు వనంబునకుం జని మృతుం డగు; తదన్వేషణార్థంబు
తదాహిత చిత్త యై తన్మాతయు వనంబునకుం జని యందు దావదహన
నిమగ్న యగు; వెండియు.

4-291-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! మఱి నీవు యజ్ఞరూపుం డనఁ;

దగు నన్ను సంపూర్ణ దక్షిణంబు

లగు మఖంబులచేత నర్పించి సత్యంబు;

లగు నిహసౌఖ్యంబు లనుభవించి
యంత్యకాలమున నన్మాత్మఁ దలంచుచు;
మఱి సర్వలోక నమస్కృతమును
మహిఁ బునరావృత్తి రహితంబు సప్తర్షి;
మండలోన్నత మగు మామకీన

4-291.1-తేటగీతి

పదము దగఁ బొందఁగల" వని పరమపురుషుఁ
డతని యభిలషితార్థంబు లర్థి నిచ్చి
యతఁడు గనుఁగొను చుండంగ నాత్మపురికి
గరుడగమనుఁడు వేంచేసెఁ గొతుకమున.

4-292-తేటగీతి

అంత ధ్రువుఁడునుఁ బంకేరుహ్క్ష పాద
కమల సేవోపపాదిత ఘన మనోర
ధములఁ దనరియుఁ దనదు చిత్తంబులోనఁ
దుష్టిఁ బొందక చనియె విశిష్టచరిత!"

4-293-కంద పద్యము

అని మైత్రేయుఁడు ధ్రువుఁ డ
టనయము హరిచేఁ గృతార్థుఁడైన విధం బె
ల్లను వినిపించిన విదురుఁడు
విని మునివరుఁ జూచి పలికె వినయం బెసఁగన్.

4-294-కంద పద్యము

" మునినాయక! విను కాముక

జనదుష్ప్రాపంబు విష్ణు చరణాంబురుహ

ర్చన మునిజన సంప్రాప్యము

ననగల పంకేరుహక్షు నవ్యయ పదమున్.

4-295-వచనము

పెక్కు జన్మంబులం గాని పొందరాని పదంబు దా నొక్క జన్మంబుననే
పొందియుం దన మనంబునం దప్రాప్త మనోరథుండ నని పురుషార్థవేది
యైన ధ్రువుం డెట్లు దలంచె" ననిన మైత్రేయుం డిట్లనియె

4-296-తేటగీతి

" అనఘ! పినతల్లి దన్నుఁ బల్కిన దురుక్తి

బాణవిద్ధాత్ముఁ డగుచుఁ దద్భాషణములు

చిత్తమందుఁ దలంచుటఁ జేసి ముక్తిఁ

గోరమికి నాత్మలో వగఁ గూరుచుండె.

4-297-వచనము

అంత నా ధ్రువుండు.

4-298-చంపకమాల

అనఘ! జితేంద్రియుల్ సుమహితాత్ములునైన సనందనాదు లెం

దనయ మనేక జన్మ సముపార్జిత యోగ సమాధిఁ జేసి యె

వృని చరణారవిందములు **వ**ారని భక్తి నెఱుంగుచుండు; రా
ఘనుఁ బరమేశు నీశు నవి**క**ారు నమేయు నజేయు నాద్యునిన్.

4-299-వచనము

ఏను షణ్మాసంబులు భజియించి తత్పాదపద్మ చ్ఛాయం బ్రాపించియు
భేదదర్శనుండ నైతి; నక్కటా! ఇట్టి భాగ్యహీనుండనైన యేను
భవనాశకుండైన యతనిం బొడఁగనియు నశ్వరంబులైన కామ్యంబు
లడిగితి; నిట్టి దౌరాత్మ్యం బెందేనిం గలదే? తమ పదంబులకంటె నున్నత
పదంబు నొందుదునో యని సహింపంజాలని యీ దేవతలచేత మదీయ
మతి గలుపితం బయ్యెం గాక; నాఁడు నారదుం డాడిన మాట తథ్యం
బయ్యె; అతని వాక్యంబు లంగీకరింపక యే నసత్తముండనై
స్వప్నావస్థలం బొందినవాఁడు దైవికంబైన మాయంజెంది భిన్న
దర్శనుండగు చందంబున నే నద్వితీయుండ నైనను, బ్రాత యను
శత్రువుచేఁ బ్రాప్తం బైన దుఃఖంబు నొంది జగదాత్మకుండును,
సుప్రసాదుండును, భవనాశకుండును నైన యీశ్వరు నారాధించి
తత్ప్రసాదంబు బడసియు నాయుర్విహీనుం డైన రోగికిం బ్రయోగించు
నౌషధంబుం బోలె నిరర్థకంబులైన, నశ్వరంబులైన, యీ కామితంబులు
గోరితి" నని; వెండియు.

4-300-మత్తేభ విక్రీడితము

" **ధ**నహీనుండు నృపాలుఁ జేరి మిగులన్ **ధ**ాటిన్ ఫలీకార మి
మృని యర్థించినరీతి ముక్తిఫలదుం **దై** నట్టి పంకజలో

చనుఁ డే చాలఁ బ్రసన్నుడైన నతనిన్ సాంసారికం బర్థిఁ గో
రిన నావంటి విమూఢమానసులు ధాత్రిం గల్గిరే యెవ్వరున్?"

4-12-ధృవుండు మరలివచ్చుట

4-301-సీస పద్యము

అని యిట్లు చింతించె" ననుచు నమ్మైత్రేయ;
ముని విదురునకు నిట్టనియె " దండ్రీ!
కమనీయ హరిపాద కమల రజోభి సం;
స్మత శరీరులును యాద్వచ్ఛిక్కుముగ
సంప్రాప్తమగు దాన సంతుష్టచిత్తులై;
వఱలుచు నుండు మీవంటి వారు
దగ భగవత్పాద దాస్యంబు దక్కంగ;
నితర పదార్థంబు లెడఁద లందు

4-301.1-తేటగీతి

మఱచియును గోర నొల్లరు మనుచరిత్ర!
తవిలి యిట్లు హరిప్రసాదంబు నొంది
మరలి వచ్చుచునున్న కుమారు వార్తఁ
జారుచే విని యుత్తానచరణుఁ డపుడు.

4-302-వచనము

మనమున నిట్లని తలంచె.

4-303-కంద పద్యము

చచ్చిన వారలుఁ గ్రమ్మఱ

వచ్చుటయే కాక యిట్టి వార్తలు గలవే?

నిచ్చలు నమంగళుడ నగు

నిచ్చట మఱి నాకు శుభము లేల ఘటించున్.

4-304-కంద పద్యము

అని విశ్వసింపకుండియు

మనమున నా నారదుడ గుమారుడ వేగం

బునఁ రాఁగలఁ డనుచును బలి

కిన పలుకులు దలచి నమ్మి క్షతకృత్యుండై.

4-305-కంద పద్యము

తన సుతుని రాక చెప్పిన

ఘనునకు ధనములును మౌక్తికపు హారములున్

మన మలర నిచ్చి తనయునిఁ

గనుఁగొను సంతోష మాత్మఁ గడలుకొనంగన్

4-306-సీస పద్యము

వలను మీఱిన సైంధవంబులఁ బూన్చిన;

కనక రథంబు నుత్తర నెక్కి

బ్రాహ్మణ కుల వృద్ధ బంధు జనామాత్య;

పరివృతుం డగుచు విస్ఫురణ మెఱసి

బ్రహ్మ నిర్దోష తూర్వస్వన శంఖ కా;
హళ వేణు రవము లందంద చెలఁగ
శిబిక లెక్కియు విభూషితలై సునీతి సు;
రుచు లుత్తముండు నారూడి నడువ

4-306.1-తేటగీతి

గరిమ దీపింప నతిశేఘ్రగమన మొప్ప
నాత్మనగరంబు వెలువడి యరుగుచుండి
బలసి నగరోపవన సమీపంబు నందు
వచ్చు ధ్రువుఁ గని మేదినిశ్వరుఁడు నంత.

4-307-చంపకమాల

అరదము డిగ్గి ప్రేమ దొలక్రాడ ససంభ్రముడై రమామనో
హరు చరణారవింద యుగళార్చన నిర్దళితాఖి లాఘు నీ
శ్వర కరుణావలోకన సుజాత సమగ్ర మనోరథున్ సుతుం
గర మనురక్తి డాసి పులకల్ ననలోత్తః బ్రమోదితాత్ముడై.

4-308-తేటగీతి

బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి నెమ్ముగము నివిరి
శిరము మూర్కొని చుటుకంబు చేతఁ బుణికి
యవ్యయానంద బాష్ప ధారాభిషిక్తుఁ
జేసి యాశీర్వాదింప నా చిరయశుండు.

4-309-కంద పద్యము

జనకుని యాశీర్వచనము

లనయముఁ గైకొని ప్రమోదియై తత్పదముల్

దన ఫాలతలము నోఁకఁగ

వినతులు గావించి భక్తి విహ్వలుఁ డగుచున్.

4-310-తేటగీతి

అంత నా సజ్జనాగ్రణి యైన ధ్రువుఁడు

దల్లులకు భక్తి వినతులు దగ నొనర్చి

సురుచికిని మ్రొక్క నర్భకుఁ జూచి యెత్తి

నగు మొగంబున నాలింగనంబు చేసి.

4-311-సీస పద్యము

కరమొప్పు నానంద గర్లద స్వరమున;

జీవింపు మనుచు నాశీర్వదించె;

భగవంతుఁ డెవ్వనిపై మైత్రి పాటించు;

సత్కృపానిరతిఁ బ్రసన్నుఁ డగుచు

నతనికిఁ దమయంత ననుకూలమై యుండు;

సర్వభూతంబులు సమతఁ బేర్చి

మహిఁ దలపోయ నిమ్నుప్రదేశములకు;

ననయంబుఁ జేరు తోయముల పగిది

4-311.1-తేటగీతి

గాన ఘను నమ్మహాత్ముని గారవించె
 సురుచి పూర్వంబు దలపక సుజనచరిత!
 విష్ణుభక్తులు ధరను బవిత్రు లగుట
 వారి కలుగరు ధరణి నెవ్వారు మఱియు.

4-312-వచనము

కావున నుత్తముండును ద్రువుండును భ్రేమ విహ్వలు లగుచు నన్యో
 న్యాళింగితులై పులకాంకురాలంకృత శరీరులై యానంద బాష్పముల
 నొప్పిరి; అంత సునీతియుం దన ప్రాణంబులకంటఁ బ్రియుండైన సుతు
 నుపగూహనంబు చేసి తదవయవ స్పర్శనంబు చేత నానందంబు నొంది
 విగతశోక యయ్యె; నప్పుడు సంతోష బాష్ప ధారాసిక్తంబులై
 చనుఁబాలునుం గురిసె నంత.

4-313-సీస పద్యము

ఉన్నత సంతోష ముప్పతిల్లఁగఁ బొర;
 జనము లా ద్రువుతల్లి నెనయఁ జూచి
 తొడరిన భవదీయ దుఃఖనాశకుఁ డైన;
 యిట్టి తనూజుఁ డెంద్రేని పెద్ద
 కాలంబు క్రిందటఁ గడఁగి నష్టం డైన;
 వాడిప్పు నీ భాగ్యవశము చేతఁ
 బ్రతిలబ్ధుఁ డయ్యెను; నితఁడు భూమండల;
 మెల్లను రక్షించు నిద్దమహిమ;

4-313.1-తేటగీతి

కమల లోచనుఁ జింతించు ఘనులు లోక
దుర్జయం బైన యట్టి మృత్తువును గెల్తు;
రట్టి ప్రణతార్తి హరుడైన యట్టనాభుఁ
డర్ది నీచేతఁ బూజితుం డగుట నిజము.

4-314-వచనము

అని ప్రశంసించిరి; అట్లు పౌరజనంబులచేత నుపలాల్య మానుండగు
 ధ్రువుని నుత్తాన పాదుం డుత్తమ సమేతంబుగా గజారూఢుని జేసి
 సంస్తూయమానుండును, ప్రహృష్టాంతరంగుండును నగుచుఁ బురాభి
 ముఖుండై చనుదెంచి.

4-315-సీస పద్యము

స్వర్ణ పరిచ్ఛదస్వచ్ఛకుడ్యద్వార;
లలిత గోపురాట్టాలకంబు;
ఫల పుష్ప మంజరీ కలిత రంభా స్తంభ;
పూగ పోతాది విభూషితంబు;
ఘన సార కస్తూరికా గంధ జలబంధు;
రాసిక్త విపణి మార్గాచితంబు;
మానిత నవరత్న మయ రంగవల్లీ వి;
రాజిత ప్రతి గృహ ప్రాగణంబు;

4-315.1-తేటగీతి

శుభ నదీజల కుంభ సంశోభితంబు;
తండులస్వర్ణలాజాక్షతప్రసూన
ఫల బలివ్రాత కలిత విభ్రాజితంబు;
నగుచు సర్వతో లంకృత మైన పురము.

4-316-వచనము

ప్రవేశించి రాజమార్గంబునఁ జనుదెంచు నప్పుడు.

4-317-మత్తేభ విక్రీడితము

హరిమధ్యల్ పురకామినీ తతులు సౌధాగ్రంబులందుండి భా
స్వర సిద్ధార్థ ఫలాక్షతప్రసవ దూర్వావ్రాత దధ్యంబువుల్
కరవల్లి మణి హేమ కంకణ యుణ్ణత్కారంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యా భాగవతోత్తమోత్తమునిపై లీలాప్రమేయంబుగన్.

4-318-వచనము

ఇట్లు వాత్సల్యంబునం జల్లుచు సత్యవాక్యంబుల దీవించుచు సువర్ణ పాత్ర
రచిత మణి దీప నీరాజనంబుల నివాళింపం బొర జానపద మిత్రా మాత్య
బంధుజన పరివృతుండై చనుదెంచి.

4-319-సీస పద్యము

కాంచన మయ మరకత కుడ్య మణిజాల;
సంచయ రాజిత సౌధములను
వరసుధాపేన పాండుర రుక్మ పరికరో;
దాత్త పరిచ్ఛదతల్పములను

సురతరు శోభిత శుక పిక మిధునాళి;
 గాన విభాసి తోద్యానములను
 సుమహిత వైడూర్య సోపాన విమల శో;
 భిత జలపూర్ణ వాపీచయముల

4-319.1-తేటగీతి

వికచ కష్టార దర దరవింద కైర
 వప్రదీపిత బక చక్రవాక రాజ
 హంస సారస కారండవాది జల వి
 హంగ నినదాభిరామ పద్మాకరముల.

4-320-వచనము

మఱియును.

4-321-తేటగీతి

చారు బహువిధ వస్తు విస్తార మొప్ప
 నంగనాయుక్త మగుచుఁ బెం పగ్గలించి
 యర్థిఁ దనరారు జనకుగృహంబు చొచ్చె
 నెలమిఁ ద్రిదివంబు చొచ్చు దేవేంద్రు పగిది.

4-322-వచనము

ఇట్లు ప్రవేశించిన రాజర్షి యైన యుత్తానపాదుండు సుతుని యాశ్చర్య
 కరంబైన ప్రభావంబు వినియుం జూచియుం మనంబున విస్మయంబు
 నొంది ప్రజానురక్తుండును, బ్రజాసమ్మతుండును, నవయౌవన

పరిపూర్ణుండును నైన ధ్రువుని రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి వృద్ధవయస్కుండైన
తన్నుఁదాన యెఱింగి యాత్మగతిఁ బొంద నిశ్చయించి విరక్తుండై
వనంబునకుం జనియె; అంత నా ధ్రువుండు శింశుమార ప్రజాపతి
కూతురైన భ్రమి యను దాని వివాహంబై దానివలనఁ గల్ప వత్సరు
లను నిద్దఱు గోడుకులం బడసి; పెండియు వాయుపుత్రియైన యిల
యను భార్య యందు నుత్కల నామకుడైన కొడుకు నతి మనోహర
యైన కన్యకారత్నంబునుం గనియె; అంత దద్రాత యైన యుత్తముండు
వివాహంబు లేకుండి మృగయార్థంబు వనంబున కరిగి హిమవంతంబున
యక్షునిచేత హతుండయ్యె; అతని తల్లియుఁ దద్దుఃఖంబున వనంబున
కేగి యందు గహనదహనంబున మృతిం బొందె; ధ్రువుండు
బ్రాతృమరణంబు విని కోపామర్షశోకవ్యాకులీత చిత్తుండై జైత్రంబగు
రథంబెక్కి యుత్తరాభిముఖుండై చని హిమవద్ద్రోణి యందు భూతగణ
సేవితంబును గుహ్యక సంకులంబును నైన యలకాపురంబు బొడగని
యమ్మహానుభావుండు.

4-13-ధృవయక్షుల యుద్ధము

4-323-మత్తేభ విక్రీడితము

ఘనశౌర్యోన్నతి తోడ సర్వ కకుభాకాశంబు లందుం బ్రతి
ధ్వనులోలిన్ నిగుడంగ శంఖము మహోద్వల్లీలఁ బూరింపఁ ద
న్నినదంబున్ విని యక్షకాంతలు భయాన్వితాత్మలై రుగ్ర సా
ధనులై యక్షభటుల్ పురిన్ వెడలి రుత్రాహంబు సంధిల్లగన్.

4-324-వచనము

ఇట్లు వెడలి యా ద్రువునిం దాకిన.

4-325-చంపకమాల

కరము మహారథుండు భుజగర్వ పరాక్రమశాలియున్ ధను
ర్ధరుడును శూరుడౌ ద్రువుడు దన్ను నెదిర్చిన యక్షకోటిఁ జె
చ్చరఁ బదుమూడువేల నొకచీరికిఁ గైకొన కొక్కపెట్ట భీ
కరముగ మూడు మూడు శితకాండములం దగ గ్రువ్వసేసినన్

4-326-ఉత్పలమాల

వారు లలాటముల్ పగిలి వారక సోలియుఁ దేఱి యమ్మహో
దారు పరాక్రమప్రకట ధైర్యముఁ దత్కర లాఘవంబుఁ బ
ల్మాఱు నుతించుచుం గుపితమానసులై పదతాడితప్రదు
ష్టోరగకోటిఁ బోలెఁ జటుల్గ్ర భయంకర రోషమూర్తులై.

4-327-ఉత్పలమాల

ఆ రధికోత్తముం దొడరి యందఱు నొక్కటఁ జుట్టుముట్టి పెం
పారఁగ బాణషట్కముల నంగములం బగులంగనేసి వి
స్సార గదా శరక్షురిక పట్టిసతోమర శూలఖడ్గముల్
సారధియుక్తుడైన రధిసత్తముపైఁ గురిపించి రేపునన్.

4-328-వచనము

అట్లు గురియించిన నతండు.

4-329-కంద పద్యము

పెంపటి యుండెను ధారా

సంపాతచ్చన్నమైన శైలము భంగిన్

గుంపులు కొని యాకసమునఁ

గంపించుచు నపుడు సిద్ధగణములు వరుసన్.

4-330-కంద పద్యము

హాహాకారము లెసఁగఁగ

నోహో యీ రీతి ద్రువపయోరుహహితుఁడు

తాహాము చెడి యిటు దైత్య స

మూహర్ణవమందు నేడు మునిగెనె యకటా!

4-331-వచనము

అని చింతించు సమయంబున.

4-332-కంద పద్యము

తాహాతని గెలిచితి మని

యా మనుజాశనులు పలుక నట నీహార

స్తోమము సమయించు మహో

ద్దాముండగు సూర్యుఁ బోలి తద్దయుఁ దోచెన్.

4-333-వచనము

అట్లు దోచిన.

4-334-మత్తేభ విక్రీడితము

అరి దుఃఖావహమైన కార్ముకము శౌర్యస్ఫూర్తితోఁ దాల్చి భీ
కర బాణావళిఁ బింజపింజఁ గఱవంగా నేసి యుంఝానిలుం
దురు మేఘావళిఁ బాఱదోలుగతి నత్తుగ్రాహితకూరబం
దుర శస్త్రావళి రూపుమాపె విలసద్దోర్లీల సంధిల్లఁగన్.

4-335-చంపకమాల

మఱి యపు డమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
కరగఱిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధి మర్మముల్
పఱియలు చేసి యంగములు భంగమునొందఁగజేసె వ్రేల్చిడిన్
గఱికొని పర్వతంబుల నొగిం దెగఁ గొట్టెడు నిండు కైవడిన్.

4-336-వచనము

అయ్యవసరంబున.

4-337-చంపకమాల

అలఘు చరిత్రుఁ డమ్మనుకులాగణించే వికలాంగు లైనవా
రల సకిరీట కుండల విరాజిత మస్తక కోటిచే సము
జ్జ్వల మణికంకణాంగద లసద్భుజవర్గముచేత సంగర
స్థల మతిరమ్యమై తనరె సంచిత వీరమనోహరాకృతిన్.

4-338-వచనము

అంత హతశేషులు.

4-339-కంద పద్యము

వరబలుఁడగు మను మనుమని

శరసంభిన్నాంగు లగుచు సమరవిముఖులై

హరిరాజముఁ గని పఱచెడు

కరిబృందముఁ బోలెఁ జనిరి కళవళపడుచున్.

4-340-కంద పద్యము

అప్పుడు రాక్షసమాయలు

గప్పిన ధ్రువుఁ డసురవరుల కార్యం బెఱుఁగం

జొప్పడక, వారిఁ బొడగన

దెప్పర మగుటయును సారధిం గని, యంతన్.

4-341-కంద పద్యము

తలపోయఁగ, భువి మాయా

వుల కృత్యంబెఱుఁగనెవరువోలుదురనుచుం

బలుకుచుఁ, దత్పురిఁజొరగాఁ

దలఁపఁగ, నదిగానరాక తద్దయు మానెన్

4-342-వచనము

అట్లు పురంబున కరుగుట మాని చిత్రరథుండైన యా ధ్రువుండు

సప్రయత్నం డయ్యును బరప్రతియోగశంకితుండై యుండె; నయ్యెడ

మహాజలధి ఘోషంబు ననుకరించు శబ్దంబు వినంబడె; నంత సకల

దిక్పటంబుల వాయుజనితం బయిన రజః పటలంబు దోఁచె; దత్క్షణంబు

యాకాశంబున విస్ఫురతప్రీతృభా కలిత గర్జారవయుక్త మేఘంబు
లమోఘంబులై భయంకరాకారంబులై తోఁచె; అంత.

4-343-మత్తేభ విక్రీడితము

అనయంబున్ ద్రువుమీద దైత్యకృతమాయాజాలమట్లేచి, బో
రన మస్తిష్కపురీష మూత్ర పల దుర్లంధాస్థి మేదశ్శరా
సన నిస్త్రీంశ శరాసి తోమర గదా చక్రత్రశూలాది సా
దన భూభృద్భుజగావళిం గురిసె నుద్ధండక్రియాలోలతన్.

4-344-వచనము

మఱియు, మత్తగజ సింహవ్యాఘ్ర సమూహంబులును, నూర్మి
భయంకరంబై సర్వతః ప్లవనం బయిన సముద్రంబును గానంబడియె;
వెండియుం గల్పాంతంబునందుంబోలె భీషణంబైన మహాహ్రాదంబునుం
దోచె; నవ్విధంబున నానా విధంబులు ననేకంబులు నవిరళభయం
కరంబులు నయిన యసురమాయలు గ్రూర ప్రవర్తునులగు యక్షుల చేత
సృజ్యమానంబులై యడరె; నా సమయంబున.

4-345-కంద పద్యము

అనయంబును నయ్యక్షుల
ఘనమాయ నెఱింగి మునినికాయము వరుసన్
మనుమనుమని మను మను మని
మనమునఁ దలఁచుచును దత్సమక్షంబునకున్.

4-346-వచనము

చనుదెంచి యా ద్రువుం గని యిట్లనిరి.

4-347-సీస పద్యము

" అనఘాత్మ లోకు లెవ్వని దివ్య నామంబు;
 సమత నాకర్ణించి సంస్మరించి
 దుస్తరంబైన మృత్యువు నైన సుఖవృత్తి;
 దరియింతు; రట్టి యీశ్వరుఁడు పరుఁడు
 భగవంతుఁడును శార్ఙ్గపాణియు భక్తజ;
 నార్తిహరుండును నైన విభుఁడు
 భవదీయ విమతులఁ బరిమార్చుఁగా" కని;
 పలికిన మునుల సంభాషణములు

4-347.1-తేటగీతి

విని కృతాచమనుఁడయి యావిభుని పాద
 కమలముఁ దలంచి రిపుభయంకరమహోగ్ర
 కలిత నారాయణాస్త్రంబుఁ గ్రూర్మకమునఁ
 బూనఁ దడవఁ దదీయ సంధానమునను.

4-348-తేటగీతి

కడఁగి గుహ్యక మాయాంధకార మపుడు
 వెరవుచెడి దవ్వుదవ్వుల విరిసిపోయె
 విమలమైన వివేకోదయమునఁ జేసి
 సమయు రాగాదికంబుల సరణి నంత.

4-349-మత్తేభ విక్రీడితము

వరనారాయణ దేవతాస్త్ర భవ దుర్వారప్రభాహేమపుం
 ఖరుచిస్సార మరాళ రాజసిత పక్షక్రూరధారాపత
 చ్చర సాహస్రము లోలి భీషణ విపక్షశ్రేణిపై వ్రాలె భీ
 కరరావంబునఁ గానఁ జొచ్చు శిఖిసంఘాతంబు చందంబునన్.

4-350-వచనము

అట్టిసిన.

4-351-చంపకమాల

ఖరనిశితప్రదీప్త ఘన కాండపరంపర వృష్టిచేఁ బొరిం
 బొరి వికలాంగులై యడరి పుణ్యజనుల్ పృథుహేతిపాణులై
 గరుడునిఁ జూచి భూరిభుజగ్రస్తకరంబు లెదిర్చి పేర్చి చె
 చెర్చెర నడతెంచు చందమునఁ జిత్రరథున్ బలుపూని తాఁకినన్.

4-352-ఉత్పలమాల

వారలఁ జండతీవ్ర శరవర్గము చేత నికృతపాద జం
 ఘోరు శిరోధరాంబక కరోదర కర్ణులఁ జేసి యోగి పం
 కేరుహమిత్ర మండల సక్పద్బిద నెట్టి పదంబుఁ జెందు నా
 భూరిపదంబునం బెలుచఁ బొందఁగఁ బంపె భుజావిజృంభియై.

4-353-వచనము

ఇవ్విధంబున నా చిత్రరథుండగు ద్రువునిచేత నిహన్యమానులును
 నిరపరాధులును నయిన గుహ్యకులం జూచి యతని పితామహుండైన

స్వాయంభువుండు ఋషిగణ పరివృతుం డై చనుదెంచి ధ్రువునిం జూచి
యిట్లనియె “వత్సా నిరపరాధులైన యీ పుణ్యజనుల నెట్టి రోషంబున
వధియించితి, వట్టి నిరయహేతువైన రోషంబు చాలు; బ్రాతృవత్సల!
బ్రాతృవధాబితప్తుండవై కావించు నీ యత్నం బుడుగుము.

4-354-కంద పద్యము

అనఘా! మనుకులమున కిది

యనుచిత కర్మంబు; యొకనికై పెక్కండ్రీ

ట్లని మొనఁ ద్రుంగిరి; యిది నీ

కనయంబును వలవ; దుడుగు మయ్య! కుమారా!

4-355-వచనము

అదియునుం గాక, దేహాభిమానంబునం బశుప్రాయులై భూతహింస
గావించుట హృషీకేశానువర్తను లైన సాధువులకుం దగదు; నీవ
సర్వభూతంబుల నాత్మభావంబునఁ దలంచి సర్వభూతావాసుండును
దురారాధ్యుండును నైన విష్ణుని పదంబులఁ బూజించి
తత్పరమపదంబును బొందితివి; అట్టి భగవంతుని హృదయంబున
ననుధ్యాతుండవు, భాగవతుల చిత్తంబులకును సమ్మతుండవు
మఱియు సాధువర్తనుండ వన నొప్పు నీ వీ పాపకర్మం బెట్లు చేయ
సమకట్టితివి? ఏ పురుషుండైననేమి మహాత్ముల యందుఁ దితిక్షయు,
సముల యందు మైత్రియు, హినుల యందుఁ గృపయు, నితరంబులగు
సమస్త జంతువుల యందు సమత్వంబును గలిగి వర్తించు వానియందు
సర్వాత్మకుం డైన భగవంతుడు ప్రసన్నుం డగు; అతండు ప్రసన్నుం

డయిన వాడు ప్రకృతి గుణంబులం బాసి లింగశరీరభంగంబు గావించి
 బ్రహ్మానందంబునుం బొందు; అదియునుం గాక, కార్య కారణ సంఘాత
 రూపంబైన విశ్వం బీశ్వరునందు నయస్కాంత సన్నిధానంబు గలిగిన
 లోహంబు చందంబున వర్తించు; అందు సర్వేశ్వరుండు
 నిమిత్తమాత్రంబుగాఁ బరిభ్రమించు; అట్టి యీశ్వరుని మాయా గుణ
 వ్యతికరంబున నారబ్ధంబు లైన పంచభూతంబుల చేత
 యోషిత్పురుషవ్యవాయంబు వలన యోషిత్పురుషాదిరూప సంభూతి
 యగు; ఇవ్విధంబునఁ దత్సర్గంబుఁ దత్సంస్థానంబుఁ దల్లయంబు నగుచు
 నుండు; ఇట్లు దుర్విభావ్యం బైన కాలశక్తిం జేసి గుణక్షోభంబున
 విభజ్యమాన వీర్యండు ననంతుండు ననాదియు నై జనంబులచేత
 జనంబులం బుట్టించుచుండుటం జేసి యాదికరుండును,
 మృత్యుహేతువున జనంబుల లయంబు నొందించుటం జేసి
 యంతకరుండును, ననాది యగుటంజేసి యవ్యయుండును నైన
 భగవంతుండు జగత్కారణం డగుం; గావున నీ సృష్టి పాలన
 విలయంబులకుం గర్తగానివాని వడుపున దానిఁ జేయుచుండు; ఇట్లు
 మృత్యురూపుండును బరుండును సమవర్తియు నైన యీశ్వరునికి
 స్వపక్ష పరపక్షంబులు లేవు; కర్మాధీనంబులైన భూతసంఘంబులు
 రజంబు మహావాయువు ననుసరించు చాడ్చున నస్వతంత్రంబు లగుచు
 నతని ననువర్తించు; నీశ్వరుండును జంతుచయాయు
 రుపచయాపచయ కరణంబులం దస్పృష్టుండును నగు జీవుండు
 గర్మబద్ధుం డగుటంజేసి కర్మంబ వానికి నాయురుపచయాపచయంబులం
 జేయుచుండు; మఱియు సర్వజగత్కర్మసాక్షి యగు సర్వేశ్వరుని.

4-356-కంద పద్యము

కొందఱు స్వభావ మందురు,
 కొందఱు కర్మం బటండ్రు, కొందఱు కాలం
 బందురు, కొందఱు దైవం
 బందురు, కొందఱు టోగిఁ గామ మండ్రు మహాత్మా!

4-357-వచనము

ఇట్లు లవ్యక్తరూపుండును, నప్రమేయుండును, నానాశక్త్యదయ
 హేతుభూతుండును నైన భగవంతుండు చేయు కార్యంబులు
 బ్రహ్మరుద్రాదు లెఱుంగ రఁగ నతని తత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగ నోపుదురు:
 అది గావునఁ బుత్రా! యిట్లుత్పత్తి స్థితి లయంబులకు దైవంబు కారణం బై
 యుండ నీ ధనదానుచరులు భవదీయ భాత్యహంత లగుదురే?
 భూతాత్మకుండు భూతేశుండు భూతభావనుండు సర్వేశ్వరుండుఁ
 బరాపరుండు నగు నీశుండ మాయాయుక్తుండై స్వశక్తిచే సృష్టి స్థితి
 లయంబులం జేయును; ఐన ననహంకారంబునం జేసి గుణకర్మంబులచే
 నస్పృశ్యం డగుచు వర్తించు; అదియునుం గాక, యీ ప్రజాపతులు
 విశ్వసృష్టామంబుల నియంత్రితు లై ముకుద్రాళ్ళు పెట్టిన పశువులుం
 బోలె నెవ్వని యాజ్ఞాధీనకృత్యులై వర్తించు రట్టి దుష్టజన మృత్యువును,
 సుజనామృత స్వరూపుండును, సర్వాత్మకుండును,
 జగత్పరాయణుండును నైన యీశ్వరుని సర్వప్రకారంబుల శరణంబుఁ
 బొందుము; అదియునుం గాక.

4-358-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! నీవు పంచాబ్జ వయస్కుండ;
 వై పినతల్లి నిన్నాడినట్టి
 మాటల నిర్భిన్నమర్ముండ వగుచును;
 జనయిత్రి దిగనాడి వనము కేగి
 తప మాచరించి యచ్చపు భక్తి నీశ్వరుఁ;
 బూజించి మహితవిభూతి మెఱసి
 రమణఁ ద్రిలోకోత్తరంబైన పదమును;
 బొందితి, వది గాన భూరిభేద

4-358.1-తేటగీతి

రూప మైన ప్రపంచంబు రూఢి నే మ
 హాత్మునందుఁ బ్రతీతమై యలరు నట్టి
 యగుణుఁ డద్వితీయుండును నక్షరుండు
 నైన యీశ్వరుఁ బరమాత్ము ననుదినంబు.

4-359-సీస పద్యము

కైకొని శుద్ధంబు గతమత్సరంబును;
 నమలంబు నగు హృదయంబునందు
 సొలయ కన్వేషించుచును బ్రత్యగాత్ముండు;
 భగవంతుండును బరబ్రహ్మమయుండు
 నానందమాత్ముండు నవ్యయుఁ డుపపన్న;
 సకలశక్తియుతుండు సగుణుఁడజుండు

నయిన సర్వేశ్వరునం దుత్తమంబైన;
సద్భక్తిఁ జేయుచు సమత నొప్పి

4-359.1-తేటగీతి

రూడి సోహమ్మమేతి ప్రరూడ మగుచు
ఘనత కెక్కు నవిద్యయన్ గ్రంథి నీవు
ద్రించివైచితి; కావున ధీవరేణ్య!
సర్వశుభహాని యైన రోషంబు వలదు.

4-360-కంద పద్యము

విను రోషహృదయు చేతను
ననయము లోకము నశించు; నౌషధములచే
ఘనరోగములు నశించిన
యనువున; నది గాన రోష మడఁపు; మహాత్మా!

4-361-తేటగీతి

అనఘ! నీదు సహోదరహంత లనుచుఁ
బెనఁచి యీ పుణ్యజనులఁ జంపితి కడంగి
పరఁగ నిదియె సదాశివ బ్రాత యైన
యర్థవిభునకు నపరాధ మయ్యెఁ గాన.

4-362-కంద పద్యము

నతి నుతులచేత నీ విపు
డతనిఁ బ్రసన్నునిఁగఁ జేయు" మని మనువు దయా

మతిఁ జెప్పి ధ్రువునిచే స

త్ప్రతుఁడై నయ మొప్పఁ జనియె ఋషియుక్తుండై.

4-363-వచనము

అంత.

4-364-తేటగీతి

యక్షచారణసిద్ధ విద్యాధరాది

జనగణస్తూయమానుఁడై ధనదుఁ డంతఁ

బుణ్యజన వైశస నివృత్తు భూరిరోష

రహితుఁ డైనట్టి ధ్రువునిఁ జేరంగ వచ్చె

4-365-సీస పద్యము

చనుదెంచి వెసఁ గృతాంజలి యైన ధ్రువుఁ జూచి;

తివుట నిట్లనియె " క్షత్రియకుమార!

తగ భవదీయ పితౄమహాదేశంబు;

నను దుస్సజంబైన ఘనవిరోధ

ముడిగితి! వటు గాన నొనరంగ నిపుడు నీ;

యందుఁ బ్రసన్నుండైనైతి, భూత

జనన లయంబుల కనయంబుఁ గాలంబె;

కర్త యై వర్తించుఁగాన యుష్మ

4-365.1-తేటగీతి

దనుజుఁ జంపినవార లీ యక్షవరులు

గారు! తలపోయ నీ యక్షగణము నిట్లు

నెటి వధించిన వాఁడవు నీవు గావు

వినుతగుణశీల! మాటలు వేయునేల!

4-366-వచనము

అదియునుం గాక, యే బుద్ధింజేసి కర్మ సంబంధ దుఃఖాదికంబులు
దేహాత్మానుసంధానంబునం జేసి సంభవించు, నట్టి యహంత్యమ్మను
నపార్థజ్ఞానంబు స్వప్నమందుంబోలెఁ బురుషునకుం దోఁచు; అదిగావున
సర్వభూతాత్మవిగ్రహుండును, నధోక్షజుండును, భవచ్ఛేదకుండును,
భజనీయ పాదారవిందుండును, ననంతామేయశక్తి యుక్తుండును,
గుణమయి యగు నాత్మమాయచే విరహితుండును నైన యీశ్వరుని
సేవింపుము; నీకు భద్రం బయ్యెడు; భవదీయ మనోగతం బైన వరంబుఁ
గోరుము; నీ వంబుజనాభ పాదారవింద సేవనంబుఁ దిరంబుగఁ జేయుదు
వని యెఱుంగుదు” నని రాజరాజుచేత నట్లు మహామతియు,
భాగవతోత్తముండునైన ద్రువుండు ప్రేరేపింపంబడి “యే హరిస్మరణంబు
చేత నప్రయత్నంబున దురత్యయంబైన యజ్ఞానంబుఁ దరియింతు రట్టి
హరిస్మరణం బచలితం బగునట్లొసంగు” మని యడగిన “నట్లగాక” యని
యంగీకరించి యంతం గుబేరుండు సంప్రీత చిత్తుండయి, ద్రువునికి
శ్రీహరిస్మరణం బట్ల యనుగ్రహించి యంతర్ధానంబు నొందె; అంత
ద్రువుండు యక్ష కిన్నర కింపురషగణ సంస్తూయమాన వైభవుం డగుచు
నాత్మీయ పురంబునకు మరలి చనుదెంచి.

4-367-సీస పద్యము

గణుతింప భూరిదక్షిణల చేఁ గడునొప్పు;
 యజ్ఞముల్ చేయ నయ్యజ్ఞ విభుఁడు
 ద్రవ్యక్రియా దేవతాఫల రూప స;
 త్కర్మఫలప్రదాత యయి యొప్పు
 పురుషోత్తముని నర్థిఁ బూజించి మఱియు స;
 ర్వోపాధివర్జితఁ డుత్తముండు
 సర్వాత్మకుఁడు నగు జలజాక్షునందుఁ దీ;
 వ్రంబై ప్రవాహరూపంబు నైన

4-367.1-తేటగీతి

భక్తి సలుపుచు నఖిల ప్రపంచమందు
 నలరఁ దనయందు నున్న మహాత్ము హరినిఁ
 జిదచిదానందమయుని లక్ష్మీవరుఁ బరము
 నీశ్వరేశ్వరుఁ బొడఁ గనె నిద్ధచరిత!

4-14-ధృవక్షితిని నిలుచుట

4-368-వచనము

ఇట్లు సుశీలసంపన్నుండును, బ్రహ్మణ్యుండును,
 ధర్మసేతురక్షకుండును, దీనవత్సలుండు నయి యవని పాలించు
 ధ్రువుండు దన్నుఁ బ్రజలు దండ్రి యని తలంప నిరువదియాఱువే లేండ్లు
 భోగంబుల చేతం బుణ్యక్షయంబును, నభోగంబులైన యాగాదులచేత

నశుభ క్షయంబునుం జేయుచు బహుకాలంబు దనుకఁ ద్రివర్గ
సాధనంబుగా రాజ్యంబుచేసి కొడుకునకుఁ బట్టంబుగట్టి
యచలితేంద్రియుండై యవిద్యారచిత స్వప్నగంధర్వ నగరోపమం బయిన
దేహాదికం బగు విశ్వంబు భగవన్నాయారచితం బని, యాత్మం
దలంచుచు వెండియు.

4-369-చంపకమాల

మను నిభుఁ డంత భృత్యజన మంత్రి పురోహిత బంధు మిత్ర నం
దన పశు విత్త రత్న వనితా గృహ రమ్యవిహార శైల వా
రినిధి పరీత భూతల హరిద్విప ముఖ్య పదార్థ జాలముల్
ఘనమతిచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుడై.

4-370-సీస పద్యము

పురము వెల్వడి చని పుణ్యభూ బదరికా;
ఘన విశాలానదీకలిత మంగ
ళాంబుపూరంబుల ననురక్తిమైఁ గ్రుంకి;
కమనీయ పరిశుద్ధ కరణుఁ డగుచుఁ
బద్మాసనస్థుడై పవనుని బంధించి;
నెలకొని ముకుళితనేత్రుఁ డగుచు
హరిరూపవైభవ ధ్వానంబు చేయుచు;
భగవంతు నచ్యుతుఁ బద్మనేత్రు

4-370.1-తేటగీతి

నందు సతతంబు నిశ్చలమైన యట్టి
భక్తిఁ బ్రవహింపఁ జేయుచుఁ బరమమోడు
బాష్పధారాభిషిక్తుండు భవ్యయశుఁడుఁ
బులకితాంగుండు నగుచు నిమ్ములఁ దనర్చి.

4-371-వచనము

మఱియు; విగత క్లేశుండును, ముక్తలింగుండునునై, ద్రువుండు
 తన్నుఁడా మఱచి యుండు సమయంబున దశదిక్కుల
 నుద్యద్రాకానిశానాయకుండునుం బోలె వెలింగించుచు నాకాశంబున
 నుండి యొక్క విమానంబు చనుదేర నందు దేవశ్రేష్ఠులును,
 జతుర్బుజులును, రక్తాంబుజేక్షణులును, శ్యావవర్ణులును,
 గదాధరులును, సువాసులును, గిరీటహారాంగదకుండలధరులును,
 కౌమారవయస్కులును, నుత్తమశ్లోక కింకరులు నయిన వారల నిద్దఱు
 గని; సంభ్రమంబున లేచి మధుసూదను నామంబులు సంస్మరించుచు
 వారల భగవత్కింకరులంగాఁ దలంచి దండప్రణామంబు లాచరించినం
 గృష్టపాదారవింద విన్యస్తచిత్తుండుఁ, గృతాంజలియు, వినమితకంధరుండు
 నైన ద్రువునిం గనుంగొని పుష్కరనాభభక్తు లైన సునందనందులు
 ప్రీతియుక్తులై మందస్మితు లగుచు నిట్లనిరి.

4-372-ఉత్పలమాల

" ఓ న్యప! నీకు భద్ర మగు; నొప్పగుచున్న మదీయవాక్యముల్
వీనులయందుఁ జొన్నము; వివేకముతో నయిదేండ్లనాఁడు మే

దానిదివై యొనర్చిన యుదాత తపోవ్రతనిష్ఠచేతఁ దే
జోనయశాలి యైన మధుసూదనుఁ దృప్తి వహింపఁ జేయవే!

4-373-ఆటవెలది

అట్టి శార్ఙ్గపాణి యఖిల జగద్భర్త
దేవదేవుఁ డతుల దివ్యమూర్తి
మమ్ముఁ బనుప మేము మాధవపదమున
కర్తి నిన్నుఁ గొనుచు నరుగుటకును.

4-374-వచనము

వచ్చితిమి; ఏ పదంబు నేని సూరిజనంబులు సర్వోత్తమం బని
 పొందుదురు; దేనిఁ జంద్ర దివాకర గ్రహ నక్షత్ర తారాగణంబులు
 ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరుగుచుండు; మఱియు నీదు పితరులచేతను
 నన్యులచేతను ననధి స్థితంబును, జగద్వంద్యంబును,
 నభక్తజనాతిదుర్జయంబును నయిన విష్ణుపదంబుం బొందుదువు
 రమ్మిదె విమానశ్రేష్ఠం; బుత్తమశ్లోకజన మౌళిమణియైన శ్రీహరి పుత్తెంచె;
 దీని నెక్క నర్థుండ" వనిన నురుక్రమ ప్రియుం డయిన ధ్రువుండు
 తన్మధుర వాక్యంబులు విని కృతాభిషేకుం డయి యచ్చటి మునులకుఁ
 బ్రణమిల్లి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని, విమానంబునకుం
 బ్రదక్షిణార్చనంబులు గావించి హరిపార్షదులైన సునందనందులకు
 వందనం బొచరించి భగవద్రూపవిన్యస్త చక్షురంతః కరణాదికుం డగుచు
 విమానాధిరోహణంబు గావించుటకు హిరణ్మయ రూపంబు ధరియించె;
 అప్పుడు.

4-375-కంద పద్యము

సురదుందుభి పణ వానక

మురజాదులు మొరసె; విరుల ముసురు గురిసె; గి

న్నెర గంధర్వుల పాటలు

భరితములై చెలఁగె నపుడు భవ్యచరిత్రా!

4-376-వచనము

అట్టి సమయంబున ధ్రువుండు దుర్గమంబగు త్రివిష్టపంబునకు నేగువాఁ
డగుచు దీన యగు జననిం దిగనాడి యెట్లు వోవుదు? నని చింతించు
వానిం బార్షదు లవలోకించి యగ్రభాగంబున విమానారూఢ యై
యేగుచున్న జననిం జూపిన సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు.

4-377-కంద పద్యము

జనని సునీతిని మును కనుఁ

గొని యవల విమాన మెక్కి గొనకొని విబుధుల్

దనమీదఁ బుష్పవర్షము

లనయముఁ గురియింప ధ్రువుఁడు హర్షముతోడన్.

4-378-కంద పద్యము

చనిచని వెస గ్రహమండల

మును ధైలోక్యంబు సప్తమునిమండలమున్

ఘనుఁ డుత్తరించి యవ్వలఁ

దనరెడు హరిపదము నొందెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

4-379-వచనము

అది మఱియు నిజకాంతిచేతం ద్రిలోకంబులం బ్రకాశింపంజేయుచు
నిర్దయాగమ్యంబును శాంతులు సమదర్శనులు శుద్ధులు సర్వ
భూతానురంజనులు నచ్యుతభక్తబాంధవులు నయిన భద్రాచారులకు
సుగమ్యంబును నయి గంభీరవేగంబు ననిమిషంబు నగు జ్యోతిశ్చక్రంబు
సమాహితంబై గోగణంబు మేధి యందుం బోలె నెందుఁ
బరిభ్రమించుచుండు నట్టి యచ్యుతపదంబునుం బొంది,
విష్ణుపరాయణుండైన ధ్రువుండు త్రిలోకచూడామణియై యొప్పుచుండె;
అప్పుడు భగవంతుండైన నారదుండు ధ్రువుని మహిమం గనుంగొని
ప్రచేతస్సత్తంబునందు వీణ వాయించుచు.

4-380-సీస పద్యము

పతియె దైవంబుగా భావంబులోపలఁ;
దలఁచు సునీతినందను తపః ప్ర
భావము క్రియ ధర్మభవ్య నిష్ఠలఁ బొందఁ;
జాలరు బ్రహ్మార్థి జనము లనిన
కత్రియకులు నెన్నఁగ్గా నేల? యెవ్వఁడు;
పంచసంవత్సర ప్రాయమునను
సురుచి దురుక్త్యగ్గ శరభిన్న హృదయుడై;
మద్వాక్యహిత బోధమతిఁ దనర్చి

4-380.1-తేటగీతి

వనమునకు నేగి హరిభక్తి వశత నొంది
యజితుఁ డగు హరిఁ తన వశుఁడై చరింపఁ
జేసి వెసఁ దత్పదంబును జెందె, నట్టి
హరిపదంబును బొంద నెవ్వురికిఁ దరము?

4-381-కంద పద్యము

అని పాడె"ననుచు విదురున
కనఘుఁడు మైత్రేయుఁ డనియె నంచిత భక్తిన్
 వినుతోద్ధామయశస్కుం
డనఁగల యా ధ్రువుని చరిత మార్యస్తుత్యా!

4-382-సీస పద్యము

మహితసత్పురుష సమ్మతమును ధన్యంబు;
స్వర్గప్రదంబు యశస్కరంబు
నాయుష్కరంబుఁ బుణ్యప్రదాయకమును;
మంగళకర మఘమర్షణంబు
సామనస్యముఁ బ్రశంసాయోగ్యమును బాప;
హరమును ధ్రువపదప్రాపకంబు
నై యొప్పు నీ యుపాఖ్యానంబుఁ దగ నీకు;
నెఱిగించితిని; దీని నెవ్వఁడేని

4-382.1-తేటగీతి

తివుట శ్రద్ధాగరిష్ఠుడై తీర్థపాద
చరణ సరసీరుహద్వయాశ్రయుఁడు నైన
భవ్యచరితు దినాంత ప్రభాతవేళ
లను సినీవాలి పూర్ణిమ లందు మఱియు.

4-383-తేటగీతి

ద్వాదశినిఁ బద్మ బాంధవ వాసరమున
శ్రవణ నక్షత్రమున దినక్షయమునందుఁ
బరగ సంక్రమణవ్యతీపాత లందు
సభల భక్తిని వినునట్టి సజ్జనులకు.

4-384-వచనము

క్షేశనాశనంబును మహాప్రకాశంబును నైన భగవద్భక్తియు శీలాది
గుణంబులును గలుగు; మఱియుఁ దేజఃకామునకుఁ దేజంబును, మనః
కామునకు మనంబును, నిష్కామునకుఁ దత్త్వవిజ్ఞానంబును గలుగు;
దీని వినిపించువారికి దేవతానుగ్రహంబు గలుగు: ఇట్టి యుపాఖ్యానంబు
నీ కెఱింగించితి" నని మైత్రేయుండు విదురునకుఁ జెప్పిన క్రమంబున
శుకయోగి పరీక్షితున కెఱింగించిన తెఱంగున సూతుండు శౌనకాదులకు
వినిపించి వెండియు నిట్లనియె "అట్లు చెప్పిన మైత్రేయునిం గని
విదురుం డిట్లనియె.

4-385-సీస పద్యము

" లనఘాత్మ! నారదమునిపతి ద్రువ చరి;

తము ప్రచేతసుల సత్తంబునందు

నర్థిమై గీర్తించె నంటి; ప్రచేతసు;

లన నెవ్వ? రెవ్వరి తనయు? లెట్టి

వంశజుల్? సత్త మె వ్వల నను జేసి? ర;

ద్వరమందు నిజకుల ధర్మశీలు

రగు ప్రచేతసులచే యజియింపగాఁ బడె;

యజ్ఞపూరుషుఁ డెట్టు లచ్యుతాంఘ్రి

4-385.1-తేటగీతి

భక్తియుక్తుఁడు విదిత సద్భాగవతుఁడు

దివిరి హరిపాదసేవా విదిప్రయుక్త

దేవదర్శనుఁ డగు నట్టి దివ్యయోగి

నారదుం డెట్లు గొనియాడె శారికథలు?

4-386-కంద పద్యము

నా కిప్పు డెఱిగింపుము సు

శ్లోకుని చరితామృతంబు శ్లోత్రాంజలులం

బైకొని జుట్టియుఁ దనివిం

గైకొనకున్నది మనంబు గరుణోపేతా!"

4-387-కంద పద్యము

అని యడిగిన విదురునిఁ గనుఁ

గొని మైత్రేయుండు పలికె గొనకొని ధ్రువుఁడున్

వనమునకుఁ జనిన నాతని

తనయుం డగు నుత్పళుండు దళితాఘుండై.

4-388-సీస పద్యము

చతురుఁ డాజన్మ ప్రశాంతుండు నిస్సంగుఁ;

డును సమదర్శనుండును ఘనుండు

నై యాత్మయందు లోకావళి, లోకంబు;

లందు నాత్మను జూచు చనఘమైన

యనుపమయోగక్రియా పావకాదగ్ధ;

కర్మ మలాశయ కలనఁ బేర్చి

జడుని కైవడిఁ జీకు చందంబునను మూఢు;

పగిది నున్మత్తుని భంగిఁ జెవిటి

4-388.1-తేటగీతి

వడువునను గానఁబడుచు సర్వజ్ఞుడై ప్ర

శాంతకీల హుతాశను సరణిఁ బొల్చి

సతత శాంతంబు నంచిత జ్ఞానమయము

నైన బ్రహ్మస్వరూపంబు నాత్మఁ దలచి.

4-389-కంద పద్యము

తనకంటె నితర మొక టెఱుఁ

గని కతమున సార్వభౌమకశ్రీఁ బొందన్

మనమునఁ గోరక యుండుటఁ

గని కులవృద్ధులును మంత్రగణములు నంతన్.

4-390-వచనము

అతని నున్నత్తునింగాఁ దెలసి తదనుజుం డైన వత్సరునికిఁ బట్టంబు
గట్టిరి; ఆ వత్సరునికి సర్వర్థి యను భార్య యందుఁ బుష్పార్థుండును,
జంద్రకేతుండును, నిఘండును, నూర్జుండును, వసువును,
జయుండును నన నార్వురు తనయులు గలిగిరి; అందుఁ బుష్పార్థుం
డునువానికిఁ బ్రభయు దోషయు నను నిద్దఱు భార్య లైరి; అందుఁ బ్రభ
యనుదానికిం బ్రాతర్మధ్యందిన సాయంబు లను సుతత్రయంబును, దోష
యను దానికిం బ్రదోష నిశేధ వృష్టు లనువారు ముగ్గురును బుట్టిరి;
అందు వృష్టుం డనువానికిఁ బుష్కరిణి యను పత్ని యందు సర్వతేజుం
డును సుతుండు పుట్టి; వానికి నాకూతి యను మహిషి వలనఁ
జక్షుస్సంజ్ఞం డయిన మనువు జనియించె; వానికి నడ్వల యను భార్య
యందుఁ బురువును, గుత్తుండును, ద్రితుండును, ద్యుమ్నుండును,
సత్యవంతుండును, ఋతుండును, వ్రతుండును, నగ్నిష్టోముండును,
నతిరాత్తుండును, సుద్యుమ్నుండును, శిబియును, నుల్ముకుండును
నను పన్నిద్దఱు తనయులు గలిగిరి; అందు నుల్ముకునికిఁ బుష్కరిణి
యనుదాని వలన నంగుండును, సుమనసుండును, ఖ్యాతియు,
గ్రతువును, నంగిరసుండును, గయుండును నను నార్వురు గొడుకులు

పుట్టిరి; అందు నంగునికి సునీధ యను ధర్మపత్నివలన వేనుం డను
పుత్రుం డుదయించిన.

4-15-వేనుని చరిత్ర

4-391-మత్తేభ విక్రీడితము

క్రితినాథోత్తముఁ డాత్మనందనుని దుశ్శీలంబు వీక్షించి దుః
ఖితుడై యొంటిగఁ దత్పురిన్ వెడలి యేగెన్ వేగ మెందేనిఁ ద
ద్లతి వీక్షించి మునీశ్వరుల్గుపితులై దంభోళిసంకాశ వా
క్యతతిం జావ శపింప వాఁ డపుడు వీకం గూలె, నమ్మేదినిన్

4-392-సీస పద్యము

కైకొని యపుడు లోకం బరాజకమైనఁ;
బ్రజలు దస్కరపీడఁ బల్లటిల్లఁ
గనుగొని దుఃఖించి మునులు గతాసుడై;
పడిన వేనుని వలపలి భుజంబు
నర్థి మధింప నారాయణాంశంబున;
నాదిరాజన నొప్పునట్టి పృథుఁడు
జనియించె " ననవుడు విని విదురుఁడు మునిఁ;
గనుగొని పలికె " నో యనఘచరిత!

4-392.1-తేటగీతి

సాధువు సుశీలనిధియును సజ్జనుండు
నలఘు బ్రహ్మణ్యుఁడును నైన యట్టి యంగ

ధరణివిభునకు దుష్టసంతాన మెట్లు
గలిగె? నయ్యంగపతి యేమి కారణమున

4-393-వచనము

విమనస్కుం డగుచుఁ బురంబు విడిచె? ధర్మకోవిదులైన మునులు
దండవ్రతధరుండును, రాజును నగు వేనుని యందు నే పాపంబు
నిరూపించి బ్రహ్మదండం బొనర్చి రదియునుం గాక లోకంబున రాజులు
లోకపాల తేజోధరులు, ప్రజాపాలనాసక్తులుఁ గావునఁ గల్మషంబు
గలిగినం బ్రజలచేత నవజ్ఞానర్థులై యుందురు; గావున నా వేనుని
చరిత్రంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠుండు భక్తుండు నైన నాకుం బరాపరవిధగ్రేసరుండ
వయిన నీ వెఱింగింప నర్హుండ" వనిన మైత్రేయుం డతని కిట్లనియె.

4-394-సీస పద్యము

" అనఘాత్మ! రాజర్షి యైనట్టి యయ్యంగ;
మేది నీ విభుఁ డశ్వమేధమఖము
గావింప ఋత్విజ్ఞైకాయంబు చేత నా;
హూత మయ్యును సురవ్రాత మందు
నాత్మ హవిర్బాగ మంద రాకుండిన;
నప్పుడు ఋత్విక్కు లద్భుతంబు
నందుచు యజమానుడైన యయ్యంగ మ;
హీవరుఁ జూచి రాజేంద్ర! యిట్లు

4-394.1-తేటగీతి

త్రిదశు లీదె పిల్వబడియును దివిరి యాత్మ
భాగములఁ బొంద రా రైరి భవ్యచరిత!
యేమి హేతువొ యిది మాకు నెఱుంగఁబడదు;
కనఁగ హోమంబు దుష్టంబు గాదు మఱియు.

4-395-వచనము

శ్రద్ధాయుక్తులై ధృతవ్రతులైన యీ బ్రహ్మవాదులచేత సంప్రయుక్తంబు
లైన యీ ఛందస్సులు వీర్యవంతంబులయి యున్న యవి; ఇందు
దేవతాపరాధం బణుమాత్రం బయిన నెఱుంగము; ఇట్టిచోటం గర్మసాక్షు
లయిన దేవతలు స్వకీయ భాగంబు లంగీకరింపకుండుటకుఁ గతం
బెయ్యదియో" యనిన న య్యంగుండు దుఃఖితస్వాంతుండై
తన్నిమిత్రంబు సదస్యుల నడుగం దలంచి వారల యనుమతిం బడసి
మౌనంబు మాని యిట్లనియె.

4-396-ఆటవెలది

" అనఘచరితులార! యాహూతు లయ్యు సు
పర్వగణము లాత్మ భాగములను
స్వీకరింప? రేను జేసిన యపరాధ
మెట్టి దనిన వార లిట్లు లనిరి.

4-397-కంద పద్యము

నరనాథా! యిది యిప్పుడు
వొరసిన దుష్కృతము గాదు పూర్వభవమునం

బరగిన దురితం బిది యా

దరమున నెఱిగింతు మింత ధన్యచరిత్రా;

4-398-కంద పద్యము

నీ వింతవాడ వయ్యను

భూవర! సంతానలాభమును బొందమి నా

దేవతలు యాగభాగము

శ్రీ వేళ భుజింప రైరి యిందుకు నీవున్.

4-399-తేటగీతి

పుత్రకామేష్ఠి గావించి పుత్రుఁ బడయు

మట్టొనర్చిన దేవత లాత్మభాగ

మర్ధి నంగీకరింతు; ర య్యజ్ఞ పురుషు

హరి భజించిన సకల కార్యములుఁ గలుగు."

4-400-వచనము

అనిన నాతండు సంతానార్థంబు శిపివిష్టదేవతాకం బయిన

పురోడాశంబుచే హోమంబుగావించినం దదీయ హోమకుండంబు నందు

హేమమాల్యాంబరాభరణం డయిన పురుషుండు హిరణ్మయ పాత్రంబున

సిద్ధపాయసంబు గొనుచు నుదయించిన నప్పుడు విప్రానుమతంబున

నా రాజు దత్పాయసంబు నంజలిచే గ్రహించి సంతోష యుక్తుండగుచు

భార్య కొసంగె; అంత.

4-401-చంపకమాల

కమలదళాక్షి పాయసము గౌతుక మొప్ప భుజించి భర్త సుం
గమమునఁ జేసి తత్క్షణమ గర్భముఁ దాల్చి కుమారుఁ గాంచె న
క్రొమరుఁడు నంత మాతృజనకుండగు మృత్యువుఁ బోలి తా నధ
ర్మమునఁ జరించుచుండె గుణమండన! వేనుఁ డనంగ నిచ్చలున్

4-402-చంపకమాల

ఎనయఁగ బాల్యమందుఁ దన యీడు కుమారులఁ గ్రీడఁ బోలె నె
మ్మనమున భీతి లేక కృపమాలి పశుప్రకరంబు నొంచు పో
ల్కిని నరికట్టి చంపుచును గిల్చిషలుబ్దక వృత్తిమై శరా
సనశరముల్ ధరించి మృగజాతి నసాధుగతిన్ వధించుచున్.

4-403-వచనము

ఇట్లు మాతామహ దోషంబునం బాపవర్తనుండై చరియించు కొడుకుం
జూచి యంగుండు వివిధ శాసనంబుల దండించెయు నతని
దుశ్చేష్టితంబులు మానుపం జాలక దుఃఖితాత్ముండై మనంబున.

4-404-కంద పద్యము

అనయము నిట్టి కుపుత్రునిఁ
గని పరితాపంబుఁ బొందుకంటెను ధరలో
ననపత్యం డగు టొప్పును
వనజాక్షు భజించునట్టి వాఁ డగువాఁడున్."

4-405-వచనము

అని వెండియు నిట్లనియె.

4-406-సీస పద్యము

" జనులకు దుష్పుత్రకునిచేత నపకీర్తి;
యు నధర్మమును సర్వజనవిరోధ
మును మనోవ్యధయును ననయంబు బ్రాపించు;
నట్టి కుపుత్రుమోహంబు విడువఁ
జాలక బహుమాన సంగతిఁ గను నెవ్వఁ;
డతని గేహంబు దుఃఖాలయంబు
నగు నని మఱియు నిట్లును మనుజుండు శో;
కష్టన మగు పుత్రుకతనఁ జేసి

4-406.1-తేటగీతి

యనుపమక్లేశ భాజనం బయిన గృహము
విడుచుఁ గావున నిట్టి వివేకహీనుఁ
డగు కుపుత్రు సుపుత్రుగా నాత్మఁ దలఁతు
ననుచు నా రాజు బహుదుఃఖితాత్ముఁ డగుచు.

4-407-కంద పద్యము

తగు సుమహేశ్వర్యోదయ
మగు గృహమును బ్రజల, నిద్ర నందిన భార్యన్
 దిగవిడిచి యెక్కడేనిని
జగతీశుఁడు చనె నిశీధి సమయము నందున్.

4-408-వచనము

అంతః దద్భుతాంత బంతయు సుహృద్బాంధవ పురోహితామాత్య
ప్రభృతు లయిన ప్రజ లెఱిగి దుఃఖించుచున్న సమయంబున భూమి
యందెల్ల యెడలఁ దదన్వేషణం బాచరించి గూఢుం డయిన
పరమపురుషునిం గానలేని కుయోగి చందంబున నా రాజుం
బొడగానలేక విఫలోద్వేగులయి మగిడి పురంబునకు వచ్చిరి;
తదనంతరంబ.

4-409-సీస పద్యము

సమధిక బ్రహ్మనిష్ఠాతిగరిష్ఠులొ;
భృగ్వాది మౌనీంద్ర బృంద మపుడు
లోకావనై కావలోకనోత్సుకు లైన;
జనులు స్వరక్షక జనవిభుండు
లేమిఁ బశుప్తాయులై మెలంగుటఁ గని;
యంత వేనుని మాత యగు సునీధ
యనుమతి నఖిల ప్రజావళి కప్రియుం;
డైన న వ్వేనుఁ బట్టాబిషిక్తుఁ

4-409.1-తేటగీతి

జేసి; రంతట మహితోగ్రశాసనుఁ డగు
వేనుఁ బట్టంబు గట్టుట విని సమస్త
తస్కరులు సర్వభీతిచేఁ దలఁగు మూషి
కముల కైవడి నడఁగిరి గహనములను.

4-410-వచనము

అంత నతండు.

4-411-చంపకమాల

పరువడి నష్ట లోకపరిపాలక ముఖ్య విభూతి యుక్తుడై
పరగి నృపాసనంబున విభాసితుఁ డౌట స్వభావసిద్ధమై
వఱలు మహావలేపమున వారక సంతత మాననీయ స
త్పురుషుల నెల్ల నెందుఁ బరిభూతులఁ జేయుచు నుండె నిచ్చలున్.

4-412-చంపకమాల

మఱియు నతండు భూగగనమార్గములం దొకవేళ నొక్కడే
యరదము నెక్కి క్రుమ్మరు నిరంకుశవృత్తిఁ జరించు మత్త సిం
ధురవిభు పోల్కి సత్పురుషదూపిత వర్తన నొప్పుచున్ నిరం
తర సుజనాపరాధకృతి తత్పర మానసుడై క్రమంబునన్.

4-413-కంద పద్యము

దివ్యులు వెఱఁగందఁగఁ బృ
ద్వీవ్యోమముల గల భేరి వ్రేయించె న య
ష్టవ్య మదాతవ్యమహో
తవ్యం విప్రా యనుచు నుదాత్తధ్వనులన్.

4-414-కంద పద్యము

అని యిట్లులు భేరీరవ
మునఁ జేసి సమస్త ధర్మములు వారింపన్

మును లవినీతుం డగు వే

నుని దుశ్చరితంబు జనమనోభయ మగుటన్.

4-415-తేటగీతి

కని కృపాయత్తు లగుచు నిట్టనిరి యిట్టి

రాజచోర భయంబు లీ భూజనులను

బలసి యిరువంకలను బాధ పఱుపఁ జొచ్చె

దారువందుల వహ్ని చందదమునఁ బెలుచ.

4-416-చంపకమాల

అరయ నరాజకంబగు మహాభయముం దొలఁగింపఁగోరి యి

ట్టెఱుగక యీ యనర్థుని మహిపతిఁ జేసిన యట్టి దోషముం

బరువడిఁ జెందె దుగ్ధరస పానమునం బరివృద్ధి నొందు న

య్యురగము భీతి పోషకుని నొందిన రీతి ననర్థహేతువై.

4-417-వచనము

అదియునుం గాక.

4-418-కంద పద్యము

మునుకొని సునీధ గర్భం

బున జనియించియు స్వభావమున దుర్జనుడై

యెనయఁ బ్రజాపాలనమున

కును బాల్పడి ప్రజల మన్నిగొనఁ జొచ్చెగదే.

4-419-వచనము

అదిగాన నీ వేనుండు పూర్వంబున జ్ఞాన సంపన్నులచేత రాజుగాఁ
జేయంబడియెఁ; గావున నిట్టివాని మన మందఱమును గూడి
ప్రార్థితము; లోకరక్షణార్థం బగుటఁ దద్దోషంబు మనల స్పృశింపదు;
సమీచీనోక్తులం జేసి వీని ననునయింప వాని గ్రహింపకుండెనేని మున్న
లోకధిక్యారాగ్నిసందగ్ధుం డగు వీని మన తేజోమహాగ్నిచేత భస్మీ
భూతుంజేయుద" మని యాలోచించి గూఢమన్యు లగుచు వేనునిం
గదియం జని యతని కిట్లనిరి.

4-420-కంద పద్యము

" నరపాలక! నీ కాయువు
సిరియును బలమును యశంబుఁ జేకఱు వృద్ధిం
బొరయుదుగా" కనుచు మనో
హరముగ నాశీర్వాదించి యతివినయమునన్

4-421-వచనము

ఇట్లనిరి "నరేంద్రా! యే మొక్కటి విన్నవించెద; మవధరింపుము;
పురుషులకు వాఙ్మనఃకాయ వృత్తుల వలన నాచరించు ధర్మంబు సమస్త
లోకంబులను విశోకంబులం జేయు; నసంగు లయిన వారికి మోక్షంబు
నిచ్చును; అట్టి ధర్మంబు ప్రజలకు క్షేమకారణంబు గావున నీ యందుఁ
జెడకుండుం గాక" యని పలికి మఱియు "ధర్మంబు నాశంబు నొందిన
నైశ్వర్యంబుచే రాజు విడువంబడు" నని చెప్పి వెండియు నిట్లనిరి
"దుష్టచిత్తులగు నమాత్యులవలనను దస్కురులవలనను బ్రజలు

నాశంబు నొందకుండ రక్షించుచు యథాన్యాయంబుగ వారలచేఁ గరంబు
గొనుచు నుండు మహీపతి యిహపరసౌఖ్యంబుల నందును;
అదియునుం గాక యెవ్వని రాష్ట్రంబున నే పురంబున యజ్ఞేశ్వరుం
డయిన పురుషోత్తముండు నిజవర్ణాశ్రమోచితం బయిన దర్మంబు గల
వారిచేత యజియింపంబడు, నట్టి నిజశాసనవర్తి యగు రాజు వలన
సర్వభూతభావనుండును, మహాభాగుండును, భగవంతుండు నగు
సర్వేశ్వరుండు సంతుష్టుం డగును; అట్టి సకల జగదీశ్వరుం డైన
సర్వేశ్వరుండు సంతోషించిన రాష్ట్రాధిపతికి సర్వసౌఖ్యంబులుఁ బ్రాపించు;
లోకపాలకు లగువారు సర్వేశ్వరునికొఱకు బలిప్రదానంబులు
చేయుదురు; సమస్తలోకదేవతాయజ్ఞాది సంగ్రహుండును,
వేదమయుండును, ద్రవ్యమయుండును, దపోమయుండు నగు
నారాయణుని విచిత్రంబులైన యజ్ఞంబులచేత యజనంబుచేసిన నీకు
నభయం బగు; మోక్షంబునుం గలుగుం; గావున నీ రాజ్యంబున
మఖంబులు చేయు మని యాజ్ఞాపింపుము; నీ దేశంబునఁ జేయంబడిన
యజ్ఞంబులచేత హరికళాయుక్తంబు లగు దేవగణంబులు స్వీష్టంబులై,
తుష్టంబు లగుచు భవదీయవాంఛితార్థంబుల నిత్తురు; గావున
దేవతాతిరస్కారంబు నీకు యుక్తంబు గాదు; వేదచోదితంబు లగు
ధర్మంబులం దాసక్తుండవు గ" మృనిన వేనుం డిట్లనియె.

4-422-కంద పద్యము

" మునులార! మీర లిప్పుడు

నను నీ గతిఁ బడుచుఁదనమునం బలికితి; రై

నను నది యధర్మ; మందుల

నెనయగ ధర్మమనఁ గలదె? యెచ్చటనైనన్.

4-423-వచనము

అదియునుం గాక.

4-424-చంపకమాల

ఎనయగ జారకామిని నిజేశుని మ్రుచ్చిలి జారపూరుషుం

దనపతిఁ గాఁ దలంచు గతిఁ దద్దయు మూఢమనస్కులై తన

ర్చిన నరపాలరూపము ధరించిన యీశ్వరు నన్నెఱుంగ క

న్యని భజియింప మీ రిహపరోన్నత సౌఖ్యము లంద రెన్నఁడున్."

4-425-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె "యజ్ఞ పురుషుం డన నెవ్వం? డెవ్వని

యందు మీకు భక్తి స్నేహంబు లుదయించె? భర్తస్నేహ విదూర లైన

కుయోషి ధ్గణంబులు జారు నందుఁ జేయు భక్తి చందంబునఁ బలికెదరు;

అదియునుం గాక.

4-426-కంద పద్యము

హరి హర హిరణ్యగర్భ

స్వరధీశ్వర వహ్ని శమన జలధిపతి మరు

న్నరవాహన శశి భూ రవి

సూరముఖ్యులు నృపశరీర సూచకు లగుటన్.

4-427-కంద పద్యము

పరికించి నను భజింపుడు

ధరణీశుడు సర్వదేవతామయుఁ డగు; మ

త్సర ముడుగుడు; నాకంటెను

బురుషుడు మఱియెవ్వఁ డగ్రహజార్డుఁ డిలన్?

4-428-వచనము

అదిగాన మీరు నాయందు బలివిధానంబులు చేయుండు;" అని పాప
కర్ముండు, నసత్ప్రవర్తకుండు, నష్టమంగళుండు, విపరీతజ్ఞానుండు నగు
వేనుండు పండితమాని యగుచుం బలికి మునుల వచనంబులు
నిరాకరించి యూరకున్న; నమ్మునులు భగ్నమనోరథులై తమలో
నిట్లనిరి "ఈ దారుణకర్ముం డయిన పాతకుండు హతుం డగుం గాక;
వీడు జీవించెనేని వీనిచేత నీ జగంబులు భస్మంబులు గాఁగలవు; ఇది
నిశ్చితంబు; దుర్బుత్తుం డగు వీడు మహారాజ సింహాసనంబున కర్ణుండు
గాడు; వీడు మున్ను నే సర్వేశ్వరు ననుగ్రహంబున నిట్టి విభూతి
యుక్తుం డయ్యె నట్టి యజ్ఞపతి యైన శ్రీవిష్ణుని నిందించుచున్నవాడు;
గావున నిర్లజ్జుండైన హరినిందకుని హననంబు చేయ వలయు" నని
మును లుద్యోగించి యాత్మప్రకాశితంబైన క్రోధంబునం జేసి
హుంకారమాత్రంబున నా యీశ్వరనిందాహతుం డగు వేనునిం
బొలియించిరి; అంత.

4-429-కంద పద్యము

అరసి సునీధయు శోకా

తుర యై తన సుతుఁడు దనువుఁ దొఱగినఁ దదనం

తరమునను యోగశక్తిం

బరువడి నిజ తనయు తనువుఁ బరిపాలించెన్.

4-430-వచనము

అంత నొక్కనాఁడు.

4-431-సీస పద్యము

మునివరేణ్యులు భక్తి దనర సరస్వతీ;

సలిలంబులను గృతస్నాను లగుచు

మునుకొని తత్తీరమున నగ్నిహోత్రముల్;

విలసిల్ల నియతిఁ గావించి యచటఁ

దవిలి సత్పురషకథా వినోదంబులు;

సలుపుచు నుండంగ సకలలోక

భయదంబు లగు మహోత్సాహముల్ దోచిన;

మసలి లోకంబు లమంగళములు

4-431.1-తేటగీతి

వొరయ కుండెడుఁ గా కని బుద్ధిలోనఁ

దలఁచుచుండఁగఁ బెలుచ నుద్ర మగుచు

సర్వ దిశలను బాంసువర్తంబు గురిసె;

దస్కరులు సర్వజనుల విత్తములు గొనిరి.

4-432-వచనము

ఇట్టి లోకోపద్రవం బెఱింగి జననాథుం డుపరతుం డగుటం జేసి
జనపదంబు లరాజకంబులై యన్యోన్యహింసల నొందుచుం
దస్కరబాధితంబు లగుచు నుండుట యెఱింగియుఁ
దన్నివారణంబునకు సమర్థు లయ్యును జోరాది బాధలం గనుంగొనుచు
మునులు వారింపక యుండిరి; మఱియు సమదర్శనుండు శాంతుండు
మననశీలుండు నగు బ్రాహ్మణుండు దీనుల నుపేక్షించిన నతని తపంబు
భిన్నభాండగతం బయిన క్షీరంబు చందంబున క్షయించుం; గావున నంగ
వసుధాధీశ వంశోద్భవులు హరిపదాశ్రయు లగుటం జేసియు నమోఘ
సత్త్వనిష్ఠులగుటం జేసియు వీరల వంశంబు విచ్ఛిత్తి నొందింప ననర్హంబు;
గాన స్థాపనీయం బగు నని నిశ్చయించి మృతుండైన వేనుని కళేబరంబు
డగ్గఱ వచ్చి తదూరు మథనంబు గావింప; నందు.

4-433-సీస పద్యము

మన కాక కృష్ణ సంక్రాశ వర్ణుండును;
హ్రస్వావయవుఁడు మహాహనుండు
హ్రస్వబాహుండును హ్రస్వపాదుండును;
నిమ్మ నాసాగుండు నైటయ రక్త
నయనుండు; దామ్రవర్ణశృతుకేశుండు;
నతి దీన వదనుండు నైన యట్టి
యైక్క నిషాదకుం దుదయించి యేమి చే;
యుదు నని పలుకుచునున్నఁ జూచి

4-433.1-తేటగీతి

వరమునులు నిషీద యనుచుఁ బలుకుటయును
దాన వాఁడు నిషాదాభిదానుఁ డయ్యె;
నతని వంశ్యులు గిరికాననాళి వేను
కల్మషముఁ దెల్పుచుండిరి కడఁక మఱియు.

4-16-అర్చిప్పృథుల జననము

4-434-కంద పద్యము

కని వార నపత్యం డగు
మనుజేంద్రుని బాహులంత మధియించిన నం
దనఘం బగు నొక మిథునము
జనియించెను సకల జనులు సమ్మద మందన్.

4-435-వచనము

అందు లోకరక్షణార్థంబుగా నారాయణాంశంబున నొక్క పురుషుండును
హరికి నిత్యానపాయని యైన లక్ష్మీకళాకలితయు, గుణంబులను
భూషణంబులకు నలంకార ప్రదాత్రియు నగు కామినియు జనియించె;
అందుఁ బృథుశ్రవుండును పృథుయశుండు నగుట నతండు 'పృథు
చక్రవర్తి' యనుపేరం ప్రసిద్ధుండయ్యె; అయ్యంగనయు 'నర్చి' యను
నామంబునం దనరుచు నతని వరియించె; నా సమయంబున.

4-436-సీస పద్యము

అందంద కురియించి రమరులు మునినాథ!;

వితతి మోదం బంద విరులవానఁ;

బరమానురక్తి శుంభల్లీలఁ జూపట్టె;

సురపతి వీట నచ్చరల యాట;

కర్ణ రసాయన క్రమమున వీతెంచెఁ;

బర పైన తేట కిన్నరులపాట;

యనిమిషకరహతం బై చాలఁ జెలఁగెను;

విభవోత్సవంబు దుందుభిరవంబు;

4-436.1-తేటగీతి

మునినుతి చెలంగె శిఖి గుండముల వెలింగె

నంత నచటికి సరసీరుహాసనుండు

గరుడ గంధర్వ కిన్నర గణముతోడ

నర్దిఁ జనుదెంచె సమ్మోద మతిశయిల్ల.

4-437-వచనము

అంత.

4-438-కవీరాజ విరాజితము

అరయఁగ వైన్యని దక్షిణహస్తము నందు రమారమణీసుమనో

హరులలితాయుధచిహ్నము లంఘుల యందు సమగ్రహలాంకుశభా

స్వర కులిశధ్వజ చాప సరోరుహ శంఖ విరాజిత రేఖలు వి

స్ఫురగతి నొప్ప, బితామహాముఖులు చూచి సవిస్మయమైతరి తగన్.

4-439-వచనము

ఇతండు నారాయణాంశ సంభూతుండు నితని యంగన రమాంశ
సంభూతయుం గానోపుదురు; అని తలంచి యయ్యవసరంబున
బ్రహ్మవాదు లగు బ్రాహ్మణోత్తము లతనికి విద్యుక్తప్రకారంబున
రాజ్యాభిషేకంబు గావించిరి; తదనంతరంబ.

4-440-కంద పద్యము

సరిదంభోనిధి ఖగ మృగ

ధరణీ సురవర్మ పర్వతప్రముఖములై

పరఁగిన భూతశ్రేణులు

నరవరునకుఁ దగ నుపాయము లిచ్చె నొగిన్.

4-441-తేటగీతి

సమధికఖ్యాతి నా పృథుదక్రవర్తి

దేవి యగు నర్చితోఁ గూడ దివ్యవస్త్ర

గంధ మాల్య విభూషణ కలితుఁ డగుచుఁ

బావకుఁడుఁ బోలె సత్ప్రభాభాసి యయ్యె.

4-442-సీస పద్యము

రాజరాజా పృథురాజుకు హేమమ;

యంబైన వీరవరాసనంబు

జలపతి జలకణ స్త్రావకం బగు పూర్ణ;

చంద్ర సన్నిభ సితచ్ఛత్రము మఱి

పవమానుఁ డమలశోభన మగు వాలవ్య;
 జన సమంచిత సితదామరములు
 ధర్ముండు నిర్మలోద్యత్కీర్తిమయ మగు;
 మహనీయ నవ పుష్ప మాళికయును

4-442.1-తేటగీతి

జంభవైరి కిరీటంబు శమనుఁ డఖిల
 జన నియామక దండంబు జలజభవుఁడు
 నిగమమయ కవచంబు వాణీలలామ
 స్వచ్ఛ మగు నవ్యహార మొసఁగిరి మఱియు.

4-443-సీస పద్యము

దామోదరుండు సుదర్శన చక్రంబు;
 నవ్యాహతైశ్వర్య ముబ్బపాణి
 చంద్రార్థధరుఁ డర్థచంద్ర రేఖాంకిత;
 కమనీయ కోశసంకలిత ఖడ్గ
 మంబిక శతచంద్ర మను ఫలకముఁ జంద్రు;
 డుయ్యమృతమయ శ్వేతహయచయంబుఁ
 ద్వష్ట రూపాశ్రయోదాత్త రథంబును;
 భానుండు ఘృణిమయ బాణములును

4-443.1-తేటగీతి

శిఖియు నజగోవిషాణ సంఘిత మహాజ
గ్రవ మనందగు చాపంబు నవనిదేవి
యోగమయమైన పాదుకాయుగము గగన
చరులు గీతంబు లిచ్చిరి సంతసమున.

4-444-వచనము

వెండియుం; బ్రతిదివసంబు నాకాశంబు పుష్పంబులు గురియింప
మహర్షులు సత్యంబులైన యాశీర్వచనంబులు సలుప సముద్రుండు
శంఖంబును, నదంబులు పర్వతంబులు నదులును రథమార్గంబు
నొసంగె; దదనంతరంబ సూత మాగధ వంది జనంబులు దన్ను
నుతియించినం బ్రతాపశాలి యగు నవ్వైన్యండు మందస్మిత సుందర
వదనారవిందుండై చతుర వచనం డగుచు మేఘగంభీర భాషణంబుల
వారల కిట్లనియె.

4-445-సీస పద్యము

" వందిమాగధ సూతవరులార! నా యందు;
గమనీయగుణములు గలిగెనేని
నర్హంబు నుతిచేయ; నవి లేవు నా యందు;
నది గాన మీ నుతి వృద్ధ మయ్యె;
నిటమీద గుణముల నేపారి యుండిన;
నపుడు నుతించెద రగుట మీరు
సభ్యనియుక్తులై చతురత నుత్తమ;
శ్లోకుని గుణము లస్తోకభూప్ర

4-445.1-తేటగీతి

సీద్ధములు గాన సన్నుతి చేయుఁ డజుని
నతని బహువిధ భావంబు లభినుతింప
నలవి గాకయె యండుదు; రదియుఁ గాక;
చతుర మతులార! మాగధ జనములార!

4-446-వచనము

మఱియు; మహాత్ముల గుణంబులు దనయందు సంభావితంబులు చేయ
సామర్థ్యంబులు గలిగిన నందు మహాత్ముల గుణంబులు ప్రసిద్ధంబులు
గావునం దత్సమంబుగా నెట్లు నుతింపవచ్చును? ఎవ్వండే నొకండు
శాస్త్రాభ్యాసంబునం దనకు విద్యా తపో యోగ గుణంబులు గలుగు నని
పలికిన వానిం జూచి సభ్యులు పరిహసించురు; అది కుమతి యగు వాఁ
డెఱుంగండు; అదియునుం గాక.

4-447-కంద పద్యము

అతి విశ్రుతులు సులజ్ఞా
న్వీతులు మహోదారు లధిక నిర్మలు లాత్మ
స్తుతి పరనిందలు దోషము
లతి హేయము లని తలంతు రాత్మల నెప్పుడున్.

4-448-కంద పద్యము

వంది జనంబులు లోకము
లందు నవిదిత వరకర్ము లగు భూపతులన్

నందించు టవశ్యంబై

నం దగదు నుతింప శిశుజనంబుల పగిదిన్."

4-449-కంద పద్యము

అన సూత వంది మాగధ

జను లా నరనాయకుని వచనములు వినియున్

మునిచోదితులై క్రమ్మఱ

ననురాగము లుప్పతిల్ల నమ్మనుజేంద్రున్.

4-450-వచనము

అమ్మతోపమానంబు లయిన మధుర వాక్యంబుల నిట్లనిరి.

4-451-కంద పద్యము

" వేనాంగ సంభవుండవు

శ్రీనాథ కళాంశజుడవు చిరతరగుణ స

మ్మానార్థుండ వతర్కిత

మైన భవన్మహిమఁ బొగడ నలవియె మాకున్."

4-452-కంద పద్యము

అని వెండియు నిట్లని "రై

నను నొక మార్గంబు గలదు నందింప భవ

ద్ధన చరితామృతపానం

బునఁ జేసియు మునులవచనములఁ జేసి తగన్.

4-453-వచనము

శ్లాఘ్యులులైన భవదీయ చరిత్రంబుల స్తుతియించెదము" అని యిట్లనిరి.

4-454-సీస పద్యము

" ఈ వైన్యఁ డఖిలలోకావళి ధర్మాను;
 వర్తనముల నెప్పు వఱలఁ జేసి
 ఘనధర్మమార్గ వర్తనులలో ధన్యుడై;
 ధర్మ సేతువుఁ బ్రీతిఁ దగిలి ప్రోచు;
 ధర్మ శాత్రులను దండించు నష్ట ది;
 క్షాలకమూర్తి సంకల్పితుఁ డగుచు;
 నయ్యయి కాలంబులందు భాషణదాన;
 ములఁ బ్రజారంజనములఁ దనర్చు;

4-454.1-తేటగీతి

సవన సద్వృష్టి కరణాదిసక్తుఁ డగుట
 నుభయలోకంబులకుఁ బ్రీతి నొదవఁ జేయు;
 న్యాయమార్గంబునను భూజనాళి ధనముఁ
 బుచ్చుకొను నిచ్చు సూర్యుడుఁ బోలె నితఁడు.

4-455-వచనము

మఱియును.

4-456-సీస పద్యము

సర్వభూతములకు సముడును బర్యటి;
 క్రమమున లోకాపరాధములను
 నతిశాంతి సంయుక్తుడై సహించుచు నార్తు;
 లగు వారి యెడఁ గృపాయత్తుఁ డగుచు
 నరరూపధారియౌ హరిమూర్తి గావున;
 నిందుండు వర్షించి యెల్ల ప్రజల
 రక్షించుగతిఁ దాను రక్షించు; నమ్మతాంశు;
 సన్నిభ వదనాబ్జ సస్మితాను

4-456.1-తేటగీతి

రాగ మిళితావలోకన రాజిఁ జేసి
 సకల జనులకు సంప్రీతి సంభవింపఁ
 జేయు సంతతమును గూడ్చిత్తుఁ డగుచు
 శత్రువరుల కసాధ్యుడై సంచరించు."

4-457-వచనము

అని వెండియుఁ; బ్రవేశ నిర్గమ శూన్యమార్గ నిరూఢ కార్యుండును,
 నపరిమిత మహత్త్వాది గుణగణైక ధాముండును, సముద్రునిభంగి గంభీర
 చిత్తుండును, సుగుప్తవిత్తుండును, వరుణుండునుబోలె
 సంవృతాత్ముండును, శాత్రవాసహ్య ప్రతాప యుక్తుండును,
 దురాసదుండును, సమీపవర్తియయ్యును దూరస్థునిభంగి వర్తించుచు
 వేనారణిజనిత హుతాశనుండు గావున హుతాశను చందంబున
 నన్యదుస్స్వర్భనుండును నై, చారులవలన సకలప్రాణి బాహ్యభ్యంతర

కర్మంబులం దెలియుచు, దేహధారులకు నాత్మభూతుండై
 సూత్రాత్మకుండైన వాయువు భంగి వర్తించుచు, నాత్మస్తుతి నిందలవలన
 నుదాసీనుం డగుచు, ధర్మపథంబున వర్తించుచు, నాత్మీయ
 సుహృద్బంధువుల వలనం దప్పు గలిగినను దండించుచు, నాత్మ
 శత్రువులనైన నదండ్యుల దండింపక ధర్మమార్గగతుం డగుచు, దన
 యాజ్ఞాచక్రం బప్రతిహతం బగుచు, మానసాచలపర్యంతంబు వర్తింప
 సూర్యుండు నిజ కిరణంబులచేత నెంత పర్యంతంబు భూమిం
 బ్రకాశింపజేయు నంత పర్యంతంబు నిజగుణంబులచేత లోకంబుల
 రంజిల్లం జేయు; అదియునుం గాక, ప్రకృతి రంజకంబులైన
 గుణంబులచేత దృఢవ్రతుండును, సత్య సందుండును, బ్రహ్మణ్యుండును,
 సర్వభూతశరణ్యుండును, వృద్ధ సేవకుండును, మానప్రదుండును,
 దీనవత్సలుండును, బరవనితా మాతృభావనుండును, తన పత్ని
 నర్థశరీరంబుగాఁ దలంచువాఁడును, నగుచుం బ్రజల యెడఁ దండ్రి వలెఁ
 బ్రీతి చేయుచు రక్షించుచుండు; మఱియును.

4-458-సీస పద్యము

తలపోయ బ్రహ్మవిద్యానిష్ఠ జనముల;

కనయంబుఁ గింకరుం డైనవాఁడు;

నఖిలశరీరగుఁ డాప్త సుహృజ్జన;

తానంద కరుఁ డన నలరువాఁడు;

సంసారఘనకర్మ సంగహీనుల యందు;

సంగసంప్రీతుడై జరగువాఁడు;

దుర్మార్గమనుజు సందోహంబునకు నుగ్గ;

దండధరుం డనఁ దనరువాఁడు;

4-458.1-తేటగీతి

బ్రక్పతి పురుష కావేశుడై పరఁగువాఁడు;

భగవదవతారయుక్తుడై నెగడువాఁడు;

నగుచు వర్తించు సమ్మోద మతిశయిల్లఁ

జారుతరమూర్తి యీ రాజచక్రవర్తి.

4-459-వచనము

మఱియుం; దృఢీశుండుఁ గూటస్థుండుఁ బరమాత్మయు బ్రహ్మకళా
రూపుండు నగువాఁడునునై యుదయించెం; గావున నితని యందు
నవిద్యారచితం బైన భేదంబు నిరర్థకం బగు” నని పెద్ద లగువారలు
చూతురు; మఱియును.

4-460-సీస పద్యము

ఉదయాద్రి పర్యంత ముర్వీతలం బేక;

వీరుడై రక్షించి వెలయు నీతఁ

డొకనాఁడు విజయ యాత్రోత్సవం బేపార;

సన్నద్ధుడై మణి స్వందనంబు

నెక్కి చాపముఁ బూని దిక్కుల సూర్యుని;

పగిదిని శత్రుభూపాలతమము

విరియింతు నని చాల వెలుఁ గొందుచును ధరా;

చక్ర ప్రదక్షిణశాలి యగుచుఁ

4-460.1-తేటగీతి

దిరుగునెడ సర్వ దిక్పాలవర సమేత

పార్థివోత్తమ నికర ముపాయనంబు

లిచ్చి తనుఁ జక్రపాణిని నైనయు నాది

ధరణివిభుఁ డని నుతియించి తలఁతు రెదల.

4-461-కంద పద్యము

ఈ నృపతి ధరాచక్రము

దేనువుగాఁ జేసి పిదుకు దృతి నఖిల పదా

ర్థానీకము విబుధులు స

న్మానింపఁగఁ బ్రజకు జీవనప్రదుఁ డగుచున్.

4-462-చంపకమాల

అమరవరేణ్యుఁ బోలి యనయంబు నితండును గోత్ర భేదన

త్వమునఁ జెలంగుఁ దా నజగవప్రదరాసన శింజనీ నినా

దమున విరోధిభూపతులు దల్లడ మంద నసహ్యసింహ వి

క్రమమున సంచరించు" నని కౌతుక మొప్పుఁగఁ బల్కి వెండియున్.

4-463-వచనము

ఇట్లనిరి.

4-464-చంపకమాల

" సకలజగన్నుతుం డీతఁడు చారుయశోనిధి యశ్వమేధముల్
ప్రకటముగా శతంబు దగఁ బావనమైన సరస్వతీతటీ
నికటధరిత్రిఁ జేయుతటి నేర్పున నంతిమ యాగమందుఁ గొం
డొక మఖసాధనాశ్వమును జుంభవిరోధి హరించు నుద్ధతిన్.

4-465-సీస పద్యము

ఒకనాఁడు నిజమందిరోపాంత వనముకుఁ;
జుని యందు సద్గుణశాలి యైన
ఘనుని సనత్కుమారునిఁ గాంచి యమ్ముని;
వరు బ్రహ్మ తనయుగా నెఱిగి భక్తిఁ
బూజించి విజ్ఞానమును బొందు నచ్చట;
బ్రహ్మవేత్తలు మునిప్రవరు వలన
మానిత లబ్ధవిజ్ఞానులై వర్తింతు,;
రిమ్మహారాజు మహీతలంబు

4-465.1-తేటగీతి

నందు విశ్రుతవిక్రముఁ డగుచు మిగులఁ
దన కథావళి భూ ప్రజాతతి నుతింప
నక్కడక్కడ వినుచు శౌర్యమున నఖిల
దిక్కులను గెల్చి వర్తించు ధీరయశుఁడు.

4-466-వచనము

ఇట్లు విపాటిత విరోధిమనశ్శల్కుండు, సురాసుర జేగీయమాన
నిజవైభవుండు నై ధరాచక్రంబున కీతండు రాజయ్యెడి" నని
యివ్వధంబున స్తోత్రంబు చేసిన వంది మాగధ సూత జనంబులం
బృథుచక్రవర్తి పూజించి మఱియుం బ్రాహ్మణ భృత్యామాత్య పురోహిత
పౌర జానపద తైలిక తాంబూలిక నియోజ్య ప్రము ఖాశేష జనంబులం
దత్త దుచిత క్రియలం బూజించె" అని మైత్రేయుండు చెప్పిన విని
విదురుం డిట్లనియె.

4-17-భూమినిబితుకుట

4-467-సీస పద్యము

" ఏమి నిమిత్తమై భూమి గోరూపిణి;
యయ్యె? దానికి వత్స మయ్యె నెద్ది?
గొనకొని దోహనమునకు నర్హులైన;
పాత్ర మెయ్యది? దలఁపంగ దోగ్ధ
యైన యా పృథువే పదార్థముల్ పిదికెను?;
బరికింప నవని స్వభావమునను
విషమమై యుండియు వెలయంగ నే రీతి;
సమగతిఁ జెందెను జంభవైరి?

4-467.1-తేటగీతి

క్రతుహయంబును గొనిపోవఁ గార్య మెద్ది?
దీరనిధి యైన బ్రహ్మకుమారు వలనఁ

గలిత విజ్ఞానుఁ డగుచు నే గతినిఁ బొందె?

ననఘచారిత్ర! మైత్రేయ! యదియుగాక.

4-468-వచనము

మఱియుఁ; బరబ్రహ్మంబును, భగవంతుండును, బుణ్యశ్రవణ
కీర్తనుండును, సర్వనియామకుండును నగు కృష్ణుని
యవతారాంతరాశ్రయం బగు దివ్యకథలను భగవంతుం డైన
పుండరీకాక్షుండు పృథ్వవతారంబు ధరియించి గోరూపిణి యగు పృథివిం
బిదికినది మొదలగు కథ లన్నియు నీకు నథోక్షజునకు దాసుండ
నయిన నాకు నెఱింగింపుము;” అనిన వాసుదేవ కథా సంప్రీత చేతస్కుం
డగు విదురుం బ్రశంసించి మైత్రేయుం డిట్లనియె “అట్లు బ్రాహ్మణ
జనంబులచేత రాజ్యంబు నందభిషిక్తుం డగుచు సకలప్రజాపాలన
నియుక్తుండై పృథువు రాజ్యంబు చేయుచుండు నంత నీరస యగు
ధరిత్రియం దన్నరహితు లగుచుం బ్రజలు క్షుత్పిడాక్షీణ దేహులై
వైన్యనిం జూచి యిట్లనిరి.

4-469-కంద పద్యము

అరయఁగ నేము బుభుక్షా

పరిపీడం బడితి మయ్య; పై కొని తరు కో

టర జనిత వహ్నిచేతను

దరికొను వృక్షములుఁ బోలె ధరణీనాథా!

4-470-కంద పద్యము

శరణ శరణ్యుడ వగు నిను

శరణము వేడెదము; మాకు సత్కృప నన్నం

బరసి కృపచేసి ప్రోవుము

నరనాయక! యనుచుఁ బ్రజలు నతులై పలుకన్.

4-471-కంద పద్యము

విని దానికి సదుపాయము

జననాయకుఁ డాత్మఁ దలచి సక్రోధుండై

ధనువున బాణముఁ దొడిగెను

ఘనరౌద్రుండైన త్రిపుర ఘస్మరు పగిదిన్.

4-472-వచనము

ఇట్లు దొడిగిన.

4-473-కంద పద్యము

మహిపతి నప్పుడు గనుగొని

మహి గోరూపమునఁ గంఘమానయు నగుచున్

గుహకుం డగు లుబ్ధకుఁ గని

గహనంబునఁ బాటు హరిణిక్షవడిఁ బాటెన్.

4-474-వచనము

ఇట్లు ధరణి పాటిన నతండు కుపితారుణేక్షణుండై వెంటం దగిలి

దిక్కులను విదిక్కులను భూభాగ నభోభాగంబుల నెక్కడఁ జనియె,

నక్కడికి వెనుదగిలి యుద్యతాయుధుండై చనుచుండ నవ్వైన్యునిం గని

మృత్యుగ్రస్తులగు ప్రజల చందంబున ననన్యశరణ్యయై యతిభయంబునం
 బరితప్యమానహృదయ యగుచు “వైన్యా! ధర్మవత్సలుండవును,
 నాపన్నరక్షకుండవును, మహాత్ముండవును, సకలప్రాణి
 పరిపాలనావస్థితుండవును నయిన నీ వీ దీనయుం బాపరహితయుం
 గామినియు నగు నన్ను వధియింపం బూని యేల వెనుదగులుచున్న
 వాడవు? ధర్మతత్త్వం బెఱుంగువారు సతీజనంబులు గృతాపరాధ లైనం
 దీనవత్సలతం జేసి వధింప" రని పలికి మఱియు నా ధరణీదేవి
 పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె.

4-475-కంద పద్యము

జననాథచంద్ర! యీ భూ

జనకోటికి యాన పాత్ర సదృశస్థితితో

ఘనదృఢశరీర యగు నే

ననయము నాధారభూత నగుచుఁ జరింతున్.

4-476-తేటగీతి

ఇట్టి నన్నుఁ గృపామతి యెడలి యిటు వి

పాటనము చేసి త్రుంచెదు? ప్రజలు నీట

మునుఁగకుండంగ నే రీతి ననఘచరిత!

యరసి రక్షింతు వన నతం డవని కనియె.

4-477-వచనము

“ధరిత్రీ! మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబు చేయుచున్న దానవు; అదియునుం
గాక, నీవు యజ్ఞంబు లందు హవిర్భాగంబుల ననుభవించుచు
ధాన్యాదికంబుల విస్తరింపం జేయక గోరూపంబు ధరియించి
యనయంబుఁ దృణభక్షణంబు చేయుచుఁ బాలం బిదుకక నీ యంద
యడంచుకొంటివి; నీ యందున్న యోషధీ బీజంబులు బ్రహ్మచేతం
బూర్వంబునందె కల్పింపంబడిన యవి; వానిని నీ దేహంబునంద
యడంచుకొని యిప్పు డీయక మూఢహృదయవు, మందంతివియు నై
యపరాధంబు చేసిన దురాత్మురాల వగు; నిను నా బాణంబులచే జర్జరీ
భూతశరీరం జేసి వధియించి నీ మేని మాంసంబునం జేసి
క్షుద్బాధితులు దీనులు నగు నీ ప్రజల యార్తి నివారించెద; నీవు కామిని
నంటివి; స్త్రీ పురుష నపుంసకులలో నెవ్వరేని భూతదయ లేక స్వమాత్ర
పోషకు లగుచు నిరనుక్రోశంబుగ భూతద్రోహులై వర్తింతురు; వారిని
రాజులు వధించినన్ వధంబు గాదు; గాన దానఁ బాపంబు వొరయదు;
నీవు కామిని వైనను దుర్మదవు స్తబ్ధవు నగుచు మాయాగోరూపంబునం
బాటిపోవుచున్న నిన్నుఁ దిలలంతల ఖండంబులు చేసి నా
యోగమహిమం బ్రాణికోటి నుద్ధరించెద;” నని పలికి రోషభీషణాకారంబు
ధరియించి దండధరుని వడువున వర్తించు పృథునిం జూచి వడంకుచు
మేదిని ప్రాంజలియై యిట్లని నుతియింపం దొడంగె.

4-478-కంద పద్యము

ఓనాథ! పరమపురుషుఁడ

వై నిజమాయా గుణంబు లందిన కతనన్

నానావిధ దేహములం

బూనుదు సగుణండ వగుచు బుధనుతచరితా!

4-479-వచనము

అట్టి నీవు.

4-480-కంద పద్యము

నను సకల జీవతతికిని

మును నీ వాధారభూతముగ నిర్మింపన్

విను నా యందుఁ జతుర్విధ

పున భూతవిసర్గ మర్థిఁ గైకొన వలసెన్.

4-481-వచనము

అట్లయి యుండ.

4-482-కంద పద్యము

నను నుద్యతాయుధుఁడవై

మనుజేంద్ర! వధింపఁ బూని మసలెదు; నీకం

టిను నన్యుని నెవ్వని నే

పునముగ శరణంబు జొత్తుఁ గరుణాభరణా!

4-483-వచనము

అదియునుం గాక.

4-484-సీస పద్యము

అనఘ! స్వకీయంబునై యతర్కితమునై;

మహిమ నొప్పిన భవన్మాయచేత

సకల చరాచర సర్గంబు నిర్మించి;

ధర్మార్థపరుడవై తనరు దీశ!

నీవిక్రమము నవనీరజలోచన!;

సకల లోకులకు దుర్జయము; దలఁపఁ

దగు నట్టి నీవు స్వతంత్రుడ వగుటను;

బ్రహ్మఁ బుట్టించి యా బ్రహ్మచేత

4-484.1-తేటగీతి

సకల జగములఁ జేయింతు సమతఁ బేర్చి;

యేక మయ్యు మహాత్మ! యనేక విధము

లగుచు వెలుగొందు చుందు వీ యఖిలమందుఁ

జ్ఞరుతరమూర్తి! యో! పృథుదక్రవర్తి!

4-485-వచనము

మఱియు మహాభూతేంద్రియ కారక చేతనాహంకారంబులను శక్తులం జేసి

యా జగంబుల కుత్పత్తి స్థితి లయంబులఁ గావించుచు సముత్పాద

విరుద్ధ శక్తులు గల పురుషునకు నమస్కరించెద; నట్టి పరమ

పురుషుండ వయిన నీవు నిజనిర్మితంబును

భూతేంద్రియాంతఃకరణాత్మకంబును నైన యీ విశ్వంబు సంస్థాపింపం

బూని.

4-486-సీస పద్యము

అదివరాహంబువై యా రసాతల;
 గతనైన నన్ను నక్కుటికతోడ
 నుద్ధరించితి; వట్టి యుదకాగ్ర భాగంబు;
 నం దర్థి నున్న నే ననెడి నావ
 యందున్న నిఖిల ప్రజావళి రక్షింపఁ;
 గోరి యీ పృథురూపధారి వైతి;
 వట్టి భూభరణుండ వైన నీ విపుడు ప;
 యో నిమిత్తంబుగా నుగ్రచరుడ

4-486.1-తేటగీతి

వగుచు నన్ను వధించెద ననుచు బుద్ధిఁ
 దలఁచుచున్నాడ; విది విచిత్రంబుగాదె?
 విశ్వసంపాద్య! నిరవద్య! వేదవేద్య!
 భవ్యగుణసాంద్ర! వైన్య భూపాలచంద్ర!

4-487-వచనము

కావున నీశ్వరగుణ సగ్రరూపంబైన మాయచే మోహితాంతఃకరణుల మైన
 మా వంటి వారలచేత హరిభక్తుల చేష్టితం బెఱుంగబడదన్న హరి చేష్టితం
 బెట్లెఱుంగంబడు? అట్టి జితేంద్రియ యశస్కురు లయిన వారలకు
 నమస్కరింతు” అనుచు నివ్వధంబునం గోపప్రస్ఫురితాధరుం డైన
 పృథుని నభినుతించి ధైర్యం బవలంబించి వెండియు నిట్లనియె.

4-488-కంద పద్యము

విమలాత్మ; నాకు నభయము
సమకూరెడు నట్లుగాఁగ సన్నతి నీ క్రో
ధము నుపశమించి కరుణిం
పుము; నా విన్నపము వినుము పురుషనిధానా!

4-489-కంద పద్యము

ధర విరులు గందకుండఁగ
సరసగతిం బూవుడేనెఁ జవిగోను నిందిం
దిరవిభు కైవడి బుధుడగు
పురుషుడు సారాంశ మాత్మబూని గ్రహించున్.

4-490-సీస పద్యము

వినవయ్య! తత్త్వదర్శనులైన యట్టి స;
న్మునులచే నైహికాముష్మికంబు
లైన ఫలప్రాప్తి కర్థిఁ గృప్యాద్యగ్ని;
హోత్రాద్యుపాయంబు లుర్విమీద
దృష్టంబులును నాచరితములు నగుచుఁ దా;
నెనయఁదగు నుపాయ మెవ్వఁ డాచ
రించును వాఁడు ప్రాపించుఁ ద త్వలమును;
విద్యాంసుఁ డైనను వెలయ దీని

4-490.1-తేటగీతి

నాదరింపక తనయంత నాచరించె
 నేని నాయాసమే యగుఁ గాని తత్ప
 లమును బొందఁడు బహుళకాలమునకైన
 వినుతగుణశీల! మాటలు వేయునేల?

4-491-వచనము

అని మఱియు మహి యిట్లనియె.

4-492-చంపకమాల

జలరుహగర్భచేత మును చాల సృజింపఁగఁబడ్డ యోషధుల్
 కలుషమతిన్ ధృతవ్రతులుగాని యసజ్జనభుజ్యమానమై
 వెలయుటఁ జూచి యే నృపతివీరులు మాన్పమిఁ జోరబాధలన్
 బలుమఱుఁ బొంది యే నపరిపాలితనై కృశియించి వెండియున్.

4-493-కంద పద్యము

అనుపమ మఖకర్మక్రియ
 లనయము లేకుంట నే ననాదృత నగుచున్
 జననాయక! యీ లోకము
 పునఁచోరీభూత మగుటఁ గనుగొని యంతన్.

4-494-కంద పద్యము

సవనాది సిద్ధి కొఱకై
 తవిలి తదీయాషధీ విత్తులను ధరణీ

ధవ! యే నపుడు గ్రసించితి

నవియును నా యందు జీర్ణమయ్యెఁ గడంకన్.

4-495-కంద పద్యము

విను వాని నొక యుపాయం

బునఁ గ్రమ్మిఁ బడయవచ్చు భూవరచంద్రా!

విను మది యెఱిగించెద నీ

కును వత్సలురాల నగుట గురుతరచరితా!

4-496-కంద పద్యము

అనయము నా కొక వత్సము

ననురూప సుదోహనమ్ము ననురూపక దో

గ్దను గల్పింపుమ యట్లయి

నను నీ భూతముల కవనినాయక! దానన్.

4-497-కంద పద్యము

పరగ నభీప్సితములు బల

కరములు నగు నన్న దుగ్ధ కలితము లగు భా

సురకామంబులఁ బిదికెద

నరనాయకచంద్ర! వినుము నావచనంబుల్.

4-498-చంపకమాల

మనుజవరేణ్య! యేను విషమస్థలివై యిపు డున్నదాన; నొ

య్యన జలదాగమోదిత పయః ప్రకరంబు తదాగమంబు వో

యినను దదంబువుల్ పుడమి నింకక యంతట నిల్చునట్లుగా
మనునిభ; నన్ను నిప్పుడు సమస్థలినై పెనుపొందఁ జేయవే."

4-499-కంద పద్యము

అని యివ్వధమున నా భూ
వనితామణి పలుకు మధుర వచనంబులు దా
విని యనురాగము దన మన
మునఁ గడలుకొనంగ రాజముఖ్యం డంతన్.

4-500-చంపకమాల

మనువును దూడఁ జేసి గరిమన్ నిజపాణితలంబు లీల దో
హనముగఁ జేసి యందు సకలషధులం బిదికెం గ్రమంబునం
దనరగఁ దద్విధంబునను దత్పుడు వత్సలయైన భూమియం
దనయము వారువారును బ్రయంబగు కోర్కులు వొంది రున్నతిన్.

4-501-సీస పద్యము

బలసి ఋషుల్ బృహస్పతి వత్సకంబుగా;
నర్థించి తమ యింద్రియంబు లందు
నంచితచ్ఛందోమయక్షీరమును దేవ;
తలు సురరాజు వత్సంబు గాఁగఁ
గనక పాత్రము నందుఁ దనరు నోజోబల;
వీర్యామృతంబునై వెలయు పయసు

దైత్య దానవులు దైత్యశ్రేష్ఠుఁ డగు గుణ;

శాలిఁ బ్రహ్లాదు వత్సంబుఁ జేసి

4-501.1-తేటగీతి

ఘన సురాసవ రూప దుగ్ధంబు వరుస

నప్సరోజన గంధర్వు లలరి యపుడు

దనర విశ్వావసువు వత్సమునుగఁ జేసి

పద్మమయ నిర్మితంబైన పాత్రమందు

4-502-వచనము

మాధుర్య సౌందర్య సహిత గాంధర్వక్షీరంబును బిత్తుదేవతలు సూర్య
వత్సకంబుగా నామ పాత్రంబునందుఁ గవ్యం బను దుగ్ధంబును, సిద్ధులు
గపిల వత్సకంబుగా నాకాశ పాత్రమందు సంకల్పనారూపాణిమాది సిద్ధి
యను క్షీరంబును, విద్యాధరాదులు తద్వత్సకంబును
దత్పాత్రకంబునుంగా ఖేచరత్వాది వ్యాపారరూప క్షీరంబును,
గింపురుషాదులు మయవత్సకంబును నాత్మ పాత్రంబునుంగా
సంకల్పమాత్ర ప్రభవంబు నంతర్ధానాద్భుతాత్మ సంబంధియు నగు
మాయ యను క్షీరంబును, యక్షరక్షోభూత పిశాచంబులు భూతేశ
వత్సకంబుఁ గపాల పాత్రంబునుంగా రుధిరాసవం బను క్షీరంబును,
నహిదందశూక సర్ప నాగంబులు దక్షకవత్సంబును బిలపాత్రంబునుంగా
విషరూప క్షీరంబును, బశువులు గోవృషవత్సకంబు నరణ్య
పాత్రంబునుంగాఁ దృణం బను క్షీరంబును, గ్రవ్యాదమ్మగంబులు మృగేంద్ర
వత్సకంబును నాత్మ కళేబర పాత్రకంబునుంగాఁ గ్రవ్యం బను

దుగ్ధంబును, విహంగంబులు సుపర్ణవత్సకంబు నిజకాయ
పాత్రంబునుంగాఁ గీటకఫలాదికం బను దుగ్ధంబును, వనస్పతులు
వటవత్సకంబుగా భిన్న రోహరూప పయస్సును, గిరులు
హిమవద్వత్సకంబును నిజసాను పాత్రకంబునుంగా నానాధాతువులను,
దుగ్ధంబునుంగా నివ్విధంబున సమస్త చరాచర వర్గంబు
స్వముఖ్యవత్సకంబును స్వస్వపాత్రకంబునుంగా భిన్నరూపంబు లైన
క్షీరంబులం బిదికె” అని చెప్పి మఱియును.

4-503-కంద పద్యము

క్రమమున నిటు పృథ్వాదులు

దమతమ కామితము లనఁగఁ దగు భిన్నక్షీ

రము దోహన వత్సక భే

దమునం దగఁ బిదికి; రంత ధరణీధవుఁడున్.

4-504-తేటగీతి

సముచితానందమును బొంది సర్వకామ

దుఘ యనం దగు భూమిని దుహితఁగాఁగఁ

గోరి కైకొని నిజధనుఁకొటిచేత

భూరిగిరి కూటములఁ జార్ణములుగఁ జేసి.

4-505-తేటగీతి

చండ దోర్దండలీల భూమండలంబు

సమతలంబుగఁ జేసి శస్త్రత్పసిద్ధి

నొది యవ్విభుఁ డీ లోకమందు నెల్ల
ప్రజకుఁ దండ్రియు జీవనప్రదుఁడు నగుచు.

4-506-తేటగీతి

అక్క డక్కడఁ బూర్వంబునందు లేని
గ్రామ పట్టణ దుర్గ ఖర్వుట పుళింద
భేట శబరాలయవ్రజ వాట హెష
వివిధ నిలయము లర్థిఁ గావిచె నంత.

4-507-కంద పద్యము

వారును భయవిరహితులై
బోరనఁ దత్తన్నివాసముల యందు సుఖ
శ్రీరుచి నొప్పుచు నుండిరి
వారక యా పృథునిఁ బోగడ వశమె ధరిత్రిన్?

4-18-పృథుని యజ్ఞకర్మములు

4-508-సీస పద్యము

అని చెప్పి మునినాథుఁ డైన మైత్రేయుఁ డ;
వ్విదురున కిట్లను వేడ్కతోడ
ననఘాత్మ? రాజర్షి యైన వైస్యం డశ్వ;
మేధశతంబు సన్నేధతోడఁ
గావింతు నని దీక్ష గైకొని వ్రతనిష్ఠఁ
దివిరి బ్రహ్మవర్త దేశమందు

నలరు మనుజ్జేత్ర ముందు సరస్వతీ;
నది పొంతఁ దా మహోన్నతి నొనర్చు

4-508.1-తేటగీతి

సవన కర్మ క్రియకు నతిశయ విశేష
ఫలము గలిగెడి నని బుద్ధిఁ దలచి యచట
వరుసఁ గావించు నతిశయాద్వర మహోత్స
వము సహింపక యుండె న య్యమరవిభుఁడు.

4-509-సీస పద్యము

అట్టి యధ్వర కర్మముందు సాక్షాద్భగ;
వంతుఁడు హరి రమేశ్వరుఁడు లోక
గురుఁడును సర్వాత్మకుండును విభుఁడును;
నీరజభవ భవాన్వితుఁడు లోక
పాలక నిఖిల సుప్తర్వానుగుండును;
యజ్ఞాంగుఁ డఖిలాధ్వరాది విభుఁడు
గంధర్వ ముని సిద్ధగణ సాధ్య విద్యాధ;
రాప్సరో దైత్య గుహ్యళి దాన

4-509.1-తేటగీతి

వాది జేగీయ మానుఁ డత్యలఘుయశుఁడు
ప్రకట నందసునందాది పార్షదుండు

కపిల నారద సనకాదికప్రముఖ్య

మహిత యోగీంద్ర సంస్తూయమానుఁ డజుఁడు.

4-510-వచనము

మఱియుం బరమ భాగవత సేవితుండును నారాయణాంశ ప్రభవుండును
నైన పృథుచక్రవర్తికి భూమి హవిరాదిదోగ్ధి యయును
సర్వకామదుఘయై సమస్త పదార్థంబులం బిదుకుచుండె; మఱియుఁ
దరువులు ఘనతరాకారంబులు గలిగి మకరంద స్రావు లగుచు
నిక్షుద్రాక్షాది రసంబులును దధిక్షీరాజ్య తక్ర పానకాదికంబులును వర్షింప
నవి యెల్ల నదులు వహించె; సముద్రంబులు హిరాది రత్న విశేషంబుల
నీనుచుండె; పర్వతంబులు భక్త్య భోజ్య లేహ్య చోష్యంబు లను
చతుర్విధాన్నంబులు గురియుచుండె; లోకపాల సమేతులైన సకల
జనంబులు నుపాయానంబులు దెచ్చి యిచ్చుచుండిరి; ఇట్టి పరిపూర్ణ
విభవాభిరాముండై యధోక్షజసేవాపరాయణుండగు పృథుచక్రవర్తి
యేకోనశతాశ్వమేధంబులు సన్నేధంబునం గావించి నూఱవ
యాగంబునందు యజ్ఞపతి యైన పుండరీకాక్షుని యజించుచుండం
దదీయ పరమోత్సవంబు సహింపం జాలక.

4-511-కంద పద్యము

అమరేంద్రుఁడు ఘనరోషో

ధముఁడై పాషండ వేషకలితతిరోభా

వమునం దన్నుఖపశువుం

గమమేది హరించి చనియె గగనంబునకున్.

4-512-వచనము

అట్లు చను నప్పుడు.

4-513-కంద పద్యము

అనఘుం డగు నత్రి మహా

ముని చోదితుఁ డగుచుఁ బృథుని పుత్రుఁడు బాణా

సనతూణీర ధరుండై

యనిమిషపతి వెనుకఁ జనియె నతిదర్పమునన్.

4-514-వచనము

అట్లు చనిచని ముందట.

4-515-సీస పద్యము

యజ్ఞ సాధన పశుహరణుని వధియించు;

ధర్మంబునందు నధర్మ మనెడి

బుద్ధిఁ బుట్టఁగఁ జేయ భూరి మాయా వేష;

ధారియై యరుగు సుత్రాముఁ గదిసి

నిలు నిలు మని యార్చి నిజగుణధ్వని చేసి;

ఘన జటాభస్మాస్థి కలిత మయిన

మూర్తిఁ గనుంగొని మూర్తీభవించిన;

ధర్మంబ కా బుద్ధిఁ దలఁచి యమర

4-515.1-తేటగీతి

నాయకుని మీఁద సాయక మేయఁ జాల
కున్నఁ గనుగొని యత్రి విద్యన్ను తుండు
 పైన్యజనకనె వాసపు వలను చూపి
మనములోపల రోషంబు మల్లడింప.

4-516-కంద పద్యము

విను మితఁడు యజ్ఞహంతయు
ననిమిషనికరాధిపుండు నగు నింద్రుఁడు గా
 పున నితని జయింపుము నీ
వని ముమ్మా టుచ్చరింప నవ్వెన్యజుఁడున్.

4-517-మత్తేభ విక్రీడితము

విను వీధిం జను దేవవల్లభునిపై వీరుండు గ్రోధాంతరం
గనిరూడిన్ మృగరా ట్కిశోరము మహాగంధద్విపేంద్రంబు మీఁ
దను లంఘించు విధంబునం బడిన నాతం డశ్వ చౌర్యైక సా
ధన రూపంబుఁ దదశ్వమున్ విడిచి యంతర్థానముం బొందినన్.

4-518-కంద పద్యము

వీరుఁడు పృథు భూపాలకు
మారుఁడు నిజ యజ్ఞపశువు మరలం గొని దు
 ర్వారబలుఁ డగుచు జనకుని
భూరి సవనరాజపుణ్యభూమికి వచ్చెన్.

4-519-వచనము

అయ్యవసరంబున నచ్చట నున్న పరమర్షిపుంగవు లతని యద్భుత
కర్మంబు గనుంగొని యాశ్చర్యంబు నొంది యతనికి 'జితాశ్వుం' డను
నన్వర్ణ నామంబు పెట్టి యున్న సమయంబున.

4-520-చంపకమాల

మఱియును దేవతాపతి తమః పటలంబు జనింపఁ జేసి యె
వర్చుఁ దనుఁ గానకుండ ననివారణఁ గాంచనపాశ బద్ధ మై
సురుచిరయూపదారు పరిశోభితమైన హయంబుఁ గొంచుఁ జె
చ్చెఱి వినువీధి నేగఁగ ఋప్తిప్రవరుం డగు నత్రి చెప్పినన్.

4-521-కంద పద్యము

విని పృథు భూవర తనయుఁడు
ఘన బలమునఁ జని కపాలఖట్వాంగము లో
లిని ధరియించి రయంబునఁ
జను నింద్రునిఁ గాంచి నొంపఁజ్జాలక యంతన్.

4-522-ఉత్పలమాల

క్రమ్మి నత్రిచేఁ దెలుపఁగాటడి వైన్యతనూభవుండు రో
పమ్మునఁ దోకఁ ద్రొక్కిన భుజంగమపుంగవుఁ బోలి యుగ్రుఁడై
యమ్మిరిఁబోసినం గని సురాధిపుఁ డెప్పటి యట్లఁ బాటె న
శ్రమ్మును రూపమున్ విడిచి చాలఁ దిరోహితుఁడై రయంబునన్.

4-523-వచనము

అట్లు చనినం బశువుం గొని మరలి యవ్వీరోత్తముండు పితృ యజ్ఞ శాలకుం జనుదెంచె; నంత.

4-524-సీస పద్యము

హరిహయుం డధ్వర హయ హరణార్థమై;
మించి కైకొని విసర్జించి నట్టి
భూరి యమంగళ భూత మాయారూప;
ములను ధరించిరి మూఢజనులు;
పాషండ చిహ్నముల్ పఱగుట వారలు;
జగతిపై నగ్నవేషములు గలుగు
జైనులు భూరి కాషాయ వస్త్రంబులు;
ధరియించు బొడ్డులుఁ దగ జటాస్థి

4-524.1-తేటగీతి

భస్మధారులు నయిన కాషాలికాదు
లనఁగ వెలసిరి లోకంబులందుఁ జాలఁ
దలఁచు ధర్మోపమం బనఁదగు నధర్మ
మందు నభిరతి వొడమిన యజ్ఞజనులు.

4-525-వచనము

తదీయ చిహ్నంబులు పారంపర్యంబుగా ధరియింపం దొడంగిరి;
తద్వృత్తాంతంబు భగవంతుం డయిన పృథుచక్రవర్తి యెఱింగి కుపితుండై
యుద్యతకార్ముకుం డగుచు నింద్రుని మీఁద బాణంబుఁ నేయ

నుద్యమించిన ఋత్విక్కులు శక్రవధోద్యక్తుండు నసహ్య రంహుండు
నయిన పృథు చక్రవర్తిం గనుంగొని యిట్లనిరి.

4-526-కంద పద్యము

" జననాయక! యజ్ఞములం
దనుపమ విధిచోదితంబు లనఁదగు పశు బం
ధన హింసల కా కితరుల
ఘనదీక్షితునకు వధింపఁ గాదండ్రు బుధుల్.

4-527-వచనము

కావున నీ విపు డింద్రవధోద్యోగం బుపసంహరింపుము; భవదీయ
ధర్మవిరోధి యైన యట్టి యింద్రుని.

4-528-కంద పద్యము

జనపాల! వీర్యవంతము
లనఁదగు మంత్రములచేత నాహ్వానము చే
సిన నతఁ డిచటికి వచ్చును
జనుదెంచిన యమరవిభుని సరభసత దగన్.

4-529-కంద పద్యము

ధృతి చెదరఁ బట్టి శిఖి కా
హుతిగా వేల్చెదము; దాన నుర్వీవర! నీ
వితత మహో హత వీర్య
న్నతుడై చెడిపోవు నమరనాథుం డంతన్."

4-530-వచనము

అని పృథుని వారించి ఋత్విగ్ధనంబులు గుపితస్వాంతులై హస్తంబుల
 స్రుక్పవంబులు ధరియించి వేల్పు సమయంబునం జతుర్ముఖుండు
 చనుదెంచి ఋత్విజులం గనుంగొని యిట్లనియె “యజ్ఞంబు లందు
 యజింపంబడు దేవత లెవ్వని యంశంబు; లెవ్వండు యజ్ఞ
 నామకంబగు భగవదంశంబగు, నట్టి యింద్రుండు మీచేత వధార్థుండు గాఁ
 డితండు భగవదంశ సంభవుం డగుట నీ యజ్ఞకర్మవిధ్వంసనేచ్ఛుం డయి
 కావించు ధర్మవృత్తికరంబులు చూచుచుండవలయుం గాని
 ప్రతీకారంబులు గర్తవ్యంబులు గావు; ఈ పృథుకీర్తి యగు నీ పృథునకు
 నేకోనశతంబగు నధ్వరప్రయోగ ఫలంబు సిద్ధించుం గాక” యని పృథు
 చక్రవర్తి కిట్లనియె.

4-531-సీస పద్యము

" మనుజేంద్ర! మోక్షధర్మము నెఱింగిన నీకు;
సవనముల్ చేయుట చాలు మఱియు
నే విధంబున నైన దేవేంద్రు మనమునఁ;
గైకొని రోషంబు గదురకుండ
వర్తింప వలయును; వాసవుండును నీవుఁ;
బూని సుశ్లోకులు గాన మీకు
మంగళం బగుఁ గాక; మానవనాథ! నీ;
చిత్తంబులోపలఁ జింతఁ దొఱఁగి

4-531.1-తేటగీతి

మించి మద్వాక్యముల నాదరించి వినుము
 దైవ హతమగు యజ్ఞంబుఁ దగిలి చేయు
 కొఱకు భవదీయ చిత్తంబు గుంది రోష
 కలుపితంబైన నజ్ఞాన కలిత మగును.

4-532-వచనము

భవదీయ యజ్ఞహననార్థం బశ్వహరణం డైన యింద్రుండు దేవతల
 లోనన్ దురాగ్రహుం డగుటం జేసి యతనిచేత నిర్మింపంబడి
 చిత్తాకర్షకంబులైన యీ పాపాండ ధర్మంబుల చేత ధర్మ వ్యతికరంబు
 గలుగుం గాన యీ యజ్ఞంబు చాలింపుము;" అని మఱియు నిట్లనియె.

4-533-సీస పద్యము

" అది గాక వినుము; వేనాపచారంబునఁ;
 బూని విలుప్తంబు లైన యట్టి
 యలఘు నానా సమయానుధర్మంబులఁ;
 బరిపాలనము చేయఁ బరఁగి వేను
 దేహంబు వలనను దివిరి జనించి యు;
 న్నాడవు; నారాయణాంశజుడవు;
 గావున నీ నరకలితలోకంబునఁ;
 బుట్టిన తెఱఁగు నీ బుద్ధిఁ దలచి

4-533.1-తేటగీతి

యెవరిచే నేమిటికి సృజియింప బడితి
వట్టి యా బ్రహ్మసంకల్ప మవనినాథ!
తప్పకుండంగఁ బాలింపు ధర్మగతినిఁ
జారుశుభమూర్తి! యో! పృథుచక్రవర్తి!"

4-534-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె “ఉపధర్మ మాతయుం బ్రచండ పాషండ
 మార్గంబు నైన యీ యింద్రకృతం బగు మాయను జయింపుము” అని
 వనజసంభవుం డానతిచ్చినం బృథుచక్రవర్తియుఁ దదాజ్ఞాపితుండై
 దేవేంద్రునితోడ బద్ధ సఖ్యుం డయ్యె; అంత నవభృథానంతరంబున.

4-535-చంపకమాల

సురుచిర లబ్ధ దక్షిణల సొంపునఁ బొంపిరిపోయి భూసురుల్
వరుసను బెక్కు దీవన లవారణ నిచ్చిరి; సర్వదేవతల్
భరిత ముదంతరంగములఁ బాయనివేడ్క వరంబు లిచ్చి రా
నరవరుఁ డైన వైన్యనకు నందిత కీర్తికిఁ బుణ్యమూర్తికిన్.

4-536-వచనము

అంత నచ్చటి జనంబు లిట్లనిరి.

4-537-తేటగీతి

" అనఘ! నీ చేత నాదృతు లైరి సర్వ
జనులు మఱి దానమానోపచారములను

చిత్త సుదేవర్షి మానవ వితతి పూజ
నొంది సంచిత మోదంబు నొందె నయ్య! "

4-538-వచనము

అని పలుకు సమయంబున యజ్ఞభోక్తయు యజ్ఞవిభుండును
భగవంతుండును నైన సర్వేశ్వరుం డింద్ర సమేతుండై యచ్చటికిం
జనుదెంచి యా పృథున కిట్లనియె.

4-539-కంద పద్యము

" జనవర! భవదీయంబై
జననుతమగు నశ్వమేధ శతమున కిప్పు డీ
యనిమిషపతి భంగము చే
సిన కతన క్షమాపణంబు చేసిడిఁ గంటే;

4-540-వచనము

కావున నితని క్షమింపుము; సత్పురుషు లగువారు దేహాభిమానులు
గాకుండుటం జేసి భూతంబుల యెడ ద్రోహం బాచరింపరు; అట్లగుటం జేసి
నీ వంటి మహాత్ములు దేవమాయా మోహితులై పరోపతాపంబులు
చేసిరేని దీర్ఘతరంబైన వృద్ధజనసేవ వృద్ధంబు గాదె; అదియునుం గాక,
యీ శరీరం బవిద్యా కామకర్మంబుల చేత నారబ్ధం బని తెలిసిన
పరమజ్ఞాని యీ దేహంబు నందు ననుషక్తుండు గాకుండుట సహజం
బన, దేహోత్పాదితంబులైన గృహదారాదులయందు మమత్వంబు
లేకుండుటం జెప్ప నేల? ఇట్టి దేహంబు నందున్న యాత్మ యేకంబును,

శుద్ధ స్వరూపంబును, స్వయంజ్యోతియు, నిర్గుణంబును,
 గుణాశ్రయంబును, వ్యాప్య వ్యాపకంబును, నసంవృతంబును,
 సాక్షిభూతంబును, నిరాత్మకంబును నగు; దీని దేహంబుకంటె వేఱుగా
 నెవ్వండు తెలియు వాఁడు మత్పరుడగుటం జేసి దేహధారియై
 యుండియుఁ దగ్గుణంబులం బొరయక వర్తించు; మఱియు నెవ్వండేని
 స్వధర్మాచార పరుండును, నిష్కాముండును, శ్రద్ధాయుక్తుండునై
 నన్నెల్లప్పుడు భజియించు నట్టివాని మనంబు క్రమంబునం
 బ్రసన్నంబగు; నట్లు ప్రసన్న మనస్కుండును, ద్రిగుణాతీతుండును,
 సమ్యగ్దర్శనుండును నైన యతండు మదీయ సమవస్థాన రూపశాంతి
 నొందును; అదియ కైవల్యపదంబనంబడు; కూటస్థం బైన యీ యాత్మ
 యుదాసీన భూతం బైనను దీని ద్రవ్యజ్ఞాన క్రియామనంబులకు
 నీశ్వరుంగా నెవ్వండు దెలియు, వాఁడు భవంబు నొందకుండు; ఈ
 సంసారంబు ద్రవ్య క్రియా కారక చేతనాత్మకం బగుటంజేసి ప్రభిన్న
 దేహోపాధికంబు; గావునఁ బ్రాప్తంబు లైన యాపత్సంపదలయందు
 మత్పరులైన మహాత్ములు వికారంబు నొందరు; కావున నీవు
 సుఖదుఃఖంబుల యందు సమచిత్తుండవును, సమానోత్తమ
 మధ్యమాధముండవును, జితేంద్రియాశయుండవునునై వినిష్పాదితాఖి
 లామాత్యాది సంయుతుండవై, యఖిలలోక రక్షణంబు చేయు” మని
 పెండియు నిట్లనియె.

" పార్థివోత్తములకుఁ బ్రజల రక్షించుట;
 పరమ ధర్మం బగు నరవరేణ్య!
 ధరణీశులకుఁ బ్రజాపరిపాలనంబునఁ;
 బూని లోకులు చేయు పుణ్యమందు
 పప్తాంశ మర్థిని సంప్రాప్త మగు నట్లు;
 ప్రజలఁ బ్రోవని రాజు ప్రజలచేత
 నపహృత సత్పుణ్యుడై వారు గావించు;
 మనపాప ఫలముఁ దా ననుభవించు

4-541.1-తేటగీతి

కాన నీవును విప్రవరానుమతము
 సాంప్రదాయిక విధమునై జరగు ధర్మ
 మహిమఁ జేపట్టి యర్థకాముముల యందు
 సమత నమ్మాటి యందు నాసక్తి లేక.

4-542-వచనము

ఇవ్విధంబున.

4-543-కంద పద్యము

జనులకు ననురక్తుడవై
 జననాయక! నీవు ధరణి సమచిత్తుడవై
 యనయముఁ బరిపాలించిన
 సనకాదులఁ గాంతు వాత్మ సదనము నందున్.

4-544-సీస పద్యము

భూవర! యోగ తపో మఖంబుల చేతఁ;
 గైకొని సులభుండఁ గాని యేను
 సమచిత్తు లైన సజ్జనుల చిత్తంబుల;
 వర్తించుచుండెడివాఁడ నగుటఁ
 జేసి తావక శమ శీల విమత్సర;
 కీర్తనముల వశీక్మతుఁడ నైతి;
 నే నీకు నొక వరం బిచ్చెద వేడుము;"
 నావుడు విని మేదిని వరుండు

4-544.1-తేటగీతి

లోకగురుఁ డైన యప్పుండరీక నయనుఁ
 డానతిచ్చిన మృదులలితామృతోప
 మానవాక్యము లాత్మీయ మస్తకమునఁ
 దాల్చి సమ్మోదితాత్ముడై ధరణి విభుఁడు.

4-545-కంద పద్యము

తన పాదములకు భక్తిన్
 వినతుండై యాత్మకర్మ వితతికి లజ్జం
 దనరుచు నున్న సురేంద్రునిఁ
 గనుఁగొని సత్ప్రేమ మొదవఁ గొఁగిటఁ జేర్చెన్.

4-546-వచనము

ఇట్లు గొగిటం జేర్చి గతద్వేషుండై యున్న యనంతరంబ.

4-547-మత్తేభ విక్రీడితము

భగవంతుండును విశ్వరూపకుఁడునై బ్రాసిల్లు నవ్విష్ణుఁ డా
జగతీనాథకృతార్చనా నతులచే సంప్రీత చేతస్కుఁడున్
నిగృహీతాంఘ్రి సరోరుహద్వయుఁడునై నిల్చెం బ్రయాణాభిము
ఖ్యగరిష్ఠాత్మకుఁ డయ్యు నా పృథునిపైఁ గ్రారుణ్య మేపారఁగన్.

4-548-వచనము

ఇట్లు దనమీది యనుగ్రహంబునం జేసి విలంబితం డగుటయు
నయ్యాదిరాజన్యం డైన పృథుచక్రవర్తి యమ్ముకుండ సందర్శనానంద
బాష్పజలబిందు సందోహ కందళిత నయనారవిందుండై
యవ్విభుమూర్తిం గనుంగొని కనుంగొన లేక గద్గదకంఠుండై పలుకలేక
యుండియు నెట్టకేలకుఁ దన హృదయంబున నద్దేవుని నుపగూహనంబు
గావించి తన్నూర్తి ధరియించి కన్నులం దొరఁగు నానంద బాష్పంబులు
దుడిచికొని విలోకనంబు చేయుచు, నత్కృష్టదృగ్గోచరుండును, గరుడ
స్కంధ విన్యస్త హస్తండును, వసుధాతలస్థిత పాదకమలుండును నై
యొప్పు నద్దివ్యపురుషున కిట్లనియె.

4-19-పృథుండు హరినిస్థులించుట

4-549-కంద పద్యము

" వరదా! యీశ్వర! నిను స

త్పురుషుఁడు దేహాభిమాన భోగములకు నై

వరమెట్లు గోరు నిహసుఖ

వరములు నారకుల కైన వటలవె చెప్పుమా.

4-550-చంపకమాల

ఘన మగు దేవ! యీ వరమె కాదు మహాత్మక వాగ్వినిగ్గతం

బనఁదగు తావకీన చరణాంబుజ చారు మరందరూపమై

తనరిన కీర్తియున్ విని ముదంబును బొందఁగ లేని మోక్ష మై

నను మదిఁ గోర నొల్ల నఘనాశ! రమేశ! సరోజలోచనా!

4-551-కంద పద్యము

అదిగాన పద్మలోచన!

సదమల భవదీయ ఘనయశము వినుటకునై

పదివేల చెవులు కృప ని

మృదీయే నా యభిమతంబు నిపుడు ముకుందా!

4-552-చంపకమాల

అనఘ! మహాత్మ వాగ్గళితమైన భవత్పద పంకజాత సం

జనిత సుధాకణానిలవశంబున విస్మృతతత్త్వ మార్గవ

ర్తను లగు దుష్టయోగులకుఁ గ్రమ్మఱి దత్త్వముఁ జూపఁజాలు ని

ట్టినరుట దక్క నన్య వర మొల్లఁ బయోరుహ పత్రలోచనా!

4-553-సీస పద్యము

వినుత మంగళ యశోవిభవ! సర్వేశ్వర!;

యిందిర గుణసంగ్రహాచ్చఁ జేసి

యే నీదు శివతరం బైన సత్కీర్తి ని;
నర్థిమై వరియించె నట్టి కీర్తి
కలిత సత్పురుష సంగమము గల్గుచు నుండ;
ధృతినెవ్వడేని యాదృచ్ఛికతను
జేసియునొకమాటు చెవులార విన్నవా;
డనయంబును గుణజ్ఞుఁ డయ్యెనేని

4-553.1-తేటగీతి

విరతి నేరీతి బొందును ధరణిఁ బశువుఁ
దక్కఁ దక్కిన తజ్ఞుండు దనుజ భేది
గాన యుత్సుకమతి నైన యేను లక్ష్మీ
కరణి నిన్ను భజింతు; నో! పరమపురుష!

4-554-వచనము

ఇట్లు భవదీయ సేవాతత్పరులమైన యిందిరయు నేను నేక
 పదార్థాభిలాషం జేసి స్పర్థమానుల మగుచున్న మా యిద్దఱకును
 బర్యాయసేవం జేసి కలహంబు లేకుండని; మృట్లు గాక భవదీయ చరణ
 సరోరుహ సేవాసక్త మనోవిస్తారుల మగుటం జేసి యేనయేన మున్ను
 భజియింతు నను తలంపులం గలహం బయిననుం గానిమ్ము దేవా;
 యని వెండియు నిట్లనియె.

4-555-సీస పద్యము

" జగదీశ! దేవ! యుష్మత్ప్రద కైంకర్య;
 పరతః దనర్చు సాగరతనూజ
 కృత్యంబునందు నక్రిల్పిష బుద్ధి నేః;
 బ్రీతిః గోరుట జగన్మాత యైన
 యా రమాసతితోడి వైర మవశ్యంబుః;
 గల్గు నైనను దయాకార! నీవు
 దీనవత్సలుఁడవు గాన స్వల్పం బైన;
 నధికంబు చేయుదు! వట్లుగాన

4-555.1-తేటగీతి

భవ్యచరిత! నిజస్వరూపంబునందు
 నభిరతుఁడ వైన నీవు నన్నాదరించు
 పగిది నిందిర నాదరింపవు మహాత్మ!
 భక్తజనలోక మందార! భవవిదూర!

4-556-వచనము

ఇట్లగుటం జేసి సత్పురుషు లైనవారలు నిరస్తమాయాగుణ
 సముదయంబు గల నిన్ను భజియింతురు; వారలు భవత్పాదానుస్మరణ
 రూపంబయిన ప్రయోజనంబు దక్క నితర ప్రయోజనంబుల నెఱుంగరు;
 దేవా! సేవక జనంబులను వరంబులు వేడు మని జగద్విమోహనంబు
 లైన వాక్యంబులు పలుకుదువు; యట్టి భవదీయ వాక్యతంత్రీనిబద్ధులు
 లోకులు గాకుండిరేని ఫలకాములై కర్మంబుల నెట్లు లాచరింతురు;
 యీశా! భవదీయ మాయావిమోహితులై జను లేమి కారణంబున

నీకంటె నితరంబులఁ గోరుచుందు? రిట్లగుటం జేసి తండ్రి దనంతన
బాలహితం బాచరించు నట్లు మాకు నీవ హితాచరణం బాచరింప
నర్హుండ" వని పలికిన నాదిరాజర్షి యైన పృథుచక్రవర్తి యర్థవంతంబు
లయిన వచనంబులు విని విశ్వద్రష్టయగు నారాయణుండు
సంతుష్టాంతరంగుండై యిట్లనియె "మహారాజా! దైవప్రీతుండవై నా
యెడ నిట్టి బుద్ధి గలుగుటం జేసి యచలాచలం బగు భక్తి వొడము;
దానిచే దుస్తరం బగు మదీయమాయం దరింతువు; నీవు నాచే నాదిష్టం
బగు కృత్యం బప్రమత్తుండ వగుచు నాచరించిన సకల శుభంబులం
బొందుదువు; మదీయ భక్తజనంబులు స్వర్గాపవర్గనరకంబులం
దుల్యంబులుగా నవలోకింతురు; గావున నీ యధ్యవసాయంబు
నట్టిదియ; మఱియు మదీ యాదేశంబున దుస్స్వజం బగు రోషంబును
ద్యజించి నా యెడ భక్తి సలిపితివి గాన యదియె నాకుఁ బరమహర్షదం
బగు" అని యభినందించి యనుగ్రహించి యతండు గావించు పూజలు
గయికొని గమనోన్ముఖుం డయ్యె; అయ్యవసరంబున.

4-557-సీస పద్యము

నర సిద్ధ చారణ సుర ముని గంధర్వ;
కిన్నర పితృ సాధ్య పన్ను గులును
నఖిల జనంబులు హరిపార్శ్వవర్తులు;
నానంద మగ్నాంగు లగుచు; వేడ్క
యజ్ఞేశ చింతనుం డైన యా పృథువుచే;
సత్కారములఁ బొంది; సమ్మదమునఁ

జనిరి నిజాధి వాసములకు; భగవంతుఁ;

డైన నారాయణుం డచ్చుతుండు

4-557.1-తేటగీతి

దగ నుపాధ్యాయ సహితుడై తనరు పృథుని

విమలమతు లయి చూచుచు నమరవరులు

దన్ను జయజయ కలిత శబ్దములఁ బొగడఁ

జనియె నప్పుడు వైకుంఠ సదనమునకు.

4-558-వచనము

అంతఁ బృథుచక్రవర్తియు నింద్రియాగోచరుం డయ్యును
దర్శితాత్ముండును దేవదేవుండును నయిన వాసుదేవునకు
నమస్కరించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచు సమయంబున మౌక్తిక
కుసుమ మాలికా దుకూల స్వర్ణతోరణాలంకృతంబును, లలిత సుగంధ
ధూప విలసితంబును, రత్నమయ రంగవల్లికా విరాజితంబును,
ఫలపుష్ప లాజాక్షత దీపమాలికా స్తంభ పూగపోతాభిరామ ప్రతిగృహ
ప్రాంగణంబును, మృగ మద ఘనసార చందనాగరు వాఘూర సంసిక్త
రథ్యావళి విభాసితంబును, దరుపల్లవాభి శోభితంబును నైన పురంబుఁ
బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదేర మండిత రత్నకుండలమణి
మరీచులు గండఫలకంబులం దాండవంబులు సలుపం, బురకామినులు
గనక పాత్ర విరచితంబు లయిన యశేష మంగళ నీరాజనంబుల
నివాళింప, శంఖ దుందుభి ప్రముఖ తూర్వఘోషంబులును
ఋత్విజ్ఞీకాయాశీర్వచనంబులును జెలంగ, వందిమాగధ జన

సంస్తూయమానుం డగుచు విగత గర్వండై యంతఃపురంబుం బ్రవేశించి;
యనంతరంబ.

4-559-సీస పద్యము

సమధికమతిఁ బొరజన జానపదులచేఁ;
దనరారు వివిధ పూజనము లొంది
రాజు సంతృప్తాంతరంగుండుఁ బ్రియవర;
ప్రదుఁడునై వారల బహువిధములఁ
బూజించె; నివ్వధంబున మహత్తరములై;
నట్టి కర్మంబుల నాచరించు
చును నిరవద్య చేష్టుండై మహత్తముఁ;
డన నొప్పు నా పృథు మనుజవిభుఁడు

4-559.1-తేటగీతి

మించి భూమండలంబుఁ బాలించి విశద
యశము సర్వధరాచక్రమందు నిలిపి
చారు శుభమూర్తి రాజన్యచక్రవర్తి
పరమ మోదమునఁ బరమ పదము నొందె."

4-560-కంద పద్యము

అని మైత్రేయ మహాముని
యనఁఁముఁడు విదురునకుఁ జెప్పె " నని శుకుఁ డభిమ

న్యని సుతునకుఁ జెప్పిన తెఱఁ

గని సూతుఁడు చెప్పె శౌనకాదుల తోడన్.

4-561-వచనము

అట్లెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె "ఇవ్విధంబున నశేష గుణ
విజ్ఞంభితంబును, నిర్దోషంబును, సత్పురుష సత్కృతంబును నగు
పృథుచక్రవర్తి యశంబును బ్రకటంబుగాఁ జేయంజాలు మైత్రేయునిం జూచి
మహా భాగవతుం డైన విదురుం డీట్లనియె.

4-562-సీస పద్యము

" మునినాథ; విను పృథు జనపాల చంద్రుండు;

సౌబగొప్ప మేదినీసురులచేత

రాజ్యాభిషేక సంపూజ్యుడై దేవతా;

గణముచే లబ్ధార్థ గుణుఁడు నగుచు

వైష్ణవతేజంబు వలనొప్ప ధరియించి;

యర్థి నేయే కర్మ మాచరించె

నది నాకు నెఱిగింపు మనఘాత్య; భూమి యే;

రూఢి గవాక్యతి రూఢ యెవని

4-562.1-తేటగీతి

విక్రమోద్ధీప్తమై యొప్పి వైలయునట్టి

కర్మమున నిష్ఠు రాజన్య గణము బ్రతుకు

నట్టి పృథుకీర్తి ధరలోన నతి వివేకి
దవిలి యెవ్వఁడు వినకుండు ధన్యచరితః;"

4-20-పృథుని రాజ్యపాలన

4-563-కంద పద్యము

నావుడు విని మైత్రేయుం
దావిదురునిఁ జూచి పలికె నతి వినయమునం
బావన చరితుఁడు పృథుఁడు ధ
రావర నుతుఁ డలఘు యశుఁడు ప్రమదం బలరన్.

4-564-సీస పద్యము

రంగ దుత్తంగ తరంగ గంగా యము;
నా మధ్యమందు నున్నతి వసించి
కైకొని ప్రారబ్ధ కర్మ క్షయార్థమై;
యఖిల పుణ్యంబుల ననుభవించు
చును సర్వదేశంబులను దనయాజ్ఞ య;
ప్రతిహత సత్ప్రతాపమునఁ జెల్లఁ
బూని సర్వదీపములకు దానొక్కండ;
వైష్ణవ భూసురావళికిఁ దక్కఁ

4-564.1-తేటగీతి

దక్కుఁ గల్గిన ప్రజ కెల్ల దండధరునిఁ
బోలి వర్తించుచును గొంతకాల మరుగఁ

దవిలి యొకనాడు దీర్ఘసత్తుంబు చేయ
నర్థిఁ గైకొని దీక్షితుం డయ్యె; నందు.

4-565-తేటగీతి

రాజఋషి దేవఋషి పితృ బ్రహ్మ ఋషులు
జనవరునిచేత విహిత పూజనము లొంది
సమధి కైశ్వర్యగతి నున్న సమయమునను
జిరశుభాకారుఁ డా రాజశేఖరుండు.

4-566-సీస పద్యము

ఉన్నతోన్నతుండు సముత్తుంగ భుజుండు స;
న్మహనీయతర శోభమాన ముఖుండుఁ
జారుసంపుల్ల కంజారుణేక్షణుండు సు;
నాసాపుటుండు మందస్మితుండు
వక్రసూక్ష్మస్నిగ్ధ వరనీల కేశుండుఁ;
గమనీయరుచి కంబు కంధరుండు
సుభగ విశాల వక్షుండును ద్రివళి శో;
భిత మధ్యభాగుండుఁ బృథునితంబ

4-566.1-తేటగీతి

మండలుండు నావర్త సమాన నాభి
వివరుండును గాంచనస్తంభ విలసదూరు

రాజితుండును నరుణచరణుండును ధృత
నవ దుకూ లోత్తరీయుఁ డున్నతయశుండు

4-567-వచనము

మఱియు, నియమనిమిత్తంబునం బరిత్యక్తభూషణం డగుటం జేసి
వృక్షాశేషగాత్రశ్రీకుండును, గృష్ణాజినధరుండును, శ్రీమంతుండును,
గుశహస్తుండును, గృతోచితుండును, శిశిరస్నిగ్ధతాక్షుండును నైన
పుడుచక్రవర్తి సభామధ్యంబునం దారాగణమధ్య విభాసితండును,
సకలజనాహ్లాదకరుండును నగు సుధాకరుండునుం బోలె వెలుంగుచు
లేచి నిలుచుండి సదస్య సంతోషదాయకంబులును,
జిత్రపదవిరాజితంబులును, బ్రసన్నంబులును, బరిశుద్ధంబులును,
గంభీరార్థంబులును, నవ్యాకులంబులును నైన భాషణంబుల నిట్లనియె.

4-568-కంద పద్యము

" వినుడీ సభ్యులు ధర్మము
ననయము నెఱుంగంగఁ గోరు నట్టి జనుఁడు దాఁ
దన తలఁపునఁగల యర్థముఁ
జను నెఱిగింపంగ ధీర సత్పురుషులకున్.

4-569-సీస పద్యము

ఏను నీ లోకవితానంబు నెల్లను;
శాసించి భూప్రజా సంతతులను
దత్త ద్విహిత వృత్తి దానంబులను జేసి;

రక్షింప వివిధ మర్యాదఁ దప్పి
 పోకుండ నిలుపుటకై కమలజుచే ని;
 యోగింపఁ బడితి; నిట్టొనరియుండ
 నట్టి ప్రజాపాలనా ద్యనుష్ఠాన వ;
 శంబునఁ బ్రాకృర్మ సాక్షి యీశుఁ

4-569.1-తేటగీతి

డెట్టివానికి సంతుష్ట నెసగుచుండు
 నట్టివానికి నే లోకమండ్రు బుధులు
 కామదుఘములు నైన లోకములు నాకు
 సరవిఁ గలుగు ననుష్ఠానపరుఁడ నగుట.

4-570-వచనము

ఇట్లు ప్రజలను ధర్మంబుల యందు ననుశాసింపక యర్థకాముండై
 వారివలన నప్పనంబులు గొనెనేని వారల పాపంబు దనకుఁ బ్రాపింపం
 దేజోహినుండై భూవిభుండు చెడుం; గావునం బ్రజలు భూపతి
 హితార్థంబునకు, స్వార్థంబునకు, నసూయారహితులై వాసుదేవార్పణ
 బుద్ధింజేసి ధర్మంబు నెప్పుడు నాచరింపవలయు; నిదియ నన్ను
 ననుగ్రహించుట; అదియునుం గాక పితృదేవర్షి తుల్యులగు మీర
 లనుమోదించి కర్తయు ననుశాసకుండు ననుజ్ఞాతయు నయిన నాకుఁ
 బరలోకంబున నే ఫలంబు గలుగు నట్టి ఫలంబునకు సదృశంబైన కర్మం
 బాచరింపవలయు; నట్లయిన సంతోషంబు నొందుదు” ననిన వార లా
 రాజేంద్రున కిట్లనిరి.

4-571-కంద పద్యము

" జననాయక! ప్రజ లిర వొం

దిన ధర్మము లెల్ల వాసుదేవార్పణ బు

ద్ధినిఁ జేయవలయు నంటివి

యనయంబును వాసుదేవుఁ డనఁ గలఁడె మహిన్?"

4-572-సీస పద్యము

అనవిని వారికి మనుజేశుఁ డను " నర్హ;

తములార! వినుఁడయ్య! తవిలి మీరు

యజ్ఞాధిపతియైన యఖిలేశ్వరుఁడు గొన్ని;

మతములఁ గలఁడు ధీమంతులార!

యట్లైన మీరలు నందుకు విప్రతి;

పత్తి గల్గుట నుబ్బపన్న మరయ

గా దంటిరేని నా ఘనునిచే రచితమై;

కాంతిమంత మగు జగంబు గానఁ

4-572.1-తేటగీతి

బడుచు నున్నది; యిట్టి ప్రపంచ రచిత

కర్మ వైచిత్ర్య మమ్మేటి గలుగకున్న

నమరు నను తదుక్తు లుపపన్నములు కావు;

కాన నవ్వాసుదేవుండు గలఁడు మఱియు.

4-573-వచనము

అదియునుం గాక యీ జగద్వైచిత్ర్యంబు కర్తయైన యీశ్వరుండు
లేకున్నం గర్మవశంబునం జేసి యుపపన్నంబగు నంటిరేని.

4-574-సీస పద్యము

పూని ప్రియప్రతేతానపాదధ్రువ;

మనుల కస్మత్పితామహుఁ డనంగఁ

దగు నంగ మేదిన్దవునకు మఱియును;

వినుతి కెక్కిన పృథ్వివీపతులకుఁ

బద్మసంభవ భవ ప్రప్లాద బలిచక్ర;

వర్తి ప్రముఖ భాగవతుల కర్థి

వర్గసుస్వర్గాపవర్గంబులకు నను;

గతకారణం డన ఘనత కెక్కి

4-574.1-తేటగీతి

హీను లగు మృత్యుదౌహిత్రుఁ డైన వేన

ముఖ దురాత్ములు ధర్మవిమోహితులును

దక్కఁ దక్కినవారికిఁ దాఁ బ్రసన్న

వరదుఁడై యిచ్చు నభిమతావళుల నతఁడు.

4-575-వచనము

ఇట్టి విద్వ దనుభవంబున భువన హితుండగు వాసుదేవుండు లేడనుట
యుపపన్నంబు గాదు; అదియునుం గాక.

4-576-ఉత్పలమాల

భూరి తపోభిరామ ముని పూజన మెవ్వని పాదపద్మ సే
వారతి వృద్ధిఁ బొంది యనివారణఁ బూర్వభవానుసార సం
సార మహోగ్రతాపము భృశంబుగఁ బాపగ నోపుఁ దత్పదాం
భోరుహజాత దేవనదిఁ బోలి యశేష మనోషు హరియై.

4-577-వచనము

మఱియు.

4-578-చంపకమాల

అనుపమ భక్తి నెవ్వని పదాంబుజమూలము మందిరంబుగా
ననయముఁ బొందు వాఁడు నిహతాఖిల భూరి మనోమలుండు స
ద్విసుత విరక్తి బోధ ధృతి వీర్య విశేష సమన్వితుండు దా
ననఁ దగి భూరి సంస్కృతి మహాత్తర దుఃఖము నందఁ డెన్నఁడున్.

4-579-కంద పద్యము

నారాయణుండు జగదా

ధారుండగు నీశ్వరుండు; దలఁప నతనికిన్

లేరెందు సములు నధికులు

ధీరోత్తముఁ డతఁడు నద్వితీయుం డగుటన్.

4-580-వచనము

అదియునుం గాక.

4-581-ఉత్పలమాల

కర్మ వశంబునన్ జగము గల్గును హెచ్చు నడంగు నన్నచో
గర్మముఁ బుద్ధిఁ జూడ జడకార్యము; గాని ప్రపంచ కల్పనా
కర్మమునందుఁ గర్త యనగా విలసిల్లఁగఁ జాల; దీ జగ
త్కర్మక కార్య కారణము గావున నీశుఁడు విష్ణుఁ డారయన్.

4-582-వచనము

కావున మీర లవ్వాసుదేవుని నధికారానుసారంబున నిశ్చితార్థ ఫలసిద్ధి
గల వారలై మనోవాక్యాయకర్మంబుల నిష్కపటవృత్తిం దగిలి వినుతి నతి
పరిచర్యా పూర్వకంబుగాఁ గామదుఃఖంబు లయిన యతని
పాదపంకజంబులు భజియింపుం; డదియునుం గాక.

4-583-సీస పద్యము

రాడి నీశ్వరుఁడు స్వరూపంబునం జేసి;
పూని విశుద్ధ విజ్ఞానఘనుఁడు
నగుణండు నయినఁ దా నరయని కర్మమా;
ర్థమునందు వ్రేహ్యది ద్రవ్యములును
శుక్లాదిగుణము విస్మర దవఘాతాది;
సత్త్రియలును మంత్రసంచయంబు
సంకల్పమును యాగసాధ్యమైనట్టి య;
ఖండోపకారంబు ఘనపదార్థ

4-583.1-తేటగీతి

శక్తియు మఱి జ్యోతిష్టోమ సవనముఖ్య
నామత బహు విశేష గుణతను మెఱయు
నట్టి యధ్వరరూపమై యఖిల జగము
నందు ననిశంబుఁ బ్రఖ్యాతి నొందుచుండు.

4-584-వచనము

అదియునుం గాక దారుస్థితంబైన యనలంబు తద్దారు గుణంబు లయిన
దైర్ఘ్య వక్రత్వాదికంబుల ననుసరించు చందంబున నవ్యక్తంబు తతోక్షభకం
బయిన కాలంబును వాసనయు నదృష్టంబు నను కారణంబుల చేతం
బుట్టిన శరీరంబునందు విషయాకారం బయిన బుద్ధి నొంది
తద్విషయాభివ్యంగ్యంబైన యానందస్వరూపుం డగుచుఁ గ్రియా
ఫలంబునం బ్రసిద్ధి నొందును" అని చెప్పి వెండియు నిట్లను "మదీయ
జనంబు లిమ్మేదినితలంబున దృఢవ్రతులై యజ్ఞభుగీశ్వరుండును
గురుండును నయిన సర్వేశ్వరుని, హరిని నిరంతరంబును స్వధర్మ
యోగంబునం బూజించుచున్నవారలు; వారు నన్నాశ్చర్యకరంబుగా
ననుగ్రహించువారు" అని హరిభక్తిరతులైన మహాత్ముల నుతియించి
వెండియు నిట్లనియె.

4-585-మత్తేభ విక్రీడితము

" **వర** సంపద్విభవప్రతాప సుమహౌశ్వర్యంబులం బొల్చు నీ
ధరణీనాథులతేజ మంచిత తపోదాంతిక్షమా విద్యలం
గర మొప్పారు ధరాసు పర్వ హరిభక్తశ్రేణులం దెప్పుడున్;
ధరలోనం బ్రభవింప కుండు" నని యద్భుతీవిభుం డిట్లనున్.

4-586-చంపకమాల

" అరయగ నే ధరామర పద్రాంబుజరేణువు లర్ధిఁ దాల్చి య
ప్సరమ పురాణ పూరుషుఁడు బ్రాహ్మణదేవుఁడు నైనయట్టి యీ
శ్వరుఁడు సదానపాయినని సాగరకన్యను సర్వలోక వి
స్ఫురిత పవిత్రకీర్తియును బొంది విభూతిఁ దనర్చెఁ గావునన్.

4-587-సీస పద్యము

ఏ వసుధామర సేవను జేసి య;
శేషగుణాన్విత స్థితిఁ దనర్చు
సర్వేశ్వరుఁడు మఱి సంతుష్టుఁ డగు నట్టి;
ధరణిదివిజులఁ ద ద్ధర్మపరులు
నలఘు వినీతులునై యవశ్యంబును;
సేవింపరే ధరాదేవ నిత్య
సేవచేఁ బురుషుఁడు చిరతర జ్ఞానవి;
ద్వాభ్యాసి గాకున్న నైన నతఁడు

4-587.1-తేటగీతి

వేగమున నంతరంగంబు విశద మగుటఁ
జేసి కైవల్య పదమును జెందు; నట్లు
గాన లోకులు భూదేవతానికరముఁ
దగిలి భజియింప వలయు నుద్రాత్త మతిని.

4-588-వచనము

మఱియు.

4-589-సీస పద్యము

విజ్ఞాన ఘనుఁ డన వెలయు నీశ్వరుఁడు త;
 త్స్వజ్ఞాన యుతులైన వారిచేత
 దీపింప నింద్రాది దేవతోద్దేశంబు;
 నను భూమిసుర ముఖంబున హుతంబు
 లగు హవిస్సులఁ దృప్తి నందిన గతి నచే;
 తన మైన యా హుతాశన ముఖంబు
 వలన వేల్చిన హవిస్సులచేతఁ దృప్తుండు;
 గాకుండు కావున లోకమందు

4-589.1-తేటగీతి

నగ్ని ముఖమునకంటె ధరామరేంద్ర
 ముఖము పరిశుద్ధ మత్యంతముఖ్య మనఁగఁ
 దనరు నది గాన భూసురార్చనము సకల
 జనులుఁ గావింపఁ దగు నార్యజనములార!

4-590-వచనము

అదియునుం గాక.

4-591-సీస పద్యము

ఏ వేదమం దేని నీ విశ్వ మెల్లను;
 దర్పణ ప్రతిబింబిత మగు వస్తు

నివహంబు కైవడిఁ దివిరి ప్రకాశించు;
 నట్టి విరజమును నవ్యయంబు
 నగుచు సనాతనం బగు వేద మే ధరా;
 దేవతాజన మనుదినముఁ దగిలి
 మహిత శ్రద్ధాతపో మంగళ మౌన సం;
 యమ సమాధులఁ బోలుపారుచుండి

4-591.1-తేటగీతి

యర్థి సదసద్విచారులై యధికరింతు
 రట్టివారల పదరజం బర్థిఁ దాల్చు
 నలఘులకు సర్వపాపక్షయంబు నఖిల
 సద్గుణావాప్తియును నగుఁ జతురులార!

4-592-వచనము

కావున నట్టి విప్రపాద సరోజరేణువు లేనును గిరీటంబున ధరియింతు;
 ఇట్లు బ్రాహ్మణ భజనంబునంజేసి యవాప్త సకల గుణుండును
 శీలధనుండును గృతజ్ఞుండును శ్రద్ధాయుక్తుండును నైన మహాత్ము నఖిల
 సంపదలఁ బ్రాపించుం గావున గోబ్రాహ్మణకులంబును ననుచర సమేతుం
 డయిన జనార్దనుండును నా యెడం బ్రసన్ను లయ్యెదరు గాక” యని
 పలుకుచున్న పృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని పితృదేవద్యజ సత్పురుషులు
 సంతృప్తాంతరంగులై సాధువాదంబుల నభినందించి యిట్లనిరి.

4-593-కంద పద్యము

" మనుజేంద్ర! నీ కతంబున

ననుపమ ఘన బ్రహ్మదండ హతుఁ డత్యఘ వ

ర్తనుఁడు నగునట్టి వేనుం

డనయము నరకంబు వలన నర్థిఁ దరించెన్.

4-594-వచనము

కావునం "బుత్రేణలోకాన్ జయతి" యను వేదవచనంబు నిశ్చయంబు;
అదియునుం గాక.

4-595-చంపకమాల

పురుషవరేణ్య! హేమకశిపుండు రమా లలనేశు నిందచే

నరకమునొందఁ గోరియు గుణజ్ఞుఁడు భాగవతుండునైన యా

వర తనయప్రభావమున వ్రాసికి నెక్కి విధూత పాపుడై

నిరయముఁ బొందఁ డయ్యె; నతి నిర్మల కీర్తిఁ దనర్చెఁ గావునన్."

4-596-కంద పద్యము

అని పలికి వీరవర్యుం

డనఁదగు పృథుచక్రవర్తి నయుతాబ్దంబుల్

దనరఁగ జీవించువుగా

కని తగ నాశీర్వదించి యభినుత మొప్పన్.

4-597-వచనము

వెండియు నిట్లనిరి "దేవా నీకు సకలలోకభర్త యగు నారాయణు నందు
నిట్టి భక్తి వొడముటం జేసియు బ్రహ్మణ్యదేవుండు నుత్తమశ్లోకుండు నైన

సర్వేశ్వరుని సత్కథాజాలంబు వ్యక్తంబు చేయుచున్న నీవు మాకు
నాథుండ వగుటం జేసియు నేము ముకుందదాసుల మైతిమి; భవదీయ
ప్రజ్ఞానుశాసనంబు ప్రజానురాగంబు కారుణ్యమూర్తులైన మహాత్ములకు
స్వభావంబులు; గావున నాశ్చర్యంబు గాదు; దైవసంజ్ఞితంబు లయిన
కర్మంబులచేత వినప్రజ్ఞానులమై పరిభ్రమించు మాదగు తమఃపారంబుఁ
గంటిమి; ఏ సర్వేశ్వరుండు బ్రాహ్మణ జాతి నధిష్ఠించి క్షత్రియులను
క్షత్రియజాతి నధిష్ఠించి బ్రాహ్మణులను నీ యుభయంబు నధిష్ఠించి
విశ్వంబును భరించు నట్టి, వివృద్ధసత్త్వండు సర్వరూపుండు
మహాపురుషుండునైన పృథునకు నీశ్వరబుద్ధింజేసి యేము
నమస్కరింతుము;" అను సమయంబున.

4-21-పృథునిబరమపదప్రాప్తి

4-598-కంద పద్యము

వినువీధినుండి మెల్లన

చనుదెంచిరి బాలసూర్య సంకాశ తనుల్

జనవినుత! సిద్ధ వర్యులు

సనకాదులు శేముషీ విచక్షణు లంతన్.

4-599-వచనము

ఇట్లు చనుదెంచి.

4-600-కంద పద్యము

అనఘాత్ము లతిధి రూపం

బున రా గృహమేధి ప్రాణములు నుద్ధతిచే

దనరినఁ బ్రత్యుద్ధతి వం

దనముల మరలం బ్రతిష్ఠితములగు ననుచున్.

4-601-కంద పద్యము

వి~~న~~బడు వచనన్యాయం

బున నుద్ధతములగు ప్రాణములఁ గ్రమ్మఱఁ బొం

దను గోరువాడునుం బలె

ననుచర ఋత్విక్వదస్యఁడై పృథుఁ డంతన్.

4-602-తేటగీతి

ఇంద్రియేశుఁడు గంధాదికేష్ఠ గుణముఁ

గూర్చి యుద్ధమనక్రియఁ గోరి చేయు

పగిదిఁ బృథుచక్రవర్తి సంప్రమముతోడ

మహితభక్తిని బ్రత్యుద్ధమంబు చేసి.

4-603-కంద పద్యము

ఘనగౌరవమున నమ్ముని

జనచిత్త వశీకృతుండు సభ్యుఁడుఁ బ్రియుఁడున్

వి~~న~~యానతకంధరుడై

జనవరుఁ డా పరమయోగిచంద్రుల నెలమిన్.

4-604-సీస పద్యము

పూని యర్హాసనాసీనులఁ గావించి;
కర మద్ధిఁ విధివత్ప్రకారమునను
బూజించి తత్ప్రదాంభోరుహక్షాళన;
సలిలంబు లాత్మమస్తమునఁ దాల్చి
హాటక కలిత సింహాసనాసీనులై;
విహితాగ్నులను బోలి వెలుఁగుచున్న
శర్వార్థ జన్ముల సనకాదులను జూచి;
యతుల శ్రద్ధాసంయమన్వితుండుఁ

4-604.1-తేటగీతి

బరమ సంప్రీత మతియునై పలికె రాజు
గోరి " యో మంగళాయనులార! పూర్వ
భవమునం దెద్ది మంగళప్రద సుకర్మ
మేను జేసితి? మిముఁ జూడ నిపుడు గలిగె."

4-605-వచనము

అని వెండియు.

4-606-కంద పద్యము

భువి నెవ్వని యెడ విపులు
భవుఁడును విష్ణుఁడుఁ దదీయ భక్తులును బ్రస
 న్నవదను లగుదురు వానికి
భువి దివిని నసాధ్యకర్మములు లే వరయన్.

4-607-వచనము

అని మఱియున “నఘాత్ములార! లోకంబుల నీక్షించుచుం బర్యటనంబు చేయు మిమ్ము సర్వదర్శనం డయిన యాత్మం గనుంగొనఁజాలని సర్వదృశ్యంబు చందంబున నీ లోకంబు గనుంగొనఁజాలకుండు; అట్టి మహాత్ముల రయిన మీ దర్శనంబునం జేసి యేను ధన్యుండ నైతి; అదియునుం గాక.

4-608-చంపకమాల

అరయ ధరిత్రి నెవ్వని గృహంబు మహర్షజనోపభోగ్య వి
స్ఫురిత తృణాంబు భృత్య గృహభూముల సారె; దనర్చు నట్టి మం
దిరపతి పేద యైన జగతిం గడు ధన్యుఁ డటండ్రు గాన సు
స్థిరమతి మీరు వచ్చుట నశేషశుభంబుల నేను బొందెదన్.

4-609-వచనము

అదియునుం గాక.

4-610-చంపకమాల

వరమతులార! యెవ్వని నివాసముఁ దీర్థపదాంతరంగులై
పరఁగినయట్టి భాగవత పాదజలంబులు నోక వేనిఁ ద
త్పురుషుఁడు భూరి సంపదలఁ బొంపిరిబోయిననైన వాని మం
దిర మురగప్రకీర్ణ జగతీజముఁ బోలు నటండ్రు కోవిదుల్."

4-611-వచనము

అని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

4-612-సీస పద్యము

" పరమ పావనులార! బాల్యంబునందుండి;
మానిత శ్రద్ధా సమన్వితులును
గుణనిధుల్ దైర్యయుక్తులు ముముక్షువులునై;
యధిక వ్రతంబుల నాచరింతు
రట్టి పుణ్యులు భవద్రాగమనంబు స్వా;
గతమయ్య! సత్కృపాకలితులార!
యనివారితవ్యసన్ద్రవం బయినట్టి;
భూరి దుర్లంఘ్య సంసారమందు

4-612.1-తేటగీతి

మతివిహీన స్వకీయ కర్మములఁ జేసి
యడరి మగ్నులమై యింద్రియార్థములనె
తివిరి పురుషార్థములుఁగాగఁ దెలియు మాకుఁ
గుశల మున్నదె లోకైక కుశలులార!

4-613-వచనము

మీర లాత్మారాము లగుటం జేసి మీయందు గుశలాకుశల రూపంబు
లయిన మతివృత్తులు సంభవింపవు గావునం; గుశలప్రశ్నం
బుపపన్నంబు గాదు; కాన నేనుగృతవిశ్వాసుండనై సంతప్తు లయిన
వారలకు సుహృత్తు లైన మిమ్ము నాకు నీ సంసారంబునందు నేమిట
వేగంటె క్షేమంబు గలుగును యని యడిగెద; ఆత్మవంతులకు
నాత్మయు నాత్మభావనుండు నయిన యీశ్వరుండు భక్తానుగ్రహంబు

కొఱకు నీ లోకంబున మీవంటి సిద్ధరూపంబున వర్తించుచుండు" నని పలికిన యతని గంభీరార్థ గౌరవంబులును, శుభకరంబులును, న్యాయసహితంబులును, మితాక్షరంబులును, శ్రోతప్రియంబులును నయిన వచనంబులు విని సంప్రీత చేతస్కుండును, మందస్మితుండును నై సనత్కుమారుం డిట్లనియె.

4-614-మత్తేభ విక్రీడితము

" ధరణీశోత్తమ! సర్వభూతహిత చేతస్కుండువై ధర్మ సు స్థిర భాగ్యోదయశాలివై యెసఁగు నీచే సాధులోకోత్తరో త్తరసంప్రశ్నము చేయఁగాఁబడె మహాత్మా! సాధులోకైక స చ్చరితంబుం దలపోయ నిట్టిద కదా; చర్చింప లోకత్రయిన్.

4-615-తేటగీతి

ధరణి సజ్జనసంగంబుదలఁపనుభయ
సమ్మతంబగువారలు సలుపునట్టి
సరససంభాషణప్రశ్నసరణి నిఖిల
జనములకు సుఖకరమగు జనవరేణ్య!"

4-616-వచనము

అని యభినందించి మోక్షసాధనోపదేశ కాముండైన పృథుచక్రవర్తికి వెండియు నిట్లనియె.

4-617-సీస పద్యము

" ధరణీశ! మధునిషూద్రనుఁ డైనయట్టి నా;

రాయణు లలిత పాదారవింద

వరగుణ ధ్యాన ధీపరిణతత్త్వంబున;

సకలాత్మ మల విమోచనము లైన

రతియును నిత్య వైరాగ్యంబు మొదలుగా;

లోకోత్తరుఁడవైన నీకుఁగలవు;

సమ్యక్విచార శాస్త్రములందు జనులకు;

సేవంబునకును నిచ్చితములయిన

4-617.1-తేటగీతి

యాత్మ వ్యతిరిక్త వస్తువులందు వీత

రాగతఁ దలంప నిర్గుణ బ్రహ్మ మయిన

యాత్మయందుల రతియును ననఁగ నివియ

హేతువులు బుద్ధిఁ జింతింప నిద్ధచరిత!

4-618-వచనము

కావున శ్రద్ధయు, భగవద్ధర్మచర్యయుఁ, దద్విశేష జిజ్ఞాసయు, నాధ్యాత్మిక

యోగ నిష్ఠయు, యోగీశ్వరోపాస్థియుఁ, బుణ్యోపాశ్రయండును

బుణ్యశ్రవణండును నైన నారాయణ కథాలాపంబులు, నర్థేంద్రియారాము

లైన వారలతోడి సంగతి యందు విరక్తియు, వారల కభిమతంబు లైన

యర్థ కామంబు లందు ననాకాంక్షయు, సర్వేశ్వరుని గుణ

కీర్తనామృతపానంబు దక్క నితర పదార్థంబులందు వైరాగ్యంబు నొంది

యాత్మారామత గలిగి విజన స్థలంబు లందు రుచిగలుగుటయును,

నహింసయు, శమాదిప్రధానవృత్తియు, నాత్మహితానుసంధానంబును,
భగవత్కృధానుస్మరణంబును, నకామ్యంబు లయిన
యమనియమంబులును, నితరభక్తిమార్గాగర్హణంబును, యోగక్షేమార్థ
క్రియారాహిత్యంబును, శీతోష్ణాది ద్వంద్వ సహిష్ణుతయు, భాగవత
కర్ణాలంకార భూతం బగు భగవద్గుణాభిధానంబులు నను వీనిచేత
విజృంభమాణంబైన భక్తియోగంబునం జేసి యనాత్మ యందు
నసంగంబును, గార్యకారణ రూపంబగు నిర్గుణ బ్రహ్మంబు నందు
రతియును నెప్పుడు గలుగు నప్పుడు సదాచార్యానుగ్రహవంతుం డయిన
పురుషుండు బ్రహ్మనిష్ఠులతోడఁ జెలిమి చేయుచు నీషణత్రయంబు
వర్జించి ప్రకృతిం జేరక జ్ఞాన వైరాగ్య వేగంబునం జేసి.

4-619-సీస పద్యము

అనఘ! సాక్షాత్కార మగు భక్తి యోగాగ్నిః;

గడఁగి జీవాధారకమును బంధ

భూతాత్మకంబునై పొలుచు హృద్గంధిని;

బూని స్వకారణభూత మయిన

యరణి దహించు హుతాశను కైవడి;

నిర్దహించిన నిట్లు నెఱసి దగ్ధ

చిత్తుడై ముక్తనిశ్చేషాత్మ గుణుడు స;

ధ్ర్ముడు నైన యతండు మిగుల

4-619.1-తేటగీతి

నర్థి బాహ్యంబు లయిన ఘటాదికములు
నాంతరము లైన సౌఖ్యదుఃఖాదికములు
నను విభేదము లాత్మ భేదము లగుట
నయ్యుపాధి వినాశంబు నందగలడు.

4-620-వచనము

అది యెట్లనిన.

4-621-చంపకమాల

పురుషుడు నిద్రపోఁ గలఁ బొందిన యాత్మసుఖైక హేతువై
పరఁగిన రాజభృత్యజన భావగుణంబులు సంప్రబోధమం
దరయఁగ మిథ్య యైనగతి నాంతర బాహ్యగుణప్రభేదముల
పరువడిఁ గానకుండు జనపాలనశీలన! నిత్యఖేలనా!

4-622-వచనము

మఱియును ద్రష్టయైన యాత్మయు దృశ్యంబయిన యింద్రియార్థంబు
నను వీనికి నహంకారంబు సంబంధహేతు వగుటం జేసి యది
యంతఃకరణంబునం గలుగుచుండు జాగ్రత్స్వప్నంబుల యందీ భేదంబు
గనుంగొనుచుండు; ఇట్టి యంతఃకరణంబు లేనిది యగు సుషుప్తి
కాలంబునం బురుషుండు జలదర్పణాది నిమిత్తాభావం బగునప్పుడు
బింబప్రతిబింబ భేదంబు గనుంగొనని చందంబున దృశ్యభేదంబు
గనుంగొనకుండుం; గావున నంతఃకరణ విలయంబు నొందిన బాహ్యంతర
భేదంబు గనకుండుట నిశ్చయం” బని వెండియు నిట్లనియె.

4-623-సీస పద్యము

భువి విష యాకృష్ట భూతంబు లయిన యిం;
ద్రియముల చేతను దివిరి మనము
దగ విషయాసక్తిఁ దగిలీ యాంతరమైన;
మహిత విచార సామర్థ్య మెల్ల
శరకుశాదిస్తంబజ్ఞలంబు ప్రాదతోయ;
ములు గ్రోలుగతిఁ గ్రమంబున హరించు
నీ రీతి నంతర్విచార సామర్థ్యంబు;
నపహృతం బయినఁ బూర్వపరాను

4-623.1-తేటగీతి

మేయ సంధానురూప సంస్కృతి నశించు
నది నశించిన విజ్ఞాన మంతఁ దొలఁగు;
నట్టి విజ్ఞాన నాశంబు నార్యజనులు
స్వాత్మకది సకలాపహ్నవం బటండ్రు.

4-624-వచనము

అదియునుం గాక "యాత్మనస్తుకామాయ సర్వం ప్రియం భవతి" యను
 వేదవచనంబునం జేసి విషయంబులకుం బ్రియతమత్వంబై
 యాత్మోపాధికంబు నొందిఁ యాత్మాపహ్నవంబునం బాటిల్లు స్వార్థనాశం
 బెద్ది గలుగు దాని కంటె లోకంబున నధికంబైన స్వార్థనాశంబు లేదు; అది
 యెట్లనిన సర్వార్థ నాశంబునకు స్తైర్యంబు నొందించునట్టి
 యర్థకామాభిధ్యానంబునం దద్దేతుకంబైన స్వార్థనాశంబునం

బరోక్షాపరోక్షరూపజ్ఞానంబు నశించుం గావున నాత్మాపహ్నావంబున కంటి
నధికతరంబైన సర్వార్థనాశంబు లే" దని వెండియు నిట్లనియె.

4-625-సీస పద్యము

" అనఘ! యీ సంసార ముతిశయంబునఁ దరి;

యింపంగ మది నిశ్చయించువాఁడు

గైకొని ధర్మార్థకామమోక్షములకు;

నతి విఘాతుక మెద్ది యట్టి దాని

వలన సంగము చేయవలవ; దా ధర్మాదు;

లందుఁ ద్రివర్గంబు నంతకోగ్ర

భయయుతం బగుటను బరమమోక్షంబె ము;

ఖ్యార్థమై విలసిల్లు నంద్రు బుధులు;

4-625.1-తేటగీతి

భువి గుణవ్యతికరమునఁ బుట్టినట్టి

యబ్జజాతాదులకు నస్మదాదులకును

గాల విధ్వంసితాఖిల క్షమముగల్గుఁ

గలుగ దెన్నఁడు సేమంబుగాన వినుము.

4-626-వచనము

మోక్షంబె పరమపురుషార్థం" బని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె "నరేంద్రా!

దేహేంద్రియ ప్రాణ బుద్ధ్యహంకార పరివృతంబు లయిన యీ స్థావర

జంగమంబుల హృదయంబులందు వ్యాపకుండుఁ బ్రత్యక్షభూతుండుఁ

బ్రత్యగ్రూపుండు భగవంతుండు నయిన యీశ్వరుం డంతర్యామి
రూపంబునం బ్రకాశించుచుండు; అది నారాయణుని సద్రూపంబుగాఁ
దెలియు" మని వెండియు నిట్లనియె.

4-627-ఉత్పలమాల

" భూవర! యే మహాపురష భూషణు నందుల నీ సమస్త వి
శ్వావళి లీనమై సదసద్రాత్మక భావము నొంది భూరి మా
యావిభవంబులం దగి సమగ్రవివేక నిరోధి స్తగ్ధ నా
శీవిషబుద్ధి దోచుచు విశేషగతిన్ వెలుఁ గొందు నెన్నఁడున్.

4-628-చంపకమాల

సుమహిత నిత్య ముక్త పరిశుద్ధ విబుద్ధ సుతత్త్వఁడై యురు
క్రముఁ డభిభూత సత్ప్రకృతి కర్మకళంకుఁడు నైన యట్టి యు
త్తమచరితుం గృపాకరు నుద్రాత్తగుణోన్నతు నీశ్వరేశుఁ జి
త్తమునఁ దలంపుమయ్య! జనతాపరిరక్షణ! దుష్టశిక్షణ!

4-629-సీస పద్యము

వసుమతీనాథ! యెవ్వని పాదపద్మ ప;
లాశ విలాస సల్లలిత భక్తి
సంస్మరణంబుచే సజ్జన ప్రకరంబు;
ఘనకర్మ సంచయ గ్రథితమగు న
హంకార మను హృదయగ్రంథిఁ జెఱుతురు;
వివరింప నిట్లు నిర్విషయమతులు

మహి నిరుద్ధేంద్రియ మార్గులు నై నట్టి;
యతులకుఁ జేరంగ నలవి గాని

4-629.1-తేటగీతి

యట్టి పరమేశుఁ గేశవు నాదిపురుషు
వాసుదేవుని భువనపావన చరిత్రు
నర్థి శరణంబుగాఁ దత్పదాంబుజములు
భక్తి సేవింపు గుణసాంద్ర! పార్థివేంద్ర!

4-630-మత్తేభ విక్రీడితము

అరిషడ్వర్గమహోర్మి నక్రనికరవ్యాకీర్ణ సంసారసా
గర మట్టిదరకిర్తనాతరణి సాంగత్యంబునం బాసి తా
మరుదారంగ నఘాపహప్రకట యోగాదిక్రియాయుక్తి చేఁ
దరియింపన్ మదిఁ గోరువారలకు దుర్దాంతంబగుం గావునన్.

4-631-మత్తేభ విక్రీడితము

దరణిశోత్తమ! నీవు కేవల సముద్రద్భక్తి ధీయుక్తి మై
వరగోవింద పదారవింద యుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తర భూరివ్యసనాకరోల్ల సితదుర్దాంతోగ్ర గంభీర సం
సరణాంబోధిఁ దరింపవయ్య! పరమోత్సాహంబు దీపింపగన్.

4-632-కంద పద్యము

అని యీ గతిఁ బంకరుహ్
సనసుతుఁడును బ్రహ్మబోధశాలియు నగు నా

ఘన యోగివల్లభునిచే

తను దెలియఁగఁ బడిన బ్రహ్మతత్త్వం డగుచున్.

4-633-కంద పద్యము

జనపతి మునిఁ బొగడి ముదం

బున నిట్లనుఁ బూర్వజన్మమున నే దీనా

వనుఁడైన యీశ్వరుని చే

తను నిక్క మనుగ్రహింపఁ దగితి మునీంద్రా!

4-634-కంద పద్యము

వినుఁ డట్టి యనుగ్రహ సా

ధనమునకై మీర లిప్పుడు దగ నిచ్చటికిం

జనుదెంచితిరి దయాళురు

ననఘులు భాగవతవరులు నగు నుత్తములున్.

4-635-సీస పద్యము

నిరతంబు నా యందు నిష్పాదితములగు;

దేహసమేత మదీయరాజ్య

సర్వసంపదలును సద్విజ దత్తముల్;

గావునఁ బ్రాణకాంతా విభూతి

మందిర సుత రాజ్య మహి బల కోశ ప;

రిచ్ఛదంబుల నెల్ల ద్భృతిఁ దలంప

రాజుకు భృత్యుండు రాజకీయములగు;

తాంబూలముఖ పదార్థములఁ జేసి

4-635.1-తేటగీతి

రమణ సంతర్పణోపచారములు నడపు

గతిని వారల కవి నివేదితము లయ్యెఁ;

గాన మీ కుపచార మేగతి నొనర్తు

నతులగుణసాంధ్రులార! మహాత్ములార!

4-636-వచనము

అది యెట్లు బ్రాహ్మణాధీనం బంటిరేని సేనాధిపత్య రాజ్యదండ నేతృత్వ
సర్వలోకాధిపత్యంబులు వేదశాస్త్రవేది యైన బ్రాహ్మణునక కాని
యితరులకు యోగ్యంబులు గావు; కావున బ్రాహ్మణులకు భోజనవసన
దానంబులు స్వకీయంబులై యుండు; క్షత్రియాదులకు
బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున నన్నమాత్రంబు దక్కం దక్కిన
వస్తుస్వాతంత్ర్యంబు లేదు; కావున మీకు గురుదక్షిణ యేమి
సమర్పించువాఁడ? నదియునుం గాక స్వాతంత్ర్యంబు గలిగిన నిట్టి
యధ్యాత్మ విచారులు వేదాంత వేదులు నై భగవద్భక్తి నుపదేశించెడు మీ
వంటి పుణ్యాత్ములకుం బరిహాసాస్పదుండు దక్కఁ దక్కిన వాఁడెవ్వం
డంజలి మాత్రంబు దక్కఁ దక్కిన ప్రత్యుపకారంబు చేయం దలంచును?
అది గావున దయాళువు లైన మీరలు స్వకృతోపచారంబులం జేసి
సంతుష్టాంతరంగు లగుదురుగా" కని పలుకుచున్న యాదిరాజయిన
పృథుచక్రవర్తి చేతఁ బూజితులై యాత్మ యోగనిష్ఠులైన సనకాదు లతని

స్వభావంబు బ్రశంసించుచు సమస్తజనంబులుఁ జూచుచుండ నాకాశ
గమనంబునం జనిరి; అయ్యవసరంబున.

4-637-ఆటవెలది

విను మహాత్మ! ముఖ్యుఁ డన నొప్పు వైన్యుడే
కాగచిత్తుఁ డగుచు నాత్మనిష్ఠుఁ
డైనయట్టి తను నవాప్త కామునిఁ గాఁగ
బుద్ధిలోనఁ దలచె భూవరుండు.

4-638-వచనము

అంత.

4-639-సీస పద్యము

కర్మంబులను యథాకాల దేశోచిత;
బలవిత్తములు గాఁగ బరగు ధర్మ
ములను బ్రహ్మార్పణ బుద్ధినిఁ జేసి క;
ర్మాసక్తుఁ డగుచు సమాహితుండు
ప్రకృతికంటెను దన్నుఁ బరమైన యాత్మను;
గర్మసంచయ సాక్షిగాగ బుద్ధి
నర్దిఁ దలంచుచు నాచరించుచు నట్ల;
మెఱసి సామ్రాజ్యలక్ష్మీ సమేత

4-639.1-తేటగీతి

మందిరోద్ధాన వనభూములందు రాజ్య
గరిమ వర్తింపఁగా నహంకార రహితుఁ
డగుచుఁ దన చిత్తమున నిందియార్థములను
డగులకయ యుండె సన్మహోదారుఁ డగుచు.

4-640-వచనము

ఇట్లధ్యాత్మయోగనిష్ఠుండై కర్మంబుల నాచరించుచు నర్చి యను భార్య
యందు విజితాశ్వండు, ధూమ్రకేశుండు, హర్యశ్వండు, ద్రవిణుండు,
వృకుండు నను నాత్మసము లైన పుత్రుల నేవురం గనియె; అంత.

4-641-కంద పద్యము

జనవినుత! భూమివలనను
దనముల మర్యాదఁ గొనుచు దాన నిమిత్తం
బునఁ గ్రమ్మఱఁ దా నిచ్చుచు
దిననాయకుఁ బోలి వసుమతీపతి యొప్పెన్.

4-642-వచనము

అతండు మఱియు నగ్ని చందంబునం దేజోదుర్ధర్షుండును, మహేంద్రుని
పగిది దుర్జయుండును, ధరణి కరణి సతతక్షమా యుక్తుండును,
స్వర్గంబునుం బోలె నభీష్టదుండును, బర్హన్యుని భాతిఁ గామిత
ప్రవర్షణుండును, సముద్రు రీతి గాంభీర్య యుక్తుండును, మేరువు పోలికి
సత్త్వవంతుండును, ధర్మరాజు కైవడి ననుశాసకుండును, మహేంద్రుని
విధంబున నైశ్వర్యవంతుండును, గుబేరుని మాడ్కి ధనవంతుండును,

వరుణుని సరణి గుప్తార్థుండును, సర్వాత్మకుండగు వాయువు చెలువున
బలౌజస్తేజో యుక్తుండును, రుద్రుని పగిది నసహ్యతేజుండును,
గందర్పుని యనువున సౌందర్యవంతుండును, మృగరాజు నోజ నధిక
శౌర్యోపేతుండును, మనువు ననువున వాత్సల్య యుక్తుండును, నజుని
చందంబునం బ్రభుత్వ సమేతుండును, బృహస్పతి గరిమ
బ్రహ్మవాదియు, సర్వేశ్వరుని జాడ జితేంద్రియుండునునై విష్వక్సేను
నానువర్తను లైన గో గురు విప్ర జనంబులందు భక్తి గలిగి
లజ్జావినయశీలంబు లందును, బరోపకారంబు నందును నిరుపముండై
యివ్వధంబున సర్వలోక పాలక పృథగ్విధ గుణంబుల నన్నింటినిం దా
నొక్కరుండ ధరియించి.

4-643-కంద పద్యము

అనఘాత్మక! లోకత్రయ

మున సజ్జన కర్ణ రంద్రముల వినఁబడు నా

వినుత యశోమహనీయుఁడు

జనవినుతుం డైన రామచంద్రుని మాడ్కిన్.

4-644-చంపకమాల

సరస వచోర్థ సత్పురుష సంఘ సమంచిత గీయమాన సు

స్థిర వరకీర్తి పూరము సుధీజన కర్ణము లందు నించి తా

నిరుపమ సౌమ్య భాషణ మనీషల చేతఁ బ్రజానురక్తుఁడై

ధరణిని రాజనామమునఁ దాదగు రెండవ చంద్రుఁడో యనన్.

4-645-వచనము

మఱియు నమ్మహాత్ముండు విజ్ఞానియు, వర్ధితాశేషస్వానుసర్గుండును,
 బ్రజాపాలకుండును, స్థావర జంగమ వృత్తి దాయకుండును, సత్పురుష
 ధర్మవర్తనుండును, నిష్పాదితేశ్వరాదేశికుండును నైన పృథుం
 డొక్కనాఁడు దన వార్ధకంబు నీక్షించి నిజాత్మజ నాత్మజుల యందు నిలిపి
 ప్రజలు చింతాతుర చిత్తులగుచుండ నిజభార్యసమేతుండై యప్రతిహత
 నియమంబున వైఖానస సమ్మతంబైన యుగ్రతపంబు నందుఁ
 బూర్వంబున దిగ్విజయ ప్రవృత్తుండగు చందంబునం బ్రవృత్తుండై
 తపోవనంబునకుం జని; యందు.

4-646-మత్తకోకిలము

కందమూల ఫలాశియై బహుకాల ముగ్ర తపః పరి
స్సందుఁడై యటమీదటం దృణప్ర్ణ భక్షణ చేసి యా
చంద మేది జలాశి యై నృపసత్తముం డది మాని తా
మంద గంధవహాశి యయ్యెఁ గ్రమంబునన్ దృఢచిత్తుఁడై.

4-647-వచనము

ఇట్లు వర్తించుచు.

4-648-సీస పద్యము

మెండుగా మిటమిట మండు వేసవి యందుఁ;
దప్త పంచాగ్ని మధ్యమున నిలిచి
మానక జడిగొన్న వానకాలంబునఁ;

బై గోక వేయక బయట నిలిచి
జనులు హూహూయను చలివేళ గుత్తుక;
బంటి తోయముల లోపల వసించి
శిశిరంబు చాల నల్లిశలఁ బర్వినవేళ;
వెలయ భూశయనుడై విశ్రమించి

4-648.1-తేటగీతి

మహిత నియతిఁ దితికా సమన్వితుండు
నియత పరిభాషణుఁడు జితానిలుఁడు దాంతుఁ
డిద్దమతి యీశ్వరార్పిత బుద్ధి యనఘుఁ
డూర్హ్వరేతస్కుఁడునునై క్రమాచితముగ.

4-649-వచనము

అతి ఘోరం బయిన తపం బాచరించె; ఇవ్విదంబునం గ్రమానుసిద్ధం
 బయిన తపంబున విధ్వస్తాశేష కర్మమలాశయుండును
 బ్రాణాయామంబులచే జితారిషడ్వర్గుండును చిన్నబంధనుండును నై
 బురుషశ్రేష్ఠుం డైన పృథుచక్రవర్తి భగవంతుం డైన సనత్కుమారుం
 డెఱింగించిన యోగమార్గంబున సర్వేశ్వర భజనంబు గావించె; నిట్లు
 భగవద్దర్మపరుండును సాధువర్తనుండును శ్రద్ధాసమన్వితుండును నైన
 పృథునకు నారాయణు నందు భక్తి, యనన్యవిషయంబై ప్రవృద్ధం బయ్యె;
 నవ్విధంబున.

4-650-కంద పద్యము

నరలోకోత్తర భగవ

త్పరిచర్యారాధనమునఁ బరిశుద్ధాంతః

కరణుండగు నా పృథునకు

సరసిరుహోదరు కథానుసంస్మరణమునన్.

4-651-కంద పద్యము

పరిపూర్ణంబగు భక్తిని

గర మనిశము సంశయాత్మకంబై చాలన్

వఱలిన హృదయగ్రంథిని

నిరసించు విరక్తి యుత మనీష జనించెన్.

4-652-వచనము

దానం జేసి యతండు సంచిన్న దేహాత్మజ్ఞానుండు నధిగతాత్మ స్వరూ
పుండునునై గదాగ్రజం డయిన శ్రీకృష్ణుని కథాసక్తి నొంది సమస్త యోగ
సిద్ధులందు నిస్పృహుం డగుటను హృదయగ్రంథి విచ్ఛేదకం బయిన
జ్ఞానయోగంబును విడిచి యాత్మయందు నాత్మయోగంబుఁ గావించి
బ్రహ్మభూతుండయి నిజకళేబరంబు విడువ నిశ్చయించి.

4-653-సీస పద్యము

కోరి మడమలచే గుదపీడనము చేసి;

పూని యుక్తాసనాసీనుఁ డగుచుఁ

దనరు మూలాధారమున నుండి వాయువు;

నొయ్యన నెగయించి యొనర నాభి

కలితంబు గావించి కమమున హృద్వత్స;

కంఠ శిరః కోఁష్ఠకములఁ జేర్చి

కైకొని మూర్ధభాగమునకు నెగయించి;

ప్రాణముల్ విడిచి యా పవనుఁ బవను

4-653.1-తేటగీతి

నందు నాకాశ మాకాశమందుఁ దేజ

మందుఁ దేజంబు నుదకంబునందు నుదక

మర్ధిఁ గాయంబు మేదిని యందుఁ గలిపెఁ

బూని వాని యధోచితస్థానములుగ.

4-654-వచనము

మఱియు భూమి నుదకంబునందును, నుదకంబును దేజమందుఁ,
దేజంబును వాయువున, వాయువు నాకాశంబునందు, నాకాశంబును
మనంబున, మనంబు నింద్రియంబుల, నింద్రియంబుల తన్మాత్రలఁ,
దన్మాత్రల భూతాదియైన యహంకారంబు నందు, నహంకారంబు
మహత్తత్త్వంబు నందును గూర్చి, యట్టి సర్వకార్యహేతుభూతం బైన
మహత్తత్త్వంబును జీవోపాధిభూతంబయిన ప్రకృతి యందుఁ గలిపి
జీవభూతుం డయిన పృథుండు జ్ఞాన వైరాగ్యంబులచేత బ్రహ్మనిష్ఠుండై
మాయోపాధిం బాసి ముక్తుండయ్యె;" అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

4-655-సీస పద్యము

" అత నా పృథుని భార్తామణి యగు నర్చి;
పుడమిపై వడి నడుగిడినఁ గండు
సుకుమారపాదాబ్జ సుందరీరత్నంబు;
నతుల పతివ్రత యగుటఁజేసి
యాత్మేశకృత సువ్రతాచరణంబును;
సుమహిత భక్తి శుశ్రాషణమును
నార్దేయ మగు దేహయాత్రయు నను వీని;
చేత మిక్కిలిఁ గృశీ భూత దేహ

4-655.1-తేటగీతి

యయుగఁ బ్రియనాథ కృత కరుణావలోక
కరతలస్పర్శనాది సత్త్రములను
నబల సుఖవృత్తిఁ జెంది య య్యడవులందుఁ
గృశత మదిఁ దోపకుండఁ జరించు నపుడు.

4-656-కంద పద్యము

తన మనమున నే దుఃఖము
ననయంబు నెఱుంగనట్టి యర్చి నిజాధీ
శుని ప్రాణరహిత దేహము
గనుఁగొని విలపించి విగతకౌతుక యగుచున్.

4-657-సీస పద్యము

మానిత మందర సానుప్రదేశంబు;
నందుఁ జితారోప మర్ధిఁ జేసి
లలిత మహానదీ సలిల సుస్సాతయై;
కలిత మహోదార కర్ముఁ డయిన
నాథున కుదకదా నక్రియల్ గావించి;
యతిభక్తి సురలకు నతు లొనర్చి
వహ్నికి ముమ్మాటు వలగొని పతిపాద;
కమల యుగంబుఁ జిత్తమున నిలిపి

4-657.1-తేటగీతి

వీరవరుడైన పృథు పృథివీతలేశు
నందు ననుగమనము చేయునట్టి సాధ్వి
నర్చిఁ గనుగొని దేవాంగనాళి యప్పు
డాత్మనాథులఁ గూడి నెయ్యంబుతోడ.

4-658-కంద పద్యము

పరమోత్కంఠను నమ్మం
దరగిరి సానుప్రదేశతలమున వరుసం
 గురియించిరి నవ సురభిత
వర మందారప్రసూన వర్షము లంతన్.

4-659-కంద పద్యము

తరమిడి యచ్చర లాడిరి

మొరయించిరి శంఖతూర్యములు దివిజులు పా

డిరి కిన్నరజనులు పర

స్ఫర నుతు లొనరించి రా సుప్రస్వాంగనలున్."

4-660-వచనము

మఱియు నిట్లనిరి.

4-661-సీస పద్యము

" చర్చింప నిట్టి యాశ్చర్య మెందేనియుఁ;

గనుఁగొంటిరే యర్చి యను లతాంగి

ధన్యాత్మురాలి గదా తన విభుతోఁ గూడి;

యిందిరా రమణి యజ్ఞేశుఁ గూడి

వెనుచను కైవడి ననుగమనము చేసె;

ని య్యమ నిజహృదయేశుఁ డయిన

ఘను వైన్య నూర్ధ్వలోకమును బొందును;

నేఁ డింతపట్టును నిశ్చితంబు

4-661.1-తేటగీతి

పరమ యోగీంద్రులకు దుర్విభావ్యమైన

ద్వంధ సుకర్మమువలన నతిక్రమించి

పైన్య భూమీశు వెనుచని వరుస నూర్ధ్వ

గామినియు నయ్యె నీ యింతి ఘనత నొంది.

4-662-వచనము

కాన పతివ్రతలకు నసాధ్యం బెందునుం గలదే?" యని మఱియును.

4-663-కంద పద్యము

" పరికింపఁగనే మనుజుఁడు

హరి పదమును బొందఁ జేయునట్టి వివేక

స్ఫురణం దనర్చు వానికిఁ

బరువడి నిలఁ బొందరాని పదముం గలదే?

4-664-తేటగీతి

అట్టి యపవర్గ సాధనమైన మనుజు

భావ మొందియు విషయ సంబద్ధుఁ డగుచు

వసుధ నెవ్వఁడు వర్తించు వాఁడు ధరణి

ననయము నిజాత్మవంచకుఁ డనఁగ బరఁగు."

4-665-కంద పద్యము

అని వారలు దన్నర్థిని

వినుతింపఁగ నర్చి యాత్మవిభు వెనువెంటం

జని యచ్యుతలోకంబున

ననుపమ విభవమును బొందె" నని విదురునకున్.

4-666-కంద పద్యము

మునివరుఁడగు మైత్రేయుఁడు

వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ దగ ని

ట్లను " నమ్మహానుభావుం

డనఘుండు భగవద్వరుండు నగుఁ బృథుఁ డనఘా!

4-667-కంద పద్యము

ఏ నీ కిప్పుడు చెప్పితి

మానుగ నీ పుణ్యకథను మహితశ్రద్ధా

ధీనుండై విస్మర దవ

ధానుండై యెవ్వడేనిఁ దనరిన భక్తిన్.

4-668-కంద పద్యము

వినినఁ బరించిన వ్రాసిన

వినిపించిన వాఁడు పృథుండు విమల గతిం బొం

దిన క్రియ హరిపద మొందెడు

ననయము నిర్ఘాతపాపుఁ డగుచు మహాత్మా!

4-669-సీస పద్యము

బ్రాహ్మణుఁ డంచిత భక్తిఁ బరించిన;

బ్రహ్మవర్చసము సంప్రాప్త మగును;

క్షత్రియుం డర్థిమైఁ జదివిన విన్నను;

జగతీ విభుత్వంబు సంభవించు;

వైశ్యుండు విని ధనవంతుడై యొప్పును;

శూద్రుండు వినిన సుశ్లోకుఁ డగును;

మఱియును భక్తి ముమ్మాటు పరించిన;

విత్తవిహీనుండు విత్తపతియు

4-669.1-తేటగీతి

నప్రసిద్ధుఁడు ప్రఖ్యాత యశుఁడుఁ బ్రజలు

లేని యధముఁడు వితత సంతానయుతుఁడు

మూర్ఖచిత్తుండు విజ్ఞాన బోధమతియు

నగుచు నుతి కెక్కుదురు మహితాత్మ! మఱియు.

4-670-వచనము

ఈ లోకంబునం బురుషులకు స్వస్వయనంబును నమంగళ
నివారణంబును ధనప్రదంబును యశస్కరంబును నాయుష్కరంబును
స్వర్గదాయకంబును గలిమలాపహంబును నైన యీ పుణ్యచరిత్రంబు
చతుర్విధపురుషార్థ కాములైన వారికిఁ జతుర్విధపురుషార్థకారణం బగుం
గావున వినందగు; సంగ్రామాభిముఖుం డైన రాజీచరిత్రంబు
ననుసంధించి విరోధి నెదిర్చిన నవ్విరోధి పృథునకుం బోలెఁ గప్పంబు
లిచ్చు; ముక్తాన్యసంగుండును భగవద్భక్తుండును నైన వాఁడు
పుణ్యంబును వైన్యమహాత్మ్య సూచకంబును నైన యీ చరిత్రంబు
వినుచుం బరియించుచుం గృతమతియై దినదినంబును నాదరంబునం
బ్రకటంబు చేయువాఁడు భవసింధుపోతపాదుండైన సర్వేశ్వరుని యందు
నచలం బయిన భక్తిగలిగి పృథుచక్రవర్తి బొందిన విష్ణుపదంబుం బొందు"
అని యిప్పుణ్యచరిత్రంబు మైత్రేయుండు విదురున కెఱింగించి వెండియు
నిట్లనియె.

4-671-కంద పద్యము

" పృథునకు నర్చికే బుట్టిన

పృథు కీర్తిధనుండు ఘనుఁడు పృథుతుల్యుండై

పృథు శౌర్య దైర్య ధుర్యుఁడు

పృథివిన్విజితాశ్వుఁ డొప్పె పృథివీపతియై.

4-672-కంద పద్యము

విను మంతర్దాన గతిం

దనరు సునాసీరు వలనఁ దగ విజితాశ్వుం

డును మఱి యంతర్దానుం

దనుపేరఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యె నతి చతురుండై.

4-673-సీస పద్యము

స్థిరమతి రాజ్యాభిప్తిక్తుండై యమ్మేటి;

సమమతి నయ్యనుజన్ములైన

హర్యశ్వునకు సమాద్రమునఁ దూర్పు, ద;

క్షీణదిశఁ దగ ధూమ్రకేశునకును,

బరఁగంగ వృకునకుఁ బశ్చిమభాగంబు ,;

ద్రవిణున కర్థి నుత్తరపుదిశను,

గౌమ రొప్ప నలుపురకును బంచి యిచ్చె స్వ;

కాంత యైనట్టి శిఖండినికిని

4-673.1-తేటగీతి

మనుజ యోనిని జనియింపుఁ డనుచు మున్ను
 పలికినట్టి వసిష్ఠు శాపమునఁ జేసి
 పూని త్రేతాగ్ను లతనికిఁ బుత్రు లగుచు
 జనన మొందిరి సజ్జనస్తవ్యచరిత!

4-674-వచనము

వారలు పావకుండుఁ బవమానుండు శుచియు నను నామంబుల
 మనుష్య యోనిం బుట్టియు నాత్మప్రభావంబునం గ్రమ్మతి నగ్నులయి
 చనిరి; తదనంతరంబ.

4-675-కంద పద్యము

అతుఁడు నభస్వతి యనియెడి
 ద్వితీయ పత్ని వలనను హవిర్దానుఁడు నా
 సుతుఁగని విజితాశ్వండా
 నతవిమతుఁడు రాజ్యవర్తనము దలపోయన్.

4-676-కంద పద్యము

విమలాత్మ! కరాదానము
 దమశుల్కాదికము గరము దారుణ మని ధై
 ర్యమునన్ దీర్ఘమఖివ్యా
 జమునం దద్యర్తనంబు సమమతి విడిచెన్.

4-677-వచనము

ఇట్లు విడిచి.

4-678-కంద పద్యము

అతఁ డాత్మదర్శనం డయి

చతురతఁ బరమాత్ము హంసు సర్వేశ్వరుఁ ద

త్రతువున యజించి కుశలా

ద్భుత యోగసమాధి ముక్తిఁ బొందె మహాత్మా!

4-22-ప్రాచీనబర్హి యజ్ఞములు

4-679-వచనము

అంత విజితాశ్వుండు పరలోకగతుం డయిన హవిర్ధానుండు హవిర్ధాని
యను భార్యవలన బర్హిష్మదుండు గయుండు శుక్లుండుఁ గృష్ణుండు
సత్యుండు జితవ్రతుండు నను పుత్రుల నార్వురం గాంచె; నందు
బర్హిష్మదుండు.

4-680-సీస పద్యము

సంతత సవన దీక్షాశాలి యగుచు ధ;

రాతలం బెల్లను గ్రతువులకును

విలసిల్లు యజనశాలలు వేటువేట క;

ల్పించి యజ్ఞములు గావించుచుండి

చిరకీర్తి యతఁడు ప్రాచీనాగ్రకుశలచే;

క్షీతితలం బెల్ల నా స్తుతము చేయ

వసుధ యెల్లను యజ్ఞవాటమై విలసిల్ల;

సత్రియాకాండ నిష్ఠాతు డగుచు

4-680.1-తేటగీతి

సుభగయోగ సమాధి నిష్ఠుడు ప్రజాప
తి యగునని తన్ను జనము నుతింప వెలయు
నట్టి ఘనుడు హవిర్దాని యఖిల జగతిఁ
బ్రతిపి కుశలను బ్రాచీనబర్హి యయ్యె.

4-681-వచనము

మఱియు నతండు.

4-682-చంపకమాల

అలవడ నే సతీమణి సమంచితలీల వివాహవేళ ను
త్పత్తికఁ బ్రదక్షిణంబు లిడఁగఁ గని హవ్యవహుండు దొల్లి యి
మ్ముల శుకే జూచి మోహమును బొందినరీతి విమోహియయ్యె నా
లరీతి వినూత్న భూషణ యలంకృత చారు శుభాంగి వెండియున్.

4-683-చంపకమాల

సురుచిర భంగి నా సతి కిశోర వయఃపరిపాకయై రణ
ద్రుమణి హేమనూపురరవంబు చెలంగఁగ నాడుచున్ దివా
కరరుచి రేఖ నొప్పెసఁగఁ గాంచి వినిర్జితు లైరి దేవ కి
న్నర నర సిద్ధ సాధ్య ముని నాగ నభశ్చర ముఖ్యు లందఱున్.

4-684-వచనము

అట్టి సౌందర్యఖనియు సముద్రపుత్రియు నయిన శతధృతి యను కన్యం
బ్రహ్మదేశంబునం బాణిగ్రహణంబు చేసె; నా శతధృతి వలనం బ్రాచీనబర్హికిఁ

బదుగురు కొడుకులు జనియించిరి; వారలు తుల్యనామ వ్రతులును
ధర్మపారగులును నయిన ప్రచేతసులు; వారు ప్రజాసర్గంబు నందుఁ
దండ్రీచేత నాజ్ఞాపితులయి తపంబు గావింప వనంబునకుం జను
సమయంబునం దన్మార్గంబునఁ బ్రసన్నుం డగుచు దృశ్యమానుండైన
రుద్రునిచేత నేది యుపదేశింపబడె దాని జపధ్యాన పూజా
నియమంబుల సేవించుచుఁ దపఃపతి యైన నారాయణుం బదివేల
దివ్యవత్సరంబులు పూజించి;" రని చెప్పిన విని విదురుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె.

4-685-సీస పద్యము

" తాపసోత్తమ! ప్రచేతసులకు నా వన;
మార్గంబునందు నా భర్తతోడ
సంగ మెట్లయ్యె? ప్రసన్నుడై హరుఁ డెద్ది;
తివుట వారల కుపదేశ మిచ్చె?
జీవరాశులకు నా శివుతోడి సంగంబు;
గడు దుర్లభం; బీ జగంబు నందుఁ
జర్చింప నమ్మేటి సన్మనీంద్రులకును;
సంచితధ్యానగోచరుఁడు గాని

4-685.1-తేటగీతి

పుడమిఁ బ్రత్యక్షమునఁ గానబడఁడు; మఱియు
నంచితాత్మ సదారాముఁ డఖిల లోక

రక్షణార్థంబుగా విరూపాక్షుఁ డాత్మ
శక్తితోఁ గూడి జగతిపై సంచరించు.

4-686-కంద పద్యము

కావున భగవంతుండును
దేవాధీశుండు నయిన దేవుని సంగం
బే వెరవున ఘటియించెనొ
యా విధ మంతయును దెలియ నానతి యీవే."

4-687-కంద పద్యము

అనవుడు విదురున కమ్ముని
జననాయకుఁ డనియె "నట్టి సాధుమనీషం
దనరు ప్రచేతసులును నిజ
జనకుని సద్భాషణములు సమ్మతి తోడన్

4-688-కంద పద్యము

శిరమున వహించి ప్రాగ్గిశ
కరిగెడి సమయమున నెదుర నంబుధికంటెం
బఱ పగు నొక సరసి మనో
హర నిర్మల సలిల పూర్ణయై యది మఱియున్.

4-689-సీస పద్యము

రక్షోత్పలేందీవరప్రపుల్లాంభోజ;
కమనీయ కహ్లాం కలితమగుచుఁ

గంజాత కింజల్క పుంజ విక్షేపక;
మందగంధా నిలానంద మగుచు
రమణీయ హంస సారస చక్రవాక కా;
రండవ నినదాభిరామ మగుచు
వరమత్త మధుప సుస్వర మోద పల్లవాం;
కురిత లతా తరు భరిత మగుచు

4-689.1-తేటగీతి

సిద్ధచారణ గంధర్వ సేవ్య మగుచుఁ
బుణ్యముల కాలయం బయి పొలుపు మిగిలి
లలితమై చూడ నొప్పుగు లక్షణములఁ
బరగి శుచి లఘు మధురాంబు భవ్య మగుచు.

4-690-తేటగీతి

సజ్జనుని హృదయముఁ బోలి స్వచ్ఛ మగుచు
హరిపదాకృతి దివిజవిహార మగుచు
ఘనుని సిరి భంగి నర్హజీవనము నగుచు
మానవతి వృత్తి గతిని నిమ్నంబు నగుచు.

4-691-తేటగీతి

శశికరంబులుఁ బోలి విశదము లగుచు
హరికథలఁ బోలి కల్మషహారము లగుచు

వహ్నులును బోలి భువన పావనము లగుచుఁ
బొగడఁ దగు నీరములచేఁ బ్రపూర్ణ మగుచు.

4-692-వచనము

ఒప్పునట్టి సరోవరంబుఁ బొడగని యందు నొక్క దివ్యపురుషునిం గనిరి;
అతండును వారు.

4-693-మత్తేభ విక్రీడితము

సమదశీక మృదంగ వేణుముఖ భాస్వన్నాదమై దివ్య మా
ర్ష మనోరంజకమై తనర్చు విలసద్ధాంధర్వగానంబు నె
య్యము సంధిల్లఁగ వించుఁ దన్మహిమ కత్యాశ్చర్యముం బొంది వే
గమునం దత్కమలాకరంబు వెడలెం గొతూహలోల్లాసియై.

4-694-వచనము

ఇట్లు వెడలి వచ్చిన.

4-695-మత్తేభ విక్రీడితము

కని రా తాపస పుంగవుల్ దివిజలోకశ్రేష్ఠునిం దప్తకాం
చన వర్ణున్ సనకాది యోగిజన భాస్వద్గీయమానుం ద్రిలో
చను భక్తానుగుణానుగున్ సుమహితైశ్చర్యం బ్రసాదాభిశో
భనవక్త్రున్ నిహతాఘకర్మజనసంపద్బద్ధునిన్ రుద్రునిన్.

4-696-కంద పద్యము

కని వారలు దమ మనముల

ననురాగము నద్భుతంబు ననయముఁ బొడమన్

వినయము దోషగఁ దత్పద

వనజములకు మ్రొక్కి భక్తి వశగతు లగుచున్.

4-697-వచనము

భగవంతుండును నఖిల ధర్ముండును గృపాళుండును భక్తవత్సలుం
డును నఖిల పాపహరుండును నయిన హరుండు ప్రీతుం డగుచుం
ట్రసన్నాంతఃకరణులు ధర్మజ్ఞులు శీలసంపన్నులు సంప్రీతులు నయిన
వారల కిట్లనియె.

4-698-సీస పద్యము

" వినుఁడు నృపాల నందనులార! మీ మదిఁ;

గల తలం పెల్లను గానవచ్చె;

మీకు భద్రం బగు; మీ యెడ నే నను;

గ్రహబుద్ధిచే నిటు గానఁబడితిఁ;

గైకొని యిపుడు సూక్ష్మముఁ ద్రిగుణాత్మక;

ము నగు నా ప్రకృతికంటెను ధరణిని

బరఁగు జీవుని కంటఁ బరుఁడైన వాసుదే;

వుని చరణాబ్జముల్ దనరు భక్తి

4-698.1-తేటగీతి

నర్థి నెవ్వరు భజియింతు రట్టివారు
 నాకుఁ బ్రియతముల్; వారికి నయచరిత్రు
 లార! యేను బ్రియుండనై భూరిమహిమ
 వెలయు చుండుదు; నది గాక వినుఁడు మీరు.

4-699-వచనము

స్వధర్మ నిరతుండైన పురుషుం డనేక జన్మాంతర సుకృతవిశేషంబులం
 జతుర్ముఖత్వంబు నొంది, తదనంతరంబునం బుణ్యాతిరేకంబున నన్నుం
 బొంది యధికారాంతంబున నేనును దేవతాగణంబులును నవ్యాకృతంబైనె
 యే హరిపదంబును బొందుదు; మట్టి పదంబు భాగవతుండు దనంతనె
 పొందుం; గావున మీరు భాగవతత్వంబు నొందుటం జేసి నాకుం బ్రియులై
 యుండుదురు; భాగవత జనంబులకు నాకంటె నధిక ప్రియుండు లేఁడు;
 గాన వివిక్తంబును జప్యంబును బవిత్రంబును మంగళంబును నిశ్చ్రయస
 కరంబును నైన నా వచనంబు నాకర్ణింపుఁడు; సగ్గాదిని బ్రహ్మ
 నిజనందనుల కెఱింగించిన శ్రీహరి స్తోత్రంబు మీకు నెఱింగింతు; వినుడు;
 అది యెట్టిదనిన.

4-700-కంద పద్యము

వనజాసనుఁ డాత్మజు లగు
 సనకాదులఁ జూచి పలికె సమ్మతితోడన్
 వినుఁడు కుమారకులారా!
 వనజోదరు మంగళస్తవం బెఱిఁగింతున్."

4-701-వచనము

అని హరి నుద్దేశించి వారలు విన నిట్లనియె "నో! యీశా! యాత్మవేదు
లైన వారలకు భవదీయోత్కర్షంబు స్వానందలాభకరంబు గావున నట్టి
స్వానందలాభంబు మాకుం గలుగ వలయు; నీవు పరిపూర్ణానంద
స్వరూపుండవు; ఇట్టి సర్వాత్మకుండవైన నీకు నమస్కరింతు" నని
వెండియు నిట్లనియె.

4-702-సీస పద్యము

పంకజనాభాయ సంకర్షణాయ శాం;
తాయ విశ్వప్రభోధాయ భూత
సూక్ష్మేంద్రియాత్మనే సూక్ష్మాయ వాసుదే;
వాయ పూర్ణాయ పుణ్్యాయ నిర్వి
కారాయ కర్మవిస్తారకాయత్రయీపా;
లాయ త్రైలోక్యపాలకాయ
సోమరూపాయ తేజోబలాధ్యాయ స్వ;
యం జ్యోతిషే దురన్త్యాయ కర్మ

4-702.1-తేటగీతి

సాధనాయ పురాపురుషాయ యజ్ఞ
రేతసే జీవత్పప్తాయ ప్రథ్విరూప
కాయ లోకాయ నభసే నతకాయ విశ్వ
యోనయే విష్ణవే జిష్ణవే నమోస్తు.

4-703-సీస పద్యము

స్వర్గాపవర్గ సుద్వరాయ సర్వ ర;
సాత్మనే పరమహంసాయ ధర్మ
పాలాయ సద్ధిత ఫలరూపకాయ కృ;
ష్టాయ ధర్మాత్మనే సర్వశక్తి
యుక్తాయ ఘన సాంఖ్య యోగీశ్వరాయ హి;
రణ్య వీర్యాయ రుద్రాయ శిష్ట
నాథాయ దుష్ట వినాశాయ శూన్య ప్ర;
వృత్తాయ కర్మణే మృత్యవే వి

4-703.1-తేటగీతి

రాట్చరీరాయ నిఖిల ధర్మాయ వాగ్వి
భూతయే నివృత్తాయ సత్పుణ్య భూరి
వర్చ సేఖిల ధర్మదేహయ చాత్మ
నే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమోస్తు.

4-704-తేటగీతి

సర్వ సత్త్వాయ దేవాయ సన్నియామ
కాయ బహిరంతరాత్మనే కారణాత్మ
నే సమస్తార్థ లిङ్గాయ నిర్గుణాయ
వేదసే జితాత్మక సాధవే నమోస్తు.

4-705-వచనము

అని మఱియుఁ "బ్రద్యుమ్నుండవును నంతరాత్మవును సమస్త శేష
కారణుండవును చాతుర్థోత్తరూపుండవును నంతకుండవును
సర్వజ్ఞుండవును జ్ఞానక్రియారూపుండవును నంతఃకరణవాసివియును
నైన నీకు నమస్కరింతు" నని.

4-706-కంద పద్యము

" అనఘా! దేవ! భవత్పద
వనరుహ సందర్శనేచ్ఛ వఱలిన మాకున్
విను వైష్ణవ సత్కృతమై
యెనయు భవర్ధర్యనంబు నీవె మహాత్మా!

4-707-వచనము

అది యెట్టి దనిన.

4-708-కంద పద్యము

అనఘ! సకలేంద్రియగుణాం
జనమును భక్తప్రియంబు జలదశ్యామం
బును సౌందర్య సమగ్రము
ననుపమమును నిఖిల మంగళావహ మగుచున్.

4-709-వచనము

మఱియును.

4-710-సీస పద్యము

అళికులోపమ లసదలక శోభిత మగు;

నమృతాంశు రేఖానిభాననమును

సమకర్ణ దివ్య భూషా ప్రభా కలితంబు;

సుందర భూనాస సురుచిరంబు

సలలిత కుంద కుట్టుల సన్నిభద్విజ;

పూరిత స్నిగ్ధ కపోల యుగము

పద్మ పలాశ శోభన లోచనంబును;

మందస్మితాపాంగ సుందరమును

4-710.1-తేటగీతి

సస్మితాలోక సతత ప్రసన్న ముఖముఁ

గంబు సుందర రుచిర మంగళ గళంబు

హారమణి కుండలప్రభాపూర కలిత

చారు మృగరాజ సన్నిభ స్కంధ యుతము.

4-711-వచనము

వెండియు, శంఖ చక్ర గదా పద్మ కలితాయత బాహు చతుష్టయంబును,
వైజయంతీ వనమాలికా కౌస్తుభమణి శ్రీవిరాజితంబును, నిత్యానపాయిని
యయిన యిందిరాసుందరీరత్న పరిస్పందంబునం దనరి తిరస్కృత
నికపోపలం టైన వక్షస్ఫలంబును, యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబులం
జంచలంబులైన వళిత్రయ రుచిర ప్రకాశమాన దళోదరంబును, పూర్వ
వినిగ్గత నిఖిల విశ్వంబునుం బ్రవిష్టంబుఁజేయురీతి నొందు సలిలావర్త
సన్నిభ గంభీర నాభివివరంబును, పంకజ కింజల్క విభా సిత

దుకూలనిబద్ధ కనక మేఖాలా కలాప శోభితశ్యామ పృథు నితంబ
బింబంబును, నీలకదళీస్తంభరుచి రోరు యుగళంబును, సమచారు
జంఘంబును, నిమ్మజాను యుగళంబును, బద్మపత్ర భాసుర
పాదద్వయంబును, మదీయాంతరంగ తమోనివారక నిర్మల చంద్రశకల
సన్నిభనఖంబును, గిరీట కుండల గైవేయహార కేయూర వలయ
ముద్రికా మణినూపురాది వివిధ భూషణ భూషితంబును, నిరస్త సమస్త
నతజన సాధ్వంసంబును, భక్తజన మనోహరంబును, సర్వ
మంగళాకరంబును నైన భగవద్దివ్య రూపంబుఁ దామస జన సన్మార్గ
ప్రదర్శకుండవైన నీవు మాకుం జూపి మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయు” మని
వెండియు నిట్లనియె.

4-712-సీస పద్యము

అత్మకుఁ బరిశుద్ధి నర్థించు వారికి;
ధ్యేయ వస్తువు భవద్దివ్యమూర్తి;
యంచిత స్వర్గరాజ్యాభిషిక్తున కైన;
సమధిక స్పృహణీయతముఁడ వీవు;
సద్భక్తియుత భక్త జన సులభుండవు;
దుష్టాత్ములకుఁ గడు దుర్లభుండ;
వాత్మదర్శనులకు నరయ గమ్యుండవు;
నై యర్థి విలసిల్లు దనఘచరిత!

4-712.1-తేటగీతి

యిట్టి నిఖిల దురారాధ్య నీశు నిన్ను
నెఱయ సుజనుల కైన వర్ణింపరాదు;
వఱల నెవ్వఁడు పూజించు వాఁడు విడువఁ
జాలునే? పద్మదళనేత్ర! సచ్చరిత్ర!

4-713-చంపకమాల

నెనసిన భక్తియోగమున నే భవదీయపదాబ్జ మొందఁగా
ననయముఁ గోరువాఁడు చటుల్రహ భీషణ వీర్యశౌర్య త
ర్జనములచే ననూనగతి సర్వజగంబులు సంహరించు న
య్యనుపముడైన కాలునిభయంబును బొందఁడు సుమ్ము కావునన్.

4-714-తేటగీతి

ఇట్టి నీ పాదమూలంబు లెవ్వడేని
బొంది ధన్యాత్ముడౌ నట్టి పుణ్యఁ డొండు
మనము లోపలఁ గోరునే మఱచియైన?
నవ్యయానంద! గోవింద! హరి! ముకుంద!

4-715-కంద పద్యము

హరి! నీ భక్తులతోడను
నిరుపమగతిఁ జెలిమిచేయు నిమిషార్థముతో
సరిగాదు మోక్ష మనిన న
చిరశుభ మగు మర్త్య సుఖముఁ జెప్పఁగ నేలా.

4-716-కంద పద్యము

దురిత వినాశక పదపం

కరుహ! భవత్కీర్తి తీర్థకణచయ బాహ్యం

తర సేక ధూత కల్మష

పురుషులు ధరమీదఁ దీర్థభూతులు గారే?

4-717-వచనము

అట్టి భూతదయా సమేతులును రాగాది విరహిత చిత్తులును నార్జవవాది
గుణ యుక్తులును నయిన భాగవత జనుల సంగంబు మాకుం గలుగఁ
జేయుము; ఇదియ మ మృనుగ్రహించుట" యని వెండియు నిట్లనియె.

4-718-చంపకమాల

సరసిజనాభ! సత్పురుష సంగసమంచిత భక్తి యోగ వి

స్ఫురణ ననుగ్రహింపబడి శుద్ధము నొందినవాని చిత్తమ

స్థిర బహిరంగముం గనదు; చెందదు భూరితమస్వరూప సం

సరణ గుహం జిరంబు గనఁజాలు భవన్మహనీయ తత్త్వమున్.

4-719-వచనము

అది యెట్టి దనిన.

4-720-సీస పద్యము

అరయంగ నేమిటి యందు నీ విశ్వంబు;

విదితమై యుండు? నీ విశ్వమందు

నేది ప్రకాశించు? నెప్పుడు నట్టి స్వ;

యంజ్యోతి నిత్యంబు నవ్యయంబు

నాకాశమును బోలి యవిరళ వ్యాపక;
మగు నాత్మతత్త్వంబు నధిక మహిమ
నమరు పరబ్రహ్మ మగు నని పల్కి యి;
ట్టనియె నవిక్రియుండైన వాడు

4-720.1-తేటగీతి

నెవ్వఁ డాతఁడు దనయందు నెపుడు నాత్మ
కార్యకరణ సమర్థంబు గాని భేద
బుద్ధి జనకంబు నాడగు భూరిమాయఁ
జేసి విశ్వంబు సత్యంబు గా స్పృశించె.

4-721-ఆటవెలది

మరలఁమరలఁ బెక్కు మాటు లీ విశ్వంబు
జనన వృద్ధి విలయ సంగతులను
నందఁ జేయుచుండు నట్టి యీశ్వరుడవై
తనరు నిన్ను నాత్మ తత్త్వముగను.

4-722-వచనము

తెలియుదు” మని వెండియు నిట్లనియె “యోగపరాయణు లగువారు
 శ్రద్ధా సమన్వితులై క్రియాకలాపంబుల నంతఃకరణోపలక్షితం బయిన
 భవదీయ రూపంబు యజింతురు; వారు వేదాగమతత్త్వ జ్ఞానులు; నీ
 వాద్యుండవును ననాదియు నద్వితీయుండవును మాయాశక్తి
 యుక్తుండవును నై విలసిల్లు చుండుదు; వట్టి మాయాశక్తి చేత.

4-723-సీస పద్యము

చతురాత్మ! సత్త్వరజస్తమోగుణములు;
 వరుస జనించెను; వానివలన
 మహదహంకార తన్మాత్ర నభోమరు;
 దనల జలావని ముని సుపర్వ
 భూతగణాత్మక స్ఫురణ నీ విశ్వంబు;
 భిన్న రూపమున నుత్పన్న మయ్యె;
 దేవ! యీ గతి భవదీయ మాయను జేసి;
 రూఢిఁ జతుర్విధ రూపమైన

4-723.1-తేటగీతి

పురము నాత్మాంశమునఁ జెందు పురుషుఁ డింది
 యములచే విషయ సుఖము లనుభవించు;
 మహిని మధుమక్షికాకృత మధువుఁ బోలి
 యతనిఁ బురవర్తి యగు జీవుఁ డుండు మఱియు.

4-724-వచనము

ఇట్టి జగత్సర్వకుండవైన నీవు.

4-725-కంద పద్యము

భూతగణంబుల చేతనె
 భూతగణంబు లను మేఘపుంజంబుల ని

ర్థూతముగఁ జేయు ననిలుని

భాతిని జరియింపఁ జేసి పారుష మొప్పన్.

4-726-తేటగీతి

రూడిఁ దత్తత్రయాలబ్ధ రూపుడవును

సుమహితస్ఫురదమిత తేజుడవుఁ జండ

వేగుడవు నయి ఘన భుజా విపుల మహిమ

విశ్వసంహార మర్థిగావించు వీశ!

4-727-వచనము

అది యెట్లనిన.

4-728-కంద పద్యము

ఇతి కర్తవ్య విచారక

మతిచేఁ దగ నెప్పుడుం బ్రమత్తంబును సం

చిత విషయ లాలసము నూ

ర్జిత లోభము నైన యట్టి స్పృష్టి గడంకన్.

4-729-తేటగీతి

అప్రమత్తుండ వగుచుఁ బద్మాక్ష! నీవు

మ్రుంగుదువు చాల నాఁకట మ్రేగు చుండి

నాలుకలు గ్రోయు భూరిపన్నగము వాతఁ

బడిన యెలుకను భక్షించు పగిది ననఘ!

4-730-చంపకమాల

అనిశము నస్మదీయగురుఁడైన సరోరుహ సంభవుండు న
మ్మనువులు నాత్మసంశయము మాని భజించు భవత్పదాబ్జముల్
మనమున నిల్పి యుష్మదవమాన మహావృధఁ జెందునట్టి స
జ్జనుడు పరిత్యజించునె? భుజంగమతల్పక! భక్తకల్పకా!

4-731-కంద పద్యము

కావున నాకును సూరి జ
నావళికిని సర్వసంశయంబులు వాపం
 గావను బ్రోవను దగు గతి
నీ వని వినుతించి నట్టి యీ స్తవ మెలమిన్.

4-732-వచనము

రుద్రుండు ప్రచేతసుల కెఱిగించి వెండియు నిట్లనియె “ప్రచేతసులారా!
 యిట్టి యోగాదేశ నామకంబైన యీ స్తోత్రంబు బహువారావృత్తిచేఁ బఠించి
 మనంబున ధరియించి సమాహిత చిత్తులై మీరందఱు నాదరంబున
 విశ్వాసయుక్తులును, స్వధర్మాచారవంతులును,
 భగవదర్పితాశయులును నై జపియించుచు సర్వభూతావస్థితుండు
 నాత్మారాముండు నైన సర్వేశ్వరుని నుతించుచు ధ్యానంబు చేయుచుఁ
 బూజించుచుండుఁడు; తొల్లి యీ స్తోత్రంబు భగవంతుండైన
 పద్మసంభవుండు సిస్సుక్షు వగుచు నాత్మజులమైన మాకును
 సృజియింప నిచ్చగించు భృగ్వాదులకును నెఱింగించె; మేము నా
 భృగ్వాదులును బ్రజాసర్గంబు నందు బ్రహ్మచోదీతులమై యీ

స్తోత్రంబునం జేసి విధ్వస్త సమస్త తమోగుణులమై వివిధ ప్రజాసర్గంబు
గావించితిమి; కావున నీ స్తోత్రంబు నెల్లప్పుడు నేకాగ్రచిత్తుండును
వాసుదేవ పరాయణుండు నై యెవ్వండు జపియించు, వాడు వేగంబె
శ్రేయస్సును బొంది తదీయ జ్ఞాన ప్లవంబున వ్యసనార్ణవ రూపంబయిన
సంసారంబును సుఖతరంబుగఁ దరియించు; అట్టి మదుపదిష్టం బయిన
యీ శ్రీహరి స్థవంబు నెవ్వండు చదువుచు దురారాధ్యుం డైన శ్రీహరిం
బూజించు, వాడు మదుక్త స్తోత్ర గాన సంతుష్టుండును శ్రేయస్సులకు
నేకాశ్రయ భూతుం డును నగు; శ్రీమన్నారాయణుని వలన
సమస్తాభీష్టంబులం బొందు; ఎవ్వండేనిఁ బ్రభాతంబున లేచి ప్రాంజలియు
శ్రద్ధాసమన్వితుండు నై యీ మంగళస్తవరాజంబును వినిన వినిపించినం
గర్మబంధ విముక్తుం డగును;" అని మఱియు నిట్లనియె.

4-733-కంద పద్యము

నరదేవతనయులారా!

పురుషాధీశుండు పరమ పురుషుఁడు నగు నీ

శ్వరు సుస్తోత్రము మీ కా

ద్రమునఁ దెలిపితిని; మీరుఁ ద్రద్ధయు భక్తిన్.

4-734-కంద పద్యము

ఏకాగ్రచిత్తులును సు

జ్ఞేకులునై జపము చేయుచును ఘనతపముం

గైకొని చేసిన మీకును

జ్ఞేకులు మహితేప్పితార్థ సిద్ధి గడంకన్.

4-735-కంద పద్యము

అని యీ గతి నుపదేశం

బొనరించి సదాశివుండు నొగి వారలచే

తను బూజితుడై వారలు

గన నంతర్దానుఁ డయ్యెఁ గొతుక మొప్పన్.

4-736-వచనము

అంత.

4-737-తేటగీతి

తివుట వారలు రుద్రోపదిష్టమైన

యచ్యుతస్తవము జపించు చయుత సంఖ్య

వత్సరము లుగ్ర తపము దుర్వార వారి

మద్యమునఁ జేయుచున్న సమయమునందు.

4-738-వచనము

ఘనకర్మాసక్త చిత్తుండై యున్న ప్రాచీనబర్హి కడకు నధ్యాత్మవేదియుం
గృహితువు నైన నారదుండు చనుదెంచి యా రాజునకు జ్ఞానబోధంబు
చేయు కొఱకు నతనితో నిట్లనియె “రాజా! యీ కర్మంబునం జేసి యెట్టి
శ్రేయస్సు నభిలషించుచున్నవాఁడ వట్టి యనిష్ట నిరసనంబు నభీష్ట ప్రాప్తి
కరంబు నయిన శ్రేయం బీ కర్మంబు వలన లభింప” దనినం బ్రాచీనబర్హి
నారదున కిట్లనియె.

4-739-సీస పద్యము

అనఘ! మునీంద్ర! మహాభాగ! యేను గ;
 రాపహతజ్ఞాని నగుచు మోక్ష
 మెఱుంగంగ లే నైతి నిట్టి నా కిప్పుడు;
 గడు విమలంబును గర్మబంధ
 నాశకంబును నగు జ్ఞానోపదేశంబు;
 గావింపు మతిదయాకార! కూట
 ద్రమ్యంబులగు గేహతతులందుఁ జెంది జా;
 యా తనూజాత ధనాదికములె

4-739.1-తేటగీతి

భూరి పురుషార్థములు గాగ బుద్ధిఁ దలఁచు
 మతివిహీనుండు సంసార మార్గములను
 దగఁ బరిభ్రామ్యమాణుడై యుగిని మోక్ష
 పదము నొందగజాలఁడు భవ్యచరిత!

4-740-కంద పద్యము

అనవుడు నతనికి నతఁ డను
 ననఘా! యీ యధ్వరంబులందును గృపమా
 లిన నీచే విశసింపం
 జని కూలిన పశుల వేల సంఖ్యలఁ గనుమా

4-741-వచనము

కావునం బశువ్రాతంబులు త్వదీయ వైశసంబును స్మరించుచున్నవై
లోహయంత్రమయ శృంగంబులచేత నెప్పుడు నీవు పరలోకంబు నొందెద
వప్పుడు నిన్ను హింసించు మని భవదీయ మృతికి నెదురు
చూచుచున్న; విట్టి సంకటంబు నొందంగల నీకు నిస్తారకం బయిన
యొక్క యితహాసంబు గల దెఱింగింతు విను” మని యిట్లనియె.

4-23-పురంజను కథ

4-742-సీస పద్యము

భూమీశ! విను మయ్య పూర్వకాలమునఁ బు;

రంజనుం డను నొక్క రాజు గలఁడు;

అతని కవిజ్ఞాతుఁ డనుపేరఁ దగిలి వి;

జ్ఞాతచేష్టితుఁ డగు సఖుఁడు కలఁడు;

ఆ పురంజనుఁడు పురాన్వేషియై ధరా;

చక్రంబుఁ గలయంగ సంచరించి

తన కనురూపమై పెనుపొందు పుర మెందు;

వీక్షింపఁ జాలక విమనుఁ డగుచు

4-742.1-తేటగీతి

నే పురము లుర్విఁ బొడఁగనె నా పురములు

గామములఁ గోరు తనకు న క్రామములను

బొందుటకు వానిని ననర్హములుగఁ దన మ

నమునఁ దలచి యొకానొకనా డతండు.

4-743-వచనము

చనుచున్న సమయంబున హిమవత్సర్వత దక్షిణసానువు లందు.

4-744-సీస పద్యము

వర నవద్వార కవాట గవాక్ష తో;
రణ దేహళీగోపురముల నొప్పి
ప్రాకార యంత్రవప్రప్రతోళీ పరి;
ఘట్టాల కోపవనాళిఁ దనరి
సావర్ణ రౌప్యాయస ఘన శృంగంబుల;
రమణీయ వివిధ గేహముల మించి
రధ్యాసభా చత్వరధ్వజ క్షిడాయ;
తన సుచైత్యాపణతతిఁ దనర్చి

4-744.1-తేటగీతి

మరకతస్పటిక విదూరమణి వినూత్న
మౌక్తికాయుత ఖచిత హర్మ్యములు గలిగి
విద్రుమద్రుమ వేదుల వెలయు నొక్క
పురముఁ గనియె భోగవతినిఁ బోలు దాని.

4-745-వచనము

ఇట్లు గనుంగొని యనంతరంబ ముందటం బురబాహ్యోంతరంబున
 దివ్యద్రుమ లతాకుంజ పుంజంబును, సమద నదద్విహంగ మత్త
 మధుకరకుల కోలాహల సంకుల జలాశయ శోభితంబును,

హిమనిర్ధరచిందు సందోహ పరిస్పంద కందళిత మందమలయ
మరుదుచ్చలిత ప్రవాళవిటప నళినీతటంబును, పాంధజన మనోరంజ
నాహ్వన బుద్ధిజనక కలహంస రాజకీర కోకిలాలాప విరాజమానంబును;
మునివ్రత నానావిధ వనమృగవ్రాత బాధారహితంబును నైన
పురబాహ్యోద్యానవనంబు నందు యాదృచ్ఛికంబుగ నేకైక శతనాయకం
టైన యనుచర దశకంబును, బంచమస్తకసర్వ ప్రతీహారుండును, దోడరాఁ
జనుదెంచుచున్న భర్తస్వేషిణియుం గామరూపిణియు నవోడయు
నయినట్టి.

4-746-సీస పద్యము

ఘన సమవిన్యస్త కర్ణ కుండల రుచుల్;

గండభాగంబుల నిండి పర్వఁ

దమ్మితోకులసిరిఁ దటమటింపగఁ జాలు;

మెఱుఁగుఁ గన్నులు దలఁ దిరిగి రాఁగ

జఘన సంకలిత పిశంగ నీవీద్యుతి;

కనక కాంచీరుచిఁ గరము పెనుపఁ

జరణ సరోజ భాసుర చలన్నూపుర;

రుణరుణ ధ్వని నర్మ సరణిఁ జూప

4-746.1-తేటగీతి

లలిత యౌవన లక్ష్మీవిలాస భాసు

రోదయవ్యంజితప్రభాయుక్త పీన

సమ నిరంతర కుచకుట్టలముల వ్రీడఁ
జెంది పయ్యెదఁ గప్పు బాలేందుముఖిని.

4-747-వచనము

మఱియును బాలయు సుదతియు గజగామినియు నయిన యొక్క
ప్రమదోత్తమం గాంచి.

4-748-కంద పద్యము

తరమిడి ప్రేమోద్గమమై
మరువిండ్లం బోలు కన్నోమలు గల తరుణి
సరసాపాంగ విలోకన
శరపరివిధాంగుఁ డగచు జనవిభుఁ డనియెన్.

4-749-కంద పద్యము

ఎవ్వరి దానవు? జనకుం
డెవ్వఁడు? పేరేమి? భృత్య శ్రీ పదియొక రిం
దెవ్వరు? సతు లెవ్వరు? మఱి
యివ్వనమున నుండఁ గార్యమెద్ది? మృగాక్షీ!

4-750-కంద పద్యము

భవదీయ పురస్సరుఁ డగు
పవనాశనుఁ డెవ్వఁ? డతికృపామతి నాకున్
వివరింపు మనుచు వెండియు
ధవళేక్షణఁ జూచి ధరణిధవుఁ డిట్లనియెన్.

4-751-సీస పద్యము

తరళాక్షి! పతి యగు ధర్ము నన్వేషింపఁ;
 జరియించు హ్రీయను సతివో, కాక
 రుద్రు నన్వేషించు రుద్రాణివో, కాక;
 బ్రహ్మను వెదకు భారతివో, కాక
 నారాయణుని భక్తిఁ గోరి యన్వేషించు;
 నిందిరవో, కాక యెవ్వ రీవు?
 త్వత్పాద కామనత్వము నను సంప్రాప్త;
 సకల కాముండగు సరసు నెట్టి

4-751.1-తేటగీతి

వాని వెదకెదు? తరుణి? భవత్కారగ్ర
 పద్మకోశంబు నేఁ డెందుఁ బ్రతిత మయ్యె?
 నాకు నెఱిగింపఁ దగుదు వివేకచరిత!
 యని నృపాలుఁడు మఱియు నిట్లనియె సతికి.

4-752-కంద పద్యము

కర మొప్పుగ నీ విటు భూ
 చర వగుటను హ్రీవి శివవు శారదవును సా
 గర కన్యవుఁ గాకుండుటఁ
 దరుణి! పొడగంటి నని పదంపడి పలికెన్.

4-753-సీస పద్యము

మొనసి యదభక్తుడ నైన నాచేత;
నిపుడు పాలితమైన యీ పురంబు
సరసిజోదరుని భుజాపాలితోదాత్త;
లలిత వైకుంఠ మలంకరించు
నిందిరా సుందరి చందంబునను నీ వ;
లంకరింపఁ గడంగు పంకజాక్షి!
యది గాక తావకీనాపాంగరుచి మోహి;
తాతరంగుండ నైనట్టి నన్ను

4-753.1-తేటగీతి

మహిత సప్రీడభావ సన్మందహాస
చారు విభ్రమ భూలతా ప్రేరితుఁడుగఁ
దనరు భగవంతుఁ డగునట్టి మనసిజుండు
పడఁతి! యుడుగక పీడింపఁ దొడఁగె నిపుడు.

4-754-వచనము

కావున.

4-755-చంపకమాల

తరుణి! సుతారలోచన యుతంబును మంజుసుధాసమానభా
సుర మృదువాక్య యుక్తమును శోభిత కోమల లంబమాన సుం
దర చికురాభిరామము నుద్రారము నైన భవన్ముఖాబ్జమున్
సురుచిరలీల నెత్తి ననుఁ జూడుము; సిగ్గును జెంద నేటికిన్?

4-756-వచనము

అని యివ్వధంబున నధీరుండై పలుకు పురంజనుం జూచి యా
ప్రమదోత్తమ వీరమోహితయై సస్మితానన యగుచు నానందంబునొంది
యిట్లనియె.

4-757-కంద పద్యము

పురుషవర! నాకు నీకును
గురువును నామమును గులముఁ గోరి యెఱుంగ నీ
పురమున నుండుదుఁగా; కీ
పురమును నిర్మించి నట్టి పురుషు నెఱుంగన్!

4-758-కంద పద్యము

వీరలు నా సఖు లీ లల
నారత్నము లార్యవినుత !నా చెలు; లీ వృ
ద్ధోరగ మే నిద్రింపఁగ
దీరత మేల్కొంచి పురము దృతిఁ బాలించున్.

4-759-వచనము

వెండియు నిట్లనియె.

4-760-సీస పద్యము

మనుజు నాయక; నీవు ముద్భాగ్య వశమున;
నిటకు నేతెంచితి; విపుడు నీకు
మంగళంబగు; నీవు మహితేంద్రియగ్రామ;

భోగ్యంబులగు కామపుంజములను
నర్థి సంపాదించు; వనఘాత్య; యీ నవ;
ద్వార ప్రయుక్త మై తనరు పురము
నీవు గైకొని యేలు; నీ కంటి దీనికి;
నదిపు; డన్యండు లే; డనఘ; యిందు

4-760.1-తేటగీతి

మదుపనీతములైన కామముల ననుభ
వింపగా సమాశత మధిష్ఠింపు మెలమి;
గోరి నీకంటె; బ్రియులు నెవ్వారు నాకు?
నరసి చూడంగ మనుజేంద్ర; యదియు; గాక.

4-761-వచనము

మఱియు రతిజ్ఞాన విహీనుండు నకోవిదుండు
 నిహపరచింతాశూన్యుండు; బశుప్రాయుండు; ద్వదన్యుండు నైన వాని
 నెవ్వని వరియింతు? గృహస్థాశ్రమమందు ధర్మార్థ కామ మోక్ష
 ప్రజానందంబులును యశంబును యతివేద్యంబులు గాని రజస్తమో
 విహీన పుణ్యలోకంబులును గలుగు; పితృ దేవర్షి మర్త్య
 భూతగణంబులకుం దనకు నీ లోకంబున గృహస్థాశ్రమంబు సర్వక్షేమార్థం
 బయిన యాశ్రమంబుండ్రు; గావున వదాన్యుండవు, వీరవిఖ్యాతుండవు,
 బ్రియదర్శనుండవు, స్వయంప్రాప్తుండవు నయి భోగి భోగ సదృశ
 భుజాదండంబులచే నొప్పు భవాదృశుం దగిలి మాదృశ యగు కన్య
 వరియింపకుండునే” యని వెండియు.

4-762-కంద పద్యము

కరుణారస పరిపూర్ణ

స్ఫురితస్మిత రుచి విలోక పుంజముచేతం

గర మర్ధి దీన జన భయ

హరణుడవై సంచరింపు మఖిల జగములన్.

4-763-కంద పద్యము

అని యీ గతిఁ బలికిన యా

వనజాక్షిఁ బురంజనుండు వరియించి ముదం

బున నన్యోన్యప్రీతిం

దనరుచుఁ దత్పురము చొచ్చి ధన్యుం డగుచున్

4-764-చంపకమాల

శతసమకాల మప్పురి నజస్తము భూరిసమస్త సౌఖ్య సం

గతులఁ దనర్చి వందిజన గాయక సద్వినుతీరు గాన మో

దిత మతి నొప్పి సుందరసతీ జనసేవితుడై నృపాల కో

చిత లలితస్థలంబుల వసించుచుఁ గ్రీడలు సల్పుచుండఁగన్.

4-765-కంద పద్యము

నరనాథుఁడు లోకభయం

కరగతి వర్తించు గ్రీష్మకాలము దోషం

దరళ లహరీ మనోహర

వర ప్రోదిని సలిలమందు వసియించెఁ దగన్.

4-766-వచనము

ఇట్లు వసియించి కతిపయి దినంబు లరుగు సమయంబున.

4-767-సీస పద్యము

అవనీశ్వరోత్తమ! యప్పురంబున నాల్గు;
 వంకలనున్న గవకులు వినుము
 తూర్పు దిక్కునకు నైదును దక్షిణోత్తరం;
 బుల రెండుఁ బశ్చిమంబు నను రెండు
 గాఁగ నా తొమ్మిది గవకుల నుపరి ది;
 క్కున నేడు గ్రింద దిక్కునను రెండు
 నయి యుండు; మఱి వాని యందుఁ పృథగ్విధ;
 విషయ గత్యర్థమై వెలయు నీశ్వ

4-767.1-తేటగీతి

రుం డొకం డరయఁ గలండు రూఢిఁ దత్పు
 రంబుఁ బాలించునట్టి పురంజనుండు
 నా పురద్వార నవకంబు; నందులోన
 నర్థిఁ బ్రాగ్ధ్వార పంచకమందు వరుస.

4-768-వచనము

ఖద్యోతయు హవిర్ముఖియు నను నామంబులుగల ద్వారయుగంబున
 ద్యుమత్సఖుడై విభ్రాజితాఖ్య జనపదంబును బొందు; వెండియు
 నళినియు నాళినియు నను పేళ్ళు గల వాకిళ్లు రెంటి యందు నవధూత

సఖుండై సౌరభరూపంబు లయిన విషయంబులం బొందు; మఱియు
ముఖ్యానామకం బైన ప్రధాన ప్రాగ్ధ్వారంబున రసజ్ఞ విపణాన్వితుండై
యాపణబహూదనంబులను విషయంబులనొందు; బిత్తహూ నామకం
బయిన దక్షిణ ద్వారంబున శ్రుతధరాన్వితం డై దక్షిణ పాంచాలంబను
రాష్ట్రంబు నొందు; దేవహూ నామకంబయిన యుత్తరపు వాకిట
శ్రుతధరాన్వితండై యుత్తర పాంచాలంబను రాష్ట్రంబు నొందు;
వెండియుం బడమటి వాకిళ్ళు రెంటియందు నాసురీ నామకం బైన
వాకిట దుర్మదసమేతుండై గ్రామక నామకంబైన విషయంబును, నిర్భతి
నామకం బయిన వాకిటయందు లుబ్ధక యుక్తుండై వైశసం బను
విషయంబు నొందుచుండు; వెండియుం బురంజనుం డప్పురంబునం
బొరంజనంబులందు నిర్వాక్యేశస్కరులను నిద్దఱిండులు గలరు;
వారలచేత గమన కరణంబులను క్రియల నొందుచు నంతఃపురగతుం
డగు నప్పుడు విషూచీ సమన్వితండై జాయాత్మజోద్భవంబు లైన
మోహ ప్రసాద హర్షంబుల నొందుచుండు; ఇవ్విధంబునం గర్మాసక్తుండుఁ
గామాసక్తుండునై బుద్ధియను మహిషిచేత వంచితం డయ్యె;
అక్కామినియు.

4-769-సీస పద్యము

పానంబు చేసినఁ దానుఁ బానము చేయుఁ;

గుడిచినఁ దానును గుడుచు; మఱియు

భక్షింపఁ దానును భక్షించు; నడచిన;

నడచును; నవ్వి న నవ్వు; నేడ్వ

నేడుచు; బాడినఁ బాడు; విన్నను విను;
 జూచినఁ జూచు; గూర్చున్న నుండు;
 దుఃఖింప దీనుడై దుఃఖించు; నిలిచిన;
 నిలుచు; నిద్రింపఁగ నిద్రబోవు;

4-769.1-తేటగీతి

ముట్టినను ముట్టు; మూర్కొన్న మూరు కొనును;
 బలుకఁ బలుకును; బవళింపఁ బవ్వళించు;
 హర్షమును బొంద నాత్మను హర్ష మొందు;
 మోదమును బొందఁ దానును మోద మందు.

4-770-వచనము

ఇవ్విధంబున నతండు మహిషీ విప్రలబ్ధుండును వంచిత స్వభావుండును
 నై పారవశ్యంబునంజేసి యజ్ఞుండును నితరేచ్ఛా విరహితుండును నై
 క్రీడామృగంబు చాడ్చున వర్తించుచు నా పురంబునఁ గాపురంబుండఁ
 గొన్ని దినంబుల కా పురంజనుం డొకానొక దినంబున ధనుర్దరుండై.

4-771-సీస పద్యము

పంచాశ్వ యుక్తంబు పంచ బంధనము; జ;
 క్రద్వితయమును యుగద్వయంబు
 నాశు వేగంబు నేకాక్షంబు కూబర;
 ద్వయము; బతాకాత్రితయ యుతంబు
 నేక రశ్మి యుతంబు నేకసారథికంబు;

సప్తవరూధంబు స్వర్ణ భూష
మును బంచ విక్రమమును నేక నీడంబుఁ;
బ్రకట పంచప్రహరణము నయిన

4-771.1-తేటగీతి

రథము కాంచన రచిత వర్మము ధరించి
విలస దక్షయ తూణీర కలితుఁ డగుచుఁ
గడఁక దీపింప నెక్కి యేకాదశపు
సంఖ్య సేనాసమేతుడై సరభసముగ.

4-772-వచనము

పురంబు వెడలి పంచప్రస్థంబను వనంబునకుం జని యందు విడువరాని
మహిషిని విడిచి మృగయాసక్తుండై దృష్టాండగుచు ధనుర్భాణంబులు
ధరియించి సంచరించుచు నాసుర వర్తనంబునం దగిలి హైరాత్ముండు
నదయుండునై నిశాతసాయకంబుల చేత నమ్మగ వ్రాతంబులం
బరిమార్చె; రాజులకు మృగయా వినోదంబు విహితానుష్ఠానం బగుచుండ
నాసురవృత్తి యెట్లయ్యె; నని యంటివేని; నిది రాగ ప్రాప్తం బగుటను
విహితంబుగాదు; వినుము; శ్రాద్ధాదులందే ప్రఖ్యాత శ్రాద్ధదివసంబుల
యందే రాజైన వాడే, మేధ్యంబులయిన పశువులనే వనంబునందే
యధోపయుక్తంబుగానే వధియింపంజను నను నియమ మాత్రంబు
గలదు; గావున జ్ఞాని యైన విధ్వాంసుం డాచరింపడు; గాక
యాచరించినం గర్మానుష్ఠానజనితంబయిన జ్ఞానంబునం జేసి యందుఁ
బొరయండు; అట్లుగాక నియమోల్లంఘనంబునం గర్మాచరణం డగువాఁ

డభిమానంబు నొంది కర్మబద్ధుండై గుణప్రవాహ పతితుండును
నష్టప్రజ్ఞుండునునై యధోగతిం గూలు; నిట్లగుటం జేసి సాధుజనులకు
సర్వప్రకారంబుల నాసురవృత్తి మానం దగు” నని వెండియు నిట్లనియె
“అంతం బురంజనుం డవ్వనంబున.

4-773-కంద పద్యము

వర చిత్ర పక్ష సునిశిత

శరములచే శశ వరాహ చమరీ రురు కా

సర గవయ శల్క హరిణీ

కరి హరి వృక పుండరీక కపి ఖడ్గములన్.

4-774-వచనము

వధియించి మఱియును.

4-775-సీస పద్యము

వరుస మేధ్యా మేధ్య వనమ్మగంబుల ఘృణ;

సన దుస్సహక్రీడ సంహరించి

శ్రమయుక్తుడై వేట చాలించి మరలి మం;

దిరమున కర్థి నే తెంచి యందు

సముచిత స్నాన భోజన కృత్యములు దీర్చి;

యతి పరిశ్రాంతి శయానుఁ డగుచుఁ

బరిమళ మిళిత ధూపవ్రాత వాసిత;

సర్వాంగుఁ డగుచు సక్తుండనములు

4-775.1-తేటగీతి

వివిధ భూషణ చేలముల్ వెలయఁ దాల్చి
తుష్టుఁడును హృష్టుఁడున్ మఱి ధృష్టుఁడై య
నన్యజాకృష్ట చిత్తుండునై రతిప్ర
సంగకౌతుక మాత్మను దొంగలింప.

4-776-వచనము

అంత స్వకీయ ప్రాణవల్లభ యగు మహిషియందు మనంబు నునిచి నా
వరారోహయు గృహమేధినియు నయిన గృహిణిం గానక, విమనస్కుండై
నిజాంతఃపుర కామినులం గనుంగొని యిట్లనియె.

4-777-కంద పద్యము

రామాజన సంఘము లా
రా! మానవతీ లలామ రామామణి సా
రామలక్ష్మపచే మెలఁగుదు
రా మానుగఁ గుశలమా? పరామర్శింపన్.

4-778-ఉత్పలమాల

సార వివేకలార! గృహసంపద లీ యెడఁ బూర్వరీతిచే
నారయఁగా రుచింపవు గృహస్థునకుం గృహమందు మాత గా
నీ రమణానుకూల రమణీ మణి యై తనరారు భార్య గా
నీ రుచి నొందకున్నఁ గన నేర్చునె తద్గృహమేధి సౌఖ్యముల్.

4-779-వచనము

అదియునుం గాక.

4-780-కంద పద్యము

పోగ డొందు జనని గానీ

తగవున వర్తించునట్టి దయితయ కానీ

తగ నుండని గృహమున నుం

టగుఁ జక్ర విహీన రథము నందుం టరయన్.

4-781-వచనము

కావున.

4-782-చంపకమాల

తలకొని నాకుఁ దాను సుపదంబునఁ బ్రజ్ఞ జనింపజేసి సం

చల దురు దుర్భరవ్యసన సాగరమగ్నుడ నైన నన్ను ని

శ్చలమతి నుద్ధరించి యనిశంబును మత్ప్రియ యైన భార్య యే

వలనఁ జరించుచున్న దనివారణ నా కెఱిగింపరే దయన్?

4-783-కంద పద్యము

అనవుడు విని యక్కాంతలు

జనపతి కిట్లనిరి రాజసత్తమ! యిదిగోఁ

దన కొంగైనను బఱపుగ

నొనరింపక నేలఁ బొరలుచున్నది వగలన్.

4-784-తేటగీతి

ఏమి కతమున నున్నదో యెఱుగ మేము
నీవు చూడు మ టన్న నా భూవరుండు
నేలఁ బడి పోరలెడు భార్యఁ బోలఁ జూచి
మనములో దుఃఖ తాపంబు మల్లడింప.

4-785-వచనము

అంత.

4-786-ఆటవెలది

జలజనేత్ర ప్రణయ సంజాత రోష భా
వమున నయిన యట్టి వక్రదృష్టి
జన విభుండు చూచి యనునయ కోవిదుఁ
డగుచు నప్పయోరుహక్షిఁ జేరి.

4-787-కంద పద్యము

పోలఁతుకఁ దన యుత్సంగం
బుల నిడి తత్పాద యుగళమును నంటుచు మం
జల మృదు భాషణముల నా
లలనామణిఁ జూచి పలికె లాలన మొప్పన్.

4-788-చంపకమాల

రమణిరో! భృత్యులందు నపరాధము గల్గిన నాయకుల్ స్వప
క్షముఁ దలపోసి యుగ్రతర శాసనముం దెగి చేయ రట్లు గా

క మనములోని కిన్క, దమకంబున నాజ్ఞ యొనర్చిరేని ని
క్రముగ ననుగ్రహించుటయ కాక తలంపగ నాజ్ఞ చేయుట?

4-789-కంద పద్యము

కమలానన! బాంధవ కృ
త్యముఁ దలఁపక రోషచిత్తుఁ డగు కుటిలాత్మున్
సమదా మద్దుఁడు నీతి
క్రమరహితుఁడు వైన బాలుగా నెన్నఁ దగున్.

4-790-వచనము

అని వెండియు నిట్లనియె “సుదతీ హృదయేశ్వరి వైన నీవు.

4-791-మత్తేభ విక్రీడితము

సరసోదార సుధా రసోపమ వచశ్చాతుర్య సౌభాగ్యమై
హరినీలోపమ కోమలాలక యుతంబై విభ్రమభ్రూలతా
పరిజుష్టస్మిత సద్విలోకనమునై భాసిల్లు యుష్మన్ముఖం
బురుహంబున్ భవదీయ దాసునకుఁ బూబ్డీ! కృపం జూపవే.

4-792-కంద పద్యము

విను; వీరపత్ని! నీ యెడ
ననయంబును బ్రాహ్మణులును హరిభక్తులుఁ ద
క్కను నితరు లెగ్గు చేసిన
వనితా! శిక్షింతు నెంతవారల నయినన్.

4-793-కంద పద్యము

ఈ ముల్లోకము లందును

నా మనమున రోష మొదవి^{నన్} భయ రహితుం

డై మదిలోఁ బరితోషము

తో మెలగెడువానిఁ గానఁ ద్రోయజనేత్రా!

4-794-సీస పద్యము

ఇందీవరేక్షణ! యే నెందు భవదీయ;

తిలక విరహితము మలినయుతము

హర్ష శూన్యంబు నప్రాస్తరాగంబును;

నత్యమర్షయుతంబు నయిన ముఖము

గళితాశ్రుబిందు సంకలిత సంచిత శోభ;

మాన పీనస్తన మండలమును

రమణీయ తాంబూలరాగ విహీన మై;

నట్టి సుపక్వ బింబాధరంబు

4-794.1-తేటగీతి

గాఁగ నిట్లుంట కిప్పు డేమి కతము? నాకు

నర్థి నెఱిగింపవే మృగయా^{తి}సక్తి

నబల; నీ కెఱిగింపక యరిగి నట్టి

తప్పు పైరించి కావంగఁ దగుదు నేను.

4-795-కంద పద్యము

వనితాజన పరవశుడై

మనసిజ శర బాధ్యమాన మానసుఁ డగు వా

నిని దగఁ గర్తవ్యార్థము

లను భజియింపక తొలంగు లలనలు గలరే?

4-796-వచనము

అనుచుం దదీయ విభ్రమ వశంగతుండై పలికిన విని.

4-797-కంద పద్యము

కంజాతపత్ర నేత్ర పు

రంజను దెస రోష ముడిగి రమణీయశ్రీ

మంజుల మృదూక్తుల మనము

రంజించుచుఁ బలికె సదనురాగ మెలర్పన్.

4-798-వచనము

అంత.

4-799-సీస పద్యము

అమ్మహాదేవి నెయ్యంబున మంగళ;

స్నాతయై మృదుల వస్త్రములు గట్టి

ప్రకృందనాది భూషణములు ధరియించి;

కమనీయ మోహనాకార యగుచుఁ

బ్రతికడ నిలిచిన నతఁడు సంతుష్టాంత;

రంగుడై యభ్యంతరమున నుండి

యన్యోన్య సరస గాడాలింగనంబులు;

గావించి గోప్య వాక్యముల చేత

4-799.1-తేటగీతి

నతఁడు ప్రమదా పరిగ్రహ వృసనమునను

గడఁక నపకృష్ట ఘన వివేకంబు గలిగి

పగలు రే యని ప్రొద్దు లేర్చటుప రాక

యెనని యాయుర్వ్యయంబు దా నెటుఁగఁ డయ్యె.

4-800-వచనము

మఱియు నతం డున్నద్ద మదుండును మహామనుండును నర్హశయ్యా
శయనుండును మహిషి భుజోపధానుండును నై యజ్ఞానాభిభూతుం
డగుటంజేసి స్వరూప భూత పరమ పురుషార్థంబు నెటుంగక నిజ
మహిషియె పరమ పురుషార్థంబుగాఁ దలంచుచు రమించుచుం గామ
కశ్మలచిత్తుం డైన యతనికి నవయౌవనంబైన కాలంబు క్షణార్థం బునుం
బోలె గతం బయ్యె; అంత.

4-801-కంద పద్యము

విశద యశోజలనిధి యా

శశిముఖి యగు భార్య వలన సమ్మతి నేకా

దశశత పుత్రుల రణక

ర్మశ దేహులఁ గాంచి కొతుకంబున మఱియున్.

4-802-కంద పద్యము

గురు శీలౌదార్య గుణో

తరలను సల్లలిత గుణ కదంబలఁ బ్రియలన్

వరకుల పావనల దశో

తరశత దుహితలను గాంచెఁ దత్సతివలనన్.

4-803-వచనము

ఇట్లు పుత్ర పుత్రికా జనంబులం గని యున్నంత.

4-804-కంద పద్యము

విను మాతని యాయువులో

నను నర్థం బరిగె; నంత నరపతి కుల వ

ర్థను లగు సుతులకుఁ బరిణయ

మొనరించెన్ సదృశ లయిన యువిదల తోడన్.

4-805-కంద పద్యము

నరనాథుఁ డాఁడు బిడ్డల

వరరూప వయో విలాస వైభవములచేఁ

బరఁగిన నిజతనయల సమ

వరులకు సంప్రీతితో వివాహము చేసెన్.

4-806-వచనము

అట్లు వివాహంబులు గావించి యున్న సమయంబున.

4-807-కంద పద్యము

విను తత్సుతు లొక్కకనికి

ననయముఁ బాంచాల దేశమందులఁ బొరం

జన కులవర్ధను లగుచున్

జనియించిరి నూర్పురేసి శౌర్య బలాఢ్యుల్

4-808-ఆటవెలది

అనఘ! యట్టి రిక్తహారులు గేహాకో

శాను జీవ యుతులు నయిన యట్టి

నందనాదులందుఁ జెందిన మమత ని

బద్ధుఁడయ్యె నంతఁ బార్థివుండు.

4-809-చంపకమాల

తిరమగు నిష్ఠతో నతఁడు దీక్షితుడై పశుమారకంబులున్

సరవి భయంకరంబులగు సన్మఖముల్ దగఁ బెక్కు చేసి యా

దరమున నీవునుం బలెను దత్తదనూన ఫలాప్తి కాముడై

సురపితృ భూత సంఘము నసూయఁ దనర్చ భజించె భూవరా!

4-810-వచనము

ఇట్లాత్మహితంబు లైన కర్మంబులయం దనవహితుండును గుటుంబాసక్త

మానసుండునై యున్న యతనికి విరోధియై ప్రియాంగనా

జనంబులకును నప్రియంబగు కాలంబు సంభవించినం జండవేగ

విఖ్యాతుండను గంధర్వాధీశుండు షష్ఠ్యుత్తర శతత్రయ సంఖ్యాకులైన

గంధర్వులును నందఱ గంధర్వీజనంబులును సితాసిత వర్ణంబులు గలిగి

మిథునీభూతు లగుచు ననుగమింపం జనుదెంచి స్వపరిభ్రమణంబు
చేతనే సర్వకామంబుల నిర్మితంబగు నా పురంబు నిరోధించిన నప్పుడా
చండవేగానుచరు లైన గంధర్వు లా పురంజను పురంబు
వ్యాకులత్వంబు నొందించుచు నపహరింప నుపక్రమించు సమయంబునఁ
బురంజన పురాధ్యక్షుండైన ప్రజాగరుం డనువాడు వింశత్కృత్తర
సప్తశతంబులైన గంధర్వ గంధర్వీ జనంబుల నివారించి బలవంతుండై
సంవత్సరశతంబు యుద్ధంబు గావించి యొక్కరుం డయ్యు
నప్పొక్కండ్రతో నిట్లు పోరి క్షీణుండైనం బురంజనుండు దాన నిలిచి
తత్పురంబున నల్ప సుఖంబు లనుభవించుచుఁ బాంచాల దేశంబు
లందు నిజపార్వదుల చేత నానీతంబు లైన పదార్థంబుల నొందుచుం
గామినీ జనసమేతుండై భయపర్యాలోచనంబు చేయ నేరక రాష్ట్ర పుర
బాంధవ సమేతుండై యార్తి నొంది చింతాక్రాంతుండై యుండె; నంత.

4-811-కంద పద్యము

అనయంబుఁ గాల పుత్రిక
యను నొక కామిని వరేచ్ఛ నఖిల జగంబుం
దనయంతఁ గలయఁ దిరుగుచుఁ
జనిచని యొకనాడు రాజసత్తమ! వింటి.

4-812-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! రాజర్షి యైన యయాతి కు;
మారకుం డయినట్టి పూరుచేత
వరియింపఁగాఁ బడి వలనొప్ప నతనికి;

వర మిచ్చి దౌర్భాగ్యవశత నొంది
ప్రఖ్యాతి గనుట దుర్భగ యనుపేరను;
బరగు న క్కాంత నే పురుషవరుడు
వరియింపఁ డయ్యె; నా తరుణియు నొకనాడు;
గర మొప్ప బ్రహ్మ లోకమున నుండి

4-812.1-తేటగీతి

వసుధ కేతెంచి విను బృహద్వతుఁడ నయిన
నన్ను వరియింపఁ గోరి మనమునఁ గామ
శరవిమోహిత యై వేడఁ గరము నేను
సమ్మతింపక యున్న రోషమున నలిగి.

4-813-వచనము

ఇట్లను “మునీంద్ర! మదీయాశా విముఖుండవైన నీకు నేకత్రావస్థానంబు
 లేక యుండుంగాక” యని శపించి విహత సంకల్పయై
 మదుపదేశంబునం జని యవనేశ్వరుండును భయనామకుండును
 నయిన వానిం గదిసి యిట్లనియె.

4-814-కంద పద్యము

అవనీపతి! భయనామక
యవనకులాధీశ్వరుండ వగు నినుఁ బతిఁగాఁ
 దవిలి వరింపఁగ వచ్చితి
సవినయముగ వినుము భూత సంకల్పమునన్.

4-815-వచనము

కలుగు మత్కామితంబు వృథగాదు; లోకంబున వేదంబు లందు
దేయగ్రాహ్యరూపం బైన వస్తువు యాచ్యమానం బగుచుండ నెవ్వం
డొసంగం; డెవ్వం డిందు దీయమానం బగుచుండం గోరం; డట్టి వీర
లిద్దఱును జడస్వభావులని సత్పురుషులు శోకంబు నొందుదురు;
కావున నిన్ను భజియించుచున్న నన్నుం గరుణార్థచిత్తుండవై
భజియింపు; మిట్టి యార్తానుకంపయుఁ బురుషధర్మం" బని పలికిన
యక్కాలపుత్రిక వచనంబులు విని యవనేశ్వరుండు దేవగుహ్యచిక్కిర్లు
వగు దానిం గనుంగొని మందస్మిత వదనుం డగుచు నిట్లనియె.

4-816-కంద పద్యము

విను; తరుణి! యాచ్యమానం
బనుఁదగు నీ లోకమందు నత్యశుభవు స
జ్జనముల కసమ్మతవు నగు
నిను నభినందింపకుండు నెఱి నెవ్వారున్.

4-817-వచనము

కావున నేను జ్ఞానదృష్టిం జేసి నీకుం బతినిరూపణంబు చేసెద; అది
యెట్లనిన మదీయసేనా సాహాయ్యంబు బడసి ప్రజానాశం బొనరించు నట్టి
నీ వవ్యక్తగతివై కర్మనిర్మితంబైన లోకంబు ననుభవింపుము; ఈ
ప్రజ్వారుం డనువాఁడు నాకు సహోదరుండు; నీవు మదీయ భగినివి;
మీరిద్దఱం గూడి యీ లోకంబునందు నవ్యక్తుండును భీమసైనికుండును
నై యేను వర్తింతును" అనిన నా భయనామకుం డయిన యవనేశ్వరుని

దిష్టకారులైన సైనికులు ప్రజ్వార కాలకన్యా యుక్తులై భూమండలం బెల్లఁ
దిరుగుచు నొక్కనాఁ డతివేగంబున భౌమ భోగాఢ్యంబును జరత్పన్నగ
పాలితంబును నయిన పురంజను పురంబు నావరించి యున్నంత
స్వాభిభూతుండయిన పురుషునకు నిస్సారత్వంబు గలిగించు నట్టి
కాలకన్యక బలాత్కారంబున నా పురంజను పురంబు ననుభవించె; అట్లు
కాలకన్య కోపభుజ్యమానం టైన పురంబు సర్వ ద్వారంబు లందును
సర్వతోధికంబుగా నయ్యవనులు ప్రవేశించి తత్పురంబు సమస్తంబును
బీడింప నిట్లు పురంబు ప్రవీడ్యమానం బగుచుండ నభిమానియైన
పురంజనుండు.

4-818-సీస పద్యము

అనఘ! యెంతయు మమతాకుల చిత్తుడై;
బహువిధ భూరితాపములఁ బొందె;
ఘనకుటుంబియుఁ గాలకన్యోపగూఢుండు;
నష్టసంపదుఁడు వి₂నష్టమతియు
విషయాత్మకుండును వి₁ని హతైశ్వర్యుండుఁ;
గృహణుండు చాల నకించనుండు
నగు పురంజనుఁడు శోకావిలభావుడై;
గంధర్వ యవన సంఘములచేత

4-818.1-తేటగీతి

నీజ చెడి వికలత నొందు నైజపురముఁ
ద్రవిలి ప్రతికూలురును ననాద్రణయుతులు

నయిన పుత్రులఁ బొత్తుల ననుచరులను

సచివ పొరోహితుల నిజసతినిఁ జూచి.

4-819-వచనము

మఱియుం గాలకన్యగ్రస్తుం డయిన తన్నును నరిదూషితంబు లైన
పాంచాల బలంబునుం జూచి యపారచింత నొంది తత్రుతీకారంబు చేయ
నెఱుంగక కాలకన్యపహృతవీర్యంబు లయినం గామంబుల
నభిలషించుచు దీనుండును విగతాత్మ గతికుండును స్నేహంబునం జేసి
పుత్రదారోపలాలన పరుండునునై కాలకన్యోపమర్దితంబును గంధర్వ
యవనాక్రాంతంబును నైన పురంబు విడువ నిచ్చ లేకయు విడువ
నుపక్రమించె; నప్పుడు.

4-820-కంద పద్యము

అనఘా! భయనామగ్రజఁ

డనఁగల ప్రజ్వారుఁ డపుడ యరుదెంచి పురం

బును సకలంబును భయనా

మునికిం బ్రీతిగ దహించె మునుకొని యంతన్.

4-821-వచనము

అట్లు పురంబు దహ్యమానం బగుచుండఁ బొర భృత్యవగ్గాది
సమన్వితండును, గొటుంబికుండును, బుత్రాది సమన్వితండును,
యవనోపరుద్ధాలయుండును, గాలకన్యగ్రస్తుండును నయిన పురంజనుం
డప్పురంబునందుఁ బ్రజ్వార సంస్పృష్టుండై యనుతాపంబు నొంది

తత్పురపాలనంబు నందు సమర్థుండు గాక పురుకృచ్చీరువేపథుం
డయి యందుండ నశక్తుం డయ్యె; నంత.

4-822-కంద పద్యము

దవశిఖియుత తరుకోటర

నివసిత పన్నగము పగిది నిజపురి వెడలం

దివురుచు నతఁడు శిథిల దవ

యవుఁడును గంధర్వ గణ విహత శౌర్యుండున్.

4-823-సీస పద్యము

అయి చాల ఘురఘుర మను శబ్ద మడరంగ;

మనమునఁ జింతా నిమగ్నుఁ డగుచుఁ

గొడుకులఁ గోడండ్రఁ గూతుల నల్లర;

మనుమల నాపుల ననుచరాళి

ననయంబు నల్పమాత్రావశిష్టం బైన;

గృహకోశనివహ పరిచ్ఛదముల

మసలు నహంకార మమకారములఁ జేసి;

మతిహీనుఁ డగుచు నెమ్మనములోనఁ

4-823.1-తేటగీతి

గడఁకఁ దలచుచు విప్రయోగమునఁ దాను

గటకటా! యిట్లు పరలోక గతుఁడ నైన

యిట్టి భార్య యనాథయై యీ కుమార
వరుల నేరీతిఁ బ్రోచునో యరసి యనుచు.

4-824-వచనము

మఱియు నిట్లని తలంచు.

4-825-సీస పద్యము

పడఁతి యే మును భుజింపక భుజింపదు; నేను;
నిద్ర పోవక మఱి నిద్ర పోదు;
నేను నీళ్ళాడక నీళ్ళాడ నొల్లదు;
పదరి యేఁ గోపింప భయము నొందు;
భర్జించినను మాటుపలుకక వాయోడు;
బుద్ధిహీనుడనైన బుద్ధి చెప్పు;
లలి మీఱ నిట్టి కళత్రంబుతో నేను;
గడఁగి దేహంతరగతుడ నైన

4-825.1-తేటగీతి

ననయమును దాను బుత్రిణి యగుటఁ జేసి
యాత్మశోచిని యగుచు గృహస్థ ధర్మ
మాచరించుచు నుండునో? యనుగమనము
చేయునో? యని మనమునఁ జింత నొంది.

4-826-కంద పద్యము

తన పుత్రులుఁ దన పౌత్రులు

ననయముఁ దాఁ జనినయెడ నిరాశ్రయు లగుచున్

వననిధి మధ్యంబున నవి

సిన కలముం బోలె నెట్లు జీవించెదరో ?

4-827-కంద పద్యము

అని యివ్వధమునఁ గృపణుని

యనువున ఘనదుఃఖ విహ్వలానర్థుం డ

యున్న దుఃఖించు పురంజను

ననయముఁ గొనిపోవ నిశ్చితాత్ముం డగుచున్.

4-828-కంద పద్యము

చనుదెంచెను భయనాముం

ఁనువాఁ డప్పుడు పురంజనాఖ్యుఁడు పెలుచన్

వినుతాత్మ! పశువు భంగిని

మనము గలఁగ యవన నీయమానుం డయ్యెన్.

4-829-వచనము

అనుచర వర్గంబు భృశాతురులును దుఃఖితులునై వెనుచనుచుండ

నుపరుద్దంబగు భుజంగమం బప్పురంబు నెప్పుడు వాసె నప్పు డా

పురంబు పురంజను బాసి విశేర్ణంబై ప్రకృతిం బొందె; బలవంతుండయిన

యవనునిచేత బలాత్కారంబున వికృష్టమాణుండైన పురంజనుండు

దమఃపిహితుం డై పూర్వ సుహృత్తగు సఖు నీశ్వరు నెఱుంగకుండె;

అంతం బరలోకగతుండైన పురంజనుం గదిసి పూర్వంబున నదయుం
డైన యతనిచేత హింసింప బడిన యజ్ఞపశువులు క్రోధోద్రేకంబునఁ
గుఠారంబులనతని నఱికి; ఇవ్వధంబునఁ బ్రమదాసంగదోష
ధూషితుండును, నపార తమోనిమగ్నుండును, నష్టజ్ఞానుండును నయి
పురంజనుం డనేక కాలంబు పరలోకంబున నార్తి ననుభవించి
తద్భార్యయైన ప్రమదోత్తమం జిత్తంబున నశ్రాంతంబును దలంచుచుండం
దదీయ సంస్మరణంబునం జేసి తరవాతి జన్మంబున విదర్భరాజ
గృహంబునం బ్రమదోత్తమ యై జన్మించె; నంత.

4-830-సీస పద్యము

అవనీశ! వీర్యపణాత్త యైనట్టి వై;
దర్శిని మలయకేతనుఁ డనంగఁ
బరపురంజయుఁ డైన పాండ్యభూమీశుండు;
దారుణ సంగర స్థలమునందు
శక్తి ననేక రాజన్యుల నిర్జించి;
పరిణయం బయ్యె; నా గురుభుజుండు
నా విదర్భాత్మజయం దసితేక్షణ;
యైన కూతును ద్రవిడాధినాథు

4-830.1-తేటగీతి

లైన కొడుకుల నేడ్వర నర్థిఁ గనియె
వారలకు నెల్ల నొక్కొక్క వరుస నర్పు

దార్బుద సుతులు సంజాతు లైరి; యతని
సుత ధృతవ్రత నా యగస్త్వఁడు వరించె.

4-831-కంద పద్యము

అతఁ డా కన్యక వలనను
జతురుండై యిధ్మవాహజనకుఁ డగు దృఢ
చ్యుతుఁడను మునీంద్రుఁ గనియెను
మతి నంత విరక్తుఁ డగుచు మలయధ్వజుఁడున్.

4-832-తేటగీతి

క్ష్మాతలంబెల్ల నిజతనూజాతులకును
బంచి యిచ్చి సరోజాక్ష పాదపంక
జార్చనాయత్తుఁ డగుచుఁ గులాద్రి కరుగ
నంత మదిరాక్షి సతి యగు నా విదర్భి.

4-833-తేటగీతి

కడఁక గృహములు నఖిల భోగములు విడిచి
చంద్రు వెనుచను చంద్రిక చందమునను
భక్తి దళుకొత్తఁ బాండ్యభూపాలుఁ డయిన
మలయకేతను వెనుకొని మగువ చనియె.

4-834-వచనము

అట్లు ధర్మపత్ని వెంటరాఁ జని యందుఁ జంద్రమసా తామ్రపర్ణి నవోదక
లను నదుల పుణ్యజలంబుల సుస్నాతుం డయి ప్రక్షాళిత బాహ్యభ్యంతర

మలుండును గందమూల ఫల బీజ పుష్ప పర్ణ తృణ తోయాహారుండునై
కాయకర్మనంబైన తపం బాచరించుచు శీతోష్ణ వర్ష వాతంబులు
క్షుత్పిపాసులుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖంబులు నను
ద్వంద్వంబుల సమదర్శనుండై జయించి తపోవిద్యాయమ
నియమంబులం జేసి పక్వకషాయుండై బ్రహ్మాంబునందు నిజాత్మ
ననుసంధించి విజితేంద్రియ ప్రాణ చిత్తుండై స్థాణువుం బోలె దివ్యవర్ష
శతంబు దపంబు చేసి భగవంతుం డయిన వాసుదేవుని యందుఁ బ్రీతి
వహించుచు నన్యం బెఱుంగక వర్తించుచుఁ దన్ను స్వప్నమందు
'మమేదం శిరశ్చిన్నమితి' యను ప్రతీతియందుం బోలె వ్యతిరిక్తునిగా
వ్యాపకునిగా నంతఃకరణవృత్తిసాక్షినిగా నెఱింగి.

4-835-సీస పద్యము

సాక్షాత్కృతుండును సర్వేశ్వరుండును;
భగవంతుండును గృపాపరుండు నైన
హరి యను లోకైక గురునిచే నుక్తమై;
సర్వతోముఖమును స్వప్రకాశి
తము నగు మహిత శుద్ధజ్ఞానదీపప్ర;
భాతతిచేఁ బరబ్రహ్మమందు
దన్నును, దనయందుఁ దగఁ బరబ్రహ్మాంబు;
నైనయఁ గన్గొనుచు దగ్ధేంద్రనాగ్ని

4-835.1-తేటగీతి

భంగి నీషణములఁ; బెడఁబాసి భూరి
వ్యసన సాగర సంస్కృతి వలనఁ జాల
నుపరతుం డయ్యె; నా మహితోన్నతుండు
నవని నాయక! విను మప్పు డతని భార్య

4-836-కంద పద్యము

పతిదైవత శీల సమం
చిత వేణీ భూత చికుర చీరాంబర సు
వ్రత చర్యా జ్ఞామాంగి వి
గతదోష విదర్భరాజ కన్యక యచటన్.

4-837-తేటగీతి

కమలలోచన నిఖిలభోగములఁ దొఱఁగి
మలయ కేతనుఁ బరమ ధర్మజ్ఞుఁ జేరి
నిరుపమైక పతివ్రతా నియమ మొప్పు
సాధ్వ్యయై భక్తిఁ బరిచర్య సలుపు చుండె.

4-838-కంద పద్యము

విమలమతి నిజేశు సమీ
పమునన్ సతి ధూమరహిత పవమానసఖా
గ్రమున వెలుగొందు కీల వి
దమునఁ బ్రకాశించు చుండెఁ దద్దయు వేడ్కన్.

4-839-కంద పద్యము

సతి దన ప్రాణేశ్వరుఁ డుప

రతుఁ డగుట మనంబులో నరయకయె పూర్వ

స్థితి నుపచారక్రియ లం

చితమతిఁ గావింపఁ దలచి చిరతర భక్తిన్.

4-840-కంద పద్యము

అనుపమ సుస్థిర నియమా

సనుఁ డగు నిజనాథు డాయఁ జని పూర్వగతిన్

విసమిత యై సతి తత్పద

వనజము లర్పించు నపుడు వరుపాదములన్.

4-841-కంద పద్యము

విను మూఘ్నత లేకున్నను

గని యూధభ్రష్ట హరిణి కైవడి సతి నె

మ్మనమున బెగడుచు దీనత

ననయంబును బంధురహిత యై శోకించెన్.

4-842-చంపకమాల

అనయము నిట్లు శోకవిపులాశ్రు పయఃకణ సిక్త మానిత

స్తనయుగయై వియోగపరి తాపమునన్ హృదయంబు గంద శో

భనలలితాధరోష్ఠ నవప్రద్యము శోషిల సుస్వరంబుగా

వనజదళాక్షి యేడ్చె ననివారణఁ దద్విపినాంతరంబునన్.

4-843-ఉత్పలమాల

" హా! నరనాథ! హా! సుమహితాత్మక! హా! గుణశాలి! యింక నం
భోనిధి మేఖలాకలిత భూమి యధార్మిక రాజ చోర పీ
దానిరతిం గృశింప నకటా! తగునయ్య యుపేక్షచేయ; శో
భానయశాలి! నీవు పరిపాలన చేయుదు, లెమ్ము భూవరా!"

4-844-చంపకమాల

అని విలపించుచున్ సరసిజాక్షి నిజేశు పదారవిందముల్
దన నిటలంబు సోఁకఁ బరితాపమునంబడి బిట్టు చాల రో
దన మొనరించుచుం దగిలి దారువులం జితిఁబేర్చి యందులోఁ
బెనుపగు తత్కళేబరముఁ బెట్టి శిఖిం దరికొల్పి యిమ్ములన్.

4-24-పూర్వ సఖుని ఉవాచ

4-845-కంద పద్యము

తా ననుగమనము చేయం
బూనుటయును నంతలోనఁ బూర్వసఖుఁడు వి
జ్ఞానస్వరూపుఁ డమలుఁడు
నైన ధరాదివిజుఁ డొక్క డబలం గనుచున్.

4-846-కంద పద్యము

చనుదెంచి యత్తలోదరి
సునయోక్తుల ననునయించుచుం దగ ననియెన్
" వనితా! నీవెవ్వతె? వె
వ్వుని దాన? వితం డెవండు? వగచెద వేలా?"

4-847-కంద పద్యము

అని యడిగి వెండియును ని

ట్లనియెను " నీ సృష్టి పూర్వమందును నీ వె

వ్వనితోడి సఖ్య సౌఖ్యము

లనవరతము ననుభవించి తట్టి సఖుండన్.

4-848-కంద పద్యము

నన్నెఱుగు దేని మనమున

నన్నెఱుగక యున్న నైన నశినదళాక్షీ!

నన్నుఁ బురాతన సఖుఁగా

నెన్నంగలదాన; వైన నెఱుగవె చెప్పుమా?

4-849-వచనము

కావున, నీవును నేనునుం బూర్వంబునందు మానసనివాసులమైన

హంసలమై యుండి గృహంబుఁ బాసి సహస్రవత్సరంబులు సఖులమై

వర్తించు నంత నీవు నన్నుం బాసి భౌమభోగ రతుండవై పదంబు

నిచ్చగించుచు మహీమండలంబు గలయం గ్రుమ్మరు నప్పు డొక్క

కామినీ నిర్మితంబుం బంచారామంబు నవద్వారసమేతంబు

నేకపాలకంబుఁ ద్రికోష్ఠంబు షట్కులంబుఁ బంచవిపణంబుఁ

బంచప్రకృతియు స్త్రీనాయకంబు వైన యొక్క పురంబు పొడగంటివి; అది

యెట్టి దనినం బంచారామంబులనం బంచేంద్రియార్థంబులు;

నవద్వారంబులన నాసికాది ద్వారంబు; లేకపాలకంబనం

బ్రాణపాలనంబు; త్రికోష్ఠంబులనం దేజో భిన్నంబులు; షట్కులంబులన

నింద్రియ సంగ్రహంబు; విపణంబులనఁ గర్మేంద్రియంబులు; పంచప్రకృతి
యనం బంచ భూతంబులు; బ్రకృతి యను కామిని యన బుద్ధి; ఇట్టి
పురంబునం బ్రవిష్టుండైన పురుషుం డంగనా పరతంత్రుఁడు నజ్ఞుండు
నైన నీవ యప్పురంబునం గామినీ సంస్పృష్టుండవై రమియించుచుఁ
దత్సంగమంబున నష్టస్మృతివై వైదర్భీ జనసంభావిత సుఖాభాసంబులగు
దుఃఖంబులచే నిట్టి పాపిష్టుడైన దశం బొందితివి; కావున.

4-850-సీస పద్యము

నీవు వైదర్భివి గావు; వీరుఁ డితండు;
వివరింపఁగాఁ గాఁడు విభుఁడు నీకు;
నొగి మున్ను పురమున నుపరుద్దుఁ జేసిన;
యా పురంజన పతి వరయఁ గావు;
మఱియు నీ వన్య సీమతిని యనియును;
జర్చింపఁగా బూర్వ జన్మమందుఁ
బురుషుం డవనియును బుద్ధిఁ దలంచుట;
యరయంగ నీ యుభయము నసత్య;

4-850.1-తేటగీతి

మితయును మామకీనవై యెసఁగు మాయఁ
జేసి కల్పిత మయ్యెఁ; జర్చ్ఛంప మనము
ప్రార్థమున హంసలమ యని ప్రాని యెఱుగఁ
బలికితిఁ దెలియు మనల రూపంబుఁ జూడు.

4-851-వచనము

ఏనే నీవు గాని యన్యుండవు గావు; నీవే నే గాని యన్యుండంగా; నిట్లని
యెఱుంగుము; విద్వాంసులు మన యిద్దఱి యందు నంతరంబు
నీక్షింపరు; పురుషుండు దన్నొక్కనినె యాదర్శ చక్షువులందు
భిన్నరూపునింగా; దలంచు చందంబున మన యిద్దఱికిని భేదంబు
గలిగిన యట్ల తోచు; నని యివ్వధంబున నతం డతనిచేత నీవు
పూర్వంబున మదీయసఖుండవైన హంస" వని తెలుపంబడి స్వస్థుండై
తద్వియోగ నష్టంబైన జ్ఞానంబు గ్రమ్మఱం బొందె" అని చెప్పి నారదుండు
ప్రాచీనబర్హిం జూచి యీ యధ్యాత్మతత్త్వంబు రాజకథామిషంబున నీకు
నెఱింగించితి; " అనిన.

4-852-కంద పద్యము

విని భూమీశుఁడు నారద

ముని కను "భవదీయవచనములు సూరులు ద

క్కను గర్మ మోహితులమై

వనరెడు నే మెట్టు దెలియువారము చెపుమా."

4-853-వచనము

అనిన యోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె "నరేంద్ర! యేమి కతంబున
నాత్మ చేత యేక ద్వి చతుష్పాదంబును బహుపాదంబును నపాదంబు
నగుచు; బురంజును దేహంబు ప్రకటం బొనర్చు; నా కతంబున
బురంజునుండు పురుషుం డయ్యె; అట్టి పురుషునకు నామ క్రియా
గుణంబుల విజ్ఞాతుండు గాకుండుటం జేసి యవిజ్ఞాత శబ్దంబునం

జెప్పంబడు; సఖుం డీశ్వరుండు; పురుషుండు సాకల్యంబునం జేసి
 దేహపరిగ్రహంబు చేయ నిశ్చయించు నప్పుడు నవద్వార కలితంబును
 ద్విహస్త చరణ యుక్తంబును నయిన పురం బేది గల, దది లెస్స యని
 తలచి యప్పురం బను దేహంబునందు; బురుషుం డింద్రి యంబులం
 జేసి యే బుద్ధి నధిష్ఠించి విషయంబుల ననుభవించు; నహంకార
 మమకారంబులకు నే బుద్ధితత్త్వంబు గారణం బగు; నట్టి బుద్ధి
 ప్రమదోత్తమ యనంబడె; దానికి సఖులు జ్ఞానకర్మకారణంబులైన
 యింద్రియగుణంబులు; సఖీజనంబులు దదీయ వృత్తులు;
 పంచముఖోరగం బనం బంచవృత్తి యైన ప్రాణంబు; ఏకాదశ
 మహాభటులన బృహద్బలుండు నుభయేంద్రియ నాయకుండునైన
 మనంబు; నవద్వార సమేతంబైన యప్పురంబు చుట్టివచ్చిన
 పాంచాలదేశంబు లనం బంచవిషయంబులు; నవద్వారంబు లన నక్షి
 నాసికా కర్ణ ముఖ గుద శిశ్నంబులు; అందు నక్షినాసాస్యంబు లైదునుం
 బ్రాగ్ద్వార పురస్కృతంబులు; దక్షిణోత్తర కర్ణంబులు
 దక్షిణోత్తరద్వారంబులు; గుద శిశ్నంబులు పశ్చిమద్వారంబులు; అందు
 నేకస్థల నిర్మితంబులైన ఖద్యోతా విర్ముఖులు నేత్రంబులు; విభ్రాజితం
 బన రూపంబు; ద్యుమంతు డనం జక్షురింద్రియంబు; నళినీ నాళిను లన
 నాసికా ద్వారంబులు; సౌరభం బన గంధంబు; అవధూత యన
 ఘాణేంద్రియంబు; ముఖ్య యన నాస్యంబు; విపణం బన వాక్కు; రసజ్ఞం
 డన రసంబు; ఆపణం బన వ్యవహారంబు; బాహూదనం బన
 వివిధాన్నంబు; పితృహు వన దక్షిణకర్ణంబు; దేవహూ వన
 నుత్తరకర్ణంబు; చండవేగుం డనం గాలోపలక్షకం బైన సంవత్సరంబు;

గంధర్వు లన దివంబులు; గంధర్వీ జనంబు లన రాత్రులు; పరీవర్తనం
 బన నాయుర్ధరణంబు; గాలకన్యక యన జర; యవనేశ్వరుం డన
 మృత్యువు; అతని సైనికులన నాధివ్యాదులు; ప్రజ్వారుం డనం
 బ్రాణిహింస యందు శ్రీఘ్రవేగంబు గలిగి శీతోష్ణ భేదంబులం ద్వివిధం బైన
 జ్వరంబు; దక్షిణ పాంచాలం బనం బిత్థలోక ప్రాపకంబును బ్రవృత్తి
 రూపకంబు నైన శాస్త్రంబు; ఉత్తర పాంచాలం బన దేవలోక ప్రాపకంబు
 నివృత్తి సంజ్ఞికంబు నయిన శాస్త్రంబు; శ్రుతధరుం డన శ్రోత్రంబు; ఆసురీ
 నామకం బనం బశ్చార్ద్యారంబైన మేఢ్రంబు; గ్రామకం బన సురత
 సుఖంబు; దుర్మదుం డన గుహ్యంద్రియంబు; నిర్మతి నామకం బైన
 పశ్చిమద్వారం బన గుదంబు; వైశసం బన నరకంబు; లుబ్ధకుం డనం
 బాయువు; నంధు లన హస్త పాదంబులు; అంతఃపురం బన
 హృదయంబు; విషూచి యన మనంబు;” అని వెండియు నిట్లనియె.

4-854-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! వినుము జాయాత్మజులను గుణా;

క్తం బగు మఱి బుద్ధితత్త్వ మర్థి

వెలయ నేయే గతి వికృతి చేయం బడు;

నేయే తెఱంగుల నింద్రియములు

వికృతిని బొందు నా విధమునఁ దద్గుణా;

న్వ్వితుఁడును వరుసఁ దద్వత్తులకును

ఘనుఁడు నుపద్రష్టయును దగు నాత్మయు;

దద్వత్తులను బలాత్కారమునను

4-854.1-తేటగీతి

ననుకరింపంగ నర్థి జేయంగఁ బడుట
 ననవరత మాతృమహిషిని ననుసరించు
 టయు నెఱుంగఁ జెప్పి యిట్లు లనియెను మఱియు
 జనవరేణ్యునితో యోగిసత్తముండు.

4-855-వచనము

“మఱియు నరదం బన దేహంబు; దురంగంబు లన నింద్రియంబులు;
 ఈషాద్వయం బన సంవత్సరంబునుం దత్కృత వయస్సును;
 చక్రద్వయం బనం బుణ్యపాప కర్మద్వయంబు; వేణుత్రయం బన
 గుణత్రయంబు; పంచబంధనం బనం బంచప్రాణంబులు; రశ్మి యన
 మనంబు; సారథి యన బుద్ధి; రథికోపవేశస్థానం బన హృదయంబు;
 కూబరంబు లన శోకమోహంబులు; పంచప్రహరణంబు లనం బంచేంద్రి
 యార్థప్రక్షేపంబు; పంచవిక్రమం బనం గర్మేంద్రియంబులు;
 సప్తవరూధంబు లన ధాతువులు; హైమోపస్కరం బన రజోగుణంబు;
 అక్షయతూణీరం బన ననంతవాసనాహంకారోపాధి; ఏకాదశ చమూపతి
 యన నేకాదశేంద్రియంబైన మనంబు; ఆసురీవృత్తి యనం
 బాహ్యవిక్రమంబు; పంచేంద్రియంబులచేత మృగయా వినోదంబు
 చందంబున హింసాదులం జేసి విషయంబు లనుభవించుటయ
 మృగయాచరణంబు; ఈ విధంబున నుండ జీవుండు దేహంబున స్వప్న
 సుషుప్తి జాగ్రదవస్థల యందు నాధ్యాత్మికాధిభౌతికంబులైన
 బహువిధ దుఃఖంబులం జేసి క్లేశంబు లననుభవించుచు

నజ్ఞానావృతుండయి వర్షశతంబు నిర్గుణుం డయ్యును బ్రాణేంద్రియ
మనోధర్మంబులం దనయందు నధ్యవసించి కామలవంబుల ధ్యానంబు
చేయుచు నహంకార మమకార సహితంబుగాఁ గర్మాచరణంబు
చేయుచుండు.

4-856-కంద పద్యము

పురుషుఁడు నిజప్రకాశతఁ

బరగియు నలఘుఁడుఁ బరుండు భగవంతుండున్

గురుఁడును నగు నయ్యాత్మను

బరువడి నెఱుంగంగ లేక ప్రకృతి గుణములన్.

4-857-కంద పద్యము

విను మెప్పుడు దగులు నప్పుడ

యొనరంగ గుణాభిమానియును గర్మవశుం

డనఁ దగు నా పురుషుఁడు దా

మనమగు త్రైగుణ్యకర్మ కలితుం డగుచున్.

4-858-సీస పద్యము

దృతి నొప్పుచున్న సాత్త్విక కర్మమునను బ్ర;

కాశ భూయిష్ట లోకముల భూరి

రాజస ప్రకట కర్మమున దుఃఖోదర్క;

లోలక్రియా యాస లోకములను

గైకొని తామస కర్మంబునను దమ;

శ్లోక మోహోత్కట లోకములను
బొందుచుఁ బుం స్త్రీ నపుంసక మూర్తుల;
దేవ తిర్యజ్మర్త్య భావములను

4-858.1-తేటగీతి

గలుగుఁ గర్మానుగుణములు గాఁగ జగతిఁ
బుట్టి చచ్చుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టు చిట్లు
దివిరి కామాశయుం డైన దేహి యెప్పు
నున్న తానత పదముల నొందుచుండు.

4-859-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె.

4-860-మత్తేభ విక్రీడితము

ఎనయన్ క్షుత్పరిపీడఁ గుంది శునకం బింటింటికిం బోవఁ బూ
నినఁ దద్దైవిక మైన దండహతిఁ గానీ, కాక చోర్యాన్న మై
నను గానీ తగఁ బొందు చందమున నెన్నన్ దైవయోగంబు పెం
పున నీ జీవుఁడు దాఁ బ్రియాప్రియములం బొందుం ద్రిలోకంబులన్.

4-861-చంపకమాల

గొనకొని యిట్టి దుఃఖములకుం బ్రతికారము మానవేంద్ర! క
ల్లిన విను తత్ప్రతిక్రియ యకించనవృత్తి జనుండు మస్తకం
బున నిడుమోపు మూఁపునను బూనినఁ దద్భరదుఃఖ మాత్మఁ బా
యని గతి జీవుఁడుం ద్రివిధమై తగు దుఃఖముఁ బాయఁ డెన్నడున్.

4-862-కంద పద్యము

ఘన దుఃఖ హేతు కర్మం

బును దత్ప్రతికార కర్మమును నివి మాయా

జనము లగుటను బురుషుడు

గనుఁ గలలోఁ దోచి నట్టి కల చందమునన్.

4-863-వచనము

సవాసనోచ్చేదకంబు గా" దని వెండియు నిట్లనియె.

4-864-సీస పద్యము

నరనాథ! వినుము స్వప్నంబు చందంబున;

నజ్ఞాన విలసితం బగుటఁ జేసి

తివిరి మిథ్యాభూత దేహాదికమునకు;

నరయ నివర్తనాయాస మేటి

కని యంటివేనియు నర్థంబు లేకున్న;

నర్థి సోపాధికం బైన మనము

వాంఛతో స్వప్నము వర్తింపఁ బురుషుని;

బూని జాగ్రద్బోధచే నుపాధి

4-864.1-తేటగీతి

చెడక స్వాప్నిక సంస్కృతి విడువనట్లు

తత్త్వ విజ్ఞానమున నవిద్యా నివృత్తి

దార దేహాదిక నివృత్తి దగులకున్నఁ
దివుట సంస్కృతి దా నివర్తింప కుండు.

4-865-చంపకమాల

ఘన పురుషార్థభూత మనఁగాఁ దగు నాత్మకు నే నిమిత్తమై
యెనర ననర్థహేతు వన నూల్కొను సంస్కృతి సంభవించు న
ట్టనయముఁ దన్నిమిత్త పరిహరక మర్థి జగద్గురుండు నాఁ
దనరిన వాసుదేవ పద తామరసస్ఫుటభక్తి యారయన్.

4-866-కంద పద్యము

పూనిన తద్భక్తి సమీ
చీనగతిం దెలియ ననఘ; చిర వైరాగ్య
జ్ఞాన జనక మగు భక్తి ని
ధానము గోవింద వరకధాశ్రయమ యగున్.

4-867-వచనము

కావున నది తత్కథాకర్ణన గాన నిరతుండు, విశ్వాస సంయుక్తుండు నైన
వానికి సంభవించు మఱియును.

4-868-కంద పద్యము

ధర సాధులు విమలాంతః
కరణులు భగవద్గుణానుకథనశ్రవణ
స్ఫురితస్వాంతులు ననఘులు
వరధిషణులు నైన భాగవత జనుల సభన్.

4-869-కంద పద్యము

సరసోదార మహాత్మ ము

ఖరితము లగు మధువిరోధి కమనీయ గుణో

త్కర సురుచిర చరితామృత

పరిపూరిత వాహినులను బరమప్రీతిన్.

4-870-కంద పద్యము

మన మలరంగ శ్రోత్రాంజలు

లను బానము చేయు పుణ్యలకు క్షుత్తప్ణా

ఘన భయ శోక విమోహము

లనయంబును నోకకుండ నవనీనాథా!

4-871-వచనము

కావున నిట్టి భాగవత సహవాసంబు లేక తనంతన భగవద్భాగవత
గుణాభి వర్ణన కథానుచింత నాదులయందుం బ్రవర్తించిన నాలస్యాది
దోషంబు లొంది యీ జీవలోకంబు సహజక్షుధాదికంబున నుపద్రుతం బై
సర్వేశ్వరకథామృత వాహిని యందు రతింజేయదు; ఇది నిశ్చితం” బని
మఱియు నిట్లనియె.

4-872-సీస పద్యము

" పద్మ సంభవుడును భవుడును మనుకుల;

సమితి దక్షాది ప్రజాపతులును

నైష్ఠికులైన సనకముఖ్య మునులు; బు;

లస్త్తుండు భృగువుఁ బులహుఁడుఁ గ్రతువు
నత్రి మరీచియు నంగిరసుండు న;
రుంధతీవిభుఁడును రూడి మెఱయ
బహు పుణ్యులే కడపల గాఁగ గల బ్రహ్మ
వాదుల నందఱు వాక్కులకును

4-872.1-తేటగీతి

నెనయ నీశ్వరులై యుండియును సమగ్ర
మతిఁ దపో యోగ విద్యా సమాధి వర వి
చారులై యుండియును సర్వసాక్షి యైన
యాశ్వరుని వెదకియుఁ గాన రిద్ధచరిత!

4-873-వచనము

అది యెట్లంటేని.

4-874-మత్తేభ విక్రీడితము

ఘనవిస్తార మపార మద్యయ మనంగా నొప్పు వేదంబు దా
మనువర్తించుచు మంత్రయుక్తి వివిధంబై నట్టి దేవాఖ్య శో
భనసామర్థ్యముచేత నింద్ర ముఖ రూపం బిష్టదైవంబుగాఁ
గని పేడ్కన్ భజియించు వారలు గనంగా నేర్తురే యీశ్వరున్.

4-875-కంద పద్యము

విను మాతృ భావితుం డన
నెనసిన భగవంతుఁ డెప్పు డెవ్వనిఁ గరుణం

దనరుచు ననుగ్రహించును

మనుజేశ్వర! యపుడ వాడు మహితాత్మకుడై.

4-876-కంద పద్యము

ధీరత నీ లోకవ్యవ

హోరంబును వైదికంబు ననదగు కర్మా

చారములందు వినిస్థిత

మై రూఢిఁ దనర్చు బుద్ధి నర్దిన్ విడుచున్.

4-877-సీస పద్యము

కావున రాజేంద్ర! నీవును బరమార్థ;

రూపంబు లగుచుఁ బ్ర^రోచమాన

ములును గర్ణప్రియంబులును సస్పృష్ట;

వస్తువులును నైన యీ వివిధ కర్మ

ములయందుఁ బురుషార్థబుద్ధి గావింపకు;

మతి ఘన స్వాంతు లై నట్టివారు

పరగు జనార్ధన ప్రతిపాదకంబైన;

శ్రుతిఁ గర్మ పర మని చూపుచుండు

4-877.1-తేటగీతి

వారు వేదజ్ఞు లనఁ దగువారు గారు

రూఢి మఱి వారు నిత్యస్వరూపభూత

మైన యీ యాత్మతత్త్వంబు నలరు వేద

కలిత తాత్పర్య మని యాత్మఁ దెలియ లేరు

4-878-వచనము

కావునం; బ్రాగ్గంబు లైన దర్శలచేత సకల క్షీతిమండలాస్తరణంబు
గావించి యహంకార యుక్తుండవు నవినీతుండవు నై పెక్కు పశువులఁ
జంపనే కాని కర్మస్వరూపంబును విద్యాస్వరూపంబును నెఱుంగవు; ఆ
కర్మ విద్యా స్వరూపంబు లెట్టి వనిన సర్వేశ్వర పరితోషకం బేది యదియ
కర్మంబు; ఆ సర్వేశ్వరుని యందు నేమిట మతి సంభవించు నదియ
విద్య; అతండే దేహులకు నాత్మయు నీశ్వరుండు నగుచుండుఁ గావునఁ
బురుషులకు క్షేమకరంబయిన యాశ్రయంబు దత్పాద మూలంబ;
అతండు ప్రియతముండును సేవ్యమానుం డును నగుచుండ నణుమాత్రం
బయిన దుఃఖంబు లేదు; అట్టి యా భగవత్స్వరూపం బెవ్వం డెఱుంగు
వాఁడు విద్వాంసుండును గురుండును హరియు" నని చెప్పి వెండియు
నిట్లనియె.

4-879-కంద పద్యము

" అ^వనీశ! యీ విధంబున

భవదీయప్రశ్నమిట్లు ప్రరిహృత మయ్యెం;

ద^{వి}లి యిఁక నొక్క గోప్యము

వివరించెదఁ జిత్తగింపు విమలచరిత్రా!

4-880-సీస పద్యము

లలి సుమనో వాటికల యందు నల్ప ప్ర;
సూన మరంద గంధాను మోద
సంచారియును మృగీసహితముఁ దన్నివే;
శిత చిత్తమును మధువ్రత నినాద
మేదుర శ్రవణానుమోదితమును బురో;
భాగ చరన్నిజ ప్రాణహారి
దీపిత వృక గణాదిష్టితమును లుబ్ధ;
కక్రూర ఘన సాయకప్రభిన్న

4-880.1-తేటగీతి

పృష్ఠభాగంబునై తగ నెదను మృత్యు
బీతి వాటిల్ల నొండు దప్పింప వెరవు
గాన కడవిఁ జరించు మృగంబు పగిది
భూవరోత్తమ! వినవయ్య! పురుషుఁ డెప్పుడు.

4-881-వచనము

అంగనా నివాసంబుల యందు క్షుద్రతమంబగు కామ్యకర్మ
 పరిపాకజనితంబైన జిహ్వోపస్థాది కామజనిత సుఖలేశంబుల
 నన్వేషించుచుఁ, గామినీ యుక్తుండును, దన్నివేశిత మానసుండును
 నతి మనో హర వనితాజనాలాప శ్రవణతత్పర చిత్తుండును,
 బ్రత్యక్షంబున, నాయుర్ధ్వరణ కారణాహోరాత్రాది
 కాలవిశేషగణనాపరుండును గాక పరోక్షంబునం గృతాంత శరనిర్భిన్న
 గాత్రుండును నగుచు నీ జీవుండు విహరించుచుండు; గావున నీవు నీ

జీవుని మృగచేష్టితునిగా విచారించి శ్రోత్రాదు లందున్న శబ్దాదులం బోలె
బాహ్య వృత్తులగు శ్రోతస్మార్తాది రూపకర్మంబులను హృదయంబు నందు
నియమించుచు నసజ్జనయూథ వార్తాసహితం బైన గృహశ్రమంబు
విడువుము; సకల జీవాశ్రయమైన యీశ్వరుని భజియింపుము; ఇట్లు
సర్వతో విరక్తుండవు గ"మ్మని నారదుండు పలికినం బ్రాచీనబర్హి
యిట్లనియె.

4-882-కంద పద్యము

" మునివర! భగవంతుండవు

ననుపమ విజ్ఞాననిధివి ననందగు నీ చే

తను వివరింపంగాఁ దగి

యెనసిన యీ యాత్మతత్త్వ మిటు నాచేతన్.

4-883-వచనము

శ్రుతంబును విచారితంబును నయ్యె; గర్మనిష్ఠు లగు నుపాధ్యాయు
లైనవార లీ యాత్మతత్త్వంబు నెఱుంగరు; ఎఱింగిరేని నుపదేశింపరు;
కావునఁ దత్ప్రతంబైన మహాసంశయంబు నీ చేత నివృత్తం బయ్యె;" అని
వెండియు నిట్లనియె.

4-884-సీస పద్యము

అనపూత్య! యేమిటి యందు నీ యింద్రియ;

వృత్తులు దగఁ బ్రవర్తించుకుండు

ఓను జేసి ఋషు లైన మునముగ మోహింతు;

రట్టి యర్థము నందు నాత్మ సంశ
యము గల్గుచున్నది; యది యెట్టి దనినను;
బురుషుఁ డేయే దేహమునను జేసి
కర్మముల్ చేసి తత్త్వాయంబు నీ లోక;
మందునే విడిచి తా నన్యదేహ

4-884.1-తేటగీతి

మర్ధితో ఘటియించి లోకాంతరమును
బొంది తత్కర్మఫలమును బొందు ననుచుఁ
బ్రకటముగ వేదవేత్తలు పలుకు చుండు
రన్న నది యెట్లు విన నుపపన్న మగును?

4-885-వచనము

అదియునుం గాక యాచరితంబైన కర్మంబు తత్క్షణంబ వినష్టం
బగుటంజేసి జీవుండు దేహాంతరంబున లోకాంతరగామి యైన ఫలం బెట్లు
సంభవించును;” అనిన ప్రాచీనబర్హికి నారదుం డిట్లనియె “నరేంద్రా!
స్వప్నావస్థ యందు లింగశరీరాధిష్ఠాత యైన జీవుండు
జాగ్రద్దేహాభిమానంబు విడచి తాదృశంబ కాని యతాదృశంబ కాని యైన
శరీరాంతరంబు నొంది మనంబునందు సంస్కార రూపంబున
నాహితంబైన కర్మంబు ననుభవించు చందంబునం బురుషుండే లింగ
శరీరంబునం జేసి కర్మంబు నాచరించు నా లింగశరీరంబున
లోకాంతరంబున దేహవిభేదంబు నొందక తత్ఫలం బనుభవించును;
అదియునుం గాక దాన ప్రతిగ్రహాదుల యందు స్థూలదేహంబునకుం

గర్భత్వంబు గల దంటివేని నహంకార మమకార యుక్తండయిన
పురుషుండు మనంబునం జేసి యేయే దేహంబు పరిగ్రహించు, నాయా
దేహంబున సిద్ధంబైన కర్మం బా జీవుం డనుభవించు; అట్లు గాకున్నఁ
గర్మంబు పునరుద్భవ కారణం బగుట యుపపన్నంబు గాకుండుఁ;
గావున మనఃప్రధానం బైన లింగశరీరంబునకే కర్మత్వం బుపపన్నం బగు”
నని వెండియు నిట్లనియె.

4-886-కంద పద్యము

క్షీతి నుభయేంద్రియ కర్మ
స్థితు లనుభవ మందఁబడిన చిత్తము పగిదిసే
దృతిఁ జిత్తవృత్తులను ల
క్షిత మగుఁ దత్సూర్య దేహకృత కర్మంబుల్.

4-887-వచనము

అది యెట్లనిన నీ దేహంబునం జేసి యే రూపంబు నే ప్రకారంబున నెప్పు
డెచ్చట నగు; నది యననుభూతంబును నదృష్టంబును నశ్శుతంబునునై
యుండు; నట్టిది యొకానొక కాలంబున వాసనాశ్రయం డయిన
పురుషునకుఁ దదనుభవాది యుక్తంబగు పూర్వదేహంబున
ననుభూతంబును దృష్టంబును శ్శుతంబును నని విశ్వసింపుము; ఈ
మనంబు నననుభూతార్థంబు గోచరింపజాలదు; ఈ మనంబె
పురుషులకు శుభాశుభ నిమిత్తంబు లైన పూర్వాపరదేహంబులం
బ్రకాశింపంజేయుచుండు; ఈ మనంబునందు నదృష్టంబు నశ్శుతంబునైన
యర్థంబు స్వాప్నాదికమందుం దోచు నంటివేని నది దేశకాలక్రియా

శ్రయంబని తలంపందగు; ఈ సమస్త విషయంబులుఁ గ్రమానురోధంబున మనంబునంజేసి భోగ్యంబులగు" నని మఱియు నిట్లనియె.

4-888-చంపకమాల

సుమహిత శుద్ధ సత్త్వగుణ శోభితమున్ సరసీరుహోద రో
త్రమ గుణచింతనాపరము ద్రవ్యము నైన మనంబునందు భూ
రమణ! సుధాంశునందు నుపరాగమునన్ దివిఁ దోచు రాహు చం
దమునను గోచరంబగు నుద్రారత నీ యఖిలప్రపంచమున్."

4-889-వచనము

అని వెండియు నిట్లనియె "లింగదేహమునకుఁ గర్మత్వ భోక్తృత్వంబులు స్థూలదేహద్వారకంబు లగుటంజేసి స్థూలదేహ వినాశంబు గలుగం జీవునకుఁ గర్మత్వ భోక్తృత్వంబులు లేకుండుటంజేసి ముక్తిగలుగు నంటివేని నీ స్థూలదేహ సంబంధంబు జీవుని యందు బుద్ధిమనో మోక్షార్థగుణవ్యాహరూపాది లింగ శరీర భంగ పర్యంతంబు గలుగు చుండును; సుషుప్తి మూర్ఛాదుల యందు నిష్ఠవియోగాది దుఃఖ మందు నహంకారంబు గలిగి యుండు; నది యింద్రియోపహతింజేసి యమావాస్య యందలి చంద్రుండునుం బోలెఁ దరుణ పురుషునకు గర్భబాల్యావస్థల యందు నింద్రియ పౌష్కల్యంబు లేకుండుటంజేసి యేకాదశీంద్రియ స్ఫురణ సమర్థంబైన యహంకారంబు గర్భాదులకుఁ బ్రకాశింపని చందంబునం దోషకుండుఁ గావున స్థూలదేహ విచ్ఛేదకంబు లేకుండుటంజేసి వస్తుభూతార్థంబు లేకున్న నీ సంసారంబు విషయంబులయం దాసక్తుండగు జీవునకు స్వాప్నికానర్థాగమనంబునుం

బోలె నివర్తింపదు; ఈ తీరునఁ బంచతన్మాత్రాత్మకంబును
ద్రిగుణాత్మకంబును పోడక వికారాత్మకంబునై విస్తృతంబునునయిన
లింగశరీరంబు నధిష్ఠించి చేతనాయుక్తుండైన జీవుండని చెప్పబడు;
మఱియును.

4-890-సీస పద్యము

తీవిరి యప్పురుషుండు దేహంబుననుజేసి;
యనయంబుఁ బెక్కు దేహంతరముల
నంగీకరించుచు నవి విసర్జించుచు;
సుఖ దుఃఖ భయ మోహ శోకములను
బొలుపొందు తద్దేహములనె పొందుచు నుండు;
నది యెట్లు లన్నను నగ్రభాగ
త్పణమూఁది మఱి పూర్వత్పణ పరిత్యాగంబు;
గావించు తృణజలూకయును బోలె

4-890.1-తేటగీతి

జీవుఁ డవనిఁ గొంత జీవించి మ్రియమాణుఁ
డగుచు నొండు దేహ మర్థిఁ జెంది
కాని పూర్వమైన కాయంబు విడువఁడు
గాన మనమె జన్మకారణంబు

4-891-తరళము

నరవరోత్తమ! యట్లు గాన మనంబె జీవుల కెల్ల సం
సరణకారణ; మట్టి కర్మవశంబునన్ సకలేంద్రియా
చరణుఁ డాట నవిద్య గల్గును; సంతతంబు నవిద్యచేఁ
బరగుటన్ బహుదేహకర్మనిబంధముల్ గలుగుం జుమీ!

4-892-చంపకమాల

నిను మది గాన భూవర! యనిద్య లయించుటకై రమాపతిన్
ఘన జననస్థితిప్రళయ కారణభూతునిఁ బద్మపత్రలో
చనుఁ బరమేశు నీశ్వరుని సర్వజగంబుఁ ద దాత్మకంబుగాఁ
గనుగొనుచుం దదీయపదకంజము లర్థి భజింపు మెప్పుడున్."

4-893-కంద పద్యము

అని యీ గతి భగవంతుం
డనఘుఁడు భాగవతముఖ్యుఁ డగు నారదుఁ డా
ఘనునకు జీవేశ్వర గతి
ఘనకృప నెఱిగించి సిద్ధ గతిఁ జనిన యెడన్.

4-894-సీస పద్యము

రాజర్షి యైనట్టి ప్రాచీనబర్హి దా;
దగఁ బ్రజాపాలనార్హంబు సుతుల
ధరకు నియోగించి తపము చేయుటకునై;
కపిలాశ్రమంబున కపుడు పోయి
యచ్చట నియతి నేకాగ్రచిత్తుండును;

ముక్తసంగుండును భూరిదైర్య
యుక్తుండు నగుచును భక్తియోగంబున;
ననఘ! గోవిందపదారవింద

4-894.1-తేటగీతి

చింతనామృత పాన విశేషచిత్తుఁ
డగుచు విధిరుద్ర ముఖ్యుల కందరాని
యవ్య యానందమయ పద మందె నప్పు"
డనుచు మైత్రేయముని విదురునకుఁ జెప్పి.

4-895-వచనము

వెండియు నిట్లనియె “ఇట్లు ముకుందయశంబునం జేసి
భువనపావనంబు, మనశ్శుద్ధికరంబు, సర్వోత్కృష్టఫలప్రదాయకంబు,
దేవర్షివర్య ముఖ వినిస్సృతంబు నైన యీ యధ్యాత్మ పారోక్ష్యంబు
నెవ్వండు పరియించు నెవ్వండు విను నట్టివారు లింగశరీరవిధూననంబు
గావించి ముక్త సమస్త బంధుడయి విదేహకైవల్యంబు నొంది
సంసారమునందుఁ బరిభ్రమింప" డనిన మైత్రేయునకు విదురుం
డిట్లనియె.

4-25-ప్రచేతసుల తపంబు

4-896-కంద పద్యము

మునినాథ! ప్రచేతసు లా
ఘన మగు రుద్రోపదిష్ట కమలోదర కీ

ర్తనమున నే గతిఁ బొందిరి

వనజాక్షుఁడు సంతసింప వారనఘాత్మా!

4-897-తేటగీతి

కడఁగి మఱి వారు యాద్యచ్చితను జేసి

హరికి నిత్యప్రియుం డగు హరునిఁ గాంచి

యతని వలన యనుగ్రహ ముంది మోక్ష

ముంది రని చెప్పి; తది నిశ్చయంబు మఱియు

4-898-కంద పద్యము

హరి దర్శన పూర్వం బిహ

పరలోకములందు నా నృపాల తనయు లం

దిరియే ఫలముల నందఱు

నిరతి నెఱింగింపు; మన మునివరుఁడు పలికెన్.

4-899-కంద పద్యము

విను జనకాదేశము ముద

మునఁ దాల్చి నృపాత్మజులు సముద్రోదరమం

దనుపమ జపయజ్ఞంబున

నొనరఁ దపం బూని ముదము నొందుచు నుండన్.

4-900-కంద పద్యము

పదివే లేఁడులు నిష్ఠను

వదలక తప మాచరింప వారల కర్థిన్

సదయాంతరంగుఁ డభయ

ప్రదుండు సనాతనుఁడు నైన పద్మోదరుఁడున్.

4-901-కంద పద్యము

అనుపమ శాంతము లగు నిజ

తను రశ్మిలచే నృపాల తనయ తపో వే

దనలు శమింపగఁ జేయుచు

ననయముఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె; నచ్యుతుఁ డంతన్.

4-902-సీస పద్యము

ఘన మేరుశృంగ సంగత నీల మేఘంబు;

నెటి గరుడస్కంధ నివసితుండుఁ

గమనీయ నిజదేహకాంతి విపాటితా;

భీలాఖి లాశాంతరాళ తముఁడు

సుమహితాష్టాయుధ సుమనో మునీశ్వర;

సేవక పరిజన సేవితుండు

మండిత కాంచన కుండల రుచిరోప;

లాలిత వదన కపోలతలుఁడు

4-902.1-తేటగీతి

చారు నవరత్నదివ్యకోటీర ధరుఁడు

కౌస్తుభప్రవిలంబ మంగళగళుండు

లలిత పీతాంబరప్రభాలంకృతుండు

హర కేయూర వలయ మంజీర యుతుఁడు

4-903-కంద పద్యము

లలితాయ తాష్ట భుజ మం

డలమధ్యస్ఫురిత రుచివిడంబిత లక్ష్మీ

లలనా కాంతిస్పర్ధా

కలిత లసద్వైజయంతికా శోభితుఁడున్

4-904-కంద పద్యము

సుర గరుడ యక్ష కిన్నర

నిరుపమ జేగీయమాన నిఖిలాశా సం

భరిత యశోమహనీయ

స్ఫురణుండు నగు న ప్పురాణ పురుషుం డెలమిన్

4-905-కంద పద్యము

కరుణావలోకనంబులు

నిరవొంద నృపాలసుతుల నీక్షించి రమా

వరు డంబుద గంభీర మ

దుర భాషలఁ బలికెఁ బ్రియము దూకొనుచుండన్

4-906-తేటగీతి

తాపనోత్తము లగు ప్రచేతసులు! వేడ్క

వినుఁడు మీరలు సౌహార్దమున నభిన్న

ధర్ము లగుట భవత్సోహృదమున కేను

జాలఁ బరితోష మందితి సమత నేడు

4-907-కంద పద్యము

అనయమును మీ మనోరథ

మొనరింతు; నెఱుంగఁ బలుకు; డుత్తము లగు మీ

మృనుదినము నెవ్వఁడు సుఖశ

యనుడై మదిలోనఁ దలచు నా నరుఁ డెప్పుడున్.

4-908-కంద పద్యము

బ్రాత్యజన సౌహృదంబును

భూతదయాగుణము విమల బుద్ధియు సుజన

ప్రీతియు; గల్గి సుఖించును

వీత సమస్తాఘుఁ డగుచు విశ్వములోనన్.

4-909-వచనము

మఱియు రుద్రగీతం బయిన మదీయస్తవం బెవ్వ రనుదినంబును

స్తోత్రంబు చేయుదురు, వారల కభిమతవరంబులు, శోభనకరం బగు

ప్రజ్ఞయు నిత్తు; మీరలు ముదన్వితులై జనకాదేశం బంగీకరించుటం జేసి

మీ కీర్తి లోకంబుల విస్తరిల్లు; మీకు ననూన బ్రహ్మగుణండు

నాత్మసంతతింజేసి లోకత్రయ పరిపూర్ణ గుణాకరుండు నైన పుత్రుండు

సంభవింపంగలండు; కండుమహాముని తపోవినాశార్థంబుగా నింద్రుని

చేతఁ బ్రేషిత యగు ప్రష్టాచ యను నప్పరస గర్భంబు దాల్చి

యమ్మునీందుని వీడ్కోని దివంబునకుం జను సమయంబునం
బ్రసూతయై తత్పుత్రిని వృక్షంబు లందుఁ బెట్టి చనిన.

4-910-సీస పద్యము

ఆ శిశు వపుడు పేరాకలిచేఁ గుంది;
వావిచ్చి బిట్టు వాపోవు చుండ
నాలించి యటకు రాజైన సోముఁడు వచ్చి;
వలనొప్ప నవసుధావర్తి యైన
యాత్మీయ తర్జని నర్థిఁ బానమ్ము చే;
యింపంగఁ బెరిఁగి య య్యిందువదనఁ
గన్యా వరారోహఁ గడఁక మారిష యను;
చెలువఁ బుణ్యండు ప్రాచీనబర్తి

4-910.1-తేటగీతి

యన్నప్పునిచేఁ బ్రజా విసర్గావసరము
నందు వేడ్కఁ దదాదిష్టులైన మీర
లందఱును నెయ్యమున వివాహంబు గండ
యని సరోరుహనయనుఁ డిట్టనియె; మఱియు.

4-911-వచనము

“అనఘాత్మలారా! యభిన్న ధర్మశీలు రయిన మీకు నందఱకు నా
సుమధ్య యైన కన్య యభిన్న ధర్మశీలయు భవ దర్పితాశయయు
నయిన భార్య యగు; మీర లప్రతిహత తేజస్కులై దివ్యవర్ష సహస్రం

బులు భౌమ దివ్య భోగంబులు మదనుగ్రహులై యనుభవించెద; రంత
నా యందుల భక్తిం జేసి నిర్మలాంతఃకరణులై యీ భోగంబులు నిరయ
ప్రాయంబులుగాఁ దలంచి మదీయ స్థానంబు నొందెద” రని వెండియు
నిట్లనియె.

4-912-చంపకమాల

అరయ గృహస్థు లయ్యును మదర్పిత కర్ములు నస్మదీయ సుం
దర చరితామృతశ్రవణ తత్పర మానస యాతయాములున్
సరస గుణాఢ్యు లై తనరు సాధుల కీ గృహముల్ దలంప దు
ప్లుర భవబంధ హేతువులు గావు నృపాత్మజులార! యెన్నడున్.

4-913-వచనము

అది యెట్లంటిరేని.

4-914-చంపకమాల

అనుపమ బ్రహ్మవాదు లగు నంచిత యోగిజనానుగీయమా
న నిజకథా సముత్సుకుఁ డనందగు నేను మదీయులంద నూ
తనముగ నుండుఁ గావున నుద్రారత వారికి నీ గృహావళుల్
ఘనభవబంధ హేతువులు గా; విది యంతయు నిక్క మారయన్.

4-915-కంద పద్యము

సరసుఁడ నగు ననుఁ బొందిన

పురుషులు ఘన శోక మోహ మోదంబులఁ బొం

దరు; గావున నెనయగను ద్రి

పురుషాధీశ్వరుడ బ్రహ్మభూతుడ నగుదున్."

4-916-వచనము

అని యిట్లు పలుకుచున్న పురుషార్థ భాజనుం డగు జనార్దనుని దర్శించి
తద్దర్శన విద్వస్త రజస్తమోగుణు లయిన ప్రచేతసులు.

4-917-చంపకమాల

కరసరసీరుహంబు లెసకం బెసగన్ ముకుళించి గద్గద

స్వరములఁజేసి యిట్లనిరి స్వర్వశరణ్య నగణ్య నిందిరా

వరు నజితున్ గుణాఢ్యు ననవద్యచరిత్రుఁ బవిత్రు నచ్యుతుం

బరుఁ బరమేశు నీశు భవబంధవిమోచనుఁ బద్మలోచనున్.

4-918-సీస పద్యము

కేశవ! సంతత క్షేశ నాశనుడవు;

గురుసన్మనో వాగగోచరుడవు

నిద్దమనోరథ హీతుభూతోదార;

గుణనాముడవు సత్త్వగుణుడ వఖిల

విశోద్భవస్థితి విలయార్థదృతనిత్య;

విపులమాయాగుణ విగ్రహుడవు

మహితాఖిలేంద్రియ మార్గ నిరధిగత;

మార్గుడ వతిశాంత మానసుడవు

4-918.1-తేటగీతి

తవిలి సంసార హరి మేధస్కుఁ డవును
దేవదేవుఁడవును వాసుదేవుఁడవును
సర్వభూత నివాసివి సర్వసాక్షి
వైన నీకు నమస్కారమయ్య! కృష్ణ!

4-919-వచనము

మఱియును.

4-920-ఉత్పలమాల

తోయరుహోదరాయ భవదుఃఖహరాయ నమో నమః పరే
శాయ సరోజకేసర పిశ్చ వినిర్మల దివ్య భర్మ వ
స్థాయ పయోజ సన్నిభ పద్రాయ సరోరుహ మాలికాయ కృ
ష్ణాయ పరాపరాయ సుగుణాయ సురారిహరాయ వేధసే.

4-921-వచనము

అని వినుతించి.

4-922-చంపకమాల

కమలదళాక్ష! దుఃఖలయ కారణమై తగు తావకీన రూ
పము ననివార్య దుర్భర విపద్దశ దుఃఖము నొందు మాకు నీ
సుమహిత సత్కృపా గరిమఁ జూపుట కంటె ననుగ్రహంబు లో
కమునఁ దలంప నొండొకటి గల్గునె? భక్తఫలప్రదాయకా!

4-923-ఉత్పలమాల

భూరిశివేతరాపహవిభూతి సమేత! మహాత్మా! దీనర
 క్షారతి నొప్పు నీవు చిరకాలమునన్ సుఖవృత్తి వీరు మా
 వార లటంచు బుద్ధి ననవద్య! తలంచిన యంతమాత్ర స
 త్కారమె చాలు నట్లగుట గాకిటు సన్నిధి వైతి వీశ్వరా!

4-924-చంపకమాల

అరయఁగ క్షుద్రభూత హృదయంబుల యందుల నంతరాత్మవై
 తిరముగ నుండు నీవు భవదీయ పదాంబురుహద్వయార్చనా
 పరమతు లైన మాకును శుభప్రద భూరి మనోరథంబు లీ
 వరుదుగ నీవె! భక్తహృదయప్రమదప్రద! ముక్తినాయకా!

4-925-సీస పద్యము

అయినను విను సరోజాయత లోచన;
 వర మోక్ష మార్గ ప్రవర్తకుఁడవు;
 బురుషార్థ భూత విస్తరుఁడవు నగు నీవు;
 దగిలి ప్రసన్నుఁ డవగుట మాకు
 నర్థి మనోభీష్ట మైన వరం బయ్యె;
 నైనను నాథ! పరాపరుండ
 వైన నిన్నొక వరం బర్థింతు మనినను;
 భువిఁ దావకీన విభూతు లెన్న

4-925.1-తేటగీతి

నంత మెఱుంగంగ రామి ననంతుఁ డనుచుఁ
 బలుకుదురు; నిన్ను నది గానఁ బరమపురుష!
 యే వరం బని కోరుదు మేము? దప్పి
 గొన్న బాలకుఁ డబ్బి నీ శ్చెన్ని గ్రోలు?

4-926-వచనము

ఇదియునుం గాక.

4-927-ఉత్పలమాల

పూని భవత్పదాంబురుహ మూల నివాసులమైన మేము మే
 ధానిధి! నీ విలోకనముఁ దక్కుగ నన్యముఁ గేర నేర్తుమే?
 మానిత పారిజాత కుసుమస్ఫుట నవ్యమరందలుబ్ధ శో
 భానయశాలి యైన మధుపంబు భజించునె యన్యపుష్పముల్?

4-928-చంపకమాల

పూరి భవదీయ మాయ ననయంబును జెందిన నేము నిచ్చలుం
 గర మనురక్తి నేది తుదగా భవకర్ములమై ధరిత్రి పైఁ
 దిరుగుదు, మంతదాఁక భవదీయజనంబులతోడి సంగతిన్
 గురుమతి జన్మజన్మములకున్ సమకూరఁగ జేయు మాధవా!

4-929-మత్తేభ విక్రీడితము

కమలాధీశ్వర! తావకీన వరభక్తవ్రాత సంసర్గ లే
 శముతోడన్ సరిగాఁ దలంప; మెలమిన్ స్వర్గాపవర్గాది సౌ

ఖ్యములన్నన్ వినుమానుషంబు లగు నీ కామంబులం జెప్ప నే
ల; మునీంద్రస్తుత పాదపద్మ! సుజనాలాపాను మోదాత్మకా!

4-930-వచనము

మఱియు భగవద్భక్త సంగంబుల యందుఁ దృష్టాప్రశమనంబులైన మృష్ట
కథలు చెప్పఁబడుటచే భూతంబుల యందు వైరంబును నుద్వేగంబును
లేకుండు నని.

4-931-చంపకమాల

వనముల ముక్తసంగు లగువారు నుతింపఁ దనర్తు వీవు; గా
వున నిలఁ బుణ్యతీర్థములఁ బోలఁ బవిత్రము చేయఁ బూని య
ర్థినిఁ బదచారులై ధరఁ జరించు భవత్పద భక్త సంగమం
బనుపమ భూరి సంస్కృతి భయస్థుని బుద్ధి రుచింపకుండునే?

4-932-వచనము

కావున.

4-933-చంపకమాల

వనరుహపత్రలోచన! భవత్పృథ్విఁడైన సుధాంశుమౌళితో
డి నిమిషమాత్ర సంగతిఁ గడింది వ్రణంబును దుశ్చికిత్సము
న్ననఁ దగు జన్మరోగమున కర్మిలి వైద్యుఁడ వైన నిన్ను నే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి; కృతార్థులమై తగ మంటి మీశ్వరా!

4-934-వచనము

దేవా! మదీయ స్వాధ్యాయాధ్యయనంబులును, గురు ప్రసాదంబును,
విప్రవృద్ధానువర్తనంబును, నార్యజననమస్కరణంబును, సర్వభూతా
నసూయయు, నన్న విరహితంబుగా ననేక కాలం బుదకంబుల యందు
సుతప్తంబయిన తపంబు చేయుటయు, నివి యన్నియును బురాణ
పురుషుండ వైన భవదీయ పరితోషంబు కొఱకు నగుంగాక యని
విన్నవించెదము;" అని వెండియు నిట్లనిరి.

4-935-మత్తేభ విక్రీడితము

" మను పద్మాసన ధూర్జటిప్రముఖ ధీమంతుల్ తపోజ్ఞాన స
త్వనిరూఢిం దగువారు నీ మహిమమున్ వర్ణింపఁ బారం బెఱుం
గనివా రయ్యును నోపినంత వినుతుల్ గావించు; రట్లాట నే
మును నిన్నర్థి నుతింతు మీశ! వరదా! బుద్ధ్యాదిమూలంబుగన్."

4-936-వచనము

అని మఱియు "సముండవు నాదిపురుండవుఁ బరుండవు శుద్ధుండవు
వాసుదేవుండవు సత్త్వమూర్తివియు భగవంతుండవు నైన నీకు
నమస్కరించెదము;" అని యిట్లు ప్రచేతసులచేత నుతింపంబడి
శరణ్యవత్సలుండగు హరి సంతుష్టాంతరంగుండై వారల కోరిన యట్ల
వరంబు లిచ్చిన.

4-937-తరళము

అనయ మా నృపనందనుల్ ముదమూర సన్నుతిఁ జేయఁగాఁ
మనములోఁ బరితోష మంది రమూహృదీశుఁడు భక్త పా

లన కరుండు తదీయ దర్శన లాలసాత్మకు లాత్మలం
దనివి చాలక చూడ నాత్మపదంబు కేగె రయంబునన్.

4-938-వచనము

తదనంతరంబ ప్రచేతసులు భగవదాజ్ఞ శిరంబుల ధరియించి
సముద్రసలిల నిర్గతులయి.

4-939-కంద పద్యము

భూరి సమున్నతి నాక
ద్వార నిరోధంబు గాఁగఁ దగఁ బెరిగిన యా
భూరుహ సంభన్నాఖిల
ద్రారుణి నీక్షించి రాజతనయులు వరసన్.

4-940-చంపకమాల

మన కుపితాత్ములై విలయకాల భయంకర హవ్యవాహ లో
చనుగతి నుగ్రులై ధరణి చక్రము నిర్వసుధారుహంబుగా
ననయముఁ జేయఁ బూనిన జనాధిపసూనుల మోములందుఁ దా
మనల సమీరముల్ జనన మంది కుజంబులఁ గాల్పఁ జొచ్చినన్.

4-941-కంద పద్యము

నలినభవుఁ డా మహీజ
ప్రళయముఁ గని వచ్చి ధరణిపాల తనూజా
తుల మధురోక్తుల నుపశాం
తులఁ గావించుచును నయము దూక్షోనఁ బలికెన్

4-942-వచనము

అట్లు పలికి వారల నుపశమిత క్రోధులం జేసిన యనంతరంబ.

4-943-సీస పద్యము

అవశిష్ట ధరణీరుహంబులు భయ మంది;
 త్రివిరి చతుర్ముఖాదేశమునను
 మారిష యను సతీమణిఁ దమ కూతును;
 నా ప్రచేతసులకు నర్థి నిచ్చె;
 నా నరపాలక సూనులు దక్షున;
 కరయంగ మున్నీశ్వరాపరాధ
 మునఁ బ్రాప్త మైనట్టి జనపాల జన్మంబు;
 నకుఁ గారణం బైన నలిననయన

4-943.1-తేటగీతి

నాదరంబునఁ గమలజు నాజ్ఞఁ జేసి
 కడఁక దీపింప విధివత్ప్రకారమునను
 వరుస నందఱుఁ గూడి వివాహ మైరి
 గడవ వచ్చునె దైవ సంకల్ప మెందు?

4-944-కంద పద్యము

కలదే జగతిం బదురు న్న
 పుల కిల నొక భార్య యెందుఁ బొసఁగునె? వినఁగా

న^{లి}నేదరు ఘనమాయా

కలితాద్భుతములకు నతులు గావింపఁ దగున్.

4-945-వచనము

అంతః జాక్షుషమన్వంతరంబున దైవచోదితుండై యిష్ట ప్రజాసర్గంబు
గావించుచుఁ బ్రసిద్ధుండైన దక్షుండు పూర్వదేహంబు గాలవిద్రుతం
బగుచుండఁ బ్రచేతసులకు నమ్మారిష యను భార్య యందు సంభవించి
నిజకాంతింజేసి సమస్తతేజోధనుల తేజంబును బిహితంబుగాఁ జేయుచుఁ
గర్మదాక్ష్యంబున దక్షుం డను నామంబు వహించి బ్రహ్మ చేతం
బ్రజాసర్గరక్షయందు నియోగింపఁబడి మరీచ్యాదులం
దత్తద్వాపారంబులందు నియోగించి యుండె; అంత.

4-26-ప్రచేతసులు ముక్తికింజనుట

4-946-సీస పద్యము

ఒనరఁ బ్రచేతసు లుత్పన్న విజ్ఞాను;
లగుచు వేగంబ నారాయణోక్తిఁ
దలఁచుచు నాత్మ నందను కడ నిజభార్య;
నిడి వనవాసులై కడఁగి మున్ను
జాబలీ యను మునీశ్వరుఁడు సిద్ధుండైన;
భూరి పశ్చిమ వార్ధి తీరమునను
సర్వభూతాత్మ విజ్ఞానంబు గల యాత్మ;
ఘన విమర్శకృత సంకల్పు లైరి;

4-946.1-తేటగీతి

యంత నచటికి సమ్మోద మతిశయిల్ల
నర సురాసుర యక్ష కిన్నర వరేణ్య
మానితోన్నత సంపూజ్యమానుఁ డైన
నారదుండు వివేక విశారదుండు.

4-947-వచనము

చనుదెంచి నిర్జితప్రాణ మనో వాగ్దర్శనులును జితాసనులును శాంతు
 లును నసమాన విగ్రహులును నిర్మలంబైన పరబ్రహ్మంబు నందు
 నియోజితంబైన యంతఃకరణంబు గలవారును నైన రాజనందనుల కడ
 నిలిచిన.

4-948-కంద పద్యము

చనుదెంచిన నారదమునిఁ
గనుఁగొని నృపసుతులు లేచి కొతుక మొప్పన్
 వినమితులై సముచిత పూ
జనములఁ బరితుష్టుఁ జేసి సద్వినయమునన్.

4-949-చంపకమాల

అనఘ! మునీంద్రచంద్ర! భవద్రాగమనంబు సమస్తలోక శో
భనమగు; నస్మదీయమగు భాగ్యవశంబున నేడు విశ్వపా
వన! నినుఁ జూడఁగంటి మనివ్రార్య భవద్భ్రమణంబు లోకలో
చను గతి పోలెఁ బ్రాణులకు సర్వ భయాపహరంబు గావునన్.

4-950-వచనము

అని మఱియు నిట్లనిరి.

4-951-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! భగవంతులైన కేశవ వామ;
 దేవులచే నుపదిష్టమైన
 యాత్మతత్త్వంబు గృహస్థుల మగు మాకు;
 ననయంబు విస్మృతం బయ్యె నట్టి
 కలిత తత్త్వార్థ ప్రకాశకంబును భూరి;
 ఘోర సంసారాబ్ధి తారకంబు
 నై కర మొప్పారు నాత్మతత్త్వము నేడు;
 చిరదయామతిఁ బ్రకాశింపఁ జేయు

4-951.1-తేటగీతి

మని ప్రచేతసు లర్థిఁ బల్కినఁ జెలంగి
 భగవదాయత్త చిత్తుండు భవ్యగుణుడు
 నఖిలలోక విహారుండు నైన యట్టి
 నారదుడు పల్కె నా రాకుమారులకును.

4-952-సీస పద్యము

చర్చింప నరుల కే జన్మకర్మాయుర్మ;
 నో వచనంబుల దేవదేవుఁ
 డఖిల విశ్వాత్మకుం డైన గోవిందుండు;

విలసిల్లు భక్తి సేవింపబడెడు
 నవియపో, జన్మ కర్మాయుర్మనో వచ;
 నములను ధరణి నెన్నంగఁ దగును
 వనరుహనాభ సేవా రహితము లైన;
 జననోపనయన దీక్షాకృతంబు

4-952.1-తేటగీతి

లైన జన్మంబు లేల? దీర్ఘాయు వేల?
 వేద చోదిత యగు కర్మ వితతి యేల?
 జప తపశ్శ్రుత వాగ్విలాసంబు లేల?
 మహిత నానావధాన సామర్థ్య మేల?

4-953-వచనము

మఱియు హరి విరహితంబైన యింద్రియ పాటవంబును నిపుణ యైన
 బుద్ధియు బ్రాణాయామాది యోగంబును దేహాది వ్యతిరిక్తాత్మ
 జ్ఞానంబును సన్యాసాధ్యాయనంబులును దక్కిన వ్రత వైరాగ్యాది
 శ్రేయస్సాధనంబులును నేల? సర్వేశ్వరుండును, సమస్త
 శ్రేయస్స్వరూపుండును, సమస్త శ్రేయోవధి భూతుండును,
 సర్వభూతావాసుండును, సర్వభూతాత్మప్రదుండును,
 సర్వభూతప్రియుండును, సర్వవ్యాపకుండునుం గావున.

4-954-మత్తేభ విక్రీడితము

కమలాధీశ్వరుఁ బూజ చేయుట సమగ్రప్రీతిఁ బ్రాణోపహా
రము సర్వేంద్రియ తృప్తి హేతువును సర్వకైజములాభిషే
కము శాఖాభుజపుష్పిదంబు నగు రేఖన్ సర్వదేవార్హణ
క్రమమై యొప్పు ధరావరేణ్య సుతులారా! బుద్ధి నూహించినన్.

4-955-వచనము

అదియునుం గాక.

4-956-కంద పద్యము

పెను పగు వర్షాకాలం

బున దిననాయకుని వలనఁ బొడమిన సలిలం
 బనయముఁ గ్రమ్మఱ గ్రీష్మం
బున సూర్యుని యందు డిందు పోలిక మఱియున్.

4-957-కంద పద్యము

ధరణిఁ జరాచర భూతము

లరయఁగ జనియించి యందె యుడఁగిన పగిదిన్
 హరిచేఁ బుట్టిన విశ్వము
హరి యందె లయంబు నొందు; నది యెట్లన్నన్.

4-958-మత్తేభ విక్రీడితము

అరుదౌనభ్రతమఃప్రభల్ మును నభంబం దొప్పగాఁ దోచియున్
మఱలం జూడఁగ నందె లేనిగతి బ్రహ్మాంబందు నీ శక్తులుం

బరికింపం ద్రిగుణప్రవాహమున నుత్పన్నంబులై కమ్మఱన్
విరతిం బొందుచు నుండుఁ గావున హరిన్ విష్ణున్ భజింపం దగున్.

4-959-వచనము

మఱియును సమస్త దేహులకు నాత్మయు, నిమిత్తభూతుండును,
 నద్వితీయుండును, శశ్వత్ప్రకాశుండును, బ్రధానపురుషుండును,
 స్వతేజో విధ్వస్త గుణప్రవాహుండును, మానస బుద్ధి సుఖేచ్ఛాద్వేషాది
 వికల్పరహితుండును, నగుణుండును, దేహాత్మభ్రమ
 నివృత్త్యుపలభ్యుండును, నాది మధ్యాంత రహితుండును, నిత్యానంద
 స్వరూపుండును, సర్వజ్ఞుండును, బరమేశ్వరుండును వైన నారాయణు
 నభేద బుద్ధిం జేసి భజింపుఁడు; అతండు సర్వభూత దయాళువులును,
 నెంతమాత్రంబు సంభవించు నెంతమాత్రంబున సంతుష్టచిత్తులును,
 సర్వేంద్రియోపశాంతులును నగు పురుషుల యెడ సంతుష్టుం డగు”
 నని వెండియు నిట్లనియె.

4-960-చంపకమాల

చతురత నట్టి యీశ్వరుఁడు సజ్జనలోక నిరస్త సర్వ కా
మిత విమలాంతరంగమున మిశ్రిత భావనఁ జేసి సన్నిధా
పితుఁ డగుచున్ దయాకర గభీర గుణంబులఁ జాల నొప్పి యా
శ్రిత జన పారతంత్ర్యమును జేకొని పాయక యుండు నిచ్చలున్.

4-961-కంద పద్యము

శ్రుత ధన కుల కర్మ సము

న్నత మదములఁ జేసి సజ్జనప్రతతికి సం

తతమును నెగ్గొనరించు కు

మతు లర్థిం జేయు పూజ మతిఁ గొనఁ డెందున్.

4-962-వచనము

అది యెట్లనిన.

4-963-సీస పద్యము

వలనొప్పుఁ దను ననువర్తించు నిందిరా;

కామినీమణిఁ దదాకాంక్షు లగుచు

ధృతి ననువర్తించు దేవేంద్రముఖ్యుల;

నైన నెవ్వఁడు చూడఁ డాత్మ నట్టి

నిత్య స్వతంత్రుని నిజభక్త వరదుని;

దీనవత్సలు గుణాద్దీశు నజునిఁ

బురుషోత్తముని జగద్భరితు సర్వేశ్వరు;

నారాయణునిఁ జిదానందమయుని

4-963.1-తేటగీతి

నజితు నచ్యుతుఁ బుండరీకాయతాక్షుఁ

దవిలి సేవింపకుండునే? ధర రసజ్ఞుఁ

దైన పురుషుండు సమ్మోదితాత్ముఁ డగుచుఁ

జారుమతులార! రాజకుమారులార!

4-964-వచనము

అని మఱియు నిట్లనియె; “భవదీయ వంశధుర్యుండుఁ జిత్రరథుండు నగు
ధ్రువుండు సపత్నీమాతృ వాగ్భాణ భిన్నహృదయుండై పంచవర్షార్భకుం
డగుచుఁ దపోవనంబున కరుగు నపుడు మార్గంబున నాచే నుపదిష్టంబైన
క్రమంబున భగవంతుఁ డగు పుండరీకాక్షు నారాధించి యితరులచే
నొందరాని సర్వోత్తమంబగు పదంబు నొందె; కాన మీరును రుద్రోపదేశ
క్రమంబున సర్వభూతాంతర్యామి యగు నీశ్వరు భవచ్ఛేదంబునకై
భజియింపుడు.

4-965-కంద పద్యము

అని యివ్వధమున నారద
ముని రాజకుమారులకును ముదము దలిర్పన్
వనజోదరు సచ్చరితము
వినిపించి సరోజభవుని వీటికిఁ జనియెన్.

4-966-వచనము

ఇట్లు నారదుండు చనిన యనంతరంబ.

4-967-చంపకమాల

నరవర నందనుల్ గడఁక నారద వక్త వినిర్గతంబు సుం
దరమును మంగళావహము దన్యము లోకమలాపహంబునై
పరఁగిన విష్ణు సదృశము భక్తి నుతించి ముకుంద చింతనా
నిరుపమ భక్తిఁ జెంది హరినిత్య పదంబును బొంది రున్నతిన్.

4-968-వచనము

అని మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె “మహాత్మా! నీవు నన్నడిగిన ప్రచేతోనారద సంవాద రూపంబైన హరికీర్తనంబు మను పుత్రుండైన యుత్తానపాదుని వంశప్రకారంబును జెప్పితిని;” అని వెండియు నిట్లనియె “నారదు వలనం బ్రియవ్రతుం డాత్మవిజ్ఞానంబు నొంది మహిమండలంబుఁ బరిపాలించి యనంతరంబునఁ బుత్రులకు రాజ్యంబుఁ బంచి యిచ్చి పరలోకగతుండయ్యె;” అనిన.

4-27-విదురుండు హస్తినకరుగుట

4-969-కంద పద్యము

విని విదురుం డా మునివరు
పున చరణము లాత్మ మస్తకంబున మధుసూ
 దను చరణాంభోరుహములు
మనమునఁ దగఁ దాల్చి పలికె మైత్రేయునితోన్.

4-970-కంద పద్యము

మునినాథచంద్ర! కరుణా
వననిధి! నీ చేత భక్తవత్సలుడగు నా
 వనజాక్షు తత్త్వ మెఱిగితి
నని తత్పదములకు వినతుఁడై వినయమునన్.

4-971-కంద పద్యము

ఆ **ము**నిచే నా మంత్రితుఁ

డై **మ**నమున బంధు దర్శనాకాంక్షితుడై

ధీ **మ**హితుడైన విదురుఁడు

సామజ పురమునకుఁ జనియె **స**మ్మద మొప్పన్.

4-972-కంద పద్యము

అ**ని** శుకుఁడు పరీక్షిత్తున

కనుకంపం జెప్పె నీ యు**పా**ఖ్యానంబున్

వి**ను**వాఁ డైశ్వర్యయు

ర్థన కీర్తిస్పస్థి గతులఁ ద**గ**ఁ బ్రాపించున్.

4-973-కంద పద్యము

అ**ని** శుకయోగి పరీక్షి

జ్ఞనపాల సుధాపయోధి **చ**ంద్రున కర్థిన్

వి**ని**పించిన కథ మోదం

బున సూతుఁడు శౌనకాది **ము**నులకుఁ జెప్పెన్.

4-28-పూర్ణి

4-974-చంపకమాల

సరసవదో విలాస! గుణ**సా**గర! సాగర మేఖలా మహీ

భరణ ధురంధరప్రకట **భ**వ్య భుజాభుజగేంద్ర! రాజశే

ఖర! ఖర దూషణప్రముఖ **గా**డ్డ తమఃపటలప్రచండభా

న్మర! కఱకంఠ కార్ముక వి**ఖ**ండన ఖేలన! భక్తపాలనా!

4-975-కంద పద్యము

శరవిదళిత సారంగా!

సరసదయాపాంగ! భక్త జలధితరంగా!

దురితధ్వాంత పతంగా!

వర జనకసుతానుషంగ! వననిధి భంగా!

4-976-మాలిని

సురవిమత విదారీ! సుందరీ శంబరారీ!

సరసవినుత సూరీ! సర్వలోకోపకారీ!

నిరుపమగుణ హరీ! నిర్మలానందకారీ!

గురుసమర విహరీ! మౌరదైత్యప్రహరీ!

4-977-గద్యము

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహా పురాణంబునందు స్వాయంభువ మనువునకు నాకూతి, దేవహూతి, ప్రసూతి, ప్రియవ్ర, తోత్తానపాదులు జన్మించుటయు, నందు నాకూతిని రుచిప్రజాపతికి నిచ్చుటయు, నా రుచిప్రజాపతికి నాకూతిదేవి యందు శ్రీ విష్ణుమూర్త్యంశజుండైన యజ్ఞుండును, లక్ష్మీ కళాంశజ యగు దక్షిణ యను కన్యకయు నుద్భవించుటయు, మనుపుత్రి యైన దేవహూతినిఁ గర్దమున కిచ్చుటయు, బ్రసూతిం దక్షప్రజాపతి కిచ్చుటయు, బ్రసూతి దక్షుల వలనం బ్రజాపరంపరలు గలుగుటయు, మఱియుం గర్దమప్రజాపతి పుత్రికాసముదయంబును క్షత్త్ర బ్రహ్మర్షుల కిచ్చుటయు,

గర్దమ పుత్రి యైన కళవలన మరీచికేఁ గశ్యపుం డను పుత్రుండును
 బూర్ణిమ యను కూతునుం బుట్టుటయును, బూర్ణిమవలన గంగయు
 విరజుం డనెడు కుమారుండును జన్మించుటయుఁ, గశ్యపప్రజాపతివలన
 నయిన ప్రజాపరంపరలచే ముల్లోకంబు లాపూర్ణంబు లగుటయు,
 అత్రిమహాముని తపంబును, నతనికి హరి హర బ్రహ్మలు ప్రత్యక్షం
 బగుటయు, అనసూయా పాతివ్రత్య మాహాత్మ్యంబువలన
 ననసూయాత్మలకుం ద్రిమూర్తుల కళాంశజు లయిన చంద్ర దత్తాత్రేయ
 దుర్వాసుల జన్మంబును, దక్షాత్మజుల జన్మంబును, భృగువువలన ఖ్యాతి
 యను నంగనకు శ్రీమహాలక్ష్మి జన్మించుటయును, భృగు పౌత్రుం డయిన
 మార్కండేయ జన్మంబును, ధర్మక నకు మూర్తివలన నరనారాయణులు
 సంభవించుటయును, సత్త్రయాగంబునందు దక్షుండు శివుని
 నిందించుటయును, దక్షాధ్వర ధ్వంసంబును, బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై
 శివుండు దక్షాదుల ననుగ్రహించుటయును, దక్షాది కృత శ్రీహరి
 స్తవంబును, శ్రీహరి ప్రసన్నుండై దక్షుని యజ్ఞంబు సఫలంబుగా
 ననుగ్రహించుటయును, సతీదేవి హిమవంతునకు జనించి హరునకు
 బ్రాపించుటయు, నుత్తానపాదుని వృత్తాంతంబును, ధృవోపాఖ్యానంబును,
 ధృవుండు దండ్రీచేత నవమానితుండై నారదోపదేశంబున
 మధువనంబునకుం జని తపంబు చేయుటయును, హరి ప్రసన్నుండై
 యతని మనోరథంబు లిచ్చుటయును, నతండు మరలఁ బురంబునకు
 వచ్చుటయుఁ, గుబేరానుచరులైన యక్షులతోడి యుద్ధంబును,
 ధ్రువుండు యజ్ఞంబులు చేయుచు రాజ్యభోగంబులం దనిసి తనయు
 నుల్కలునిం బట్టంబుగట్టి హరి యనుగ్రహంబున ధ్రువక్షితిని

నిలుచుటయు, నుల్కలుండు వత్సరుం డను తన సుతునిఁ బట్టంబు గట్టి
హరిం జేరుటయు, వత్సరుని వంశపరంపరయు, నందు నంగుని
సుతుండయిన వేను కళేబరంబున లక్ష్మీనారాయణుల యంశంబున
నర్చియుఁ బృథుండును జన్మించుటయుఁ, బృథుండు భూమిం
గామధేనువు రీతి నఖిల వస్తువులుం బిదుక నియమించి సమస్థలిం
జేసి యిందుండు వశవర్తియై యుండ బహుయజ్ఞంబులు చేసిన నతనికి
హరి ప్రత్యక్షంబగుటయు, నధ్యాత్మ ప్రబోధంబును, నింద్రునివలనఁ
బాషండ సంభవంబును, నింద్రుని జయించిన విజితాశ్వని నతని
తమ్ములను బృథివీపాలనంబునకు నిలిపి పృథుండు నర్చియుం
బరమపదప్రాప్తు లగుటయు, వసిష్ఠశాపంబునఁ ద్రేతాగ్నులు
విజితాశ్వనికిఁ దనయులై జనియించుటయుఁ, బృథుని పౌత్రుండయిన
ప్రాచీనబర్హి రాజ్యంబును నతని యజ్ఞంబు లసంఖ్యాతంబులైన నార
దుండు మాన్సందలంచి పురంజను కథ నధ్యాత్మ ప్రపంచంబుగాఁ
దెలుపుటయుఁ, బ్రాచీనబర్హి సుతులయిన ప్రచేతసులు పదువురకు శ్రీ
మహాదేవుండు ప్రత్యక్షంబై హరి స్తవం బుపదేశించుటయుఁ, బ్రచేతసుల
తపంబునకు మెచ్చి హరి బ్రత్యక్షంబగుటయు, వారికి మారిష వలన
దక్షుండు పూర్వకాలంబున శివవిద్వేష ప్రయుక్త శాపంబునం బుత్తుండై
జనియించుటయును, బ్రచేతసులు ముక్తికిం జనుటయును, విదురుండు
మైత్రేయుని వీడ్కొని హస్తీపురంబు కరుగుటయు నను కథలు గల
చతుర్థస్కంధము సమాప్తము.